3 1761 09426088 2

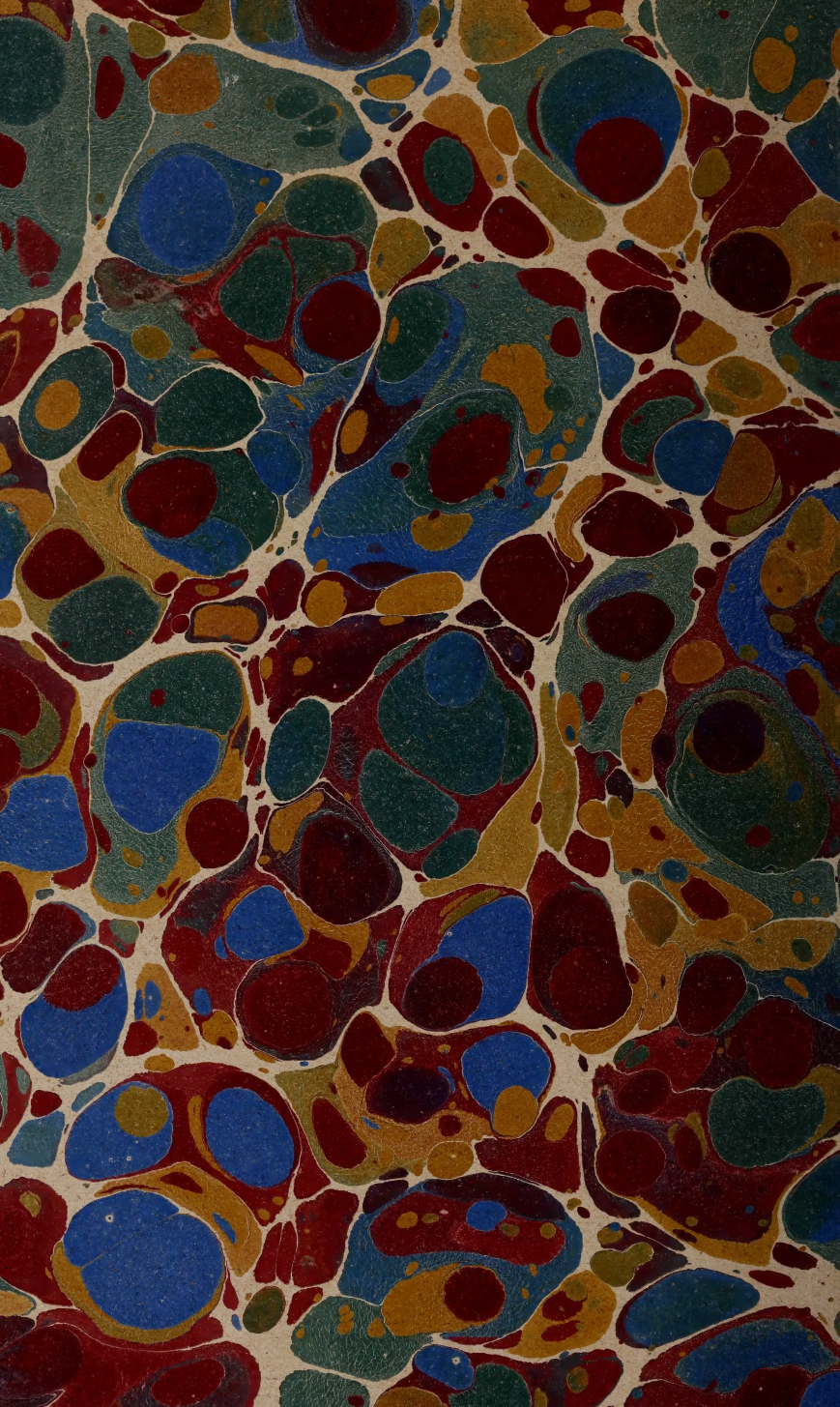

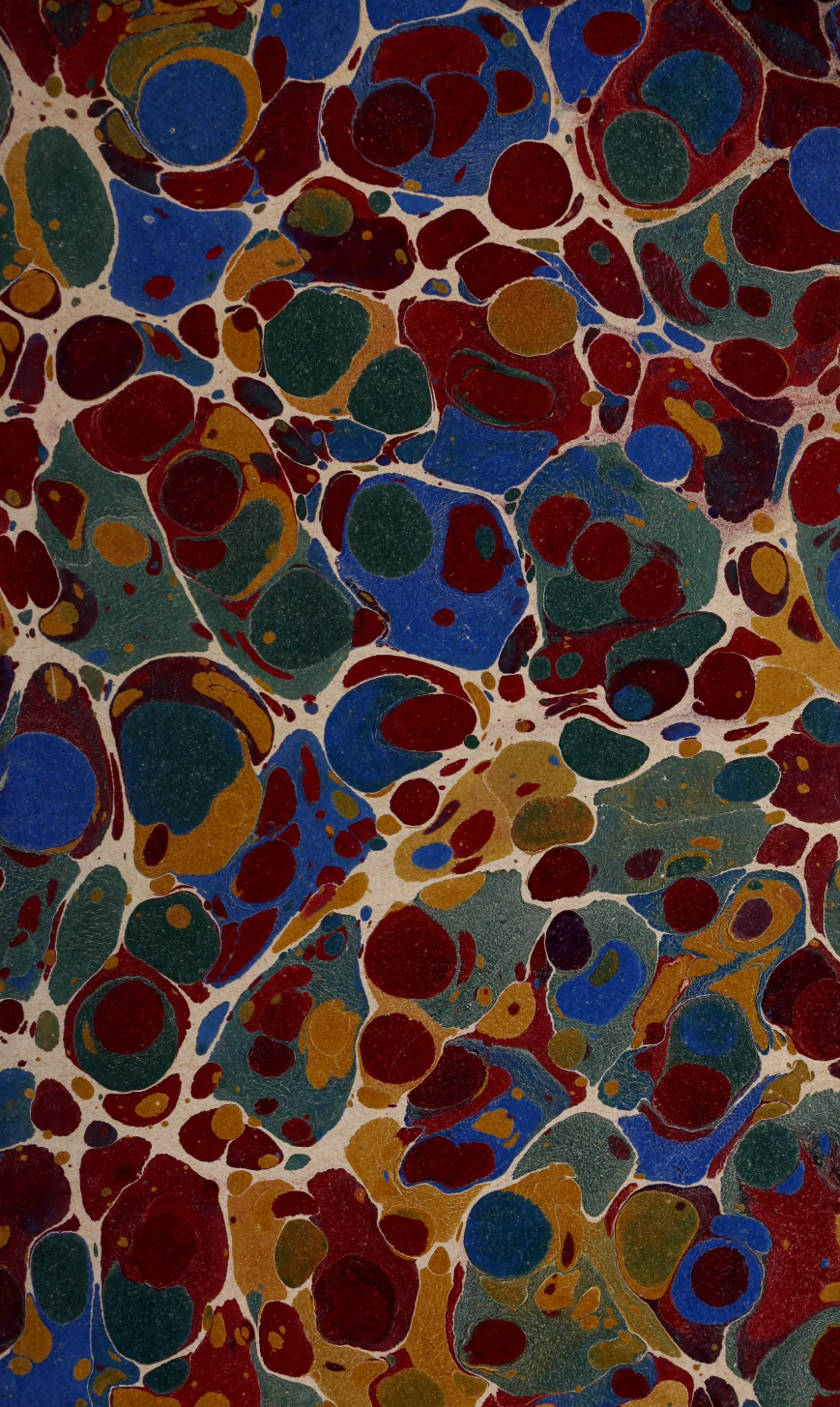

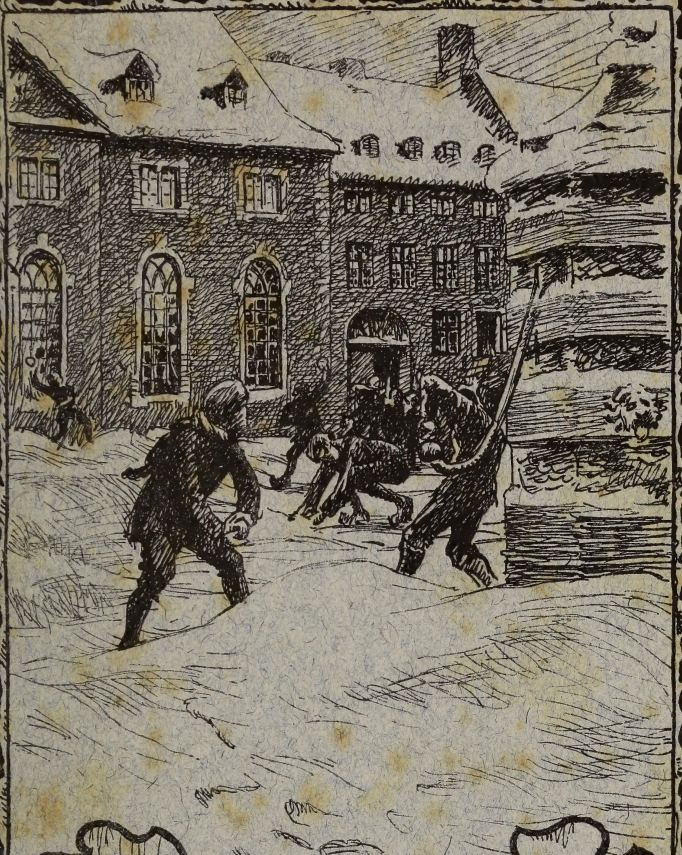

EN KJØBENHAVNSK EMBEDSMAND

JACOB GUDES OPTEGNELSER

1754 ✧ 1810

UDGIVNE AF JUL. CLAUSEN OG P. FR. RISI

op. titles p
under 298!)

LIBRARY
1978
MAY
19
UNIVERSITY OF TORONTO

DL
103
.5
M5
bd.27

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF
JULIUS CLAUSEN OG P. FR. RIST.

XXVII

EN KJØBENHAVNSK EMBEDSMAND

JACOB GUDES OPTEGNELSER
1754—1810

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISKE FORLAG
KØBENHAVN
1918

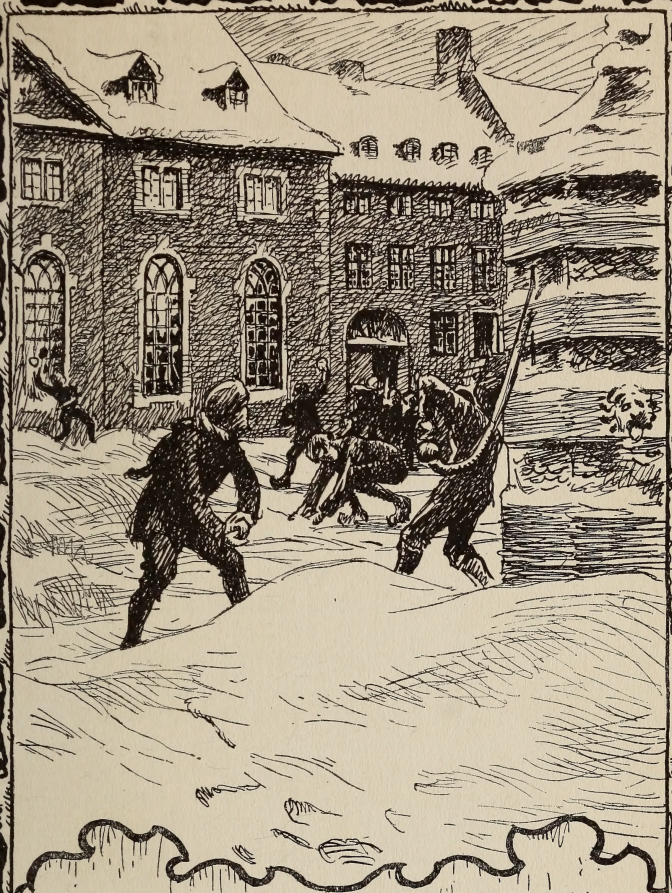

EN KJØBENHAVNSK EMBEDSMAND

JACOB GUDES OPTEGNELSER

1754 ✧ 1810

UDGIVNE AF JUL. CLAUSEN OG P. FR. RIST.

TRYKT I 900 EKSEMPLARER

LANGKJÆRS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

INDLEDNING

En kjøbenhavnsk Embedsmand, Inspektør ved Waisenhuset, Justitsraad *Jacob Gude*, der døde for noget over hundrede Aar siden, har efterladt sig et meget smukt Manuskript, der omhandler hans Liv og Levned. Det er indbundet i to Dele og udgør omtrent 550 Sider i Oktav. I 1870—72 har Professor Fr. Schiern benyttet dette Manuskript til sin Afhandling i Historisk Tidsskrift (IV. 2.) om den Struensee'ske Katastrofe, og i 1887 har Landsarkivar G. L. Wad i Personalhistorisk Tidsskrift (II. 2.) meddelt Uddrag af Optegnelserne, særlig vedrørende Forf.s Omtale af flere fremragende Personer fra Christian VII's Tid. Men *Gudes* Memoirer fortjener at meddeles som et mere samlet Hele. De opruller nemlig Billedet af et kjøbenhavnsk Familieliv i det 18. Aarhundrede af ganske særlig Interesse, og fortæller os ikke alene om Datidens store Begivenheder og bekendte Personligheder, men ogsaa om Hverdagsfigurer og daglige Hændelser, der paa den livligste Maade karakteriserer Tiden og karakteriseres af denne. Først og fremmest Forfatteren selv.

Jacob Gude var født den 3. Juni 1754 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader beklædte en Kontorstilling ved den kongelige Hofholdning. Han blev Student, da han var 15 Aar gammel, juridisk Kandidat, da han var 19, og bliver Aaret efter Volontær i Danske Kancelli. Fra det stille snevre Borgerhjem glider han ind i det stille

snevre Embedsliv, der fra nu præger hans Liv. Han var kun 22 Aar, da han blev Kancellisekretær, men staar saa i Stampe. Han bliver en Bedsteborger, en trofast Embedsslider, en fuldt ud paalidelig, vistnok noget pedantisk Kontormand, en stille Mand, der holder sig i Skyggen, som enten ikke har havt Ærgærrighed nok eller har manglet Stræber-Evne, der især dengang bidrog saa meget til at bringe Folk frem. Da han er 29 Aar, bliver han Sekretær ved den Institution, der hed: *General-Kirke-Inspektions-Kollegiet*, hvor der er saa lidt at bestille, at det en halv Snes Aar efter bliver ophævet; og saa endelig, da han er bleven 38 Aar, faar han en Stilling, der har nogen Betydning, da han den 30. November 1792 bliver Sekretær i *Collegium de cursu Evangelii promovendo* og *Inspektør ved Waisenhuset.*

Han var voxet frem i Skyggen og holdt af at leve i dens stille og rolige Læ, men derfra ser han ud i Lyset og iagttager, følger med og lægger Mærke til hvad der sker. Han fortsætter sin flittige Studentertids Studier og bliver en kundskabsrig og dannet Mand med mange literære Interesser, som han stadig udvider ved Omgang med de lærde Folk, han kommer i Forbindelse med. Men man faar det Indtryk, at han ved sin Opdragelse og sin Udvikling har faaet et snevert og begrænset Udsyn; og han har maaske allerede i sin Ungdom moraliseret ligesaa saa meget som en Philister, som da han i en ældre Alder skriver sine Memoirer. Men som en Mand véd han i hvert Tilfælde at bære Sorger og Bekymringer, da de alvorlige Tider kommer. Saaledes bærer han sin store Livssorg: sin døvstumme ældste Søn; saaledes ogsaa de store Begivenheder: den vældige Slotsbrand 1794, Byens store Brand Aaret efter, der fortærer hans Hjem og selve det Sted, der huser hele hans Virksomhed, Waisenhuset; saa endelig det lille Slag paa Rheden 1801 og Bombardementet 1807, der atter med Ild og Brand jager ham ud af hans Hjem.

Jacob Gude har nok at fortælle om. Hans Optegnelser beretter om de nævnte Begivenheder netop saaledes som man helst vil læse derom, som et Øjenvidnes, der forudsætter, at alle kender hele det historiske Apparat, og derfor kun holder sig til det, han selv har oplevet og selv har tænkt og følt derved.

Til Belysning af *Gudes* samvittighedsfulde og utrættelige Embedsvirksomhed giver Manuskriptet mange Bidrag. Det indeholder desuden en stor Mængde Oplysninger med Afskrifter af Embedsbreve vedrørende Waisenhusets Historie; men Udg. har maattet forbigaa de fleste af disse Meddelelser, uagtet de ikke er benyttede af denne Stiftelses Historieskriver, og uagtet de er saa fast knyttede til *Gudes* Liv og Virksomhed som Inspektør ved Stiftelsen, den han omfattede med stor Kærlighed; hvis Vel altid laa ham paa Sinde og hvis Rettigheder han altid søgte at hævde. De kan ikke antages at have Almen-Interesse. Ligeledes har Forf.s meget vidtløftige Fremstilling været undergaaet mange Forkortelser.

At *Gude* har været en højt agtet og anset Mand, viser ikke alene hans venskabelige Omgang med mange af hans Samtids bedste Mænd, men ogsaa den Tillid, der vises ham ved de idelige Hverv som Exekutor og Kurator, der overdrages ham af Venner og Bekendte o. a. Hans Memoirer vidner derom. Han begynder at nedskrive disse 1808, da han er 54 Aar gammel, og fortsætter dem med sin smukke, faste og rolige Haandskrift, til Døden pludselig afbryder ham den 10. Oktober 1810.

Slægten, der bar hans Navn, er uddød, men det vil bevares ved den Velvillie, hvormed hans Efterkommere har overladt hans Optegnelser til Udgivelse.

Udg.

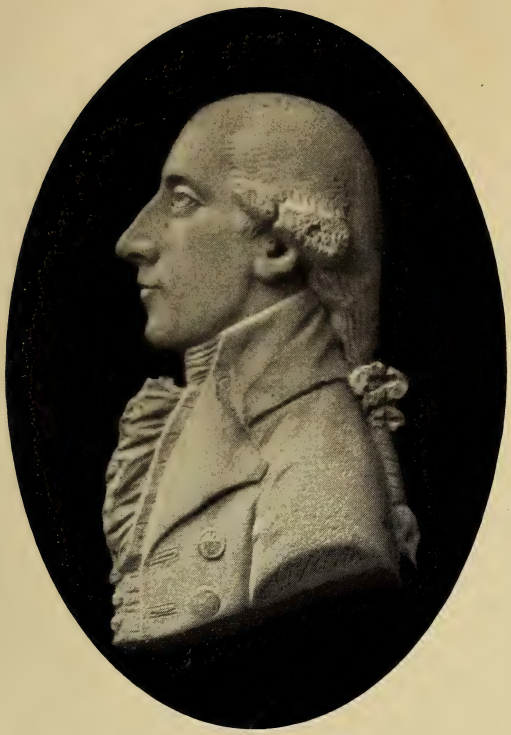

JACOB GUDE
Efter en Medaillon.

Min Fader, *Niels Gude*,[1]) som altid skal være mig i den kæreste Erindring, var født den 17. Sept. 1717, blev Proviantskriver ved det kongelige Hof, siden Hof-Proviantforvalter, og ægtede den 2. Oct. 1750 min Moder, Jomfru *Christine Due*, som han i nogle Aar havde været forlovet med. Brylluppet stod i Tikøbs Præstegaard i Sjælland hos Sognepræsten Provst *Garboe*,[2]) i hvis Hus min Moder, som tidlig mistede sine Forældre, i nogle Aar havde været, og hvis Kone, en *Lindemand*, var hende paarørende.

Min Moder, hvis Minde evig skal være mig dyrebart, blev født i Kjøbenhavn den 17. Jan. 1720. Hendes Farfader, *Niels Due*, foer med sit eget Skib paa Island, det Land, hvorfra i endel Aar de fleste af Kjøbenhavns Indvaanere havde hentet deres Formue, og døde der i en Havn. Hans Søn, *Haagen Due*, min Moders Fader, havde i sine yngre Aar været i Commissariats-Collegiet, og levede siden af nogle anseelige Parter, som han ejede i Kjøbenhavns saakaldede Pramlaug, et Compagni,

[1]) Hofproviantforvalter Niels Gude (1717—1782) blev 1750 gift med Christine Due, der døde 1797, 78 Aar gammel.

[2]) Konsistorialraad, Provst Rasmus Henriksen Garboe (1699—1784) i Tikøb, gift anden Gang 1729 med Charlotte Sophie Lindemann, som døde 1762.

som da var meget fordelagtigt; men Kjøbenhavns ulykkelige Ildebrand 1728 berøvede ham hans Gaard i Springgaden, som efter de Tiders Bygningsmaade ikke skal have været ubetydelig, og det meste af hans Indbo; dog døde han i nogenledes Velstand 1734.

Min Moder, som var min og mine Sødskendes første, men altid ypperlige Læremester, vidste stedse at foredrage for os Børn saadanne Tildragelser af hendes og hendes nøje Bekendtes Liv, som dels kunde være interessante for os, dels kunde opvække os til Agtpaagivenhed paa Forsynets Førelser med hende og dem; og da jeg nu har nævnt Kjøbenhavns store Ildebrand 1728, hvorom vi altid med Agtsomhed hørte, hvad hun fortalte os efter andres Beretninger, eftersom hun selv var lidet over 8 Aar, da hun maatte forlade hendes Forældres Gaard, som stod i Lue, anser jeg det ikke upassende her at anføre en Tildragelse, som jeg meget lagde Mærke til, skøndt den maaske vil synes mange ubetydelig.

Min Moders Fader havde føjet alle de Anstalter, som stode til ham, for om muligt at redde sin Gaard eller i det mindste en Del deraf; men da han ikke længere fandt det muligt, ilede han bort for at se sig om et Tilflugtssted for ham og Familie hos en Bekendt, hvorhen han havde transporteret det, han kunde redde af hans Indbo; dér skulde nu og min Mormoder og hendes Børn gaa hen under den Plaskregn, som af og til faldt i Ildebrandsdagene og som, forenet med det meget Vand fra Sprøjter og Sluffer,

gjorde Stadens da smalle og slet brolagte Gader næsten til en Sø og et Dynd. Min Moder, som rimeligvis ikke kunde bære meget, greb for dog at bære noget en liden Hankekurv, og nu begav de sig paa Vejen, hvor hun saa fornemme Folk, ja endog Riddere at løbe med Spejle o. s. v. Da de vare komne hen, hvor de skulde, med den største Besværlighed, fandtes det, at der i Kurven ikke var uden Æbler og Nødder, hvilket dog var Børnene meget kært, da de højligen trængte til noget at vederkvæge sig paa. Men da dette lidet Forraad snart var fortæret, ikke heller ganske kunde tilfredsstille Børnenes Hunger, og intet Brød var i Huset, sendte Moderen Bud ud i Staden for at købe, og gav Buddet en Krone med, da hun vel vidste, hvor vanskeligt det vilde blive at forskaffe Brød under saadanne Omstændigheder, da den største Forvirrelse og Elendighed herskede overalt. „Om der bringes mig aldrig saa lidet for Pengen," sagde hun, „vil jeg dog være fornøjet; kun at jeg faar noget at kunne give mine Børn." Langt om længe kom Buddet tilbage med Kronen, men havde intet kunnet skaffe. Da brast min Mormoder i Graad, vred sine Hænder og sagde: „At jeg har mistet min Gaard og det meste af det, vi ejede, har endnu ikke afpresset mig Taarer — Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet! — men at jeg skal se mine Børn mangle Brød og ikke skal kunne forskaffe dem samme, skøndt jeg endnu har Penge at købe det for, er en haard Prøve." Faa Øjeblikke derefter kom en af Tjenestepigerne ind og lagde et

dejligt stort Husbagerbrød paa Bordet. Aldrig havde min Mormoder været saa glad, som hun blev ved dette uventede Syn. „Hvor har hun faaet dette?“ sagde hun med den største Forundring. „Har De glemt,“ svarede hun, „at vi havde faaet Brød fra Bageren den Aften Ildebranden udbrød? Disse laa paa Køkkenbordet, da De sagde til os Tjenestefolk, at vi skulde samle vort Tøj sammen og lægge det i vores Kister, paa det at de kunde være de første, som kunde reddes. Jeg, som ikke kunde fylde min halv fuld, snappede de friske Brød, som laa paa Bordet og lagde dem oven paa mit Tøj, og jeg har derfor 4—5 Brød endnu, som vi kunne faa, naar det første er opspist.“

Trangen i Staden paa Levnetsmidler efter Ildebranden, som udbrød sidst i October Maaned, vedblev efter min Moders Fortælling endnu nogen Tid derefter, og kom det derfor mine Mor-Forældre meget vel tilpas, at en Mand i Skaane, som de i nogle Aar havde havt at bestille med, af egen Drift strax efter oversendte dem Brød og Sulevare.

Om sine Forfædre fortalte min Moder, at, efter Fortælling fra Fader til Søn, havde Familien *Due* i en Række af mange Aar under en afvexlende Lykke og forskellige Omstændigheder været bosat i Danmark, og at den i sit Signet havde ført 3 Duer.

Min Fader var posthumus, eller blev født efter sin Faders Død, og var fra hans første Ungdom bestandig iblandt fremmede, han har derfor ikke kunnet fortælle mig noget om hans Familie, som jeg her finder værdt at anføre, og

„Genus et proavos, et quæ non fecimus ipsi, vix ea nostra voco.“

Min Moders eneste Broder, *Niels Due,* Capitain i det Asiatiske Compagnis Tjeneste, en erfaren og kæk Sømand, hører som en Person af Sidelinien vel ikke egentligen til disse Optegnelser; men en Tildragelse med ham vil jeg dog her anføre, da den synes mig artig. I Aaret 1700 og nogle og fyrre maatte han med sit førende Skib ligge nogen Tid over paa en ostindisk Kyst. Den der regjerende indiske Fyrste*) fattede saa stor en Godhed for ham formedelst de kloge Raad, som *Due* gav ham, at han bad ham bestandigen at ville blive hos ham, gav ham Toldfrihed paa alt det, han vilde udføre, udnævnte ham til sin Gehejmeraad og skænkede ham en Klædning af hvidt og rødt Silketøj, en prægtig Turban og en kostelig Sabel i et guldvirket Belte. Grebet paa Sabelen var af Guld, besat med røde Stene, og Skeden af indisk Træ; men da *Due* baade vilde og skulde sejle tilbage til Danmark, beskikkede Fyrsten ham til sin Gesandt hos Kongen, hans Herre, i hvilken Qvalité han og efter sin Hjemkomst havde Audience

*) Sultan Aladian Joassan, Konge af Achen paa Sumatra, udnævnte den danske Skibscapitain Due til Vicekonge for de Blanke i Dele 1745 den 15. Dec. og sendte ham med nogle Foræringer til Kong Christian den 6te for at fornye et gammelt Handelsforbund, hvilket Kong Frederik gjorde i Oct. 1748. Neue General-Histor. Nachrichten, 12 Th. S. 786. — Den 6te Del af Gebhardi og Christianis Danmarks, Norges og Hertugdømmernes Historie, oversat paa Dansk og trykt 1798, Pag. 126, Note 2. Forf.s Anm.

hos *Frederik den 5te* paa Jægersborg Slot, som nogle Aar derefter blev nedbrudt, hvor han overleverede et Brev fra Fyrsten, indsyet i en Silkepung, og Foræringer af en Dolk samt Campher og Peber i Skindposer. Ved denne Lejlighed tildrog sig følgende, som jeg ofte har smilet af.

I et af Gemakkerne, hvor *Due*, førend han blev indladt til Kongen, i ovenanførte Dragt efter Kongens Forlangende opholdt sig, sagde en af Dronningens Damer, som tillige med endel andre ved det Rygte om en asiatisk Gesandt var kommen derind, temmelig højt til en anden Dame, at det var ilde, at en saa smuk Mandsperson skulde være en Tyrk; en Vildfarelse, som især paa den Tid saa meget mere kunde tilgives hende, som Mængden da, ved at se en Mand med en Turban eller saadan Hue, strax troede at se en Tyrk, og Damerne paa den Tid vel ikke vare stærke i Geographien. En anden Sag havde det været, i Fald det havde været nu. — *Due*, der var lige saa fri i sit Væsen, som han var artig, sagde til Hofdamen med et dybt Buk: „Naadige Frøken, jeg er baade født og opdraget i Christenheden, jeg er Dansk.“ Man gætter letteligen, hvor meget det fortrød Damen i den Tanke ikke at blive forstaaet at have talet saa oprigtig.

I Aaret 1749 førte *Due* Skibet „Docquen“, et Orlogsskib, som bar dette Navn, fordi det var det første, som var bygt i den af *Danneskjold* anlagte nye Dok paa Christianshavn, og som siden var overladt til det Asiatiske Compagni, til Tranquebar, og tog

al sin Pynt med sig for der igen at lade sig se hos den indiske Fyrste og overlevere ham nogle Foræringer fra Kongen.

Man har Efterretning, at han paa Hjemrejsen [1751] har været paa det gode Haabs Forbjerg; men da han var gaaet derfra, er Skibet, formodentlig i en Orkan, gaaet under, eftersom man siden ikke har hørt det mindste fra det. Skade, at saa brav en Sømand, som baade ved sin egen Duelighed og ved den Yndest, han stod i hos Fyrsten, maaske kunde have aabnet sit Fædreland en ny Handelsvej, skulde i sine bedste Aar bortrives fra sine; og hans Enke var det saa meget mere smerteligt, som han havde taget 20,000 Rdlr. af sine egne Penge med sig, som udgjorde det meste af deres Formue. Da hans eneste Søn endel Aar derefter døde som Overstyrmand i det Asiatiske Compagnis Tjeneste her i Staden, uden Børn, saa er min Moders Familie uddød.

— Min Fader var en anseelig og før Mand; hans Højde var næsten 3 danske Alen, men denne gjorde og, at han sin Førlighed uagtet, var rask og adroit. Endskøndt han i sine spæde Aar havde havt Kopper, havde disse dog efterladt en Rødhed, som aldrig gik bort, samt mange og dybe Ar, hvilket gav ham et alvorligt og i Fremmedes Øjne hartad barskt Udseende; men naar de nøjere lærte at kende ham, fandt de ham artig og mild, ligesom han og i Selskab var behagelig ved sin tydelige og bøjelige Stemme og en heldig Maade at forklare sig paa og fortælle med; iøvrigt var han en gudsfrygtig, grundærlig og sagtmodig, samt i Forretninger hurtig og

yderst nøjagtig Mand. Havde han været anført til Studeringer, skulde han vist i ethvert Fag have udmærket sig, men nu, da dette ikke havde været Tilfældet, havde han dog ved en naturlig god Forstand, flittig Læsning, Omgang med oplyste og indsigtsfulde Folk, samt mange Aars Erfarenhed, forskaffet sig Kundskaber, der kunde have gjort en Studeret Ære, og ved hans retskafne Opførsel var han ikke alene yndet af de Fornemste ved Hoffet, men endog af nogle af de kongelige Personer selv. Han beklædte et Embede, ved hvis lovlige Indkomster og vor Moders gode Husholdning, helst i de Tider, da Priserne var lette paa alle Ting, han var i Stand til at give sine Børn en anstændig Opdragelse, hvorpaa han heller ikke sparede, men sagde, at „dette var det bedste Arvegods".

Til mit 7de Aar boede mine Forældre til Leje i Huset paa Hjørnet af Knabrostrædet og Nybrogade, lige for Slottet, som da kaldtes Fiskerhuset, hvor jeg og var født; men min Fader købte derpaa et lidet Hus i Wigantsgade eller, som den og kaldes, Ny Vestergade, lige for Ridebanen ved Slottet, tæt ved det saakaldte Prindsens Palais, hvorpaa han vel strax satte noget, og i Aaret 1769 opførte en ny 2den Etage til Gaarden; men uagtet vi beboede dette Hus ganske alene, saa at Gadedøren, som altid var en Sikkerhed, stod bestandigen lukket, saa boede mine Forældre dog dér for en meget taalelig Pris, og artigt nok var det, at Huset, hvori ikke forrentedes noget, blev efter min Moders Død sidst i Sommeren 1797 solgt til en

Renteskriver ved offentlig Auction for netop det samme, som Huset efter min Faders Optegnelser fra første Køb og med foranførte Ombygninger havde kostet ham, nemlig 2900 Rdlr.

Nogle Aar efter at min Fader havde tiltraadt sit Embede, tilstod Kongen ham den saakaldte Jæger-Ret ɔ: Halsen med Brystet, samt Hornene af alt det Vildt, som leveredes til Hoffet (Overjægermesteren var tillagt Huderne), og dette var ikke ubetydeligt formedelst de mange Tafler, som vare i Frederik V's og Christian VII's første Regeringsaar.

Disse Dyrehalse solgte en Kone for mine Forældre, og i Kvægsygens Tid vare de især afsættelige. I vort Køkken brugte min Moder og nu og da ogsaa af dem og Brysterne, og lavede en meget god sur Suppe, som var meget velsmagende; kun faldt den lidt sortagtig. Dette lærte mine Forældre af den rige Købmand *Thygesen* her i Staden, som var Stamfader til de jydske Proprietairer af dette Navn, og som gjorde meget af denne Ret. Vildtbrysterne vilde Kongens Kokke desuden gerne have, naar de vare fede, for at anrette paa Taflerne til det saakaldede panerede Vildt med reven Brød og sød Sauce, hvilket og virkelig var en lækker Ret. De byttede derfor med min Fader og gav ham undertiden Kalvekød, men mest Bagkøller af stort Vildt derfor, hvilket kom særdeles vel tilpas i mine Forældres Husholdning, helst paa den Tid, da vi Børn alle vare hjemme, der stedse holdtes Amme til det yngste Barn, og vor Præceptor spiste hver Middag ved Bordet, hvortil min Moder stegte dem

i en Gryde, hvori de gave en meget kraftig og velsmagende Sauce.

Hjortehornene betaltes meget godt, da de raspedes til Hjortetak, som var meget afsættelig til Gelé, som, førend den saakaldte Is opkom, var en Efterret ved alle Gæstebud, og i Sygdomme paa den Tid anbefaledes af alle Læger, naar der kom kun lidet Vin til.

Alle skulde desuden da have Hjortetak til deres Kaffe; og den Tid vidste man enten ikke, at et lidet Stykke saltet Flyndreskind klarede den lige saa godt, eller man var for pæn til at komme det deri.

Alt dette har jeg kun anført for at gøre det begribeligt, som mine Forældre har fortalt mig, at Beløbet af disse Jæger-Retter og Hjortehorn havde betalt deres Hus, efter den Bog, som min Fader havde ført derover i de Aar, de havde oppebaaret samme, — og saa vist er det, at Guds Velsignelse gør rig uden Møje.

Ved den Forandring, som skete ved Hoffet 1770 under det *Struensee'ske* Ministerium, ophørte alle Sportler, og alle Betjentene kom paa en vis bestemt Løn; det ophørte derfor og fra den Tid med disse Deputater.

Min Fader skrev en meget smuk Haand, hvorfor han og om Vinter-Aftener var vor Skrivemester, og han var meget behændig. Min ældste Broder har 4 Slotte, som min Fader har udskaaret af Korkstykker og Benved, stykkevis sammensatte og anbragte en-bas-relief. De 3 af disse ere Idealer, og det 4de Hirschholm Slot. Det sidste kaldte han

sine Tanke-Spaaner, fordi han havde gjort det paa sidstnævnte Slot i Sommeren 1771, da Hoffet laa der i den for alle kongelige Betjente saa betænkelige *Struensee'ske* Tid, da ingen kunde vide om Morgenen, om han havde sin Afsked inden Aften. Til at forfærdige disse Slotte var en liden Kniv hans eneste Redskab.

Ligesom min Fader for sit Embeds Skyld bestandigen maatte følge Hoffet om Sommeren paa Lyst-Slottene, hvilket i *Frederik den Femtes* Tid begyndte allerede i Martii og varede til November, da Kongen i hans sidste Regeringsaar først kom ind til Staden, saa blev han og fra formeldte Forandring af ved Hoffet reglementeret tillige med mine Brødre ved et Bord paa Slottene, hvoraf fulgte, at ligesom han om Sommeren kun hver 14de Dag red til Kjøbenhavn for at besøge os om Løverdagen og ud igen om Mandagen, saa kom han i de senere Tider ikke heller om Vinteren hjem førend om Aftenen. Vor Moder var altsaa den, som vi Børn mest omgikkedes, allerhelst jeg, som tillige med min Søster var bestandigen i Huset, efter at mine Brødre, en efter anden, var komne til Hoffet, hvilket med mig vedvarede til min Bryllupsdag, den 13. Julii 1785.

Det er mig derfor ogsaa meget mere forklarligt, at den Kærlighed, som vi Søskende alle bar for vore Forældre, fra min Moders og min Side blev saa at sige endnu inderligere, da jeg var den eneste Søn, hun stedse havde hos sig, og den, som hun, især i hendes Enkestand, ved alle Lejligheder be-

tjente sig af til Raadgiver osv., og denne daglige Omgang endog efter mit Ægteskab vedblev, skøndt den indskrænkedes til 1 eller 2 Timer hver Eftermiddag eller Aften.

At gaa ned igennem Wigands-Gade[1]) forbi mine afdøde Forældres Hus er mig og endnu en behagelig Vej, og det kalder mig altid i Minde de utallige Velgerninger, som jeg i samme har nydt ved Guds særdeles Godhed og deres kærlige Omsorg. Denne Gade er mig og saa meget kærere, som min uforglemmelige Venindes og Velgørers, Provstinde *Kierulfs*, min Moders ældre Søsters, Bopæl i hendes Enkestand og var i samme, ja, tilsidst i min Moders Hus, indtil dette var bortsolgt.

Min Fader var en frisk og sund Mand; om det endog var hans Tænder, saa beholdt han dem næsten alle til hans Dødsdag. Hans Svaghed begyndte omtrent 3 Aar før hans Død, og tog mere og mere til, og Hoffets bedste Læger, Livmedikus *Gulbrandt* og Professor *Tode* anvendte derimod forgæves alle Raad. Hans hele Nervesystem blev og omsider ganske svækket. Den 25. Januarii imellem 8 og 9 om Aftenen, kort førend han sidste Gang blev aareladt, hørte han endnu Aftenbøn læse af min Søster, og i Sengen, hvor han kun de 2 sidste Døgn bestandigen laa, sang han med os den Salme: „O! Gud, efter Dig mig forlænges," saaledes som hans Mathed og den Vanskelighed, han havde at udføre Ordene forstaaeligen, tillode det. Klokken

[1]) Wigantsgade, nuværende Ny Vestergade, opkaldt efter Købmand Wigant Mickelbecker, der havde en prægtig Gaard paa Hjørnet af Frederiksholms-Kanal, hvor senere Prinsens Palæ blev opført.

5 om Morgenen den 26. Januarii 1782 begyndte han at drage med en sagte Rallen, og Kl. 7 var han død. Min Moder laa i samme Seng ved hans Side, hvilket hun bestandigen, endog i hans Sygdom, efter hans Ønske havde gjort. Til det Skilderi, som jeg har givet af ham, maa jeg endnu lægge dette, at han indtil sin sidste Time var en kærlig Ægtefælle, en øm Fader, en tro Betjent, en retskaffen Mand, og Grunden til alt dette — en sand Christen. Af tre Ting var han en svoren Fjende: Gæld, Processer, og den i hans Tid allerede overhaandtagende Rangsyge. Han førte ikke Ordet i Selskaber, var forsigtig i sin Tale, ikke paastaaende, talede aldrig ilde om nogen, og med Sandhed kan jeg sige, at jeg aldrig har hørt nogen Ed af ham, lige saa lidt som af min Moders Mund. I sine Sundheds Dage havde han, skøndt hans Hænder var smaa og smukke, mere end almindelige Legemskræfter, og heri slægtede min yngste Broder *Johannes* ham især paa.[1]) Den 31. Januar 1782 blev hans Lig begravet paa Helliggejstes Kirkes nordre Kirkegaard strax uden for Kapellet, og ledsaget til Jorden af hans 5 Sønner.

Min Moder forenede med en usminket Gudsfrygt det bedste Hjærte. Vant fra Ungdommen af til at agte paa Forsynets Veje, formanede hun os altid til at kaste vor Omhu paa Gud alene. Hun var en

[1]) Forfatterens yngste Broder, Johannes Gude (1763—1804) var først ansat hos sin ældste Broder paa Hofproviantkontoret („Hofstuen") og fra 1796 som Fuldmægtig paa Waisenhuset, efterat han ved Hoffets Flytning til Amalienborg og Hofførelsens Indskrænkning efter Slotsbranden var bleven sat paa Vartpenge. Broderen siger om ham, „at han var lige saa god som han var tyk og stor". Han døde ugift.

fornuftig og kærlig Ægtefælle. Aldrig hørte jeg, at der imellem min Fader og hende var den mindste Uenighed. Han sagde altid: „saa fremt min Kone vil," og hun: „om min Mand ikke har noget derimod." Og var dette hos dem ingen Smiger eller List, for siden, som saa ofte desværre sker iblandt Ægtefolk, desbedre at kunne herske over eller føre hinanden bag Lyset; men det var Hjærterne, som talede, og Hjærterne var oprigtige.

Hun var rank, af en smuk Vext, mere mager, især med Alderen, end føer, havde et ikke almindeligt Fruentimmer-Ansigt med en frisk, sund Farve, hvilken hun beholdt endog i hendes Alderdom uden at have den mindste Rynke. Hun var en god Husholder, utrættelig Husmoder, god imod sine Tjenestefolk, og kunde saa meget mere beholde dem i sin Tjeneste, som hun var af et stille Væsen og vogtede sig nøje for den Fejl, som saa mange ferme Koner ellers altfor tidt begaar, den nemlig, at skænde paa dem, endog ved det mindste, der kan indløbe, og, naar de og virkeligen maatte fortjene det, gøre det med Hæftighed og under Skældsord, endeligen ikke holde op igen. Ingen kan undvære Tjenestefolk, aldrig maa man vente at faa nogen uden en eller anden, vel endog ikke saa liden, Fejl; noget maa man derfor altid overbære med dem, og det var at ønske, at enhver Husbonde og Madmoder vilde oprigtigen prøve sig selv, om de var skikkede og duelige til at være i andres Tjeneste eller ikke. Dersom dette skete, vilde der ikke

høres saa mange Klager over Tjenestetyende, som der dagligen føres.

Kort efter min Faders Død opmuntrede nogle af min Moders Venner hende til at søge en kongelig Pension, da han havde tjent i saa mange Aar, og nogle Hofbetjentes Enker, hvis Mænd havde tjent kortere Tid, havde erholdet samme; men hun svarede: „Mine Sønner ere, Gud ske Lov, allerede komne saa vidt, at de kunne erhverve deres Brød. I Følge min salig Mands Indskud hæver jeg af Enke-Cassen aarligen 200 Rdl., og ved en sparsommelig Husholdning har vi under Guds Velsignelse samlet saa meget, at jeg haaber ikke at skulle komme til at mangle det Fornødne; og skulde jeg da tage fra andre Enker, som med uforsørgede Børn maaske har slet intet?“

Da hun i sin sidste Levetid var yderst skrøbelig, saa erkendte jeg det som en særdeles Velsignelse af Gud imod hende og os Søskende, at hendes Søster, Provstinde *Kierulf,* som havde tinget sig i Kost hos hende kort tilforn, var, skøndt 2 Aar ældre, endnu baade i den Sinds- og Legems-Forfatning, at hun kunde se hende tilgode og have Opsigten over Huset, hvilket saa meget lettere kunde ske, som det tilsidst kun bestod af dem og 2 Piger. Den 13. Julii 1797 døde min værdige Moder efter faa Dages Sengeliggende i hendes 78de Aar, og den 17. s. M. blev hendes Lig nedsat ved Siden af hendes elskede Mands og Datters[1]) Kister i Helliggejstes Urtegaard. —

[1]) Forf.'s ugifte Søster Johanne (1764—1793), som omtales tidt i Memoirerne, var meget svagelig.

Min Moster, Provstinde *Anna Sabina Kierulf*, om hvem jeg tilforn har talet, døde den 26. Dec. 1799. Hun var født den 31. Marts 1718 og var den eneste af min salig Moders 3 Sødskende, som overlevede hende. Hun havde 2 Gange været gift, første Gang et halvt Aar med en Capitain [Jacob] *Refdal*, som forliste med Skib og Mandskab paa en Rejse til Vestindien, men efterlod hende dog i en temmelig god Forfatning, anden Gang med Provst *Diderich Kierulf*, Sognepræst i Slangerup, efter hvem hun blev Enke i Martii Maaned 1782. I begge Ægteskaber havde hun intet Barn havt. Hun nedlagdes hos min Moders Levninger paa Helliggejstes Kirkegaard den 31. Dec.

Samme Aar, hun blev Enke, tog hun ind til Staden, hvor hun lejede Værelser og førte sin egen Husholdning til efter min Søsters Død, da hun drog ind til min Moder; men da hun og ved Døden var afgangen og Huset solgt, lejede hun Værelser i Frederiksberggaden, i hvilke hun døde efter et Par Dages Sengeliggende.

Provst *Kierulf* var en vel begavet og exemplarisk Præst, agtet af enhver, som kendte ham, for hans Kundskaber, Accuratesse og Retskaffenhed, og yndet af hans Menigheder, som bar sand Højagtelse for ham. Adskillige Gange kunde han have faaet et bedre Kald end Slangerups, hvori han havde tjent fra Capellan af; men dels havde han, da han blev Sognepræst, hvilket han endel Aar var, meget gode Tiender, og dels var der til dette Kald ingen

Avling; og dette sidste var nok især det, som bevægede ham til at blive, hvor han var.

Indtil han kom til Slangerups Capellani, var han Informator til Provst, siden Consistorialraad, *Garboe* i Tikøb hans eneste Søn, og da min Moder som Provstindens Paarørende var der i Huset til hendes Bryllup, og hendes Søster jevnligen kom der i Besøg, saa lærte han derved at kende denne Enke, og ægtede hende ved hans Befordring til Præsteembedet. Heller ikke tog han fejl i sit Valg; thi hun blev ham en dydig og brav Kone. Imellem mine Forældre og ham var et Venskab, som imellem Svogre ikke er almindeligt, dog kom de i de sidste Aar kun et Par Gange om Aaret sammen, fordi Hoffet i de senere Aar laa paa Frederiksberg om Sommeren, hvorfra min Fader ikke kunde være, og Provst *Kjerulfs* ualmindelige Fedme gjorde ham Rejsen fra Slangerup til Kjøbenhavn, skøndt det kun var 4 Mile, noget besværlig; han havde desuden for Ildebrands Skyld Frygt for at være fra Hjemmet; dog kom han gerne ind til Staden til min Faders Fødselsdag den 17. Sept., paa de 2 sidste Aar nær, hvilken blev os Børn derved mere festlig, da baade han og hans Kone holdt meget af os, hun var munter, og han krydrede Samtalen med artige Fortællinger, hvortil han havde meget gode Gaver.

Hans Fedme fremskyndede uden Tvivl hans Død, som indtraf efter faa Dages Svaghed mod Enden af Martii Maaned, som min Fader var død i Januari, og da hans Kone sendte i hans Sygdom Bud ind

til min Moder og bad hende komme ud til sig, rejste hun paa vor Opmuntring derud med vor Søster, blev et Par Dage hos hende, indtil Manden var død, og lod sin Datter tilbage, som var der næsten hele Sommeren, hvilket vi endog troede at kunne have blevet godt for hendes Helbred, som da havde begyndt at svækkes.

— — Da min Moster i Følge det mellem ham og hende oprettede Testamente var efter hans Død raadig over deres Bo, saa gjorde hun endnu i Vinteren 1782 et Testamente i Notarii publici Overværelse, hvorved hun indsatte mine Sødskende, hendes Broderdøtre og mig til Legatarier, samt mig, naar alle Legater var udredede, til at arve Resten, da jeg og skulde være Executor Testamenti. Dette gjorde hun af egen Drift, uden at jeg med et eneste Ord havde foranlediget det. — Min Moster var min Moder af Person saa ulig, at ingen skulde tro, de var Sødskende, thi foruden at hun havde en kort, noget tyk, Næse, og et ganske andet Ansigt, var hun og lavere og temmelig føer, hvorover hun og i en Del Aar havde en meget besværlig Gang. Hun var en meget fornuftig Kone, havde tilforn læst med Nytte i hendes Mands bedste Bøger, hørt endnu mere af ham og andre fornuftige Folk, hun havde dertil en god Hukommelse, og var altsaa en Kone, som man med Fornøjelse kunde være sammen med, hun var dertil saa munter (en Egenskab, som min Moder just ikke havde) endog i hendes høje Alder, saa at mine Børn, hvilke var hende meget kære, gerne vilde besøge hende.

Dagligen gik jeg om Eftermiddagen eller Aftenen fra min Moder til hende eller fra hende til min Moder. Hendes Helbred var næsten altid temmelig god, men i hendes sidste Aar var hendes Syn saa svagt, at hun ikke kunde læse.

Stedse skal hun, min værdige Veninde og Velgører, være uforglemmelig i min Erindring. —

Min Fader havde i en Bog optegnet alle sine Børns Fødselsdage; denne har jeg endnu og kan derfor med Vished skrive, at jeg, *Jacob Gude*, blev født i Kjøbenhavn den 3. Juni 1754, som var en anden Pinsedag, om Aftenen Kl. $8^1/_2$. Min Moders Forløsning var saa hastig, at hun endnu om Eftermiddagen stod i Vinduet uden just at tænke paa, at den saasnart skulde ske. Min Fader var ved Hoffet i Fredensborg, og eftersom det da var Skik, at Børn døbtes faa Dage efter Fødselen, bad en af hans Venner Faddere paa hans Vegne til min Daab, og denne forrettedes den 6. Juni i Helliggejstes Kirke af Sognepræsten, Hr. *Bildsøe*. Endskøndt det kunde synes saare ubetydeligt, vil jeg dog anføre, hvad denne Døbe-Act kostede min Fader, da det kan vise Forskellen imellem Udgifterne ved saadan Lejlighed paa den Tid og nu i Aaret 1808. Præsten fik 2 Rdl. 5 Mark, Klokkeren 1 Rdl. og for Blomster 4 Mark, de 2de Gravere hver en Krone, men da min Fader lod sit yngste Barn, min Søster nemlig, døbe den 11. Decbr. 1764, kostede det ham allerede til Hofpræsten 4 Rdl. og til Slotskirkens 2de Betjente 4 Rdl. Ethvert af mine 4 Børns Daab har kostet mig mere, men jeg husker ikke hvor meget.

Fra min Barndoms første Dage kan jeg naturligvis intet erindre, men efter min Moders Fortælling var jeg meget rolig, græd sjældent, Beviser paa, at jeg var frisk og sund, samt at jeg plejedes af hende omhyggeligen og vel og lærte meget tidligt at gaa. Min Gang har og fra Barnsben af været saa god og sikker, at jeg indtil denne Dag (25. Maj 1808) ikke har gjort noget Fald, hvorved jeg har faaet saa meget som et Hul i Hovedet eller andetsteds, eller Huden af et Skinneben, hvilket jeg saa meget mere erkender, som jeg dog baade er styrtet med Hest og kommen af dem, og mere end én Gang har gjort slemme Fald, og Vogne et Par Gange er gaaet itu med mig. Den Renlighed, hvori vi Sødskende blev opdragne, og den Orden, som iagttoges ved vor Diæt, bidrog vel det meste til, at ingen af os nogensinde havde Udslet eller udslaget Hoved, men noget gjorde vel og det dertil, at vi næsten ingen Omgang havde med andre Børn, hvorfor vi vel og slap for de mangehaande Børne-Svagheder, som det ene Barn ellers jevnligen meddeler det andet; naar jeg undtager Kighoste, som vi alle fik formedelst Smitte fra et Barn af Familien, hvoraf min ældste Søster døde i Aaret 1760 [2 Aar gammel], Mæslinger, i hvilke jeg erindrer at have været temmelig slet, og et Slags meget gode Skaalkopper, med hvilke vi dog gik oppe, veed jeg ikke, at vi havde nogen Sygdom. I ubetydelige Upasseligheder vidste vor Moder selv gode Raad, saa at Læge og Feltskær fortjente saare lidt hos os. Hun destillerede selv meget gode Mavedraaber, og hun

kogte selv en Salve, som var meget god, kostede lidet og hvormed hun hjalp mange, som hun gav den omsonst, endog for gamle Skader, ondartig boldne Fingre og i alle Tilfælde, hvor det kom an paa at trække. „Salven", som hun kaldte „den sorte", „er noget langsom, men sikker," plejede hun at sige.

Kort efter min Broder *Frideriks* Død 1. April 1769 [født d. 20. Oktbr. 1759], bragte min Broder *Haagen*,[1]) som da gik paa Charlottenborg Tegne-Akademi med saa mange andre Børn, Smitten af Smaakopper hjem i Huset og fik selv mange, hvoraf han og blev arret; vi fik dem alle, men enhver kun faa, og jeg slap allerbedst, da jeg ikke havde over et Par, hvilket ogsaa kom vel tilpas, eftersom jeg da læste af alle Kræfter for i Sommeren at kunne blive Student.

Efter at jeg i min første Barndom havde havt 2 Lærere, af hvilke den første snart døde, og den anden kun bragte mig til „Aurora" (denne Bog, som egentlig kun var en Glosebog, hed *„Aurora Latinitatis"*, hvormed den første Undervisning i det latinske Sprog begyndte), og mine Forældre paa den Tid havde købt Hus, som formeldt, i Wigantsgade, blev Student *Henric Steensen Müller* fra Falster efter denne sidste Lærers Anbefaling min ældre

---

[1]) Haagen Gude (1756—1800) uddannede sig først paa Kunstakademiet under Professorerne Pilo og Wiedewelt, men opgav Kunsten og kom paa Faderens Kontor. Han blev senere Hofkasserer og var som Broderen siger „en særdeles vel qvalificeret ung Mand", men fik paa Grund af Svagelighed sin Afsked med Pension 1799. Han var ugift.

Broders[1]) og min Lærer, som læste dagligen med os, spiste hos os om Middagen og fortsatte derpaa sine Undervisninger med os til Kl. 5 om Eftermiddagen. Dette vedvarede med os begge til efter Kong *Frederik den Femtes* Død i Aaret 1766, da en paa min Faders Contoir værende Skriver blev befordret til et Embede ved Enkedronningens Hofetat, og vor Fader, som syntes, at det var nok, at én af os holdtes til Studeringer, med min Broders Samtykke satte ham paa sit Contoir, hvor der dog ingen var, som lønnedes af Kongen førend ved Forandringen ved Hoffet, som skete i *Struensees* Tid, da en Oberst *Wegener* blev Hof-Intendant; til den Tid lønnede mine Fader selv sine Folk. Min Broder havde vel da bragt det saa vidt, at vi læste sammen det græske Ny-Testamente, men han var ikke saa stadig som jeg og syntes mere oplagt til Skrivning og Regning. Nu fortsatte jeg mine Studeringer alene, og disse afbrødes kun ved Undervisning, som jeg og min Broder fik nogle Eftermiddagstimer i 1766 og 1767 af en Student og Sprogmester *Elmer* i det franske Sprog. Den Bog, vi især læste med ham i, var Fenelons „Télémaque", som jeg yndede meget. Hertil brugte han Peplière's Grammaire, som da var den bedste, og øvede os desuden i franske Stile. Men jeg havde adskillige Fortrædeligheder med min anden Lærer *Müller,* som, da han selv ikke kunde noget af de levende Sprog,

[1]) Forf.s ældste Broder Niels Gude (1752—1825) var i en Del Aar Fuldmægtig paa Faderens Kontor, indtil han blev adjungeret som Hof-Proviantforvalter 1776. Han blev 1783 gift med Cathrine Marie Wahlbom (1759—1826). Ved Hoffets Indskrænkning 1796 blev hans Embede ophævet, og han fik sin Afsked med fuld Løn som Vartpenge og Titel af Kammerraad.

ansaa Kundskab deri for en Bisag, især for en Student. Denne Undervisning ophørte derpaa; imidlertid takker jeg endnu *Elmer* i hans Grav for det, han lærte mig, og havde jeg ikke denne Gang lært det franske Sprog, er det Spørgsmaal, naar det siden havde sket.

I vore Forældres Hus var min og mine Sødskendes Opdragelse meget tarvelig og simpel, helst indtil mit 14de Aar. Min Moder købte af det bedste Vadmel, som hun lod farve mørkegrønt, hvoraf vi fik Kjoler med gule Messingknapper; sort Manchester var dengang ikke dyrt, deraf fik vi Buxer, og dertil bar vi sorte uldne Jydestrømper. Til at gaa ud med havde vi for det meste røde Kjoler, som havde været Kronprinsens, siden *Christian den Syvendes*, og dertil hvide Veste og sorte Fløjls Buxer af hans, som vor Fader alt købte af Kammertjeneren. Drengebørns Dragt af den fornemme Stand og Middelstanden var dengang meget stiv og cavallermæssig. Saasnart en saadan Dreng havde faaet Buxer, og jeg skal have faaet dem strax efter det 3. Aar, kunde man ingensteds bringe ham med, uden han havde friseret Haar med Pudder i og Haarpung. Denne Tvang var vel og en Aarsag, foruden Tænkemaaden dengang, at Børn kom lidet eller intet ud. Vor Hjemmedragt, som ovenfor er beskreven, kan synes vel varm, helst vi tillige havde om Vinteren Trøje af Vadmel under Kjolen, og om Sommeren af Nankin; men ny Kjole fik vi altid mod Vinteren, og om Sommeren var den da allerede tyndslidt. Mine Forældre sagde altid, at Vej-

ret i Danmark var saa foranderligt og Sommeren i sig selv saa kort, at man handlede forsigtigt i ikke at klæde sig tyndt, og Sommer og Vinter næsten ens. Kun Hovederne havde vi altid blotte, da de ansaa det for det skadeligste, man kunde gøre, at vænne dem til Huer, især uldne, og kun til Brug paa Gaden havde vi Hatte. Alt dette tilsammen taget har maaske og meget bidraget til, at vi Sødskende havde en bedre Helbred end de fleste andre Børn, og at Hoste, Forkølelser osv. var sjældne iblandt os. Vor Fader selv var hele Aaret igennem klædt ens, kun i ondt Vejr bar han en Slags Overkappe, som den Tid kaldtes „Roquelaure", man vil sige efter den bekendte Hertug af dette Navn i Frankrig, som først skal have ladet en sy af et saadant Snit.

Fra den Tid *Christian den Syvende* kom paa Tronen og Hoffet begyndte at ligge paa Friderichsberg om Sommeren, holdt min Fader op at ride, og siden den Tid bar han næsten altid Sko, helst han i hans sidste Aar gik i slet Vejr om Vinteren ikke længere end fra og til Slottet gennem Buegangene. De første Støvler jeg fik, husker jeg endnu grant, at de købtes til mig af vor Skomager, som havde gjort dem for smaa til en anden og derfor maatte tage dem igen, og at jeg første Gang havde dem paa den Aften, Kongen kom til Kjøbenhavn fra sin Udenlandsrejse 1769.

Naar jeg undtager Helliggejstes Kirke, hvortil vi for det meste om Vinteren kørte i Højmesse hver Helligdag, og et Hus af Familien, hvortil vi lige-

ledes kørte hver første Højtidsdags Eftermiddag, og til Fastelavn, kom vi, især om Vinteren, snart aldrig nogetsteds, uden én Gang om Aaret paa Comedie, hvortil vi altid kørte, og denne Aften var os næsten den glædeligste hele Aaret; gerne toges der og Loge til et Stykke, hvori den bekendte *Londemann*, som virkelig var en mageløs Bouffon, havde Hovedrollen.[1])

Medens Hoffet laa paa Fredensborg og vi var mindre, bestod vor hele Udkomst om Sommeren i en Rejse dertil paa 8 Dage, af hvilke de 2 sidste gerne tilbragtes i Slangerup hos vor Moster. Enkelte Aftener kom vi i Kjøbenhavn lidet op paa Volden med vor Moder, skøndt sjældent længere end til Nørreport. Iøvrigt maatte vi nøjes med at gaa paa vor egen Gaard, som just ikke var saa kort, men meget smal, og om Aftenen efter Kl. 9 fik vi Lov at staa eller sidde paa Trappen udenfor Gadedøren, som ellers altid holdtes lukket, til Klokken var over 10. Da Hoffet havde valgt Friderichsberg til sit Sommersted, kom vi gerne hver Onsdag mod Middag ud til vor Fader, spiste dér, og fornøjede os i Slotshaven eller paa en grøn Plads uden for det saakaldte Cavaler-Hus, hvori han havde Værelse, indtil om Aftenen vi gik hjem med vor Moder, og han undertiden fulgte med. Friderichsberg Have, især som den var, førend den i de senere Tider, 1804 og 1805, forandredes i en engelsk eller chinesisk Smag, kom jeg derfor i mine ældre Aar

[1]) Den berømte Skuespiller Gert Londemann (1718—1773) debuterede 1747 og optraadte til en Maaned før sin Død.

ikke i uden at tilbagekalde i Erindringen disse og hine Steder, hvor jeg havde løbet, tumlet og sprunget med mine Brødre, samt de Glæder, som jeg i denne uskyldige Alder dér havde nydt:

„thi Manden henrykt seer de Steder,
hvor han som Barn lyksalig var."

Først i Foraaret 1768 gik min Fader med mig til Rektor *Lycke*[1]) ved Stadens latinske Skole, med hvem han forhen havde aftalt det, og lod mig examinere af ham i alle de Videnskaber og Auctores, som jeg havde lært noget af eller læst i, og Resultatet deraf blev, at Manden erklærede, at naar jeg vedblev med den Flid, jeg hidtil havde vist, saa kunde jeg komme til Academiet Sommeren derpaa. Da vi kom hjem, min Fader og jeg, temmelig sildig efter Middagen (thi Kl. 12 var dengang ellers vor sædvanlige Maaltidstid, ligesom Kl. 7 om Aftenen) tog min Fader Champagne-Vin frem, da vi ellers aldrig havde Vin paa Bordet, uden naar Provst *Kierulf* og hans Kone, eller en sjælden Gang nogen anden Fremmed kunde være hos os om Aftenen, og aldrig har jeg set den kære Mand saa glad, som han da var. Dette anfører jeg kun for at vise, hvor højt han elskede mig, og for at bekræfte, hvor sandt det er, at Glæde af sine Børn er den største, Forældre kan føle.

Da min ældste Broder kom hjem fra Slottet og hørte, hvad *Lycke* havde sagt om mig, hvilket overgik hans Forventning, blev han ligesom noget for-

[1]) Magister Lars Lycke (o. 1719—1770) blev Rektor ved vor Frue Skole (Metropolitanskolen) 1765.

sagt, eftersom han som Dreng paa vor Faders Contoir just ikke havde Udsigt til saa hastigen at kunne blive Karl, og nu næste Aar skulde se sin Broder, som var 7 Fjerdingaar yngre, at gaa for sig; og ytrede han da nogen Fortrydelse over at have forladt Studeringerne, hvori han troede at kunne have bragt det ligesaa vidt. For at trøste og opmuntre ham til Flid i sit Fag gav min Fader ham derfor Haanden paa, at naar jeg Aaret derpaa blev Student, skulde han i de samme Dage blive Karl og komme i Løn paa vor Faders Contoir, hvilket Løfte ganske beroligede ham; men han efterlod heller ikke siden jevnligen at anspore mig til Flittighed, da begges vores Lykke nu, saa at sige, beroede paa mig.

Ved Helliggejstes Kirke, som mine Forældre altid havde søgt, fordi de forhen stedse havde opholdt sig i Sognet og ikke vilde genere sig ved Slotskirken, hvor der ikke ugentlig, men kun imellem Stunder var Altergang, var en Capellan ved Navn *Wulf*,[1]) hvis Skriftestol de formedelst de jevnlige Omvexlinger med Sognepræster endel Aar havde gaaet til, skøndt han ellers var en slet begavet Mand, der i hans yngre Aar havde faaet dette Embede, fordi hans Fader da var Raadmand og meget vel anset, ligesom han og var bekendt for en Mand, der sørgede mest for sin Gane, skulde f. Ex. have de første grønne Ærter, som Aaret frembragte, købte selv, skøndt han var gift, ferske

1) Jacob Wulf, (1703—1773) var Kapellan ved Helliggeistes Kirke fra 1727 til sin Død.

Kødpølser, som bragtes ham i Huset, hvilket jeg engang, da jeg kom til ham for Confirmationen, har set; og adskillige havde desuden Prøver paa, at han var en egennyttig Mand.

Alt dette kunde vel i sig selv være mine Forældre det samme; thi de kom kun i Højmesse og aldrig i hans Aftensangs-Prædikener, som desuden ingen kunde høre, fordi hans Mæle var meget tykt. Hvorledes hans Taler iøvrigt vare, vil bedst kunne bedømmes af den følgende Begyndelse til en Præken, som han skal have holdt kort efter *Frederik den 5tes* Død: „Prækestol! hvorfor er du saa sort? — Kong Frederik 5te er død. — Alter! hvorfor er du saa sort? Kong Frederik 5te er død. — Orgelværk! hvorfor er du saa sort? Kong Frederik 5te er død.“ — Og har man hertil lagt: „Mine Vanter! (om Vinteren prækede han altid med et Par sorte Fløjels Vanter) hvorfor ere I saa sorte? Kong Frederik den 5te er død.“

Denne Præst havde præpareret min Broder Aaret forhen til Confirmationen, og da han var en gammel Mand, som mine Forældre derfor ikke vilde støde ved at gaa fra ham til Sognepræsten, blev min Præparation til Confirmationen i Sommeren 1768 og aftalt med ham, skøndt det virkeligen var mig meget imod, da jeg af fornævnte Aarsager ikke kunde have nogen Agtelse for ham, og desuden troede i Kundskaber ganske at kunne overse ham, hvori jeg, som i Grunden dog ikke havde læst mere Theologisk end i mine yngre Aar „Pontoppidans Forklaring“ og siden „Lutheri Catechesis“

og „Wöldikes Positiones“, hvilke man dengang angav til Deposits, dog ganske vist havde Uret; men unge Mennesker er ikke anderledes, og min Alder kan vel undskylde mig noget. Vist er det, at naar jeg skulde besvare hans Spørgsmaal til mig, søgte jeg altid at brillere ved mine Wöldikes Positiones, som jeg oversatte ud af Hovedet paa Dansk og hvilke han naturligvis havde glemt, hvorved de andre Børn gloede paa mig, og han bragtes i en Slags Forlegenhed. Havde han derimod bedet mig oplæse Troens Article eller Bønnerne af Luthers liden Catechismus, som de andre unge Mennesker kunde ramse op paa deres Fingre, saa havde han spillet mig et slemt Puds, og jeg havde sat der en Køn for de andre Børn; men ventelig ansaa han dette for min mindste Kunst. Da jeg kom til modnere Eftertanke i de ældre Aar, har jeg med Skamfuldhed og Fortrydelse ofte tilstaaet for den Alvidende og mig selv, at min Confirmation, som skete den 2. Oktober 1768, i Henseende til mig kun blev en Ceremoni, men ikke nogen Fornyelse af min Daabspagt. Havde den Frue, der holdt mig som kun 3 Dage gammel over Daaben, den Gang besvaret Præstens Spørgsmaal paa mine Vegne, saa besvarede jeg dem vel nu selv og med megen Færdighed, men uden at jeg derved i Grunden følede noget.

Maatte dette desværre kun ikke være Tilfældet med de fleste Unge, helst i vore Dage og i Købstæderne, hvor jeg af mange Aarsager troer, at det uden Tvivl var rettest, at Confirmationen, helst den

offentlige i Kirken, blev afskaffet, og hvor den, især for det andet Køn, langt fra ikke befordrer det tilsigtede Øjemed, men maaske gør mere Skade end Nytte, i det højeste gør den kun et kort, men langt fra ikke noget varigt, Indtryk paa Hjærterne; og Tilhørerne — ja, de er blot Tilskuere, og kommer der mest for Pigebørnenes Skyld og for at se paa deres Stads. For at komme til mig selv igen, da var jeg — skal jeg sige, saa klog eller saa *poli* eller ikke saa ond, at jeg holdt mine Tanker for mig selv. Mine gode Forældre glædede sig meget over min Confirmation, hvilken jeg selv kun ansaa for en Byrde, som jeg nu havde skilt mig ved, og hvorefter jeg nu ganske kunde anvende Tiden til mine Skolesager alene. —

Ligesaa oprigtig vil jeg tilstaa, at den Flid, som jeg anvendte paa Studeringer, den Gang ikke var af Kærlighed til dem, men havde mest sin Grund i min Stræben efter tidligen at kunne „blive Karl", som man kalder det, blive min egen Herre og komme frem i Verden. I mine Forældres Hus begyndte det allerede at blive for indskrænket og ensformigt for mig, hvilket uden Tvivl er Tilfældet med de fleste Drenge, maaske endog en af Naturen nedlagt Tilbøjelighed hos dem for at danne dem til at blive nyttige og virksomme for deres Medmennesker. Min Lærer, *Müller*, som var sat i Nykøbing Latinskole fra hans tidlige Ungdom, fordi Faderen, som han mistede tidlig, havde været Præst i Nærheden, havde bestandigen kæmpet sig frem under trange Vilkaar ved ringe Skolestipendier

og Nykøbings Borgeres Gæstefrihed, hos hvem han især havde været velkommen for hans Stemmes Skyld, som havde været en sjælden Diskant, og i hans ældre Aar endnu var meget behagelig; men selv havde han nok aldrig anset Videnskaberne uden som Midler til at fortjene det nødvendige; han havde aldrig havt noget særdeles opvakt Hoved, og besad dertil en sær Ligegyldighed i Henseende til hans egen Skæbne i Fremtiden. Han var meget fattig, da han kom til at læse for min Broder og mig, og blev heller ikke stort rigere i alle de Aar, han conditionerede i vort Hus; thi han brød sig ikke om at forskaffe sig flere Conditioner eller en anden, som kunde have været mere fordelagtig, men nøjedes med sine Maanedspenge, i de sidste Aar: 6 Rdlr. maanedlig, Frokost og Middagsmad, hvortil kom at mine Forældre ved adskillige Lejligheder desuden betænkte ham, og min Broder og jeg, som virkelig holdt af ham, tilspaanede[1]) ham nu og da et og andet. Fattedes *Müller* altsaa nogle af de Egenskaber, som man kunde ønske hos en Lærer, saa besad han dog en Slags Grundighed og vedholdende Flid til hjemme at læse over paa, hvad han siden skulde gaa igennem med mig, saa at jeg virkeligen havde Nytte deraf og lærte noget af ham. Hans Ligegyldighed mod sig selv, hvorover han tog til Takke med at blive Lærer til mig og siden nogle af mine yngre Brødre, havde den gode Følge for mig og dem,

[1]) Det forældede danske Udtryk „spaane en noget til" betyder: skaffe en noget, anbefale, hjælpe en til noget.

at vi ikke fik snart en, snart en anden Lærer, som ofte er meget skadeligt for Børn.

Imellem *Müller* og min Tænkemaade var iøvrigt megen Uoverensstemmelse; var han kold, noget langsom og ligegyldig, saa var jeg hurtig, fyrig, og stræbte kun efter at komme frem. Min Plan var, naar jeg først var bleven Student, saa hastigen som muligt at kunne faa et Rejsestipendium, og naar jeg først var kommen udenlands og derpaa hjem igen, drømte jeg om snart at ville gøre min Lykke. Vel er det saa, at de fleste unge Mennesker har Rejselyst, men da jeg, indtil jeg blev Student, ikke havde været længere end paa Fredensborg, i Tikøb hos Provst *Garboe*, i Slangerup, og kun en eneste Gang havde kørt gennem Jægersborg Dyrehave, skøndt den er saa kort fra Staden, saa kom denne Rejselyst især deraf, at jeg havde læst *Holbergs* af ham selv vel skrevne Levned, og *Griffenfeldts* af Rothe saa jammerligt sammenrapsede Historie.

Jeg erindrer endnu, at det første jeg havde begyndt at studere, var vi med vore Forældre en Sommer et Par Dage i Tikøb. Provsten spurgte min ældste Broder og mig, hvad vi vilde være med Tiden. Jeg svarede hurtig: „Professor eller Biskop.“ „Det er Ret, min Søn,“ svarede Provsten, „og Du?“ sagde han til min Broder. „Jeg vil være Degn,“ svarede han. „Pfy,“ sagde Manden, „man skal altid tragte efter en Guldvogn; faar man ikke mere, saa faar man dog en Luntestikke.“[1]) Dette

[1]) Gammelt dansk Ordsprog. Lunsstikke er den lille Pind, som sættes gennem Axlen for at holde Hjulet paa denne.

Ordsprog, som jeg aldrig havde hørt før, forstod jeg dengang vel ikke ganske, men jeg gemte det i min Hukommelse indtil jeg kom hjem, forlangte min Faders Forklaring derover, som jeg og fik, og ofte er det siden rindet mig i Tanker.

Müller var ikke Baccalaureus, han kunde derfor ikke dimittere mig til Academiet [ɔ: Universitetet]; min Fader ansaa det desuden at være mere Ære for mig at dimitteres af Rector ved Kjøbenhavns latinske Skole, *Lycke*, som jeg forhen har meldet om, og efter at jeg med flere Privatister her af Staden havde underkastet os hans Examen, meddelte han mig Testimonium.[1])

Efter at jeg havde erholdet dette og med samme havde meldet mig hos Decanus, fremstillede jeg mig den 7. Julii 1769 til Examen i Consistorii Hus paa Studie-Gaarden, som varede fra om Morgenen imellem 6 og 7 til Aftenen. Om Middagen kom jeg allerede meget fornøjet hjem, og om Aftenen endnu mere, da jeg havde Pedellens Bevis for, at jeg havde erholdet 30 *bene*, og var nogen glade, saa var det mine kære Forældre. For at vise, hvorledes en saakaldet Bene-Seddel saa ud paa den Tid, vil jeg her indføre den:

„Jacobus Gude. Catechesis. *b.* Loci communes *b.b.* Hist: bibl: *b.b.* Latina. *opt.* Græca *b.b.* Ebræa *b. exped.* Logica *b. exped.* Metaphysica *b.b.* Physica *opt.* Ethica *opt.* Historia *b.b.* Geographia *b.b.* Geometr: *b.b.* Arithm: *b.b.*“ — Beregningsmaaden

[1]) Dette, som Forf. for „dets smukke latinske Sprogs Skyld“ meddeler i sit Manuskript, forbigaaes her.

var saadan, at et *optime* var 3 *bene* og et *b. exped:* $1^1/_2$ *bene.*

Dagen efter min Examen var et Middagsmaaltid hos mine Forældre, hvortil min Faders Contoir-Betjente var budne, og opfyldtes da min Faders Løfte, at min ældre Broder blev gjort til „Karl" paa hans Contoir. Min Fader havde faa Dage tilforn købt to meget brillante Sølvkaarder med trekantede Klinger og hvide Skeder, hvilke efter en da nyligen opkommen Mode bares i Carbiner,[1]) som vi den Dag anlagde, jeg til en ny sort, og min Broder til en ny violet Klædning. Dagen derpaa gik jeg op med min Kaarde paa Studiegaarden og hørte paa de andre, som var til Examen, og da Kaarden var lang og jeg den Tid ikke meget høj, saa slog jeg de andre Tilhørere uden for Skranken om Benene med den, hver Gang jeg vendte mig om, hvoraf de tydeligen kunde mærke, om de ikke ellers havde gættet det, at jeg nyligen havde faaet den. Min Fader viste min Lærer, *Müller*, den Skønsomhed, at han til fornævnte Maaltid havde foræret ham, som kun havde maadelige Klæder, en ny Klædning, og da min Fader selv havde 2 Sølv-Kaarder, forærede han ham den ene, da han tilforn ikke havde havt uden en af Messing. Denne Sommer og Vinteren derpaa var den sidste, da Civile bar Kaarde uden ved en eller anden Højtidelighed; mig blev det og det samme, thi jeg havde da alt længe været ked af min, som i sig selv kun generede.

[1]) Ved Carbiner menes vistnok de saakaldte Karabinhager, hvormed Værget er hægtet til Gehænget.

Den 18. Juli gjorde jeg paa Academiets øverste Auditorium tilligemed de andre, som samme Aar havde deponeret, den academiske Stil, som blev os tilsagt paa Dansk af Decanus, Etatsraad *Kall.*

Den 20. Juli 1769 blev jeg derpaa [15 Aar gammel] indskreven blandt Studenterne, og herskede da endnu den Uskik, som var saa uanstændig for dem, der havde lagt sig efter Videnskaberne, at de, som Aarene tilforn vare komne til Academiet, stillede sig paa Stentrapperne udenfor det saakaldte Consistorii-Hus paa Studiegaarden og slog de Unge, som kom ud fra Indskrivningen, i Nakken eller Ryggen.

Ifølge en ældgammel Rettighed havde Kjøbenhavns Skole, som blev først indskreven, altid passeret frit; dette skete ogsaa nu, men jeg, som var privat dimitteret derfra med Rectors Testimonium, henregnedes og til Skolen og passerede urørt igennem dem med Hilsen og Contrahilsen. Ellers var Slagsmaalet, som denne Eftermiddag fortsattes med nogle af de andre Dimitterede fra danske og norske Skoler, usædvanligt, helst et Par af dem, som var Jyder, tillige voxne og stærke, af hvilke den ene især derfor blev banket, fordi han, der bar Haarpung, som alle Civile den Tid af slet sort Silketøj, havde en af blommet, hvilket rigtignok stikkede meget af, men dog lige saa lidt kunde være *justa belli causa,* som saa mange andre blandt Regenterne; og han hævnede og sin blommede Haarpung med de drøjeste Slag af hans senestærke Arme paa hans uædle Angribere, hvilke han snart

laa under, snart oven paa, under det store Træ, som endnu staar paa Studiegaarden uskadt, skøndt mange Bomber faldt ned paa den under Bombardementet i September 1807, hvilket Held fornævnte Consistorii Hus og havde, som det vel især havde dets Lavhed at takke for, da den dertil grænsende Sidebygning, hvor det øverste Auditorium, Anatomi-Kammeret osv. var, brændte tilligemed Bygningen til Kannikestrædet; skøndt Vindstrøget vel og har gjort meget dertil, siden Communitets-Bygningen til Nørregade, hvor og Universitetets Naturalie-Kammer var, blev staaende, hvorved dets sjældne Samling, som var en særdeles Lykke, blev uskadt.

Mig var ovenanførte Slagsmaal saa meget mere et ubehageligt og pøbelagtigt Optrin, som jeg aldrig havde givet noget Menneske et eneste Slag i vred Hu, hvilket Held jeg endnu til denne Dag (30. Maj 1808) har havt.

Saasnart Professorerne i paafølgende September Maaned begyndte deres Forelæsninger, gik jeg dagligen og flittigen paa samme. Saaledes hørte jeg Etatsraad *Kall* over det Ebræiske, *Riisbrigh* over Philosophien, *Kratzenstein* over Physik, *Obelitz* over Ethica, *Hee* over Geometri, og *Horrebow* over Sphærica. Over det græske Sprog hørte jeg intet Collegium, fordi jeg vidste med mig selv, at jeg forstod det græske Ny-Testamente perfect, læste dagligen et Capitel deraf for mig selv hjemme, og foruden samme ikke vilde profitere mere til Examen philosophicum end med de 70 Fortolkere, hvor-

over ingen Forelæsning holdtes, tilligemed Plutarchus om Børneopdragelsen og noget af Isokrates, med hvilke jeg kunde hjælpe mig selv. Over det latinske Sprog og Historien havde jeg gerne villet høre Collegier, men *Wadskiær*, som da var Professor eloquentiæ, og *Møllmann*, som var Professor historiarum, var allerede da 2 gamle Vrøvlere, af hvis Forelæsninger man ingen Nytte havde, og næppe skulde jeg desuden have faaet Tid dertil. Paa begge disses Collegier gjordes og næsten altid Løjer og saadant, som hindrede dem, der kom der, fra at lære noget.

Den indskrænkede Levemaade, som jeg havde ført, indtil jeg blev Student, fortsatte jeg iøvrigt i mine Forældres Hus, og naar jeg undtager, at jeg i 8 Dage laa med min Fader paa Friderichsborg Slot, hvor Dronning *Caroline Mathilde* Sommeren 1769, medens Kongen var udenlands, opholdt sig i August Maaned, hvilken Landtur jeg endnu erindrer med Fornøjelse, saavel som en anden, jeg da gjorde til Slangerup, var mit Liv, paa nogle hyppigere Spasereture nær, det samme som forhen.

Et uventet Møde, som jeg sidst i dette Efteraar havde, da jeg som sædvanligen en Eftermiddag Kl. 5 kom fra *Riisbrighs* Collegium, vil jeg for dets Synderligheds Skyld her anføre. Wigantsgade [Ny Vestergade], hvor mine Forældres Hus laa, var altid, endog før Slottets i Aaret 1794 indtrufne Ildebrand, en meget stille og rolig Gade, kun om Helligdagene vrimlede den af Folk, som gik derigennem til Volden og ud af Porten. Søgnedage saa man der-

imod dér ofte faa eller ingen uden om Sommeren mod Aften, naar Folk begyndte at spasere; heller ikke var det dengang blevet saa almindeligt med Fruentimmers Spaseren, som det siden desværre altfor meget er sket, og hvem veed ikke, at det er for unge Fruentimmers Skyld meget, at unge Mandfolk gaar ud, som ellers blev hjemme og passede hver sit. Fra Sommeren 1768 og 1769, da *Caroline Mathilde*, som jeg selv ofte har set at gaa fra Friderichsberg igennem Wigantsgade, kun med sin Kammerfrøken *Plessen*, i ganske simpel Dragt med en sort Silke-Saluppe, og en Løber efter sig, kan man egentlig regne den Tidsalder i Kjøbenhavn, da Fruentimmer af alle Stænder og næsten til alle Tider begyndte at vandre paa Gaderne. Dette var vel en ganske uskyldig Handling af Dronningen, men ikke tænkte hun paa, at hun derved skulde foranledige noget, som med Tiden vilde have saa vigtige Følger for det huslige Liv i Hovedstaden, hvor endog syedes, spandtes og vandtes mere, end Forberedelserne til de daglige Spasereture, disse selv og de Adspredelser, som Fruentimmer derved faar, siden har levnet Tid til; ikke at tale om den Luxe og Forfængelighed, som derved er bleven udbredt, da enhver vil lade sig se i alle Slags Pynt efter Moden og med bestandige Afvexlinger. Ikke vil jeg hermed at sige, at Fruentimmer, helst i en vis Alder, skulle henbringe al deres Flid som i et Spindehus; et alt for meget stillesiddende Liv vilde vel ogsaa have physisk slette Følger for dem, især for de Unge; men i et Hus, hvor Kvindekønnet

iagttager alle huslige Arbejder, vil Senge-Reden, Rengørelse, Spinden, Vinden, Vadsk og Tøjets ydermere Behandling med flere qvindelige Sysler vel kunne forskaffe Fruentimmer, som *vita sedentaria* iøvrigt vel er mere passende for end for Mandfolk, saa meget at røre sig ved, at én ugentlig Spaseregang kunde være nok. Saaledes levede Fortidens Koner og Piger, kendte ikke nær saa meget som de nuværende til Vapeurs, Krampetilfælde, og hvad alle de andre Svagheder hedder, som det smukke Køn har eller troer at faa, naar de ikke bestandigen sværmer om med deres Syposer og Ridiculer paa Gaderne og Spaserestederne, og hvorfra de altfor ofte komme tilbage som *Dina* fordum, da hun var gaaet ud for at se Landets Sønner — med forvildede Sæder og et fordærvet Hjærte, om ikke med en tabt Uskyldighed, idetmindste den moralske.

Dog, hvor føres jeg hen? Dersom denne Bog ikke falder i Hænderne paa et ungt Fruentimmer, som i sin første Hidsighed river disse Blade ud, eller af Harme over Forfatteren kaster den hele Bog paa Ilden, i Fald de latinske Bogstaver, med hvilke den, som rundere, for Hurtigheds Skyld er skrevet, ikke skulde gøre, at Bogen, naar den blev aabnet, strax blev slaaet sammen igen, formedelst dens latinske Udseende, — saa vilde den mandlige Læser eller det fornuftige Fruentimmer, som hændelsesvis kunde faa fat paa den, tilgive mig denne terrible Digression, der var dem lige saa uventet som det ovenfor anførte Møde var mig, og hvortil jeg derfor vil begive mig tilbage.

Efter det ovenmeldte var det altsaa ikke besynderligt, at jeg, da jeg kom ned i Wigantsgade omkring det saakaldte Prinsens-Palais Hjørne, ikke saa et Menneske i Gaden, hvori mine Forældres Hus laa temmelig langt nede, men næppe var jeg gaaet nogle Skridt, førend jeg midt paa Gaden, omtrent lige uden for Huset, blev noget vaer, som kom vankende, og strax saa, at det var et Dyr; det var ganske alene, og dets Skikkelse og Gang var ganske forskellig fra alle de Dyrs, som man er vant til at se her i Landet. Længe varede det ikke, førend jeg tydeligen saa, at det var en stor Bjørn. Vel havde jeg tilforn set Bjørne, men dels havde disse kun været smaa, og da det havde været hos Bjørnetrækkere, desuden magre og forsultede, og altid i Lænke med Rysler paa. Her kom nu en stor tyk Bjørn, sig selv ganske overladt, mig, som var alene, lige i Møde, et Syn, som jeg paa ingen Maade kunde forklare mig. Strax opkom den Tanke hos mig, at Frygten for den, som man havde set fra Vinduerne, holdt alle inde. Paa min højre Haand havde jeg den hele Strækning af Palaiset, hvis Port til Wigantsgaden altid holdtes tillukket og paa den venstre Haand Gadedøre, som ligeledes var lukkede. Vende tilbage, hvor jeg kom fra, kunde ikke hjælpe, thi dersom Bjørnen vilde angribe mig, kunde den snart indhente mig. Jeg tog derfor den Beslutning at fortsætte min Gang langs med Palaisets Fortov og lade, som jeg ikke saa den. Bjørnen styltede mig ogsaa ganske gravi-

tetisk forbi uden at bryde sig om mig, og da jeg havde staaet lidt og set efter den, gik jeg ganske langsomt bag efter til Hjørnet af Gaden for at se, hvor den blev af, og da den var gaaet ind ad Palaisets Port til Kalveboderne,[1]) som altid stod ganske aaben, vendte jeg tilbage til mine Forældres Hus, hvor jeg siden erfarede, at Prins *Carl af Hessen*, Kongens Svoger, nyligen havde faaet den og havde ladet den sætte i Lænke i Palaisets Baggaard, som gaar ud til Wigantsgade. Kort efter gav han den til en Oberst, som boede paa Christianshavn; men at den ikke var til at lide paa, erfaredes snart, da den her, skøndt bunden, rev en Dreng ihjel, hvorfor den strax blev skudt.

— — I Juli Maaned 1770 tog jeg Examen philosophicum. Endnu sidst i samme Maaned erholdt jeg den saakaldede Baccalaureigrad, fordi jeg tænkte i Tiden at kunne faa et Rejse-Stipendium. Den kostede min Fader 10 Rdl., men jeg havde og den Ære at være *inter nobiles*. Da jeg læste til min philosophiske Examen, havde jeg slet ingen Undervisning af min forrige Lærer, *Müller*. Han vedblev at læse for mine yngre Brødre paa samme Vilkaar som med mig, skøndt ingen af dem studerede, og holdt Omgang med min ældste Broder paa Slottet og paa Friderichsberg. Denne Information vedvarede, skøndt han i Sommeren 1775 blev antagen til Skrivemester ved Drengeskolen paa det kongelige Waisenhus og Correkteur ved Stiftelsens Bogtrykkeri. Han spiste hver Søndag Middag hos mine

[1]) Kalveboderne var Datidens Betegnelse for Frederiksholms Kanal.

Forældre og læste efter Maaltidet for dem i *Bastholms* og andre gode Skrifter, som de anskaffede sig, indtil han af Kongen blev kaldet til Sognepræst paa den liden Ø Fejø under Lolland, hvor han døde efter nogle Aars Forløb efter 2de Gange at have været gift.[1]) Fra den Tid han forlod Kjøbenhavn, saa jeg ham ikke mere, og han skrev hverken til min Fader eller mine Søskende, saa jeg hørte intet til ham, førend jeg erfarede hans Død af Aviserne. Erkendtlighed var just aldrig denne gode Mands Dyd, men jeg bør ikke glemme, at jeg skylder ham meget.

Efter at jeg havde taget Examen philosophicum, var jeg ikke enig med mig selv, hvad Videnskab jeg især skulde lægge mig efter. Havde jeg ganske maattet raade mig selv, saa havde jeg strax søgt at danne mig til at kunne blive anbragt som Secretair ved et af vore Gesandtskaber ved de fremmede Hoffer, ved at lægge mig mere efter levende Sprog og det, som kunde høre til en saadan Post. Jeg formaaede og min Broder til med mig at antage den samme Sprogmester *Elmer* til at lære os det tyske Sprog grammaticalisk; men hans Svaghed og paafølgende Død gjorde, at dette varede kun kort, og det Tysk jeg kan, har jeg derfor mest lært ved Læsning, men har heller aldrig kunnet skrive det uden maadeligen. Desuden stod det mig endnu bestandigen for Hovedet, at jeg vilde se at komme til at rejse udenlands. Min Moders Paarørende, Consistorial-Raad og Provst *Garboe* i Tikøb, hans

[1]) Henrik Steensen Müller (1737—1782) blev 1777 Præst paa Fejø.

eneste Søn, som havde rejst udenlands paa det *Sevelske* Stipendium, var siden blevet caracteriseret Secretair ved det udenlandske Departement, og tilsidst Legations-Secretair i Constantinopel, et meget qvalificeret ungt Menneske og som besad den højeste Grad af Cultur, som jeg dengang kendte hos nogen, havde jeg foresat mig som et Mønster. Hvad Udenlandsrejse angik, forestillede min Fader mig, at jeg, førend jeg kunde vente et Rejse-Stipendium, maatte som *Garboe* have Examen theologicum, hvilket var den Tids Tone, at næsten alle Studentere maatte tage, for en Del og derfor, fordi Theologerne raadede næsten for alle Stipendier. Min Fader havde Ret og føjede til, „at *Garboe* paa hans Rejser ikke nær havde kunnet komme ud [af det] med Stipendiet, og at han aarligen havde faaet betydelige Remisser fra hans Fader, hvilket jeg aldrig vilde kunne vente fra mine Forældre, som ikke havde Evne dertil". Han anførte, at *Garboe* som Legations-Secretair i Tyrkiet, hvorfra vel ikke vilde blive hastig og god Befordring, endnu trængte til Faderens Understøttelse. — — Alt dette var sandt, og da der kort efter kom Efterretning om *Garboes* Død,[1]) saa lagde min Moder til: „at han vel ikke var død saa tidligen, naar han ikke var kommen til en fremmed Himmelegn og hvor han, i Følge hans jevnlige Breve til min Fader, aldrig havde fundet sig fornøjet".

Da det er sidste Gang, jeg troer at finde Anled-

[1]) Jacob Lindemann Garboe døde 1771, som Legationssekretær i Constantinopel 32 Aar gammel.

ning her at anføre det Navn *Garboe*, vil jeg her fortælle: han havde en Søster ved Navn *Martha Sophie*, yngre end han, til hvis Opdragelse i Barndommen min Moder under hendes Ophold i Forældrenes Hus i Tikøb havde bidraget meget, hvorfor der og imellem dem altid var det inderligste Venskab, foruden at de paa mødrene Side var hinanden paarørende. Som ung Pige var hun en Sommer i Pension hos en fransk Enke i Kjøbenhavn og kom jevnligen i mine Forældres Hus, men da hun var en Del Aar [9 Aar] ældre end jeg, kan jeg fra den Tid just ikke erindre meget om hende; faa Aar derimod derefter var jeg en Sommer med min Moder og ældre Broder nogle Dage i Tikøb, da jeg var 10 à 11 Aar gammel, og hun da nyligen bleven forlovet med Hofskriver *Müller*, der døde som Conferensraad og Stempelpapirs-Forvalter i Kjøbenhavn, som havde lært hende at kende i mine Forældres Hus.[1]) Uden just at være nogen særdeles Skønhed var hun et meget smukt Fruentimmer, rank og veldannet. Denne Sommer havde hun havt Koldfeber, hvorved hendes Udseende naturligvis ikke havde vundet, men hun havde det blideste Væsen og var Yndigheden selv. Vi legede Kærester, hun og jeg, efter hendes eget Indfald, og hendes Fader, som var en meget munter Mand, forærede mig ved min Afrejse i denne Anledning en halv engelsk Krone, hvorpaa en engelsk Konges

[1]) Frederik Adam Müller (1725—1795) blev Hofskriver 1758, Stempelpapirforvalter 1765, Konferensraad 1784. Hans storartede Samling af Kobberstik „Pinacotheca Dano-Norvegica" blev efter hans Død erhvervet af Det kgl. Bibliothek mod en Livrente til hans ugifte Datter, Charlotte Sophie Müller (1764—1810). Han blev gift 1763 med Martha Sophie Garboe (1745—1780).

og Dronnings, jeg troer *Wilhelms* og *Maries* Ansigter, stod jævnsides, og som han sagde skulde sigte til Datterens og mit.

Paa mig havde imidlertid *Martha Sophie Garboe* gjort saa dybt et Indtryk, at jeg kan forsikre, at aldrig noget Fruentimmer siden har gjort et dybere, og det blot ved sin Ynde og Blidhed. Aldrig har nok heller nogen Kærlighed været uskyldigere end min; men fra min Side var den saa varig, at da hun Aaret derpaa havde havt Bryllup med *Müller* [1763] og Sommeren derefter kom ind for at ligge i den første Barselseng i mine Forældres Hus, fordi Hoffet, hvor Manden bestandigen maatte være ved, laa paa Fredensborg, kendte jeg ingen større Fornøjelse end saa meget som muligen at kunne være hos eller om hende, hvilket jeg mærkede ikke heller at være hende ubehageligt. Havde jeg været voxen, da vi først lærte hinanden at kende, og vi idetmindste ligealdrende, havde vi uden Tvivl, saa at sige, maaske været skabte for hinanden, skøndt det vel derfor havde gaaet, som de fleste Tider er Tilfældet, at slige Personer aldrig kommer sammen. Efter nogle Aars Ægteskab med *Müller*, hvori hun blev Moder til 3 andre Børn, døde hun af en stærk Tæring og blev begravet i Helliggejstes Kirke tæt ved Døbefonten, hvor hendes Mand satte hende et smukt Marmor-Monument, gjort af *Wiedewelt*, den Tids største Billedhugger, med en ganske simpel latinsk Indskrift paa en Pille ved Siden, som jeg aldrig har læst dér uden øm Følelse; og da Lemmen til Begravelsen er strax ved Fonten, har

jeg aldrig staaet paa denne ved Fadderskaber og andre Lejligheder uden at tænke paa *min Ungdoms første Veninde.*

Med hendes Fader, Provst *Garboe*, vexlede jeg Breve paa Latin, eftersom jeg vidste, at dette var ham, som en god Filolog, meget behageligt. Fire Aar efter Datterens Død, nemlig i Aaret 1784, døde først denne agtværdige Olding, som vedblev at forrette sit Embede saa længe han kunde. Da han med sin Kone havde faaet en, i den Tid især betydelig Formue, og baade han og Kone var særdeles gæstfri, saa var der næsten ingen Uge, der jo gjordes jævnlige Besøgelser hos dem af de Fornemste i Helsingør, hele Omegnen og en Del af dem, som laa med Hoffet paa Fredensborg. Hans Datterdatter, *Charlotte Sophie Müller*, der blev født i mine Forældres Hus, og som jeg den Sommer mangen Gang havde paa mine Arme som min elskelige *Martha Sophies* Barn, aftegnede ham i hans høje Alder i Profil. Kobberstikker *Clemens* corrigerede dette Stykke og stak det i Kobber.

Jeg vender nu tilbage til mig selv. Da jeg ikke kunde andet end erkende min Faders Grunde, ytrede jeg for ham at ville studere Medicin. Dette havde ikke heller hans Bifald. Hovedsagen var, at baade han og min Moder intet hellere ønskede end at kunne leve og se mig som Præst. Det, som især bevægede mig til at lægge mig efter Medicinen, var for at kunne komme til at rejse udenlands. Til den gejstlige Stand havde jeg derimod slet ingen Lyst, men anførte kun, at jeg dertil ansaa mig ganske

uskikket, da jeg ikke havde nogen Udtale dertil, og det desuden var mine Forældre bekendt, at der var, som man siger, ikke Tone i mit Liv, og at jeg altsaa ved Messen, som enhver Præst dengang maatte forrette, enten han kunde eller ikke, vilde opvække Latter i Stedet for Andagt hos den Menighed, jeg skulde vorde ansat ved. Jeg har Grund til at tro, at jeg som Præst allerede af den Grund ikke vilde have gjort Lykke paa Prækestolen, og har derfor aldrig fortrydt, at jeg ikke opofrede mig til den gejstlige Stand.

Af Agtelse for den ærværdige Conferensraad *Kall*, som var Professor i østerlandske Sprog, hørte jeg efter den philosophiske Examen endnu dagligen hans saakaldte Cursorium. Jeg havde min Plads øverst oppe ved Siden af ham[1]); han talede meget distinct, jeg skrev hurtigt, og jeg optegnede derfor næsten hvert Ord, som han sagde, der syntes mig mærkeligt. Disse Optegnelser gør det mig endnu meget ondt at have mistet i Ildebranden 1795. Jeg veed egentlig ikke, hvad det var, der gav mig saa vedvarende Lyst til dette døde Sprog, at jeg endog for dette ebraiske Sprogs Skyld begyndte at lægge mig efter det Arabiske. Vel havde jeg en Tid sat mig i Hovedet, at jeg kunde med Tiden blive Professor *lingvarum Orientalium*, men denne Ide gav jeg snart slip paa. — Foruden *Kalls* Collegier gik jeg, for at fornøje mine Forældre, imidlertid og paa Professorerne *Cramers* og *Studsgaards* theologiske Forelæsninger; men da denne først i Sommeren

[1]) Orientalisten, Professor Johan Christian Kall (1714—1775).

1772 var bleven Biskop i Aalborg, ophørte jeg aldeles at høre theologiske Collegier. En Eftermiddag efter Collegiets Slutning kaldte han *[Kall]* mig ind til sig og sagde: „De første Pladser, som jeg har havt at bortgive paa Communitetet eller det saakaldte Kloster, er nu ledige, og af dem har jeg tiltænkt Dem den ene.“ Jeg takkede ham for hans Godhed, men anførte tillige, at da jeg havde min Fader her i Staden, som var kongelig Hof-Betjent, tog jeg i Betænkning at nyde godt deraf, da Communitetet, saavidt jeg havde hørt, kun var for fattige Studentere, til hvilke jeg vel ikke kunde regnes. Han svarede herpaa, at han kunde ikke andet end bifalde min Tænkemaade, men i Følge Fundatsen var Communitetet ikke alene stiftet for fattige, men og for flittige Studerende, og da han gav de andre ham tilkommende Pladser bort til fattige, saa troede han og med god Samvittighed nu at kunne give denne bort til en af de flittigste han kendte, og at jeg kunde bruge denne saakaldte Klosterdaler eller 4 ℔ ugentlig til at købe Bøger for til mine Studeringers Fortsættelse. Med Tak, endog for Maaden, hvorpaa det skete, modtog jeg nu Plads paa Communitetet, hvor jeg nu kom hver Søgne-Formiddag fra Kl. 10—11; og da jeg havde været saa højt oppe ved Baccalaurei-Graden, bekom jeg min ved det andet øverste af de 12 Borde, som havde hver sin Decanus og ved hvilke Deputeer-Øvelser efter den Tids Maade anstilledes paa Latin. Jeg kom snart til det øverste eller Communitets-Provstens eget, hvorved jeg blev indtil

1774, da jeg frasagde mig dette Stipendium, det eneste, jeg har nydt, fordi jeg da nogen Tid havde været Volontær i Cancelliet. — Iøvrigt udgjorde Læsning af de bedste historiske og Vittighedens Værker, saavel i Modersmaalet som det Tyske og Franske, mit meste Arbejde, indtil jeg i Aaret 1772 bestemte mig til at studere Lovkyndighed; men, førend jeg gaar videre, kan jeg ikke ganske forbigaa at tale om den *Struenseeske Periode*, som medførte saa mange Forandringer, for Hovedstaden især, og heller ikke var uden Indflydelse paa mig selv.

I ingen mere critisk Tidspunct i Henseende til Levemaaden og Sæderne kunde jeg i en Alder af 15 Aar have blevet Student end i Aaret 1769. Havde ikke det vise Forsyn, som afvejer vore Skæbner og har bestemt Tiden, Stedet og Omstændighederne, hvorunder vi skulle fødes osv., ladet mig komme til Verden i Kjøbenhavn, fra min første Ungdom føjet det saa, at min Opdragelse havde været god, Levemaaden i mine Forældres Hus stille og indskrænket; havde min gudfrygtige Moder ikke fra min tidligste Ungdom af nedlagt hos mig den gode Sæd til Dyd og Gudsfrygt, som intet Ukrudt siden var i Stand til ganske at qvæle; var jeg kommen fra en af Provinserne eller fra Norge, var jeg rimeligvis bleven henreven af Strømmen, som *Christian VII's* første Regeringsaar under hans tvetydige Mignons, *Sperling*, *Holck*, og hvad de flere Letsindige og Vellystige hed, i hvis Hænder han faldt, allerede havde begyndt at løsrive Dæm-

ningerne for, og hvilke efter *Struensee's* Hjemkomst med ham fra hans Udenlandsrejse ganske bleve nedbrudte.

Nu derimod, da jeg ikke havde været, saa at sige, udenfor mine Forældres Hus, hvor jeg ikke havde hørt eller set uden det, som var sædeligt og godt, — da jeg ikke havde gaaet i nogen Skole, — da min Omgang fra min første Ungdom af indtil jeg blev Student, ganske havde været indskrænket til mine Brødres alene, — da der i vor Familie tilfældigvis ikke var en Dreng, og nogle faa, som dels var meget ældre end jeg, dels i det mindste iagttoge alt det udvortes anstændige, og hvis Exempler altsaa ikke kunde have skadelig Virkning paa mig, — da mine Forældre beboede deres lidet Hus alene, Gadedøren til alle Tider stod lukket, og jeg, naar jeg var ude, næsten altid kom hjem strax efter 10 om Aftenen — da mit Værelse var ind til Gaarden og lige over mine Forældres Dagligstue —, da jeg, efter at være blevet Student, ikke omgikkes nogen af dem, som jeg lærte at kende paa Collegierne, af hvilke jeg var den yngste, var meget stille i mit Væsen og altid gik fra Collegierne lige hjem, — da mine Spasereture om Sommeren næsten altid var i de første Aar til Frideriichsberg, hvor Hoffet da laa, til min ældre Broder, til hvem, foruden mig, meget faa kom, og fordi han ingen blot unge Mennesker kendte, næsten altid ældre, og om Vinter-Aftener kun op paa Christiansborg Slot til ham, naar jeg ikke sad hjemme og læste paa mit Kammer, — da vi Sødskende aldrig havde

været vante til at have Penge, men jeg endog som Student fik kun faa og sjældent af min Fader, hvorfor jeg, som ikke havde Vane paa at bruge dem, hverken heller savnede eller ønskede dem, men kunde sige med Abdolonymus „nihil habenti nihil defuit", — saa maatte alt dette paa den ene Side bidrage overmaade meget til at betrygge mig mod Forførelser og Tillokkelser, hvilke Ungdommen næsten aldrig kan modstaa, men paa den anden Side havde jeg en, vel lykkelig, men farlig Uvidenhed om Lasterne, som kunde have ført mig til en Afgrund, hvorfra intet uden Forsynets Haand kunde redde mig, og jeg var det uerfarneste unge Menneske, som kunde findes inden Hovedstadens Volde.

I vor Familie og blandt de faa, som kom i mine Forældres Hus, var vel nogle tilvoxende Pigebørn, men dels kom de meget sjældent, dels var de hverken smukke eller havde den Opdragelse og det Væsen, som Levemaaden og den saakaldte Cultur i de senere Tider havde givet unge Fruentimmer, til mere Ulykke end Fordel for dette i saa mange Henseender beklagelsesværdige Køn. Min Broder og jeg gjorde os derfor ikke noget af at komme til dem; men, hvad der under andre Omstændigheder kunde have sket, slutter jeg deraf, at han jævnligen lod mig se, naar han spøgede med min Moders Stuepiger, og derved lærte mig dette, som jeg siden, da jeg var den ældste hjemme, nu og da og gjorde, skøndt det aldrig kom til det yderste med nogen af dem — og hvorfor? fordi jeg enten ikke var erfaren og dristig nok, eller de maaske

var ligesaa uskyldige som jeg. Vor Moder fæstede desuden aldrig flygtige Piger, skøndt hun til Stuepige ikke nogensinde tog aldrende; men Tjenestepiger var i Almindelighed paa den Tid ikke heller som de fra Aarene 1769 og de følgende siden, Aar for Aar, er blevne.

Iblandt de Bøger, som jeg i fornævnte Tidsrum læste, var, især i det Franske, adskillige, hvoraf jeg ikke lærte det bedste. *Voltaires* Skrifter var iblandt disse sidste, især de af dem, som han ikke har villet vedkende sig. Undertiden faldt mig endog af andre Forfattere saadanne i Hænder, som gik tydeligere til Meningen.

En gammel Ven af mine Forældre havde en Søn, som var ældre end jeg og passerede vel for at studere, men han anvendte derpaa saa liden Flid, at han kom sildigere til Academiet og med langt mindre Ære end jeg. Hans Opdragelse havde været ganske forskellig fra min, og endskøndt vi som Drenge kom kun sjældent sammen, mærkede jeg allerede da, at han var vellystig, og han meddelte mig, uden at jeg foranledigede det, Oplysninger, hvilke jeg, som var en sand Lykke for mig, den Gang ikke havde Temperament nok til at benytte. Da jeg var bleven Student, oversaa jeg ham som den, jeg ikke troede, der vilde blive noget af, og heldigvis skyede jeg saa meget mere hans Omgang som Faderen, hver Gang han kom til mine Forældre, klagede over ham; og da han, naar han kom hjem, ofte anførte mig for Sønnen som et Exempel, skøttede denne ikke heller om at søge mig.

Han kom siden taliter qvaliter til Academiet, begyndte at udsvæve og lagde sig kun efter det Franske, da han, som man siger, havde det Tyske for intet, eftersom hans Forældre var tyske. Han var iøvrigt af et smukt og galant Væsen og spillede en Smaaherres Rolle. I Aaret 1772 eller 1773 søgte han at komme i Omgang med mig, og laante han mig da en Bog med Kobbere, som jeg ikke vidste var til, og som han var Ejer af. Den var af det Slags, som er det farligste for unge Mennesker, da de ophidser Indbildningskraften og opflammer Lyster, hvilke i den Alder desuden er hæftige nok. Vor Omgang blev dog snart afbrudt, og skøndt jeg nogle Aar derefter havde Lejlighed at komme, hvor han var, kunde det dog ikke bære Vej til Venskab imellem os, fordi jeg ikke kunde fatte Højagtelse for ham, hvorpaa Venskab dog sikkrest grundes. Ved Faderen, som var en rig Mand, kom han i en Tur, hvorfra han ved sin Kryben og sit smigrende Væsen forstod at snige sig ind i en endnu bedre ved Prins *Carl af Hessen*, hvis første Bekendtskab han gjorde i Frimurer-Logen, og kom tilsidst i en brillant Post, hvori han kort efter døde i sin bedste Alder, uden al Tvivl af de Svækkelser, som hans Vellystighed havde paaført ham allerede fra hans yngre Aar. Nogle Gange om Aaret gaar jeg ud paa Assistens-Kirkegaarden, hvilken Spaseregang jeg aldrig gør uden at anstille alvorlige Betragtninger ved de Personers Gravminder, som jeg har kendt, og naar jeg da er kommen til hans, tænker jeg altid — med Taknemlighed mod

Gud og Ydmygelse for ham — tilbage til min første Ungdom.

Efter at *Christian den Syvende* var kommen hjem fra hans udenlandske Rejse, underholdt han en Troupe franske Skuespillere, og et Theater blev indrettet over den saakaldede Marmor-Stald ved Christiansborg, hvor de spillede 4 Gange ugentlig, og Entréen dertil var fri efter Billetter som uddeltes. Saadanne fik ogsaa Hof-Betjentene, og ved Lejlighed kom jeg der i Begyndelsen engang imellem og siden mere hyppigt. Da *Struensee* og *Brandt* kom til at styre alt ved Hoffet, og den sidste blev *directeur des spectacles*, blev disse Skuespil endnu mere udvidede ved større Balletter og Syngestykker; de lokkede derfor mere og mere Tilskuere til sig, og mig med. Jeg ser endnu nogle faa Gange om Vinteren gerne et godt Skuespil paa vort *Danske Theater*, kom der maaske endog tiere, naar det ikke var saa vanskeligt at faa Loger, da alle er abonnerede, og det desuden koster meget, eftersom jeg ikke vil komme der uden at have min Kone og Børn med, paa det at de ikke skulle tænke, at jeg vilde nægte dem en Fornøjelse, som jeg selv vil have.

Heller ikke er min Sædelære saa stræng, at jeg anser Comedier, naar de er, som de bør være, for syndige osv. Kun maa man tillade mig at tro, at de blot er til Fornøjelse og anstændig Adspredelse en Gang imellem; og hvad den saa meget anpriste moralske Nytte af Skuespil angaar, da kalder jeg den — i enkelte faa Tilfælde undtagen —

ganske i Tvivl, da jeg er forsikret paa, at naar alle de, som sætter deres største Fornøjelse deri, og kommer ofte paa Comedie, vil besvare det Spørgsmaal oprigtigen og efter Samvittighed: „Hvad har I lært, og i hvilken Henseende er I blevne forbedrede ved Jer Comediegang?“ vil der blive saare faa, som med Sandhed skal sige: „*den* gode Tanke har derved fæstet Rod hos mig,“ — „*det* gode Forsæt har jeg derved fattet,“ — „*den* Fejl er jeg derved bleven opmærksom paa hos mig, og har jeg derfor aflagt.“ Og skulle enkelte og virkeligen have havt nogen moralsk Nytte deraf, saa maatte det uden Tvivl være Folk af en modnere Alder, vist ikke blot unge Mennesker, maaske endnu mindre unge Piger. Jeg frygter endog for, at hos de Unge af begge Køn bliver Tænkemaaden og Følelserne overspændte, opvækkede saaledes som de ikke burde, forvildede, ja, det som mere er, forvirrede, ved ofte at komme i Skuespilhuset.

Hvad mig selv angaar, maa jeg oprigtigen tilstaa, at de franske Skuespil, hvilke jeg, som meldt, ofte saa, ikke havde nogen god Indflydelse paa mig i den Tid og i den Alder, jeg saa ofte kom der, og maatte jeg heller ønsket, at jeg ikke havde havt Anledning til at freqventere dem.

Saaledes som man nu (1808) gaar paa Comedie, er det næsten ikke andet, hvad Mandfolk angaar, end for at faa Ende paa Tiden indtil man veed, at der er saakaldet godt Selskab i Clubberne eller hos Restaurateurerne, eller Spillebordene er satte frem i private Selskaber,[1]) eller for at lorgnere de

[1]) Forestillingerne varede dengang fra Kl. 6 til c. 9.

unge Fruentimmer; og hvad disse angaar, for at lade sig og sin Pynt se af de unge Cavallerer, hvilke man ikke undseer sig ved at mønstre med Kikkerten i Haanden, ja endog at rette den paa en og anden. Galleriet er propfyldt af Tjenestepiger, som *propter communia studia* har lige saa rasende en Lyst til at gaa paa Comedie som deres Fruer, Frøkener, Madammer og Jomfruer; den øverste Plads-Loge[1]) for af Pjosker, og dem, der vil gøre Bekendtskab med dem; den første Plads-Loge[2]) af Jødepiger og filles entretenues, eller dem, som ønker at blive det; Logerne af Fruentimmer af alle Classer, som har Øjnene allevegne uden paa Theatret, naar ikke en yndet Skuespiller, det er at sige, en særdeles velskabt Karl, just er fremme paa samme; Parterret af unge Studerende, Jøder og Drenge, hvoraf mange er saa smaa, at de neppe kan se, og næsten alle gør de ved deres Sladder og Urolighed det vanskeligt at høre noget helt; Parterre-Logerne er bloquerede af Smaaherrer, da de som oftest er abonnerede af Familier, hvor Konen er galant eller Døtrene smukke eller bekendte for at udmærke sig ved deres Klædedragt osv. Parquettet er betaget af de fornemmere Lapse af Civil- og Militær-Standen.

I Grunden er det hele saaledes, at det ofte er faldet mig ind, om ikke Mængden vilde more sig lige saa godt, om Dækket slet ikke gik op. Og enhver efter en eller flere Timers Forløb begav sig derfra uden at have set eller hørt andet end Til-

[1]) Nuværende 2. Etages Pladsloge.
[2]) Nuværende 1. Etages Pladsloge.

skuerne, og efterat have ladet sig selv se; helst man derved endnu kunde have den Fordel at se andre og lade sig selv se af andre samme Aften endnu paa flere Comediehuse, som uden stor Bekostning kunde indrettes, naar man dertil blot behøvede Lys, men hverken Skuespillere osv., hvilket var en stor Gevinst for Theater-Casserne. Men vore unge Herrer og Damer fik jo da hverken Skuespillere eller Skuespillerinder eller Dansere eller Danserinder at se? — Jo, disse kunde forpligtes til at indfinde sig i Logerne og paa Parterret, hvor de maatte have fri Entré. Man havde dem derved saa meget nærmere, og de kunde gerne tjene paa halv Løn, thi hvad de nu fik mindre, vilde de nok vide at forskaffe sig selv! Paa denne Maade kunde man, uden at fornærme Anstændigheden eller Etiquetten, have Comedier, naar, som i Vinter har været Tilfældet, Kongens Dødsfald er indtruffet, og Skuespilhuset derfor har været lukket.[1])

Da jeg i disse Optegnelser er kommen til Aaret 1772 og har nævnet den *Struensee'ske* Periode, saa vil jeg ikke forbigaa, at jeg sidst i April s. A. saa denne ulykkelige Mands Henrettelse. Aarle om Morgenen gik min Fader og jeg fra vort Hus ud paa Øster-Fælled, paa hvis Midte et Skafot dertil var oprettet. Ved adskillige Lejligheder havde jeg vel forhen set en stor Mængde Mennesker forsamlede, men aldrig saadan en Vrimmel, som her var og blev, hvilket ikke heller kunde være andet; thi

[1]) Paa Grund af Christian VII's Død var Theatret lukket fra 16. Marts til 1. September 1808.

foruden alt det Militære i Staden og hele Holmens Mandskab, som var her udcommanderet, var næsten alle Byens Indvaanere strømmede derud tilvogns og tilhest og tilfods, af begge Køn og alle Aldere. De faa, som var blevne hjemme, og mest var svagelige og aldrende, har forsikret, at naar man saa ud igennem Vinduerne paa de fornemste Gader, efter at Folk havde begivet sig ud paa Fælleden, skulde man tro, at der havde været Pest i Staden, og at dens Indbyggere var uddøde. Jeg erindrer endnu, at jeg ved Synet af den Mængde Mennesker, jeg saa paa Marken, tænkte paa den almindelige Dommedag, da det hele menneskelige Køn skal forsamles for dets fælles Dommer. Det var vel en saare ufuldkommen Lignelse, men hidindtil har jeg endnu ikke set saa mange forsamlede paa et Sted og faar det vel heller aldrig at se. Til min store Misfornøjelse var blandt Tilskuerne endog mange velklædte Fruentimmer.

Brandt og *Struensee* kom hver i en Hyrekareth, hvori tillige sad 3 Officerer hos hver, kørende fra Castellet under Bedækning af Dragoner. Jeg stod et Stykke fra Skafottet, hvor jeg, som desuden altid har havt et skarpt Syn, meget godt kunde se. De var, som jeg siden saa, indhyllede i hvide Vildskurer eller Pelse med det Laadne udad, som de den 17. Januar s. A. om Natten var førte i fra Slottet til Castellet, og med hvilke de samme Nat var komne fra Bal paré til deres Værelser. *Brandt* havde der under en lysegrøn Klædes Klædning med brede Guld-Galoner, *Struensee* en lyseblaa

Henrettelsen paa Østerfælled 1772.
Samtidigt Stik.

Fløjls. Den første trak selv sine Klæder af, da han skulde henrettes, men *Struensee* maatte formedelst hans yderlige Svaghed tage mod Bøddelens Hjælp. *Brandts* hele Adfærd paa Skafottet var maaske Standhaftighed, men blev af de fleste anseet for Forbitrelse eller Forstokkelse, og stødte dem. Mig stod den ikke an. I saa rædselsfuldt et Øjeblik skulde en vis Modesti uden Tvivl have anstaaet den Kækkeste, om han endog døde uskyldig. Her var desuden ikke Stedet for *Brandt* at spille Heltens Rolle, og hvem vilde ikke under saadanne Omstændigheder tilgive en Helt, selv om han følte, at han var Menneske? Skøndt man tilforn havde været mere opbragt paa *Struensee*, skænkede man ham og derfor nu mere Medlidenhed; helst, da han blev henrettet sidst, og i Vognen nedenfor Skafottet kunde høre hvert et Hug, som først borttog hans Vens Haand og Hoved, og siden delte hans Legeme. Spørgsmaal, om *Brandt* havde været saa kæk, om han havde prøvet denne græsselige Situation og blevet den sidste? Jeg anser foranførte for det haardeste i *Struensees* Lidelser.

Under Henrettelserne stod jeg tæt ved, hvor Holmens Magt var opstillet. Et ungt Menneske af disse sagde, da *Struensees* Hoved var afhugget: „Nu er det nok! Det andet (han mente Parteringen) kunde de gerne lade være.“ Hvor menneskeligen tænker ikke ofte den ringeste Almue! Det er fortalt mig af En, som var paa Skafottet, at, efter at *Brandts* Legeme var ganske blevet afklædt, og Hovedet, som først var bleven oprakt mod Til-

skerne, var hisset ned i Natmandens Fjællevogn, som holdt under Skafottet, var Kønsdelene de første, som blev afskaarne af hans [ɔ: Natmandens] Folk og tilligemed Indvoldene, efter at Kroppen var opskaaret, lagte i en Balle, hvorpaa Legemet huggedes i 4 Fjerdinger, som hver for sig hidsedes ned paa Vognen. Ligeledes forholdtes der med *Struensee*, og da hans Bagfjerdinger nedhissedes ved et Tov, som var bundet under Ankelen med Fødderne i Vejret, var det især et ubehageligt Syn. *Brandt* var smal, mager og høj. Man fortæller, at et Fruentimmer, som han nøje havde kendt, havde i al sin Puds stillet sig lige ved Trappen, som han skulde gaa op ad til Skafottet; og er det saa, havde hun for denne Uforskammethed fortjent Forbedringshus-Straf, skøndt hun var en bekendt Borgermands Kone. Men at General *Eickstedt*, som havde kendt *Struensee* saa nøje, og havde været med i Revolutionen den 17. Januar, fordi hans Dragon-Regiment havde lagt paa Hirschholm og i Kjøbenhavn just den Tid, hvorfor han og fik det hvide Baand og sprang fra Generalmajor til General, var dum eller ond nok at ride henimod Vognen og hilse *Struensee* i samme, hvilket jeg selv saa, da han kom kørende over Fælleden, kunde jeg aldrig tilgive ham. Som den, der siden var bleven Commandant i Kjøbenhavn, var han vel nødt til at være derude, men jeg i hans Sted kunde aldrig have overtalt mig til at komme for nogen af de to Ulykkeliges Øjne, om de endog havde været min Moders Mordere.

Stejlerne var oprejste paa Vester-Fælled tæt ved den der staaende murede Galge, som var bygget strax efter Ildebranden 1728 og som ganske forfalden nogle Aar derefter blev nedreven. Denne lange Vej maatte altsaa de Henrettedes Legemer føres. Havde de været opsatte paa Øster-Fælled, og var de Henrettedes Legemsdele strax efter Henrettelsen lagte derpaa, vilde det formedelst den store Mængde Tilskuere have foraarsaget et stort Spectacle, da alle skulde have trænget sig til, og da maatte der have været holdet en stærk Vagt derved.

Om Eftermiddagen gik jeg ud paa Vester-Fælled for at se dem paa Stejlerne. Som jeg havde ventet, fandt jeg her mangfoldige Tilskuere, men med største Harme saa jeg imod min Forventning en Mængde, endog pyntede unge Fruentimmer, — saa vidt var allerede da Fordærvelsen i Tænkemaaden og Sæderne kommen — at gaa til og fra Stejlerne for at betragte de derpaa lagte Fjerdinger, hvilke, især *Struensee's*, da Solen skinnede, dryppede. — Jeg gik alene derud og derfra. Aldrig havde det faldet mig ind at spørge noget Fruentimmer om hun vilde følge med mig derud; jeg vilde have fortjent det Svar, at jeg ikke mere maatte komme for hendes Øjne; og havde jeg dér truffet noget Fruentimmer, hvori jeg havde været forelsket eller hvis Omgang i det mindste havde været mig kær, saa havde jeg aldrig sat min Fod i hendes Hus mere!

Natmandens Karle blev efter Befaling tampede i Stokhuset, fordi de beskyldtes for med Villie at

have tilsmurt de Henrettedes Ansigter for at gøre dem ukendelige; saa vidt gik nogles Forbitrelse mod de Aflivede endog efter Døden, eller maaske Smiger og Øjentjeneste for det Parti, som havde styrtet dem. *Brandts* Ansigt var sig selv dog længe ligt. Langt ud paa Sommeren vedblev endnu Folk af og til at gaa ud og se dem paa Stejlerne, indtil man tilsidst blev ked deraf. Af alt det, jeg fornævnte Eftermiddag saa, var der dog intet, der satte mig i større Forundring, og hvilket altid har været mig ganske uforklarligt, end her at finde Sognepræsten til Petri Kirke med sit Glas [ɔ: Lorgnet] i Haanden at betragte *Struensees* Levninger, og det i sin gejstlige Dragt; og naar jeg nu tilføjer, at det var en aldrende Mand og den selv samme Dr. *Münter*, som efter Regeringens Befaling gik til ham i Fængslet, beredede ham til Døden og selv samme Morgen havde været med ham paa Skafottet, hvor han til de derværendes Forundring blev endnu staaende med Glasset for Øjet, indtil hans Partering var fuldendt, saa maa dette sidste overtyde enhver, som læser dette, om, at jeg om Eftermiddagen ikke saa fejl, om jeg endog ikke havde kendt ham saa nøje.[1]) Naar jeg siden har læst den af ham udgivne „Bekehrungs-Geschichte Struensees", har jeg ønsket ikke at have set ham ved Stejlerne paa Øster-Fælled.[2])

[1]) Dr. Balthasar Münter (1735—1793), Sognepræst til Petri Kirke, var Københavns største Prædikant. Hans Hjem var Midtpunktet for Byens fornemste tyske Familier, der samledes om hans Datter, den berømte Skønaand, Frederike Brun. I sin „Bekehrungsgeschichte" hævder han, at han omvendte Struensee fra Fritænker til Kristen.

[2]) Gude har forsynet sit Exemplar af „[H. F. Sturz] Authentische und höchst merkwürdige Aufklärungen über die Geschichte der Grafen Struensee und Brandt,

Jeg har set adskilligt og flere med mig, hvad de aldrig havde kunnet vente. Da jeg saa Dronning *Caroline Mathilde* paa hendes Indtogsdag her i Staden i kongelig Dragt i Stads-Carosse med 8 hvide Hingster at indføres under Folkets Fryderaab — da jeg Aaret derpaa saa hende i Kronings-Dragt, og førende en virkelig smuk Person, i den højtideligste Procession at gaa over Slotsgaarden til Slotskirken for at salves, (Kongen, som gik noget foran i lige Kostume, kunde man tydeligen se paa, hvormeget det hele var ham til Byrde; og var det her bogstaveligen sandt, som moralsk er rigtigt: „at Kronen tynger") — da jeg før og efter den Tid stod tæt ved i Riddersalen og saa hende danse under Diamanternes Lyn og tusinde Voxlyses Skin, — drømte jeg ikke om, at jeg nogle Aar derefter skulde se hende i en rød eller hvid Mandsfrakke med smalle Guldtresser, Vest af samme Klæde og Farve, gule Skindbuxer, Mandsstøvler med Sporer, Mandshat paa Hovedet og upudret, opflettet Haar at ride overskrævs paa Ridebanen ved Christians-

---

Germanien 1788" med mange Bemærkninger og Anmærkninger, der er af stor Interesse. De er stærkt benyttede af Prof. Fr. Schiern i hans Afhandling om Katastrofen (Hist. Tidskr. IV. 2.) og for en stor Del af ham selv i hans foreliggende Memoirer. Om Struensee siger han bl. a.: „Jeg har selv seet Struensee, og kan ikke sige, han var smuk; men temmelig voxen var han, dertil bredskuldret og sterk af Lemmer. Det kiønneste paa ham var Beenene. Hans Haar var lysegult, og bar han det i sin sidste Levetid altid, som han dermed er tegnet paa et Kaabber med Omskrift: „Mala multa Struens se perdidit ipse", som ligner ham meget, og er i mit Giemme. Af dette har man Efterstik; men Original-Pladen, som gik itu, kiendes deraf, at derunder staaer *Friderich* og et Kleverblad, som betyder Kaaberstikkerens Navn *Kleve*. Da *Struensee* var kort- og tykhalset, bar han Hovedet, som paa Portraitet, ligesom han virkelig havde en skumlende Mine."

Gudes Exemplar af den nævnte Bog findes paa Kgl. Bibl. (Ny kgl. S. 256. 8vo). I Billedets Omskrift ligger et Ordspil. Den virkelige Oversættelse er: Pønsende (struens) paa meget ondt, styrtede han sig selv i Fordærvelse.

borg Slot, undertiden 4 Heste, en efter anden, og — som jeg selv har set — Blod paa Sædet af Sadlen, naar hun var steget af Hesten, forglemmende saaledes, ikke alene, at hun var Dronning, men at hun var Fruentimmer; og sandelig, naar hun kunde glemme dette sidste, kunde hun snart tabe det første af Sigte! Jeg vil ikke tale om, at hun endog som frugtsommelig vedblev at ride, da den tykke Mave, som hang ud over Sadlen, ikke var noget kønt Syn.

Da jeg faa Aar førend *Sophie Magdalenes*, *Christian VI's* Enkedronnings Død, som indtraf, om jeg ikke fejler, først i Aaret 1770, saa ved en Højtidelighed Sønnesønnen, *Christian VII*, føre hende ved Haanden, og denne gamle, men endnu stolte Dronning langsomt, men majestætisk gaa frem ved hans Haand, faldt det mig aldrig ind, at jeg nogle Aar derefter skulde se — en Hund, da hun stod paa Castrum doloris i Christiansborg Slotskirke, at løfte Benet i Vejret op ad hendes Fløjls Kiste, just paa den Tid, da Kisten stod til offentlig Skue, og hele Kirken var fuld af Mennesker; og dog saa jeg Kongens store Hund, Gourmand, af den saakaldte „danske Race", gøre det ved den Lejlighed, og Dronningen og *Struensee* vare gaaet ind i en af de øverste Stole for at se paa Folk. Hunden havde været i deres Følge og var løbet ned i Kirken, af hvilken ingen turde jage den ud. Kunde og turde nogen i hendes levende Live have forudsagt denne fattige tyske Prinsesse, der siden blev den mest opblæste Dronning, som satte Landet i Gæld ved at opbygge

MALA MULTA STRUENS SE PERDIDIT IPSE
Aᵒ Aᵗᵒ MDCCLXXII

Christiansborgs, Hirschholms, Sophienbergs, og jeg troer, flere Slotte, at dette skulde ske ved hendes Ligparade, saa havde hun bristet af Harme!

Jeg var kun ung og uerfaren, da jeg saa *Struensee* ofte køre med Kongen, Dronningen og *Brandt* i en firsædig Kareth fra Hirschholm til Hoftheatret i Kjøbenhavn, og derfra ud igen om Aftenen, staa ved Siden af Kongen og Dronningen i deres egen Loge paa Comedien, med Mathilde-Ordenen om Halsen, ride jævnsides med hende osv., men jeg forestillede mig dog ikke andet end at hans Fald vilde forestaa; ham aldrig havde jeg derimod kunnet falde paa, at jeg skulde se Bøddelen brække hans grevelige Vaaben paa Skafottet i hans Paasyn, hans Henrettelse dér og de foranførte Skændigheder med hans aflivede Legeme!

Dog det er Tid at vende tilbage igen til mig selv, hvor jeg slap. Jeg besluttede i Aaret 1772 at studere Lovkyndighed og antog derfor strax *Jacob Edvard Colbjørnsen*, som dengang var Højesterets-Advocat, kort efter blev Professor juris og døde i 1801 som Conferents-Raad og Justitiarius i Højesteret, som Manuducteur. Jeg og en rig norsk Student var og de sidste, som nød denne private Undervisning af ham. Vi kom til ham de fleste Eftermiddage om Ugen et Par Timer ad Gangen. Den 31. December 1773 underkastede vi os latinsk-juridisk Examen under *Obelitz* og *Colbjørnsen*. Jeg havde været lige saa flittig som Nordmanden, veed og med mig selv, at jeg havde lige saa mange Kund-

skaber, men jeg havde et Par Dage før Examen allerede ikke været vel og havde et hovent Knæ, som endog under Examen smertede mig meget, saa at jeg var intet mindre end vel disponeret. — Jeg fik kun Characteren *haud illaudabilem.*

Da jeg om Aftenen talte med Prof. *Colbjørnsen* i hans Logis og beklagede mig derover, sagde han, at det Spørgsmaal af *Obelitz*, som jeg besvarede tvertimod som det burde have været besvaret, var Aarsagen dertil.[1]) Derpaa spurgte han mig, hvad jeg Dagen før Examen havde betalt *Obelitz* for hans Collegium, og da jeg svarede 10 Rdl., sagde han: „Havde De spurgt mig derom, havde jeg tilraadet Dem at give ham mere.“[2]) Iøvrigt tilbød han sig at ville vedblive at læse med mig, ifald jeg med det første vilde gaa op igen til Examen for at faa Laudabilem, hvilket han for sin Del fandt overflødigt, da han ikke indsaa, til hvad Nytte det egentligen kunde være for mig, eftersom jeg med Characteren haud illaudabili kunde komme lige saa langt, og der var Assessorer i Højesteret, som ikke havde højere Charakter. Af disse Grunde acqviescerede min Fader og jeg derved. Dette blev imidlertid Anledning til at jeg hos mig selv besluttede ikke at ville bestemme mig til det blot juridiske alene, hvilket min Fader og meget bifaldt, da jeg maaske ellers havde dannet mig til Procurator, Advocat eller Dommer, og derved aldrig var kommen paa den Bane, som jeg, Gud ske Lov, hidtil ikke har

[1]) Beretningen om Forf.s Examen er noget forkortet.

[2]) Professor Balthasar Gebhard Obelitz (1728—1805) siges iøvrigt med Iver at have taget sig af trængende juridiske Studerende. (Biogr. Lex.)

fortrydt at være gaaet frem ad, og saaledes kan ofte, under Forsynets Bestyrelse, komme godt af det, som ikke synes at være det. — —

Strax paa det nye Aar 1774 blev jeg af en Ven af min Fader anbefalet til Conferentsraad *Luxdorph,* 1ste Deputeret i det danske Cancelli, som lovede mig Plads som Volontair sammesteds, hvortil og 14 Dage derefter gaves Lejlighed i Archivcontoiret, hvor jeg indfandt mig første Gang den 17. Januarii 1774, og siden hver Formiddag og Eftermiddag. Aftenerne anvendte jeg mest paa Studeringer, især Lovkyndighed, og det Bekendtskab jeg havde forskaffet mig, gjorde, at jeg den 1ste Martii s. A. blev valgt til *ordentligt Medlem af det juridiske practiske Selskab.*

I Cancelliets Archivcontor var Registrators Forretninger: at holde Registre over alle der indkommende Sager, udlevere til de andre Contoirer af disse, efterhaanden som *anteacta* behøvedes, modtage disse igen fra dem, lægge dem paa de behørige Steder osv.; Copisternes derimod at indføre i Registranterne alle Expeditioner m. v. Dette sidste skulde jeg som Volontair og gøre, men da jeg snart blev ked af det kedsommelige Arbejde at indføre Bestallinger, Testamenters Confirmationer og andre Bevillinger, af hvilket Arbejde jeg saa, at intet kunde læres, gjorde jeg mig god Ven med Registrator,[1]) som var en meget activ og accurat, men ustuderet Mand, ved at gøre mig bekendt med det Sted, hvor

[1]) Hans Christian Knudsen (1724—1803), Registrator 1771—80, da han blev Arkivar i Kancelliet.

enhver Pakke af de Sager stod paa Hylderne, hvoraf dagligen udleveredes og igen sattes de couranteste Ting, og gaa ham dermed tilhaande, hvilket kom ham vel tilpas, da han behøvede megen Tid til hans egne Commissioner, hvoraf han havde en Mængde. Herved vidste jeg igen at fritage mig for det mig modbydelige Registrantarbejde og skaffede mig derimod at bestille med de ældgamle Sager i Archivet selv.

Her var Kilder nok til at hente Efterretninger til en og anden Del af Fædrenelandets Historie, hvoraf jeg og for mig selv samlede nogle; men det gjorde mig ondt, at der ikke altid var Lejlighed for mig til at optegne, hvad jeg læste.

Var mine Forretninger saaledes ikke ubehagelige, og var jeg end meget yndet af Archivarius selv, Justitsraad *Brock,*[1]) en meget ærværdig gammel Mand, saa saa det dog langvarigt ud med min Forfremmelse. Jeg var den yngste Volontair i Cancelliet og havde ikke nogen Adgang til dem i Collegiet, som kunde gøre noget til min Befordring; men Forsynet, som veed Udveje, hvor vi kortsynede ingen se, aabnede mig en, da jeg mindst ventede det.

Indfødsretten udkom den 29. Januar 1776. De mange Naturalisationsbreve, som igennem den 2den Deputerede i Cancelliet, Conferentsraad *Aagaards* Contoir skulde udfærdiges, og det inden en vis Tid, udfordrede et Menneskes ganske Arbejde, og en aldrende Cancellist, som tillige var

[1]) Jens Brock (1713—1780), Archivar 1771, 1779 Etatsraad.

saakaldet Lehnsskriver og som skulde have med Adeliges Naturalisationsbreve at bestille, anbefalede mig til førstnævnte Post hos *Aagaard*, fordi jeg nu og da havde gaaet ham til Haande, naar hans Forretninger var ham overlegne. Saa sandt er det, som det gamle Ordsprog siger, at villigt Barn har Brød i Munden.

Jeg blev nu af Cancelliet foreslaaet til at udfærdige Indfødsbrevene mod 150 Rdl. aarlig Løn, som var den sædvanlige for en Copist, hvilket dog kun skulde vedvare i det længste i 2 Aar. Dette blev af Kongen bifaldet den 15. Febr. 1776, og under 10. Maj næstefter blev jeg udnævnt til Cancellisecretair med fri Bestalling. Da jeg den Gang ikke var 22 Aar gammel, var ikke i mange Aar nogen i saa ung en Alder blevet det som jeg, siden Grev *Holstein* til Ledreborg, der døde som Overjægermester; men hans Fader var og den Gang Oversecretair i Cancelliet.

Den 5. Martii 1777 fik jeg Bestalling paa at være tredie Copist i Cancelliets 2det Expeditions-Contoir med 150 Rdl. aarlig Løn. I Conferentsraad *Aagaards* eller den 2den Deputeredes Contoir[1]) var da en meget hurtig Copist ved Navn *Pauli*, som i nogle Aar havde været forfalden og blev det mere og mere. *Pauli* døde, og jeg blev under 17. September 1777 beskikket til Copist i hans Sted. Min Løn blev derved ikke højere end 180 Rdl. aarlig, men jeg vandt det, at jeg nu var eneste Copist

[1]) Konferensraad Peter Aagaard (1718—1790), som 1779 blev Direktør for Waisenhuset og 1ste Tilforordnede i Missionskollegiet, havde megen Indflydelse under det Guldbergske Regimente.

i et Contoir, hvor vi mest havde at gøre med alle de Resolutioner, som faldt i Cancelliet og med Forestillingerne til Kongen igennem Stats-Raadet om Embeder. Her lærte jeg, hvor vanskeligt det er, endog for den retsindigste Mand, om han endog tillige har den bedste Dømmekraft og ikke vil gøre noget for Gunst eller Gave, at bortgive Embeder eller forestille for Regenten til disse de fortjenteste og værdigste Personer, uden at han mod sin Villie maaske gaar den værdigste forbi. — Naar et godt Embede, som var blevet ledigt, var nær ved at skulle bortgives og alle Ansøgninger derom var indkomne, tog jeg mig undertiden for paa en Tid, jeg kunde være alene paa Contoiret, at „lege Over-Secretair", tage alle Ansøgningerne for mig, gaa dem paa det nøjeste igennem (hvilket jeg iøvrigt og skulde), og derpaa hos mig selv vælge eller afgøre, hvem jeg fandt det bedst og billigt at give Embedet til; men jeg kan forsikre, at jeg ofte kom i saa stor en Forlegenhed, at jeg ikke vidste til hvem jeg efter bedste Overbevisning og Samvittighed skulde have givet det til.

Saaledes havde jeg og den Spøg, at jeg hos mig selv forfattede Resolutioner i juridiske og andre Tilfælde, hvilke jeg undertiden havde den Fornøjelse, at Cancelli-Collegiet, hvori den Gang en *Stampe* og en *Luxdorph* var de første, siden affattede ligesom jeg. Begge Indfald havde den Nytte for mig, at de skærpede Forstanden og forskaffede mig Øvelse i Forretninger.

Sidst i Julii Maaned 1778 faldt jeg i en Nerve-

Feber, af hvilken jeg tilsidst laa i næsten bestandig Vildelse og saa yderlig en Mathed, at jeg ikke kunde løfte Haanden op fra Dynen. — Næst Gud, har jeg min Moders omhyggelige Omsorg og Professor og Hof-Medicus *Todes* flittige Tilsyn og Forskrifter at takke, at Sygdommen ikke lagde mig i Graven eller havde de farligste Følger for mig. I Enden af September blev jeg først i Stand til at kunne gøre en liden Tour ned i den saakaldte philosophiske Gang ved Volden,[1]) og det endda med stort Besvær. — — Da jeg paa den forrige Side har nævnt Professer *Tode,*[2]) denne af sine medicinske, poetiske og morsomme Skrifter saa bekendte Mand, bør jeg her ikke glemme at yde hans Aske den Tak, som jeg ikke alene skylder ham som Læge, men endog for det, jeg i mine senere Aar, da jeg jævnligen havde Omgang med ham, lærte af denne sjældne Mand, der mere end nogen anden forstod at blande *seria joco, utile dulci.*

1782. Jeg havde nu tjent i Cancelliet siden 1774 og fra 1777 paa 180 Rdl. aarlig Løn. Det var naturligt, at jeg ønskede at komme videre, men paa den Tid var Befordringen i Cancelliet langsom. Til Dommer-Embeder havde jeg ingen Lyst; for mine Forældres og Søskendes Skyld vilde jeg ikke heller gerne forlade Staden. Mit lidet Embede havde

[1]) „Filosofgangen" gik nedenfor Vestervold, omtrent fra Farvergade forbi Vartov til henimod Langebro; den var en i sin Tid meget yndet Promenade i Hovedstaden. Den blev først nedlagt 1887.

[2]) Lægen og Forfatteren Johan Clemens Tode (1736—1806) var Professor ved Universitetet og udfoldede en stor Virksomhed som Digter, Redaktør, Videnskabsmand m. m.

det behagelige ved sig, at jeg bestandigen havde med afvexlende Ting at bestille, at alt nyt og af nogen Vigtighed kom mig for Øjne, og at jeg dagligen havde Anledning til at vise En og Anden adskillige Tjenester ved at sige dem, hvorvidt det var kommet med deres Ansøgninger, hvad Resolutionen var osv. Jeg forskaffede mig derved adskillige Venner, uden at jeg fortalte, hvad jeg ikke burde, af det jeg saa, hørte eller vidste. Dog kan jeg med Sandhed bevidne, at jeg aldrig oppebar nogen Douceur eller Gave for min Tjenstvillighed, som dog gerne plejer at udgøre Sportler i Collegierne, og hvortil de fleste anseer sig berettigede. — Naar mine Forretninger var fra Haanden, gennemlæste jeg de Sager, som endnu ikke var afgjorte, og gav hos mig selv mit *videtur* derover. Dette morede mig mangen en Aften til Klokken 9, saa at mit Lys ofte var det sidste, som om Vinteren blev slukket i Cancelliet. Det som især gjorde mig ked af Cancelliet var, at Contoir-Chefen, Conferents-Raad *Aagaard*, som hverken havde særdeles Natur-Gaver eller fortrinlige Indsigter, men kun Routine, ikke troede, at nogen kunde gøre noget uden han selv, blev stødt, naar jeg viste ham endog betydelige Fejltagelser eller foreslog nyttige Rettelser, blot fordi de ikke kom fra ham selv.

Mine Ønsker gik ikke langt, min Moder (thi min Fader døde som førommeldt i Aaret 1782) gav mig fri Kost, Kammer og Vadsk, og da jeg i mine Fornøjelser selv iagttog en god Oeconomie, slog min liden Løn godt til, men af foranførte Aarsager pøn-

sede jeg længe paa at komme paa en anden Bane, og Gud gav dertil Lykke.

Etats-Raad *Jessen*, Medlem af *General-Kirke-Inspections-Collegiet* og 1ste Secretair ved samme, var en ældgammel Mand og gik saa godt som i Barndom.[1]) Den 2den Secretair, Justits-Raad *Bartholin*,[2]) skulde rimeligvis succedere ham. Paa denne sidstes Post havde jeg Øje. En Eftermiddag sidst i August 1783 gik jeg ud ad Vester-Port til en Mand, som ejede Hjørne-Gaarden imod Friderichsberg Allée; thi mine Forældre havde i mange Aar kendt baade hans Kone og ham, og der havde *Jessen* lejet Værelser for Sommeren. Jeg vidste, at han var syg, og jeg bad dem lade mig vide, saa snart han var død, dog uden at lade mig mærke med Bevæggrunden. Morgenen derpaa, da jeg efter Sædvane laa og læste paa Sengen, uden for hvilken jeg altid havde en Bog, og Klokken endnu ikke var 7, ringede det paa Gadedøren. En af Pigerne kom op og bragte mig en Billet, som en anden Pige havde bragt. Fra hvem den var, kunde jeg slet ikke gætte, aabnede den derfor med Nysgærrighed og læste: „Efter Løfte meldes herved, at Etats-Raad *Jessen* er død i Nat.“ Jeg studsede ved denne Efterretning, thi vel var intet naturligere end at en Olding døde, men jeg kunde ikke bare mig for at sige til mig selv: „Igaar Eftermiddags forlangte Du først at underrettes om, naar Manden døde, og tid-

[1]) Den som historisk og topografisk Samler bekendte Etatsraad, Generalkirkeinspektør Erik Johan Jessen (1705—1783).

[2]) Justitsraad Albert Peter Bartholin (1724—1798), Sekretær i Generalkirkeinspektions-Kollegiet fra 1763.

ligen i Dag har Du den allerede. Du gik ud til Folkene alene i dette Ærinde; — havde Du opsat det til i Dag eller i Morgen, hvem veed da, hvad der kunde have sket?"

Jeg stod strax op, klædte mig strax paa til at gaa ud og var i Cancelliet førend Kl. 9, hvilket jeg ellers sjældent plejede at være. Imellem 9 og 10 kom Conf.-Raad *Aagaard*. Jeg gik strax til ham, — fortalte ham *Jessens* Død, at jeg ikke paatvivlede, at jo Justits-Raad *Bartholin* vilde komme i hans Sted, og at det var dennes Post jeg attraaede. *Aagaard* gav mig de bedste Løfter.[1]) — — — Collegiets Forestilling blev derefter bifaldet, og under 15. Oktober 1783 blev Bestalling udfærdiget for mig at være Secretair ved *General-Kirke-Inspections-Collegiet* i *Bartholins* Sted. Dog blev dette Embede mig givet paa de Vilkaar, at jeg i Naadsens-Aaret ikke skulde nyde mere end de af Kongens Casse reglementerede 200 Rdl. aarligen i Løn, men efter den Tid alle de Indkomster og Rettigheder, som min Formand, *Bartholin*, havde havt, hvilke bestod i beneficeret Jordegods og Tiender i Aarhus' Stift. Uagtet jeg saaledes havde Bestalling paa mit nye Embede, vedblev jeg dog mine sædvanlige Forretninger i Cancelliet efter *Aagaards* Forlangende indtil den 7. Novbr. 1783, da jeg tog Afsked derfra, og tvivler jeg ikke paa, at jeg gerne kunde have blevet der Naadsens-Aaret igennem, naar jeg havde

[1]) Gudes Fremstilling af, hvorledes han videre søger den attraaede Stilling, udelades. Han maatte i den Anledning personlig henvende sig til Justitsraad Bartholin, Biskop Balle, Professor Janson, Gehejmeraad Stampe og Statsminister Grev Joachim Godske Moltke.

lagt an derpaa. Cancelliet forlod jeg ikke uden Følelse; jeg havde dér, som forhen er anført, havt mange fornøjelige Timer. Gehejmeraad *Luxdorph* havde vist mig megen Yndest, indlod sig altid, naar jeg kom ind i Contoiret til ham med Forestillinger til hans Underskrift, i Samtaler med mig, modtog mig, naar jeg undertiden om Aftenen gjorde ham et Besøg, meget gunstigen, talede gerne om videnskabelige Ting og ellers fortroligen med mig, saa at disse Samtaler endog vare lærerige for mig; adskillige Gange bad han mig om Vinteren (thi om Sommeren laa han paa sit Landsted i Nærum) om Løverdag Middag til Bords, den eneste Tid han havde Selskab hos sig. Dette bestod af Cancelliets tvende Expeditionssecretairer, *Bartholin*, Cancellisten i hans eget Contoir, Conferentsraad *Erichsen*, Deputeret i Rentekammeret og Bibliothekar ved det store kongelige Bibliothek, og nogle faa Professorer eller Lærde, snart en, snart en anden. Maaltidet var tarveligt; han kaldte det at spise Øllebrød og Sild hos sig. Den første Ret var og altid Æggesøbe med Spegesild til og revet Brød, herpaa fulgte en Oxesteg og en Ret Fisk eller Kage; men det krydredes med de behageligste Samtaler, som han selv vidste at indlede, underholde og afvexle med lærerig Alvor, vittig Skæmt og artige Anecdoter. Efter et Par Timers Forløb gik enhver til sit. Som Lovkyndig, Philolog og især som latinsk Poet vil *Bolle Willum Luxdorph* vel ikke saa let blive glemt; men de Blomster, som jeg kan strø paa denne værdige Mands Grav til Tak for den Yndest, han viste

mig lige til hans Død, er her at indføre et og andet om ham, som ikke findes andensteds, og at udtegne nogle Træk af hans Character, som maaske ellers kunde gaa i Forglemmelse.

Det udvortes var hos *Luxdorph*, helst i hans ældre Aar, intet mindre end fordelagtigt; aldrig saa han efter mit Øjesyn bedre ud, end da jeg saa ham ligge Lig, hans Profil lignede da noget et Cicerohoved. Han var liden, skæv, havde grove Ansigtstræk og en haard, ubøjelig Stemme. Hans Klædedragt var næsten for slet, hvilket om Sommeren, da han altid gik med en gammel, mørkegrøn eller graa Kjole, faldt især i Øjnene fra den Tid han fik Dannebrogsordenens Stjerne paa den. Til at pynte sig havde han maaske aldrig havt Lyst; men noget bidrog vel og dertil, at man i *Luxdorphs* yngre Aar temmelig havde fulgt den Sætning: *Forma viros neglecta decet.*[1]) Hertil kom, at hans Vilkaar indtil hans senere Betjeningsaar, da han blev første Deputeret, hvilket skete ved Forandringen med Cancelliet i *Struensees* Tid, altid havde været meget knappe.[2]) Efter Faderen, som var Oberst af Character, havde han vel for mange Aar siden arvet Gaarden Mørup i Sjælland, hvorfor og et af hans første Embeder var at være Landsdommer; men derpaa hæftede Gæld, og Herregaarde i Sjælland indrentede den Gang kun lidet. I ingen Mands Hus kunde det gaa jevnere til end i hans,

[1]) „Et forsømmeligt Ydre pryder Manden".

[2]) Bolle Willum Luxdorph (1716—1788) blev 1734 Kancellisekretær, 1738 Vice-Landsdommer, 1744 Højesterets-Assessor, 1745 gift med Anna Bolette Junge (død 1781), 1749 Generalprokurør, 1753 maître des requêtes, 1771 Deputeret i danske Kancelli, 1777 Gehejmeraad. Han var Medlem af en stor Mængde Regeringskommissioner o. l.

og i nogle og tyve Aar boede han i gamle, maadelige Værelser i en Gaard i Snaregaden, hvor han og døde. I de sidste Aar lagde Værten nogle Gange paa Lejen, men han vilde dog ikke flytte for hans Bøgers Skyld, som han sagde; men for mig tilstod han rent ud, at Hovedaarsagen var hans faa gamle Meubler, i hvis Sted han maatte have anskaffet nye og flere, naar han kom ind i andre Værelser.

Han var en meget uegennyttig Mand, havde altsaa ikke mere end hans Løn; i Bøger satte han meget, hvilket hans Kone af Forstand var eftergivende nok til ikke at indvende noget imod, skøndt der undertiden ikke sjelden manglede Penge dertil, især visse Aar. Paa sit Landsted i Nærum anvendte han og noget. Dette var om Sommeren hans Tusculum, og Roser af alle Slags var her et af hans Morskaber i Haven; faa Aar før hans Død solgte han det. Hans Kone, *Ane Bolette Junge*, Datter af en Conferentsraad, hvis Omstændigheder havde været maadelige, medbragte ham intet uden, hvad der sjeldnest erholdes ved Ægteskab, Dyd, Forstand, Fromhed, samt en jevn og husholdersk Tænkemaade. I Ungdommen havde hun desuden været smuk. De elskede hinanden oprigtigen. Vel var jeg nogle Gange i Selskab med hende, har endog spillet Kort med hende paa et tredie Sted, og det Bekendtskab, jeg ved disse Anledninger fik til hende, bestyrkede mig i den Højagtelse, som jeg længe havde baaret for hende ifølge alt, hvad jeg havde hørt om hende; men jeg beklager, at min egentlige Omgang med Manden i hans Hus

ikke begyndte førend kort efter hendes Død. De havde aldrig havt Barn sammen, saa at Navnet *Luxdorph* som adeligt uddøde med Gehejmeraaden. Familien nedstammede fra en Bonde i Jylland, men var adlet 1679.[1])

Luxdorph og hans Kone vare begge meget religieuse, de gik de fleste Helligdage i Kirke baade til Højmesse og Aftensang, ja endog i Fastepræ-kener, naar den Tid var; men Hovedsagen var, at de udøvede den Religion, hvis Lærdomme de saa gerne hørte foredrage.

Da *Luxdorph* fik det hvide Baand, for hvilket han uden Tvivl havde Grev *Thott* at takke, vilde han strax rette for sig i Henseende til Udgifterne derved, som var imod 500 Rdl.; derfor laante han Pengene dertil af Kammerherre *Suhm* mod haandfaaet Pant af alt hans Sølv, og denne, som kendte hans Delicatesse, turde ikke vægre sig ved at modtage det.

Det Asiatiske Compagni kom i Proces med en Købmand fra Ostindien; de voldgave paa begge Sider Sagen til 4 af den Tids bedste Jurister, som ikke kunde blive enige om Dommen. Parterne valgte nu *Luxdorph* til Opmand, hans Dom faldt ud til Compagniets Faveur, som siden forærede ham en smuk Gulddaase, og denne gav han strax efter hans Kones Død til Lægen Prof. *Saxtorph*, som havde gaaet til hende i hendes Sygdom. Efter en Tegning af *Wiedewelt* lod han gøre en Urne paa et Postament, begge af Træ og malede som Marmor; paa

[1]) Jvfr. Personalhistorisk Tidsskrift I, 52, Stamtavlen.

Urnen stod hans afdøde Kones Navn med Indskrift: *Amabilium reliquiæ.* Paa Postamentet var malet en døende Fruentimmer-Figur og derunder: *The saint sustain'd it, but the women died.* Denne stod bestandig i hans inderste lidet Cabinet, hvor der hang nogle faa, mest Familie-Stykker. Monumentet gav han ved sit Testamente til Kunstacademiet; ligesom til Videnskabernes Selskab i Kjøbenhavn, hvis Medlem han var, den Guldmedaille, han havde vundet for det bedste latinske Digt over den svenske Konges Marsch over Beltet, efter Udsættelse af Videnskabernes Selskab i Stockholm. At *Luxdorph* ikke gav sin udsøgte Bogsamling, hvori var mange sjeldne Bøger, og i en stor Del af hvilke han havde gjort egenhændige Optegnelser, til offentlig Brug efter hans Død, og kunde taale den Tanke, at disse, som han i saa mange Aar og med saa megen Flid og tildels stor Bekostning havde samlet, skulde ved Auction adsplittes, har mange undret sig over; helst han faa Aar før hans Død var kommen ud af al Gæld og ikke havde uden Udarvinger; hvilket endnu mere maa lægges *Thott* til Last i Henseende til hans Bibliothek, det største private der maaske har været i Europa, skøndt det i Henseende til Valget af Bøgerne uden Tvivl stod langt efter *Luxdorphs*, og hvilket han med alt det øvrige, han ejede, testamenterede til hans Paarørende Kammerherre *Reedtz*, siden *Reedtz-Thott*, en bekendt Tosse, hvis Dumhed endog gik saa vidt, at han under Auctionen over det Thottske Bibliothek besværede sig over, at det derfor

ikke var udbragt til nok, fordi Catalogen, da den kom i Trykken, ikke var udgiven paa Latin, Tysk, Fransk og Engelsk. Hvad *Luxdorph* angaar, vil jeg til Undskyldning for ham kun anføre dette, at det var hans faste Princip, som han efter Overbevisning havde antaget, at man ved Testamenter aldrig burde gaa sine lovlige Arvinger forbi; og har dette ikke bestemt ham til Bøgernes Salg, saa veed jeg ikke Aarsagen.

Kobberet, som staar foran *Luxdorphs* Carmina, er en Compliment til *Thott*, da det sigter til, at en Major Dagen efter den 17. Januar 1772 blev udsendt til ham til Gaunø, hvor han som afskediget Statsminister opholdt sig, for at hente ham ind til Staden for at restitueres i hans Embeder,[1]) og *Luxdorphs* Index tabularum pictarum et cælatarum, qvæ longævos repræsentant, som udkom 1763, er endnu en større, da Greven er den yngste af alle Oldingerne. Ideen til at slutte Bogen med ham er tagen af det, som pag. 14 i Bogen anføres om Cardinal *Fleurus'* Kammertjener, som kort før denne 90aarige Mands Død lod ham spise med 12 Personer, alle ældre end ham, og den ender med dette Vers under Thotts Navn:

> Prisca fides annos Tibi proroget, Optime! sitque
> Æternum in cineres Dania grata tuos!

Luxdorph var en af Commissarierne i Sagen mod *Caroline Mathilde*, *Struensee* og *Brandt;* dog skal

---

1) Thott fremstilles paa dette Billede, i hvis Baggrund man ser Gaunø, i antik Dragt, dog med Elephantordenen, udstrækkende Haanden efter det Brev, som en ligeledes antik costumeret Krigsmand (Major Malleville) rækker ham.

han ikke have voteret i Sagen mod den sidste, fordi han var ham noget paarørende, og af denne Aarsag vilde jeg aldrig spørge ham selv derom. Kort efter at Commissionen over forommeldte var sluttet, opdagedes det, at der gaves Udskrifter af Acterne, hvilket paa det nøjeste blev undersøgt, hvor de kunde komme fra, da alt var foregaaet under største Hemmelighed. Det kom derved op, at de var udkomne ved den Lejlighed, at En, som havde afskrevet dem til *Luxdorph*, havde taget en Genpart deraf for sig selv; og Undersøgelsen standsede, fordi *Luxdorph* rent ud erklærede, at han ansaa sig berettiget til at have en Genpart deraf, ja, at det endog havde været fornødent for ham at forskaffe sig den til hans egen Retfærdiggørelse i mulige Tilfælde i sin Tid.

Luxdorph havde et opvakt Hoved, en sjælden Dømmekraft, en ualmindelig Vittighed og en særdeles god Hukommelse. Han var oplyst Christen, god Philosoph, tænkende Lovkyndig, temmelig Lingvist, endog i det Islandske, fortræffelig Philolog, ypperlig latinsk Poet (hans Carmina og mange andre latinske Vers vidner om dette), og i de sidste Aar læste han og meget Græsk, i hvilket han samlede *Christianismum e Platone.* Ligesom mange af hans mindre Vers viser hans heldige Gaver til Epigrammer, saa var hans Stil, endog i dansk Prosa og næsten i alt det, han skrev, den kærnefuldeste og mest concise, jeg har kendt. Han skrev kort og fyndigt; endog hans Bogstaver, som han erklærede selv at have dannet, havde en vis Originalitet, vare

tydelige og, naar hans Pen ikke var meget slet, i det mindste i mine Øjne meget gode. Han havde altid været meget kortsynet, maatte derfor og have Bøger og Papirer, uden hvilke man næsten aldrig fandt ham, tæt op til Øjnene, eller disse lige ned paa dem. Paa denne Maade kunde han lige til sin Død læse den mindste Stil eller Tryk, endog i Tusmørke. Af et Slags Egenhed eller Frygtsomhed, hvilken sidste Egenskab var et Grundtræk i hans Character, vilde han ikke lade sit Navn sætte paa Titelbladet af hans Carmina, førend Forlæggeren *Gyldendal* ved den 2den Udgave deraf næsten tvang ham dertil for at skaffe den Debit. I det hele havde han og saa liden Selvtillid, at han som oftest lod andre, om hvis Indsigter han var overbevist, igennemse, hvad han skrev, førend det kom fra ham. Der var en aldrende, fattig Student ved Navn *Schou*, som var en lærd Karl, især god Philolog; denne havde megen Adgang i *Luxdorphs* Hus og understøttedes af ham som hans Bibliothekar osv. Denne havde han megen Tillid til, og raadførte han sig gerne med ham i alt det Videnskabelige, han skrev. Han hjalp ham tilsidst til Klokkerembedet ved Helliggejstes Kirke, i hvilket han døde faa Aar før *Luxdorph*.[1])

I en Lommecalender in 8vo, gennemskudt med rene Blade, som han altid bar hos sig, optegnede *Luxdorph* dagligen Vejret, det fornemste, som indtraf, om en eller anden Bog, han havde læst, eller i Mangel deraf, hvor han havde været i Selskab,

[1]) Den dygtige Filolog, Klokker Laurids Schov (1733—89) var bl. a. Udgiver af Peder Paars-Udgaven 1772. (Biogr. Lex.)

eller hvem der havde besøgt ham, og ved Helligdagene et Udtog af de Prækener, han havde hørt, endog naar disse havde været meget maadelige. Saalænge han levede, fik ingen disse Calendere at se; men efter hans Død kom de i Justitsraad *Bartholins*, og efter dennes Død i mine Hænder. Af disse, som begynde med Aaret 1770 — hvilket især har været mig kært, formedelst de fra den Tid begyndende mærkelige Tildragelser — og ere skrevne med hans egen Haand til et Par Dage før hans Død 1788, har jeg uddraget alt mærkeligt, og for Eftertidens Skyld tilføjet de Oplysninger, jeg med Vished kunde give, samt tillagt et Register. Disse Almanakker og mine Udskrifter deraf ere og iblandt mine Haandskrifter snart de, som ere mig de kæreste. Med *Luxdorphs* Frygtsomhed og Forsigtighed kan jeg iøvrigt ikke rime det sammen, at han tillod sig i disse Calendere at optegne saadanne Ting, som det kunde have blevet ham yderst ubehageligt at være komne for andres Øjne (hvilket ved Tab eller Fravendelse, eller naar andre kunde komme til at kige deri, let kunde have sket), og endnu mere, at han gemte dem fra Aar til andet, hvorved de endnu lettere i hans levende Live kunde have kommet i fremmede Hænder. Kammerherre *Suhm*, som tilligemed Justitsraad og Raadmand *Lange*, der tilforn i mange Aar havde været Cancellist i *Luxdorphs* Contor, var Skifte-Commissarius efter ham, og til hvem han ved sit Testamente gav endel af sine Haandskrifter, fik aldrig disse Calendere at se. *Suhm* var desuden den

Mand, som jeg med Overbevisning veed, at *Luxdorph* mindst havde betroet dem til. Havde han nogensinde faaet dem i Hænder, troer jeg og, at han for sin egen Skyld havde brændt dem, i det mindste afrevet visse Blade, hvor han selv er nævnt baade som Mand og Skribent. *Nyerup*, Udgiveren af den liden Octav *Luxdorphiana*, hvori han leverer *Luxdorphs* Optegnelser i de Bøger, som *Suhm* købte efter ham, fik, som vel var, ikke heller fat paa dem. *Luxdorphs* Forsæt har uden Tvivl været, at disse Calendere, endnu medens han levede, skulde have været brændte, hvilket dog Tid efter anden blev udsat og derfor aldrig skete.[1]) For de Følgers Skyld, som slige Optegnelser kunne have, vil jeg iøvrigt aldrig raade nogen at gøre saadanne, mindst i Almanakker; og undrer jeg mig over, at det bekendte om *Griffenfeldts* Almanakker ikke ved denne Lejlighed er faldet *Luxdorph* ind, skøndt dette, som er mig det ubegribeligste i denne store Statsministers Historie, langt fra ikke var casus similis.

Luxdorph var over 60 Aar, da han fik Mæslinger, og overstod dem meget heldigen. Da han var kommen ud derefter og spiste en Middag ved Kongens Taffel blandt andre med General, Greve *Rantzau Ascheberg*, bekendt af den 17. Januar, sagde denne til ham i Anledning af Mæslingerne: „De toutes les façons de faire le jeune homme vous avez choisi la plus pire".

[1]) Luxdorphs Almanakker findes nu dels i Rigsarkivet, dels i det kongelige Bibliothek; de indeholde adskillige interessante Optegnelser, og en Udgave af disse Kalender-Optegnelser er ved E. Nystrøm begyndt 1915, men ikke afsluttet.

Om Aftenerne kom jeg jevnligen til *Luxdorph;* han sad da gerne med Cancelli-Papirer eller og med Bøger for sig; i sidste Fald lagde han dem bort, men i første Fald beholdt han dem i Haanden, og vore Samtaler, som jeg af Agtelse og som den, der kendte ham nøje, altid lod ham begynde, vare da afbrudte og lakoniske. Undertiden havde han den Fortrolighed at tage Anledning af de Embedspapirer, han læste i, maaske for at prøve mig; men undertiden virkelig og af Tillid, ja undertiden — og hvorfor skal jeg fordølge, hvad jeg tydelig mærkede? — for at vide, om mine Tanker stemmede med hans, og i saa Fald sagde han det rent ud. I alle Tilfælde iagttog jeg Modestie og Betænksomhed; men hvor jeg oprigtigen tilstod min Uvished, havde jeg Exempler paa, at han ikke den Gang kom frem med sin Mening. Da jeg var bleven gift og vi havde faaet Børn, var han saa kærlig, naar jeg gik, at bede mig hilse min Kone; han kyssede mig da og sagde: „God Nat, søde Far," som gerne var Tiltalen til hans Venner.

Den 9. August 1788 gjorde *Luxdorph* en Landreise til Ørholm, og den 11. kom han igen til Kjøbenhavn. Samme Aften fik han et Anstød af Colik, som vedvarede hele Natten og Dagen derpaa foraarsagede Brækning, hvorover Professor *Saxtorph* blev hentet; men Morgenen derpaa den 13. Augusti imellem 7 og 8 hensov han. Fra den Tid han solgte sit Landsted i Nærum, havde han Sommerværelser paa Ørholm hos Conferentsraad *Rheders* Enke, en gammel fornuftig Kone, med hvem *Suhms*

Familie og *Luxdorph* allerede i hans Frues Tid havde havt megen Omgang.[1]) — —

Naadsens-Aaret var mig temmelig trykkende, især da jeg deri afbetalte de 50 Rdl., som jeg havde laant af min Moder til min Bestallings Løsning, og Justitsraad *Bartholin*, som selv indsaa, at mig ved Forestillingen virkelig var sket for nær, gav mig vel af egen Drift 100 Rdl. til nogenledes Skadesløsholdelse, men jeg mistede dog derved 500 Rdl. Jeg havde ikke længe været ved mit nye Embede, førend jeg erfarede, at Forretningerne derved var meget faa. Collegiet samledes derfor og meget sjældent, og det paa Waisenhuset, hvor Etats-Raad *Jessen* i mange Aar havde boet med sin Familie i en Sidebygning ind til Gaarden, hvilke Værelser de havde til Flyttedagen efter hans Død, og hvor *Bartholin*, som 2den Secretair, havde et Par Værelser i Mellembygningen, i hvilke han dog ingensinde var flyttet ind, fordi dertil ikke var Køkken og saadant, og han, skøndt ugift, altid havde holdt sin egen Husholdning, og derfor lejede Værelser i Staden. Disse 2 Værelser kunde jeg vel have faaet, men da jeg havde frit Kammer og dertil Kost hos min Moder i hendes Hus, hvor hun og ønskede at beholde mig, brød jeg mig ikke om dem.[2])

[1]) Se videre om Luxdorph i Wads Uddrag, Persh. Tidsskr. II. 2. Side 124 f.

[2]) I Aaret 1720 overdrog Kong Frederik den 4. Missionskollegiet at oprette et Waisenhus, som han skænkede det ophævede ridderlige Akademis vidtstrakte Bygninger paa Nytorvs vestlige Side, hvor nu Domhuset ligger, samt en hel Række Indtægter og Privilegier, saasom Anlæg af Fabrikdrift, Apothek, Bogtrykkeri, Boghandel m. v. Den 11. Oktober 1727 blev Waisenhuset aabnet. Efter Branden 1728 opførtes den anselige Bygning, om hvis Undergang der her berettes 1795. Midtpartiet optoges af Kirken med et lille Taarn med Uhr og Spir

Waisenhuset efter Ombygningen 1765.
Tegning af Harsdorff.

De fleste Formiddage var jeg et Par Timer hos *Bartholin* i hans Bolig paa Vestergade; men den øvrige Tid af Dagen anvendte jeg mest paa Læsning, hvortil hans gode Bogsamling, som han forøgede med endel af de nye udkommende danske og tyske Bøger (franske havde han kun faa af) gav mig god Lejlighed. *Bartholin*, som vel var født i Kjøbenhavn, men tidligen var kommen til Christiania med sin Fader, da han der blev Auctionsdirecteur, hvilket Embede hans ældste Søn siden fik efter ham, havde i sin Ungdom været Hører ved den latinske Skole sammesteds, men rejste efter faa Aars Forløb ned til Kjøbenhavn og gav sig ind i *Aagaards* Contoir i Cancelliet, som tilligemed *Luxdorph* siden skaffede ham Secretairsposten ved General-Kirke-Inspectionscollegiet. Skolevidenskaberne skulde vel altsaa have været *Bartholins* egentlige Fag; men da han havde faaet dette Embede, lagde han sig efter det Tyske og Engelske, og da han var af en sat og alvorlig Character, vare moralske og philosophisk-theologiske Skrifter hans kæreste Læsning, som han nu og da afbrød med den nyeste Morskabslecture. Da han var en meget religieus Mand, practisk Christen, havde det bedste Hjærte og, da jeg først lærte at kende ham allerede som aldrende Mand, havde mange Aars Erfaring, kunde min daglige Omgang med ham

og Klokker. En dobbelt Stentrappe førte op til Apotheket og Bogladen, i Kælderen under denne var Trykkeriet, hvorfra de bekendte Bibler og Salmebøger udgik, hvorpaa Waisenhuset havde Eneret (fra 1740), men ogsaa andre Bøger. Den øvrige Bygning indeholdt Opdragelsesanstalten, Skolen m. m. Her fandtes ogsaa, som ovenfor nævnt, Lokaler for Missions-Kollegiet og Generalkirkeinspektionskollegiet.

ikke andet end have en god Indflydelse paa min Tænke- og Levemaade. Iøvrigt var han af en frygtsom Character og noget hypochonder, hvilket maaske havde sin Grund i, at han i Barndommen havde været sygelig, eller maaske endnu mere kom deraf, at han næsten hele Dagen sad hjemme og læste eller skrev i sin Slobrok, indtil han skulde enten mod Middag eller Aften til Bords hos andre; og efter eller før disse Maaltider, som vare jevnlige, da han var kendt i mange smukke Huse, sad han altid ved à l'hombre-Bordet, som han gerne vilde, skøndt han de fleste Tider tabte, mest fordi han altid vilde spille. I Spise og Drikke var han iøvrigt en meget ordentlig Mand, ligesom hans Sæder vare, og uden al Tvivl altid havde været, meget strænge.

Imellem *Bartholin* og mig blev, alt som vi lærte at kende hinanden, det fortroligste Venskab, som varede til hans Død, og sjældent foretog han sig noget af Vigtighed, endog i hans egne Sager, uden først at spørge mig tilraads. — —

Da jeg havde været vant til en bestemt Virksomhed, overtænkte jeg hos mig selv, om der ikke gaves nogen anden Tour, hvor jeg kunde komme ind, og hvorved jeg kunde blive til mere Nytte end i min nærværende Stilling og som kunde forenes med samme. Min Ide faldt nu paa at kunne blive Vice-Raadmand i Kjøbenhavn. Blandt de *virkelige* Raadmænd var dengang en Del aldrende Mænd; af Vice-Raadmænd, som altid steg op til virkelige, var da kun faa, og tilsammen var de Handlende, Bryggere osv. Efter at have først talt

med *Bartholin* derom, som syntes det meget godt kunde forenes med mit Embede, aabnede jeg mig for *Luxdorph*, som ganske bifaldt det, og lagde til: „at Cancelliet og han in specie længe havde fundet det upassende, at Magistraten i Hovedstaden skulde bestaa af blotte Borgere uden juridiske og andre Kundskaber, men som blot var blevne det, fordi de havde været blandt „de 32 Mænd", Kirkeværger, Stadskæmnere, Overformyndere osv. og dertil endda ikke blev Øvrighedspersoner, førend de allerede var aldrende, svagelige, og af begge Aarsager ligegyldige og langsomme til Forretninger. Vel havde Magistraten siden Hof- og Stadsrettens Oprettelse i Struensees Tid mistet sin Jurisdiction, da den til den Tid havde været den anden Instance; men allerede da havde den bestaaet af saadanne Personer som førommeldt, hvorfor og Raadstueskriveren havde regeret det Hele, hvilket og nu var Tilfældet; men der forekom dog mange Lejligheder, hvor det var ønskeligt, ja endog fornødent, at Borgmestre og Raadmænd var i det mindste studerede Personer, som fra Ungdommen af havde været vant til at tænke, kendte Landets Love, andre Landes Brug osv. Kjøbenhavn var uden Tvivl den eneste store Stad, hvor Magistrats-Posterne var saaledes besatte, med videre." *Luxdorph* opmuntrede mig derfor til at søge det; „men," sagde han, „jeg er vis paa, at Over-Præsidenten, Geheime-Raad *Braëm*,[1]) vil sætte sig derimod med Hænder

[1]) Geheimeraad Gotthardt Albert Braëm (1710—1788) var efter Hofrevolutionen 1772 bleven Overpræsident i Kbhvn.

og Fødder.“ Han raadede mig iøvrigt til at tale med Geheime-Raad *Stampe*. Med *Stampe* havde jeg, imedens jeg var i Cancelliet, kun sjælden havt Lejlighed til at tale, men han havde ofte set mig i *Aagaards* eget Contoir, hvor disse 2 Mænd først, og siden *Luxdorph*, som var den 3die, altid holdt et lidet Cancelli-Collegium, førend det store begyndte. Mit Rygte var iøvrigt *Stampe* ikke ubekendt, og vist er det, at han tog meget vel imod mig.[1])

„Søg De det kun,“ sagde *Stampe*, „det er saadanne unge Mænd, blandt hvilke Vice-Raadmænd bør vælges, og det skal være mig kært, at I bliver det.“

Tidernes Tone, Levemaaden, Culturen, hvad man vil kalde det, havde dengang endnu ikke medført, at det Ord „*I*“, helst i en gammel Mands Mund til en ung, havde noget skurrende. „*Han*“ var da det sædvanlige Ord, som de fleste Foresatte brugte til deres Underhavende, de Fornemme til hinanden indbyrdes; og Ordet „De“, eller den Underlighed, at man skal tale til én Person, som han forestillede flere, havde Tyskheden da endnu ikke faaet saameget indført iblandt os. Nu derimod vil en Haarskærer eller Tjener næppe taale det Ord „Han“, og siger man til en Tjenestepige: „Hun“, er hun ikke bange for at spørge: hvem der er Hans Hun?

---

[1]) Henrik Stampe (1713—1789) var Generalprokurør med Sæde i Kancelliet og Højesteret og var som saadan Kongens og Kollegiernes juridiske Raadgiver. Han var misfornøjet med det guldbergske Regimente og blev netop paa den Tid (1784) Statsminister ved Regeringsskiftet, som Gude iøvrigt ikke omtaler i sine Memoirer.

Desuden var det altid et godt Tegn, naar *Stampe*, som var langtfra nogen uhøflig, men en jævn og ligefrem Mand, kaldte nogen „I“; det viste gærne et Slags Tillid og Fortrolighed. Til Fremmede eller løseligen Bekendte sagde han altid „Han“.

Jeg skrev nu min Ansøgning og gik med samme til *Aagaard*. — „De maa desuden,“ sagde han, „henvende Dem til Cabinettet, tale med Over-Secretair *Guldberg* derom, og levere en ligelydende Ansøgning til ham til Kongen igennem Arveprinsen, og den, som jeg her har modtaget, maa sendes til Overpræsidentens Erklæring.“ — Jeg rejste strax til Fredensborg, hvor Hoffet da laa, og overleverede Secretair *Guldberg* en Genpart af min Ansøgning, anbefalende samme til ham.[1]) Han kunde ikke kende noget til mig, men han modtog mig, som han modtog alle, meget vel; og maa jeg tilstaa, at man hos ham fandt en Mand, der gav Folk Tid til at tale ud uden at falde dem i Talen, hvilket saa ofte er Tilfældet hos store Folk. Maaske drev han denne Taalmodighed ofte endog for vidt, da mange misbrugte den til at forebringe dem selv uvedkommende Ting for ham, og refererede ham en Del om andre, som han for meget laante Øret til. Der var i den Tid idetmindste nogle Personer, end ikke af det bedste Rygte, som jevnligen indfandt sig i hans Forgemak, kom ind til ham næsten frem for andre, opholdt sig temmelig længe hos ham og nød nu og da en og anden Faveur, som

[1]) Den almægtige Geheimeraad, Statssekretær Ove Høegh-Guldberg (1731—1808), som Gude kun kalder „Secretair Guldberg“, havde fra 1780 Titel af Statsminister.

ingen ret kunde forklare sig. *Guldberg,* som lod mig mundtligen fremsætte, hvad jeg i min Ansøgning havde anført, lagde derfor og Mærke til, at jeg havde tjent en Del Aar i Cancelliet og beraabte mig paa *Stampes* og *Luxdorphs* Anbefalinger. Virkelig varede det heller ikke længe, førend der kom et af Arveprinsen underskrevet og af *Guldberg* parapheret Brev til Cancelliet, hvilket som sædvanlig indeholdt Prinsens Tanker om adskillige Ansøgninger, deriblandt ogsaa min med disse Ord: „Gude maae forestilles." Imidlertid var min Ansøgning sendt til *Braëms* Erklæring, og jeg aflagde i denne Anledning et Besøg hos ham.

(1784). *Braëm*, hvis Fader, en Herremand i Jylland, var bleven adlet 1731, havde i hans Ungdom været brugt i et Ærinde til Frankrig; jeg troer paa en offentlig Handels, just ikke Regeringens Vegne, for at underhandle om en stor Kødleverance til dette Riges Flaade, hvorfor man og skæmtvis sagde, at han havde været i en Oxen-Ambassade, og var siden kommen i Generalitetet, hvor han tjente sig op til Conferentsraad, indtil han efter 17de Januar 1772 blev Ridder af Dannebroge og Overpræsident i Kjøbenhavn, hvortil det meste bidrog, at der efter den arresterede Grev *Brandt* fandtes et Par anonyme Breve til ham, hvori han tilraadedes at styrte *Struensee,* lade ham fængsle osv., hvilke efter begges Fald udkom i Trykken, og af hvilke *Braëm*, skøndt *Brandt* noget paarørende, var Forfatter. De vare ret vel skrevne, ligesom *Braëm* og var en ganske fornuftig Mand;

især viste de megen Iver for Kongehuset og den gode Sag.

Braëm var desuden i Rygte som en meget ærlig Mand, skøndt han havde tilsat sine Midler og opspist sin Herregaard i Kyllingefricassée, som skal have været hans kæreste Spise. Hans Udseende var iøvrigt som en tyk Amagers, hans Væsen ligesaa but, og han var det, man kalder en Buldrian. Det værste var, at dette Væsen fulgte ham endog i Raadstuen, hvor mange gik fra med megen Misfornøjelse over hans Tiltale.

Kort efter at han var bleven Overpræsident, forlod en Figurantinde ved Theatret, ved Navn *Morell*, som den ved 17. Januarii Revolution til Ridder og Generallieutenant ophøjede Oberst *Køller-Banner* havde til Frille, sin Faders, en fransk Violons, Hus, og drog ind til en Tambours Kone, som var Jordemoder, over hvilket Faderen besværede sig hos Magistraten, som lod baade Tøsen og Jordemoderen opkalde for sig; men *Køller-Banner* lod dem sige, at de ikke skulde agte eller møde paa Raadstuen. Da de nu atter bleve opkaldte med Trudsel om at blive hentede, ifald de ikke kom, løb hun til Generallieutenanten, som skrev et meget hidsigt Brev til *Braëm*, hvilket han, som og var heftig, skøndt aldrende, besvarede i samme Tone, hvorpaa hin tilskrev ham et Udfordringsbrev; men andre mere koldsindige lagde sig derimellem, raadede *Køller* at snakke sig til Rette med Faderen, som let var gjort, og Sagen faldt derpaa hen. *Morell* blev siden

Skuespillerinde, gav Soubrette-Rollerne meget godt, ægtede derpaa Skuespilleren *Gielstrup* og blev en for sit Spil yndet Actrice.[1])

Af det foranførte kan man slutte sig til, at jeg ikke ventede den gunstigste Modtagelse hos *Braëm*, da jeg kom til ham i et Ærinde, som var saa ganske mod hans antagne Principper. Ikke destomindre modtog han mig dog ganske anderledes, end jeg havde troet. Vel var han meget hæftig i at forsvare de 32 Mænds udelukkende Ret til Vice-Raadmænds Pladser, — men iøvrigt lod det, som mit Rygte ikke var ham ubekendt. — Der gik nu et halvt Aar bort, uden at *Braëm* tilbagesendte Cancelliet min ham tilstillede Ansøgning med hans Betænkning. Ingen var i dette Mellemrum bleven indsat som Vice-Raadmand, skøndt Forretningerne i Magistraten paa den Tid saa meget mere kunde have behøvet et Pars Ansættelse, som der blandt de virkelige Raadmænd var nogle gamle og svagelige Mænd. — En Eftermiddag mødte jeg en af mine Bekendte i Cancelliet paa Gaden. Paa mit Spørgsmaal om, hvad nyt der var oppe hos dem, hvorpaa der under *Guldbergs* Over-Kabinets-Secretariat næsten daglig ikke manglede, formedelst de mange Cabinets-Ordrer og prinselige Breve, svarede han mig: „De veed vel, at vi i Dag ved Cabinets-Ordre har faaet en ny Vice-Raadmand.“ — Til min største Forundring nævnede han nu Justits-Raad *Knap*, og neppe vilde jeg tro det, førend han med en høj

[1]) Om denne Sag henvises til J. K. Høsts Hefteskrift Politik og Historie I, 305 ff. Skuespillerinden Cathrine Amalie Morell (1755—1792) debuterede 1773, og blev 1778 gift med A. G. Gjelstrup.

Ed forsikrede mig, at han selv havde læst Ordren, og at det allerede var hele Staden over, og til alles lige saa store Forundring som min.

Denne *Knap* var eneste Søn af en Brygger paa Rosengaarden, som havde efterladt sin Enke en Formue, som Sønnen for en Del havde hjulpet hende af med. Han var vel candidatus theologiæ og det med bedste Character, fordi han til Examen havde havt en Decanus, Magister *Rosenstand-Goiske*, til Manuducteur, hvis Fader dengang havde været 2den Prof. theologiæ ved Universitetet, og betalt Sønnen rundeligen, hvilket da var Vejen til at blive Laudabilist; men, ligesom han hverken havde Lyst til at øve sig paa Prækestolen eller dertil var skikket, saa var hans Rygte og saa slet for hans Omgangs Skyld med liderlige Fruentimmer, endog af det ringeste Slags, saa at ingen af Kjøbenhavns Præster havde tilladt ham at præke for sig, om han endog havde anmodet dem derom.[1]) — —

For at komme tilbage til mig selv igen, da kan jeg ikke sige, det fortrød mig, at jeg ikke blev Vice-Raadmand; thi kort efter *Knaps* Ansættelse dertil blev den saa kaldede Pleje-Direction i Kjøbenhavn ophævet og det hele Fattigvæsen henlagt under Magistraten, hvorved den fik mange ube-

---

1) Forf. fortsætter Skildringen af den nye Raadmand i meget stærke Udtryk og beretter, hvorledes han, der tidligere havde faaet Titel af Justitsraad, blev hengiven til Drik, begik forskellige Forbrydelser og blev dømt til livsvarigt Fængsel paa Munkholm Fæstning i Norge, hvor han endnu levede, da Gude nedskrev sine Erindringer. Kancelliets for ham saa krænkende Udnævnelse af Knap til Viceraadmand blev almindelig fordømt. Justitsraad Ludvig Christian Knap (1748—1825) var kun Viceraadmand fra 1784 til 1786.

hagelige Forretninger og meget Ansvar; saa meget mere, som den imellem sig selv udnævnede nogle til specielle Directeurer for én Stiftelse og andre for andre, osv.

Jeg kommer nu til den 13. Julii 1785, den vigtigste Dag i mit Liv — uden for saa vidt som min Døds-Dag, som den Alvidende alene veed og for sin Kærligheds Skyld vil gøre til den lyksaligste, engang skal blive det — den Dag, da jeg forlod min elskede Moders Hus for at begynde en ganske ny Levemaade i mit eget og at indgaa en Forbindelse, som Døden alene skulde opløse. Faa Sønner i Hovedstaden har vel nydt den Lykke som jeg, til over det 31. Aar at have været i deres Forældres Hus og henbragt Tiden dér uden Sorger og i den selv samme Levemaade. Hertil kom endnu den oprigtige Kærlighed, som min ømme Moder og jeg bar for hinanden, og jeg kunde derfor kun føle, men ikke beskrive, hvad der den Dag foregik hos mig. Jeg troer virkelig og, at, dersom jeg da ikke havde fulgt hendes Raad, saa havde det maaske aldrig sket. Min Moster fraraadede mig og at forblive ugift, og de 2 aldrende Mænd, som jeg omgikkes dagligen, Justits-Raad og Notarius publicus *Schmidt*, som var Enkemand, og Justits-Raad *Bartholin*, som var ugift, talede begge i samme Tone. Nu var det mig kun om Valget at gøre, og dette var mig saa meget vanskeligere, som mit Fruentimmer-Bekendtskab ikke var stort. Til Penge havde jeg foresat mig aldrig at ville fri; maaske kunde jeg vel have opsporet en rig Brud,

men dels var jeg ikke gerrig, dels ansaa jeg og anser det endnu for uundgaaeligt, at en Kone ikke ved en og anden Lejlighed skulde lade sin Mand høre, at hun har tilbragt ham Midler. Mod Skønhederne i Naturen og hos alle Guds Skabninger har jeg altid været og er endnu intet mindre end følelsesløs, men jeg havde set saa mange Exempler paa Skønhedens korte Varighed og uheldige Ægtemænd, som havde ladet sig indtage af det blotte Udvortes alene

„Om Engler mangen Elsker drømte
„Og fandt sin Skat en Markat liig —“,

saa at dette havde gjort mig meget forsigtig, og lige saa betænkeligt ansaa jeg det at ægte et meget ungt Fruentimmer; ellers havde jeg vel havt Lyst til begge Dele.

Et ubesmittet Rygte, Huslighed og Fornuft ansaa jeg for de væsentligste Egenskaber hos den, der skulde blive min Kone; et veldannet Legeme og en god Helbred for dem, jeg dernæst mest burde have Hensyn til. I en vidtløftig Familie ønskede jeg ikke heller at komme. Alt dette bestemte mig for Jomfru *Helene Marie York,* og min Moder og Moster, som jeg i Forvejen raadførte mig med, bifaldt begge mit Valg. Hendes Fader, *Niels Valeriussen York*, var som Capitajn paa Vestindien forlist med Skib og Folk under Norge, da hun var meget liden; hun havde altsaa intet i Arv, men hendes Moder havde siden giftet sig med en Capitajn *Andreas Laalle,* som paa Vestindien havde samlet sig nogle Midler og købt en Bryggergaard

paa Hjørnet af Compagni- og Knabrostrædet; hun fik altsaa et anstændigt Udstyr. *York* var ellers en engelsk Familie, som i nogle Aar havde boet paa Bornholm, hvor *Laalle* og hans Kone var fødte. Hos Pigen saavelsom hos hendes eneste Fuldbroder, der var Capitajn paa Vestindien, var og virkelig i Udseende, Væsen og Humeur noget engelsk. Han kom fra Rejsen kort før vort Bryllup med deres Halvbroder *Hans*, *Laalles* Søn, som Styrmand. *York*, hvis Kone paa hans Hjemrejse var død her i Staden uden Børn, var en smuk ung Mand af Kundskaber og Levemaade, kun havde han noget af det, Englænderne kalder spleen. Søsteren var en meget munter, pyntelig og smekker Pige, som i Forældrenes Hus forestod Husholdningen alene, da Moderen var corpulent og svagelig. Halvbroderen var det, man kalder en Klods og Moderens Øjesten, som vel var en god og retskaffen, men enfoldig Kone.[1])

Vort Bryllup blev efter indbyrdes Aftale holdt den 13. Julii 1785 i Stilhed i Bryggergaarden hos min Kones Forældre, hvor jeg havde lejet 2. Etage for 140 Rdl. aarlig, og var ingen nærværende uden min Moder og min Kones Forældre, mine og hendes Sødskende. Aftensmaaltidet, som ikke var overflødigt, var forbi Klokken elleve.

[1]) Om den forliste Kaptajn York vides iøvrigt intet; hans Enke, Karen Marie York, født Munk, var født 1728 paa Bornholm, og døde i Kbhvn. 1798. Efter Mandens Død blev hun gift med fhv. Skibskaptajn Andreas Laalle, der døde 1804, 68 Aar gammel. Foruden sit Bryggeri drev han Agerbrug paa Kbhvn.s Fæstnings Jorder udenfor Nørreport, som han havde forpagtet.

Hans Kone havde af første Ægteskab to Børn: Skibskaptajn Valerius York, død 1806, om hvem der nedenfor berettes, samt Forfatterens, Justitsraad Gudes, Hustru Helene Marie York, der blev gift 1785 og døde 1828. Af andet Ægteskab havde hun Styrmand Hans Laalle, der døde ugift 1805.

Min Svoger *York* saa sig kort efter vort Bryllup nødt til at erklære sig fallit, men da han tænkte honnet, gjorde han ikke, som saa mange andre, der paa samme Tid overgav deres Bo til Skifte-Retten, at udtage nemlig i Forvejen af Boet saa meget, som de vilde, og lade lidet eller intet blive tilbage til Creditorerne; hvorfor det da, som nu, ikke var usædvanligt at se en Banquerotteur med 2 Uhre i Lommen, og at byde sine Creditorer en Pris Tobak af sin Gulddaase, uden at han frygtede for en Don Ranudos Skæbne. *York*, som havde meget godt Sølvtøj, overflødigt Linned og et smukt Indbo, lod blive alt, hvad der var, og tilbageholdt ikke andet end de fornødneste Gang-Klæder. Af Character var han meget tilbageholden og besad desuden temmelig Ambition, saa at han ikke udlod sig med det mindste for mig om hans Forfatning. Min Kones Fader saa sig nødt til at gaa i Caution for 7 à 800 Rdl. for Stedsønnen, og disse maatte han kort derefter udbetale. Dette gjorde ham, som var noget paaholden og desuden ikke harmonerede saa godt med Sønnen, fordi denne var galant og nymodig, han selv simpel og jævn, denne altid havde søgt Selskaber og Omgang, han derimod stedse havde levet stille og indgetogen, fortrædelig paa ham; hvormed han lod sig mærke for Konen og Datteren mere end han burde, vilde tilsidst ikke se ham osv. Dette foraarsagede Familie-Ubehageligheder, som for min Kones Skyld bleve og fortrædelige for mig. I April Maaned 1786

gik *York* med en Capitajn, som var hans Ven, som Passager til Ostindien for dér at søge sin Lykke.

Vor Levemaade havde fra vort Bryllup af været meget simpel og indskrænket, vi holdt kun én Pige, ingen Karl, vi havde ingen Selskaber, kun min Moder og Moster, mine og min Kones Sødskende, *Schmidt* og *Bartholin*, kom en Gang imellem til os, og det var alt.

Den 3. Maj 1786 blev min Kone lykkeligen forløst med en Søn, og min Moder har mere end én Gang erklæret: at af alle de Børn, som hun havde set komme til Verden, kunde hun med Sandhed sige, at hun ikke havde set et dejligere. Dette siger jeg ikke af Forfængelighed, men for dets Skyld, som skal komme.[1]) Den 16. Maj blev denne vor Søn døbt i Christiansborg Slotskirke og kaldet *Niels Andreas.*

— 1787 den 4. September om Aftenen imellem 7 og 8 blev min Kone lykkelig forløst med en velskabt Datter, som den paafølgende 21. September blev døbt i Christiansborg Slotskirke og kaldet *Christine Marie.*[2])

— 1789 den 1. August om Morgenen imod 1 gjorde min Kone lykkelig Barsel med en frisk og sund Søn, som den 14. s. M. blev døbt i Chri-

[1]) Disse Ord hentyder til, at det snart viste sig, at Sønnen var døvstum. Mange Sider i Optegnelserne handler om denne døvstumme, men iøvrigt fuldt normale Søn, som Forældrene utrætteligt og paa alle Maader søgte at lette Livet og at udvikle i aandelig Henseende. Faderens Ord ved Sønnens Død 1808, 22 Aar gammel, er af gribende Virkning. Hans Sjæl er altid fyldt af Sønnens Ulykke, men de mangfoldige Blade i Bogen, han helliger ham, hører til hans intimeste Liv og vil ikke finde tilstrækkelig Interesse hos Læseren.

[2]) Christine Marie Gude (1787—1871) døde ugift hos sin Søstersøn Pastor Ludvig Thomsen i Broust Præstegaard i Hjørring Amt.

stiansborg Slotskirke og kaldet *Albert Peter*. Ligesom min Kone havde opammet vor Datter, saa opammede hun og selv denne vor Søn.[1])

General-Kirke-Inspections-Collegiet, som formedelst sit ene Medlems, Dr. og Professor theol. *Jansons* Ansættelse til Biskop over Aarhus Stift i Aaret 1789, kun bestod af 2 Medlemmer, Biskop *Balle* og Justitsraad *Bartholin*, saa sig derved foranlediget til at gøre Kongen Forestilling om nogle nye Medlemmers Udnævnelse. — Collegiet havde da allerede i Sinde at foreslaa mig til Medlem af samme, men med Hensyn til den store Afstand imellem en Geheime-Raad [ɔ: Brandt] og en blot Cancelli-Secretair tog det i Betænkning just nu at gøre dette, men udsatte dette Forslag til en belejligere Tid. Efter at denne Forestilling nogen Tid havde været i Cancelliet, fik Collegiet Brev fra samme, at Kongen havde beskikket *Horneman* og *Treschow* til Medlem af dette, men at det for Tiden skulde stilles i Bero med flere Medlemmers Indtrædelse.[2]) — —

— I Aaret 1790 blev Secretairen i Missions-Collegiet og Inspecteuren for Waisenhuset *Hee Wadum*, om hvem jeg siden vil faa Anledning at tale videre, beskikket til Medlem af Missions-Collegium og Med-Directeur ved Stiftelsen. — — Den

---

[1]) Albert Peter Gude (1789—1870) blev 1818 Birkedommer i Holsteinborg Birk, 1822 Byfoged i Slagelse, 1830 Herredsfoged i Arts og Skippinge Herreder. Han fik Afsked 1862 som Etatsraad. I sit første Ægteskab blev han Fader til Domprovsten i Roskilde L. J. M. Gude.

[2]) Se Wads Uddrag Pers. Tidskr. II. 2. S. 132.

16. Juli 1791 fik jeg at vide, at Kongen havde resolveret: *at General-Kirke-Inspections-Collegiet skulde ophæves* ved Aarets Udgang, og at Cancelliet skulde indkomme med nærmere Forestilling om Secretairernes Skæbne. Nu indsaa jeg, hvorfor det var stillet i Bero med nye civile Medlemmers Indtrædelse, og hvorfor Collegiets Forslag paa mig ikke var bleven Kongen indstillet. Denne Tidende, som jeg ganske uventet fik, da jeg var oppe i Cancelliet for at tale med en Ven, kunde let have de værste Følger for mig, da her ikke handledes om mindre end Brødet for mig og mine, men Guds Kraft styrkede mig, at jeg modtog dette Stød med Hengivenhed i hans Villie, som til den Tid saa vel havde sørget for mig, og at jeg anbefalede mig med Kone og Børn i hans Fader-Haand.

Under 28. October 1791 kom til *Collegiet* en kongelig Ordre: at, da Hans Majestæt havde fundet for godt, at det ved Aarets Udgang skulde *indgaa og aldeles ophæves*, saa vilde han, ved at tilkendegive dette, forsikre dets Lemmer om hans Velbehag med deres Embeds Førelse. Collegiets Archiv skulde ved det nye Aars Begyndelse afleveres, forsaavidt den Vestindiske Mission vedkom, til Missions-Collegiet, og de øvrige Papirer til det Danske Cancellis Archiv. — Justits-Raad *Bartholin*, Collegiets 1. Secretair, skulde tillægges som Pension 1200 Rdl. uden Afkortning; mig, som Collegiets 2. Secretair, blev af Kongens Casse tillagt 600 Rdl. aarlig uden Afkortning, hvorhos *Cancelliet* tillige *paalagdes ved første Lejlighed at bringe*

mig i Forslag til et passeligt Embede, i hvilket Tilfælde disse Vartpenge efter Befindende, enten ganske eller tildels vilde bortfalde. Vi fik altsaa de $^2/_3$ Dele af vore forrige Indkomster, den sædvanlige Maade, hvorpaa kongelige Betjente, hvis Embeder gik ind, paa den Tid aflagdes. Efter at have tjent i 18 Aar i 2 Collegier skulde jeg saaledes indtil anden Befordring aarligen tabe 300 Rdl., foruden Haabet, som jeg havde havt ved *Bartholins* Død at komme i hans Sted og nyde hans havte Indkomster, og uden at kunne vente Erstatning for, hvad jeg i mit første Embeds-Aar ved Collegiet havde mistet. —

— — Da Collegiets Ophævelse snart havde gjort mere Indtryk paa *Bartholin* end paa mig, og Lysten næsten forgik ham til alting, og der desuden paa den Tid paakom ham en Svaghed, saa kom det næsten altsammen [m. H. til Arkivernes Aflevering] paa mig, og han forærede mig derfor, da alt var tilendebragt, et Chagrins Futteral med et Sølv-Skrivetøj, som havde været i hans Familie. I Januarii 1792 afleverede jeg Archivet, for saa vidt den Vestindiske Mission vedkom, til *Hee Wadum*, og de øvrige Papirer til Cancelliets Archivarius. —

— Min Kone blev den 27. September 1792 forløst med en Datter. — Den 17. October blev vor Datter døbt i Christiansborg Slots-Kirke og kaldet *Anna Sabina*[1]) efter min Moster, Provstinde *Kierulf*. Hendes Opfostring med Ko-Mælk var næsten

[1]) Anna Sabina Gude (1792—1837) blev 1823 gift med Assessor, senere Justitiarius i Overretten, Konferensraad Andreas Peter Thomsen (1781—1860).

møjsommeligere for min Kone end om hun selv havde ammet hende op, da der Nat og Dag skulde passes paa, at Mælken ikke blev syrlig. Da min Kones Fader havde et Par Køer, saa fik vi den og altid god, og et Held var det, at vi til hende havde den selv samme midaldrende Barnepige som til hendes 3 Søskende, hvilken var usædvanlig omhyggelig for dem, og som de derfor alle skylder meget. Barnet trivedes imidlertid godt og er til denne Dag (13. August 1808) en frisk, sund og munter Pige.

— — Nogen Tid derefter søgte *Hee Wadum*,[1]) som fremlagde en Attest fra den ældre Professor *Saxtorph*, at han ikke kunde vedblive sine Embeder uden de farligste Følger for hans Helbred, Entledigelse fra samme, imod at beholde den hele Løn 800 Rdl. i Pension, hvorimod han gerne vilde vedblive som Medlem af Collegiet og Directionen at gaa begge tilhaande med Raad og Daad, beraabende sig paa, at Waisenhusets Capital i hans Betjenings-Tid betydeligen var voxet, m. v., hvorved han, som Ordsproget siger, vilde kaste Sand i Øjnene paa dem, der ikke vidste bedre Besked. — — Directionen, *Hee Wadum* undtagen, blev derpaa buden til [Geheimeraad] *Brandt*, hvor det blev enstemmigen besluttet, at jeg efter Ansøgning skulde bringes i Forslag i *Hees* Sted med den ham reglementerede Løn 800 Rdl., Bolig paa Waisenhuset

[1]) Justitsraad Christen Hee Wadum, død 1814, 77 Aar gammel, var Sekretær ved Missions-Kollegiet og Inspektør ved Waisenhuset. Han skildres af Forf. som en lidet hæderlig og meget ubehagelig Person, og han beviser dette ved mange Exempler, der belyser hans Optræden særlig i Forhold til Waisenhuset, men som her for en stor Del maa forbigaaes.

og øvrige Embedet tilhørende Agrements. Han derimod entlediges fra alle hans Forretninger med 600 Rdl. Pension. Dette Forslag, hvorefter Bestallingen skulde forundes mig gratis, endog med Hensyn, at jeg nu 3. Gang blev Secretair og var udsat af min forrige Vej, blev under 23. November 1792 bifaldet af Kongen, hvilket *Brandt* Dagen derpaa forkyndte mig i Cancelliet.

Alvidende! Du veed de stille Taksigelser, som jeg aflagde Dig efter denne Tidende. Du opfyldte det Haab, som jeg ved den mig i Sommeren 1791 meddelte Efterretning om Entledigelse fra mit forrige Embede satte til Dig. Du gav mig nu mere, end jeg havde forstaaet at bede. Jeg bad Dig derfor nu om altid at ville give mig et taknemligt Hjærte for Dine utallige Velgerninger, en stille Hengivenhed i Din Villie, som altid er den bedste, og Klogskabs Aand til mine nye Embeders værdige og Dig behagelige Førelse!

Under 30. November s. A. fik jeg derpaa kongelig Bestalling at være Secretair i *Collegio de cursu Evangelii promovendo* og Inspecteur ved Waisenhuset, for hvilke Tjenester jeg skulde nyde i aarlig Løn uden Afkortning af Waisenhusets Casse 200 Rdl. foruden de mig tillagte 600 Rdl. i Vartpenge. Saa skulde jeg og nyde Værelser i Stiftelsen, saadanne og saamange, som Directionen maatte finde passende at anvise mig, foruden de Agrements af Brænde, Lys m. v., som min Formand havde havt. — —

Da jeg om Formiddagen havde erholdet denne

Bestalling, gik jeg om Eftermiddagen op paa Waisenhuset til *Hee Wadum*, som jeg ikke havde talt med siden den Dag, jeg afleverede den Vestindiske Missions Archiv til ham. Vel vidste jeg, at han var misfornøjet over, at han kun fik 600 Rdl. aarlig Pension og at han ikke var vedbleven i Collegiet og Directionen, og at han ofte var grov og uhøflig mod dem, som havde med ham at bestille, hvorfor jeg ikke heller ventede den bedste Modtagelse, men jeg tænkte: Du skal dog engang første Gang tale med ham, og kan dog ikke undgaa at faa en Del med ham at bestille. — —

Hee Wadum ventede den Aften vel intet mindre end mit Besøg. Han modtog mig med nedslagen og sørgmodig Mine, dertil meget koldt og fier. Med Besværlighed flyttede han sig langsomt over Gulvet, og næppe havde han sagt med en betydelig, dog svag Tone: „Sæt Dem ned", førend det pikkede paa Døren, og artigt nok var det, at det var just et Cancelli-Bud, som bragte ham et Brev. Jeg gættede strax, at det var hans Decharge, men udlod mig ikke dermed; han lagde det og paa Bordet uden at aabne det. Jeg vidste meget vel, at hans store Svaghed m. v. var kun en Farce, han havde spillet for at naa sine Hensigter, men Anstændighed bød mig dog at sige, at det gjorde mig ondt, at jeg fandt ham saa svag, m. v. Efter at have hørt en lang Jeremiade fra hans Side sagde jeg, at det vel ikke var ham ubekendt, at Kongen havde beskikket mig til hans Eftermand, og jeg haabede, at det ikke var ham ukært, at det var blevet mig, der,

skøndt ikke nøje bekendt af ham, dog troede at være det fra en Side, som var til Fordel for mig.

Her kom han strax i Hæftighed og begyndte at larme mod Collegiet, Stats-Raadet, Regeringen osv., som ikke bedre havde belønnet hans Embeds-Iver, Fortjenester m. m. Da han en Tid havde støjet over dette, uden at jeg sagde et Ord dertil, troede jeg at skulle sige ham en Høflighed ved at fremføre, at da jeg nu var beskikket til 2de Embeder, som var aldeles fremmede for mig, ansaa jeg det for et Held, som kun faa Embedsmænd havde, at kunne faa Lejlighed til ved ham at forskaffe mig de Kundskaber og Vejledninger, som for ham, efter en Del Embedsaars Erfaringer, vilde være saa let at give mig, og for mig lige saa uundværlige som gavnlige for mine Embeder selv.

Men da han herpaa gav mig det uventede og uforskammede Svar: „Der har ingen sat Hoved paa mig, jeg er for gammel (hans Alder var kun 55 Aar) og for svag til at agere Skolemester. Dér ligger Protokollerne, i dem vil De kunne læse Dem alting til," — rejste jeg mig strax op for at gaa; men *Hee Wadum,* som selv følte sin Ubesindighed, begyndte strax i den høfligste Tone at bede mig, at jeg ikke vilde gaa, da han havde Ting at tale med mig om, som var ham og mig magtpaaliggende. Hvad han siden fremførte, og som jeg nu ikke husker, var af ingen Betydenhed, men han glemte, at han, hvad Helbreden angik, kun spillede Comedie og soutenerede sin Rolle saa slet, at han, ved at satyrisere og persiflere Fra-

værende, hvori han altid havde været meget stærk, kom selv i Munterhed og Latter, skøndt det ikke lykkedes ham at bringe mig dertil, da denne Character altid har været mig afskyelig og ovenpaa det passerede ganske tabte den Virkning hos mig, som han vilde frembringe, — og søgte [jeg] strax efter Lejlighed at afbryde paa en anstændig Maade og forlod ham med det Forsæt ikke at sætte min Fod inden hans Dør, førend Nødvendigheden udfordrede det. —

Fra 1. April havde jeg besørget de Embedsforretninger, som kunde bestrides hjemme hos mig uden at være paa Waisenhuset, og den 15. April 1793 flyttede jeg først derind med alle efter at have boet hos min Kones Forældre paa 8. Aar. Vor Levemaade havde været meget indskrænket, og vort meste Morskab havde været, da min Kones Forældre havde 4 Heste og var Elsker af at køre, at køre ud med dem, mest om Søndagen om Sommeren, og i deres Karet gjorde jeg med min Kone og Børn vort lidet Indtog paa Waisenhuset, hvor *Hee Wadum*, som altid blev sig selv lig, havde efterladt alle Nøglerne til Stiftelsen til sin Tjenestekarl, som endnu gik og rodede deroppe og dertil var ganske beskænket.

De Værelser, som jeg fik paa Waisenhuset, var vel ind til Gaarden og Indretningen gammeldags, men iøvrigt var de ganske beqvemme og i Hensende til Køkken, Spisekammer, Kældere osv., som vi havde ganske for os selv, for vor Husholdning særdeles vel indrettede. Jeg kunde næppe have boet saa beqvemt, om jeg selv havde været

Ejer af en Gaard. Min Kone var og meget vel fornøjet med alle Ting; kun havde hun og mine Børn gerne set, at de havde havt et Værelse ud til Torvet, da de ikke kunde se andre end Waisenhus-Børnene og dem, som kom ind paa Stiftelsens Gaard. Ligesom Indretningerne iøvrigt paa Waisenhuset, for saa vidt det var en offentlig Stiftelse, virkeligen var meget gode, uagtet alle de Critiker, som efter Branden gjordes over samme, mest af Folk, som lidet eller intet kendte dertil, saa var det og meget passende, at Inspecteurens Værelser just var i Mellem- og Side-Bygningerne, saa at han fra sine Vinduer af kunde se alt, hvad der foregik paa Gaarden med Børnene og andre, saa vel som ethvert Menneske, som gik ud eller ind ad Stiftelsens Port; og med sin Hovednøgle kunde han fra sine Værelser af lukke sig ind igennem Gangene til Skoler, Sovesale, Spisestue, Køkken og alle Betjentenes Kamre, uden at de mærkede ham, førend han var lige hos dem. — —

Selv maatte jeg arbejde mig ind i alle Ting, og da det daglige Tilsyn paa Stiftelsen ogsaa tog mig megen Tid, saa havde jeg fra tidlig Morgen af snart mere at bestille end jeg kunde overkomme, og sjældent kom jeg ud af Waisenhusets Port før end Kl. var 7 om Aftenen.

En af de første Ting, som strax drog min hele Opmærksomhed til sig, var i Henseende til Waisenhus-Drengene, at de saa saa vantrevne ud. Først troede jeg, at det kunde komme deraf, at de ikke fik tilstrækkelig Føde; men da jeg erfarede, at de

ikke alene fik sund og tilstrækkelig Mad Morgen, Middag og Aften, men endog Extra-Brød om Middagen saa meget, de vilde spise, saa kunde jeg saa meget mindre forklare mig dette som Pigerne ikke havde saa slet Udseende som Drengene. Heller ikke manglede dem fri Luft og Bevægelse, men de gik, løb, sprang og legede paa Stiftelsens rummelige Gaard, som desuden laa paa et af de højeste, tørreste og sundeste Steder i Staden, om Natten havde de godt Leje paa de rummelige Sovesale osv.; men det varede ikke længe, førend jeg kom efter, at de paa Kroppene var ganske fulde af Utøj, hvilket havde sin Grund i Mangel paa Skift af Linned, som var saa slet, at det ikke var værd at vadske. Nu kunde jeg begribe Aarsagen til deres slette Udseende. At Drengenes Linned var saa usselt, fandt jeg saa meget besynderligere, som *Hee Wadum* kort før sin Fratrædelse havde forevist Directionen en hel Del nyt forfærdiget Tøj, hvoriblandt og nogle nye Skjorter, hvilket afleveredes til mig; men for at kunne bramme med Forevisningen af dette havde han i lang Tid ladet Drengene savne, og over dem var det gaaet ud. — Da alt det fornødne i Henseende til deres Renlighed blev iagttaget, varede det ikke længe, førend Drengene til min sande Fornøjelse fik et sundt og godt Udseende.[1])

1794 den 26. Febr. om Eftermiddagen Klokken

[1]) Det viste sig, efterhaanden som Gude arbejdede sig ind i Waisenhusets Regnskaber, at hans Formand havde begaaet en Del Bedragerier. Disse blev Autoriteterne meddelt, og den Skyldige maatte uden videre Tiltale erstatte de manglende Pengesummer. Den vidtløftige Beretning om Sagen udelades.

mellem 3 og 4, da jeg sad og skrev paa Contoiret, kom man ind og fortalte mig, at der var en stærk Ild paa Christiansborg Slot.

Da man i Kjøbenhavn ikke var vant til at gøre sig noget af, naar man hørte om Ild paa dette Sted, hvor der om Vinteren jevnligen var stærke Skorstens-Ildebrande, gjorde det just ikke noget Indtryk paa mig. Imidlertid gik jeg dog strax ud for at ville vide, hvorledes det var, og da jeg kom ned til Slottet, hvor en stor Mængde Mennesker allerede var samlet, blev jeg staaende udenfor Buegangene paa den højre Side af Ridebanen, hvor jeg traf et Par Bekendte. Her hørte jeg, at Ilden ikke, som jeg havde troet, var i en Skorsten, men i den øverste Mezzanin og Etagen derunder, i Arveprinsens Søns, Prinds *Christians* Værelser. Længe varede det ikke heller, førend jeg saa Lysningen af Luen i øverste Mezzanin. Man ilede nu med Haandsprøjter af det største Slags og saadanne, som kunde bæres, allesteds fra, hvor man havde dem, eftersom rette Sprøjter, hvilke ellers køres, ikke kunde bringes derop; og da jeg ved mit Embedes Tiltrædelse paa Waisenhuset havde modtaget en uduelig, men stor Sprøjte til at bære, hvilken jeg strax havde ladet sætte i den bedste Stand, saa stod jeg i Begreb med at løbe hjem for at lade den bringe strax op paa Slottet, da Luen pludseligen slog ud gennem Slottets Kobbertag og gav en tyk og kulsort Røg fra sig, der udbredte et rædsomt Mørke over Ridebanen og Omegnen, hvorover næsten alle Tilskuerne i Begyndelsen

bleve forskrækkede og løb ned over den saakaldte nye Bro lige for Wigantsgaden, eller hvor de kunde komme hen. Vel havde mine da levende 4 Brødre alle Værelser paa Slottet; men da Ilden var i Forbygningen ud til Ridebanen og deres Værelser i Sidebygningen ind til Slotsgaarden og ud til den Del af Tøjhusbygningen, hvor det store kongelige Bibliothek og Kunstkammeret var og endnu er, saa troede jeg saa meget mindre, at denne Brand kunde blive farlig for dem, som Vinden bar fra, og jeg aldrig kunde forestille mig, at hele Slottet rundt om skulde blive fortæret af Ilden, helst jeg aldrig havde været paa Lofterne (hvilket siden ofte har fortrydt mig, eftersom Udsigten derfra skal have været meget herlig), og jeg var uvidende om, at alle Slottets Bygninger gik i ét, uden at der var Brandmure imellem dem, hvilke jeg siden erfarede ofte at være bragt i Forslag at skulle opføres, men altid var udsat.

Imidlertid var denne Uvidenhed da maaske en Lykke for mig, thi havde jeg vidst, at Ilden og skulde komme til mine Brødres Værelser, havde jeg ikke blevet som Tilskuer udenfor Slottet, men søgt at komme derind, hvilket dels var vanskeligt for Vagter og Folk, dels — som siden opdagedes — kostede en Del Mennesker Livet, efter at de først var komne derind, fordi Røgen gjorde Gangene bælmørke, saa at de ikke kunde finde ud igen, men kvaltes af Røgen, hvilket var Tilfældet med nogle af Garden til Hest, som fra deres Caserner nede forbi Prindsensgade havde bragt Bæresprøjter

Prospect af Christiansborg Slots Brand d. 26 Februar 1794.

op paa Slottet, Brygger-, Bager- og Slagterfolk, som var komne med Tønder Vand, og flere.

Derimod ilede jeg strax, saasnart den stærke Lue var slaaet ud igennem Slotstaget, ned til min Moders Hus i Wigantsgaden, hvor min føromtalte Moster da og boede, eftersom jeg frygtede for, at Ilden formedelst Blæsten, som desuden bar paa den, skulde angribe samme, og hun ved den ringeste Allarm, som var bleven i Staden om Ildebrand, altid tilforn havde været skræksom.

Til min store Forundring fandt jeg dog baade hende og min Moster langt roligere, end jeg havde ventet; endog min svagelige Søster var ikke meget forskrækket, og de stod paa Stentrappen udenfor min Moders Hus og saa paa Ilden, som greb mere og mere omkring sig. Jeg skyndte mig derfor strax til Waisenhuset for der at føje alle mulige Forsigtighedsanstalter, skøndt jeg ikke troede, at Ilden skulde komme ned til Nytorv.

Her fandt jeg vel alle i største Bevægelse og Skræk; men jeg satte Mod i dem og gav Ordre til, at ikke et Barn maatte komme ud af Waisenhusets Port, og at alle Betjente skulde blive tilstede.

Oeconomus var den eneste, som flyttede ud af Stiftelsen, først sit eget og derpaa Stiftelsens Inventariesager, som han havde i Køkkenet m. v. Vel var han en meget frygtsom Mand, og jeg ansaa det da som en blot Følge af hans Character. Hverken Apothekeren, Præsten eller nogen anden paa Stiftelsen fulgte heller hans Exempel, helst de

saa, at jeg holdt mig ganske rolig baade med Waisenhusets Sager og mine egne, og jeg blev baade da og siden anset af dem som en meget kæk Mand. Men efter Kjøbenhavns og Waisenhusets Aaret derpaa indtrufne Brand bebrejdede jeg mig selv tidt, at jeg ikke, da Slottet brændte, strax havde begyndt at pakke mine Regnskaber og vigtigste Papirer sammen og skaffet først dem og siden det bedste af, hvad jeg selv ejede, til et sikkert Sted længere borte fra Ilden; thi vel er det sandt, at naar Ilden først var kommen til Waisenhuset, saa havde mange flere Gader og maaske hele Qvarteret blevet et Offer for den; men naar jeg havde været saa forsigtig og gjort, hvad jeg kunde, saa havde idetmindste hverken andre eller jeg selv havt noget at forekaste mig, da jeg derimod hverken havde faaet mine vigtige, endog for mig selv saa fornødne, Papirer eller Skjorten til Kroppen reddede, naar Ilden først var kommen i Raadhusstrædet og siden til Torvet, [havde] udbredt Skræk og Forvirrelse overalt, og alle havde begyndt at flytte uden at vide hvorledes og hvorhen. I det Slottet modstaaende Hjørnehus af Vandkunsten og Raadhusstrædet havde Funkerne et Par Gange og tændt, og det var den Gang kun af Bindingsværk. Efter alt det ovenanførte har jeg ofte hos mig selv takket Gud, at Waisenhuset ikke brændte ved Slottets Ildebrand, og i Henseende til min Rolighed, eller skal jeg sige større Ligegyldighed, end jeg burde have havt, sagt til mig selv: at Lykken havde været bedre end Forstanden.

Fra visse Gader i Nærheden af Slottet flyttede Folk dog ud. Vel viste Følgen, at det blev overflødigt; men det kunde ingen da med Vished forudse, og jeg erkendte hos mig selv, at de havde handlet klogere end jeg. Den Del af Staden, som stod mest i Fare, var ellers de Bygninger, som laa i det da meget smalle Højbrostræde, hvor de fleste Bygninger var af Bindingsværk og ældgammel Indretning, hvilke vilde have brændt som Svovlstikker, og de, som laa langs med den saakaldede Gammelstrand, da den Fløj af Slottet brændte, hvori Slotskirken med mere var, Gemmesteder for gamle Materialier osv., og Heden paa den anden Side af Stranden blev næsten utaalelig. Det, som reddede denne Kant af Staden var, at Sprøjterne, som ikke kunde bruges til Slottet, da Straalerne var alt for korte, bestandigen afkølede Bygningerne paa den anden Side af Stranden, og Vandet dertil kunde tages af Canalen. — Slottets Brand var det rædsomste Syn, jeg nogensinde har set, og naar man tænker sig, at alt det Træ, som var i denne colossalske Bygning, fortæredes til den sidste Splint, og at denne hele Strækning brændte som en i Brand stukken Tjæretønde, saa kan man forestille sig, hvilken Ildmasse det var. Lidet hjalp det Husene i de nærliggende Gader, at det i meget lang Tid før Slottets Ildebrand havde været overmaade fugtigt Vejr, hvorved Gavle, Render og alt Træværk var meget fugtigt, da det modsatte derimod fandt Sted under Stadens Brand Aaret derpaa, som var først i Juni Maaned og indtraf

efter en lang Tørke; men det, som mest beskyttede Byen, var, at Slottet dels laa saa adskilt fra andre Bygninger, dels var saa højt, at alle Funkerne fløj over de nærmeste Huse og Gaarde og slukkedes, førend de faldt ned, dels havde saa overmaade tykke Mure, hvilke holdt det meste af Heden hos sig selv og derfor meddelte des mindre til de nærmest liggende Bygninger. Vel var der ligesom en Ildregn over Gaderne, men førend den naaede disse, var den Aske, saa at alle de tilgrænsende Gader Dagen derpaa var saa hvide, som om de havde været overstrøede med Kalk, hvilket vel og kom fra de mangfoldige Gibsdækker, som havde været paa Slottet.

Besynderligt nok: Slottets egentlig saakaldte Hovedbygninger var opførte i 7 Aar, og det hele fortæredes af Ilden i 7 Timer.

Det lidet, som blev skaanet, var Sidebygningerne ud til Ridebanen, hvor Hoftheatret var paa den ene og Ridehuset paa den anden Side, samt Staldene i begge, og enkelte Kældere, hvor Kongens Køkken osv. var, ud til Ridebanen og den ene Side af Slotsgaarden. En Lykke var det, at Ilden ikke kom i Tøjhusbygningen, Cancellibygningen, Børsen, Banken osv.

Aarsagen til den paa Slottet opkomne Ild var: Kakkelovnsrørene her var alle anbragte i Gulvene i Gangene i murede Render, som kunde optages, naar Rørene skulde gøres rene, hvilket skete om Natten, hvorfor og den, som paa den Tid var der og hørte den derved foraarsagede Lyd, skulde tro,

at det spøgede, naar han var frygtsom og overtroisk. En Plattenslager ved Navn *Jensen* havde i endel Aar efter aarlig Accord havt dette Arbejde, og han med Folk vidste altsaa god Besked med alle Rørenes Gang, Omgangsmaaden ved deres Rengørelse osv. Den daværende Bygningsdirection, af hvilken en Justitsraad *Hammelef*, en af de ældste Committerede i Rentekammeret, var Medlem, var efter cameralistisk Princip, som ofte gaar ud paa at spare i det smaa, uden at se hen til, om saadan Besparelse maaske er til større Skade i det hele, faldet paa, at det, som betaltes aarlig til *Jensen* for bemeldte Arbejde, var for meget, og at det ved Licitation vilde blive gjort for langt mindre. Denne gik for sig, uagtet Slotsforvalteren *Blechingberg* meget fraraadede det, fordi *Hammelef* havde Præsidenten i Rentekammeret, Grev *Reventlows* Tillid, og Besparelser i det smaa altid havde hans Bifald. Ved Licitationen blev Arbejdet tilstaaet en svensk Plattenslager i Staden, og *Blechingberg* spurgte ham af et Slags Embeds-Nidkærhed eller maaske uden Overlæg: om han nu vidste, hvad han havde aarlig for ethvert Rørs Rengørelse. Da denne sagde nej, svarede *Blechingberg*, at han, som vidste Tallet paa alle Rørene paa Slottet, nu havde udregnet, at det blev kun nogle faa Skilling aarligen for hvert, og at han ikke begreb, hvorledes han for den Betaling vilde kunne komme ud af det med at holde Folk dertil med videre, naar det skulde gøres saa ofte og saa forsvarligen som det burde. *Hammelef*, som

var Slotsforvalterens Uven, foranledigede formedelst disse hans Udtalelser, som han fra den værste Side forestillede for *Reventlow*, et Rentekammerbrev til *Blechingberg*, hvorved han fik en skarp Irettesættelse, fordi han ved Licitationen offentlig havde talet mod Kongens Casses Fordel. Det er sandsynligt, at denne Forandring med Plattenslager, som hverken selv eller hans Folk kendte ret til Rørenes Gang, og for den ringe Betalings Skyld vel rensede dem sjældnere eller i det mindste slettere, end dette Arbejde tilforn havde været gjort, har været Aarsag til, at de har været skidnere end tilforn. Hertil kom endnu, at *Blechingberg*, som længe havde været syg og som, da Slottets Brand indtraf, ikke engang kunde komme ud af sine Værelser, der vare i den Sidebygning af Slottet, som Hoftheatret var i m. v., ikke hele Vinteren havde selv kunnet have den tilbørlige Opsigt med Rørenes Renholdelse. Vist er det, at Ilden kom fra nogle Rør i Prinds *Christians* Værelser, som mod Efteraaret nyligen var blevne anderledes indrettede, end de havde været før, og mod hvis Anbringelse paa den Maade, som var sket, *Blechingberg* endog havde gjort Indvendinger. Efterat Slottet var brændt, kunde de, som havde havt Værelser i Nærheden af Prinds *Christians* Gemakker, og først forklare sig, hvoraf den Lyd var kommen, som de nogle Dage før Branden havde hørt, at det nemlig ligesom havde brølet og buldret, uden at de vidste hvor; og tvivlede man derfor ikke paa, at det jo var Ild, som da allerede havde været

i Soden i Rørene, der havde foraarsaget denne Larm, indtil den brød løs.

For at bære den store Vægt af Kobberpladerne, som laa paa Slottets Tagværk, var anbragt saa mange tykke Bjælker, at Loftet selv var som en Skov, og i den Højde, hvori det var, og ved den Hede, som Pladerne i saa mange Aar havde givet fra sig, naar de var blevne varmede af Solen, var dette Tømmer bleven saa tørt som en Pind.

I Slottets ene Længde, den venstre Sidebygning fra Ridebaneporten, var en Stentrappe lige fra Slotsgaarden op til det øverste, som kaldtes Dronningens [Trappe] og var næst Marmortrapperne, som gik op paa begge Sider i Ridebane- eller Hovedporten, den smukkeste. Ved Slottets Opførelse havde man havt i Sinde at anbringe en lige saadan Trappe i Sidefløjen lige over for paa den højre Side af Slotsgaarden, naar man kom ind fra Ridebanen, men dette havde man begivet, formodentlig fordi den vilde have kostet for meget og dertil ikke var fornøden. Det var denne Sidebygning, hvori Højesteret holdtes i den fornemste Etage, og Højesterets Gang, som den kaldtes, var. Dette var den smukkeste, lyseste og bredeste Gang paa Slottet, belagt med Marmorfliser, og i dens ene Ende var Indgang til Riddersalen, efter alle Fremmedes Tilstaaelse den prægtigste i Europa, som var i Hovedbygningen ud til Ridebanen, hele den fornemste Etage igennem, med Vinduer baade ud til denne og til Slotsgaarden. Rummet, hvor denne Trappe skulde have været opført, var ganske tomt, og til

Slotsgaarden var det lukket med en Port, som svarede til den anden paa den modstaaende Sidebygning, hvor Dronningens Trappe var, men som altid var i det mindste halv aaben. Da man nu ved at aabne formeldte lukkede Port fandt et Rum for sig, hvor man nedenfra kunde hisse op paa Slotsloftet over denne hele Fløj, saa foranledigede det *Reventlow*, for at spare Leje af Plads til Tømmer, vel og for at tørre det, at lade om Sommeren, naar Herskaberne vare paa Landet, alt det Tømmer og de Brædder, som efterhaanden skulde bruges til Slottets Reparationer, derigennem hisse op paa Loftet, hvorved dette, som før var en Skov, nu og blev til en Tømmerplads. Naturligvis maatte alt det Tømmer og de Planker og Brædder her laa, forøge Ildens Masse, og da det brændende styrtede ned fra Loftet, udbredte det Ilden i alle Etager paa den hele Fløj. I de øverste Mezzaniner paa Slottet var Kar, bestemte til Vandbeholdninger, og Trykværker til at bringe Vand op i samme; disse var heller ikke i behørig Stand, fordi Rentekammeret havde fundet, at det kostede for meget.

Den franske Revolution, som har havt saa megen Indflydelse paa Tænkemaaden m. v. hos de fleste Folkeslag i Europa, havde heller ikke været uden Virkning paa Kjøbenhavns Indvaanere, næsten af alle Stænder; i Særdeleshed Trykkefrihedens Misbrug havde meget bidraget til en Tone blandt Publicum, som ikke var god. Ordene Frihed og Lighed hørtes tidt af de ringere Stænders og unge Menneskers Munde i forskellige Classer, oftest vel

kun som et Mundsvejr, men undertiden og paa en Maade, som opvakte Eftertanke hos den tænkende Mand og rolige Borger, og nu og da et Slags Frygt for Følgerne af en Tænkemaade, som ikke vilde undlade at forværre Sæderne og udbrede Ringeagtelse for alle Foresatte, om den ikke ledede til borgerlig Uenighed. Utidig Embedsiver, for store Tanker om sin egen Betydelighed havde i Forening med et svagt Nervesystem, maaske og egen Overbevisning om, at man ikke var yndet, fordi man havde misbrugt sin Indflydelse og Myndighed, forstørret denne Frygt hos andre og malede dem bestandigen Skrækkebilleder for Øjnene, som man realiserede for sig selv ved at tænke tilbage paa de smaa Uroligheder, som nu og da havde været i Kjøbenhavn, i hvilke man troede at øjne Grundspiren til en Revolution à la françoise.

Ved Hoffet selv var de, som enten af Fejghed, eller for at gøre Lykke ved at vise deres Troskab og Hengivenhed, foresnakkede dem, der vilde laane Øre dertil, om almindelig Misfornøjelse, forestaaende Revolution osv. Vist er det, at da man erfarede Ilden paa Slottet at være farlig, og Folk ilede til for at hjælpe deres Bekendte dér eller redde, vilde Vagten ikke tillade velklædte Folk at komme ind, som dog uden Tvivl kunde have blevet til Nytte. Muligen at de vagthavende Officerer troede at burde gøre det for at hindre ørkesløse eller nysgerrige Folk at stimle ind og opfylde Gangene m. v.; men mere kunde have blevet reddet, end der blev, naar man strax havde tilladt enhver

Indgangen, som man dog snart blev nødt til at gøre. En Commando af Garden til Hest ilede kort efter op til Slottet, man veed ikke efter hvis Ordre. Den mødte *Kronprinsen* paa Ny Bro. Han spurgte, hvor de skulde hen og efter hvis Ordre. Svaret er mig ubekendt, men han befalede dem strax at ride tilbage til deres Caserne. I Arveprins *Frederiks* og Gemals Værelser, men især i Enkedronning *Juliane Maries,* blev mindst reddet, fordi de ikke i Førstningen vilde tillade det; Enkedronningen selv vedblev saa længe ikke at ville begive sig ud af sit Gemak, at man tilsidst næsten var nødt til at føre hende derud af. Hun og flere havde sat sig i Hovedet, at Ilden var paasat, at en Revolution nu vilde begynde m. v. Hun kørte til Rosenborg Slot, hvor hun og forblev, indtil Købet var sluttet imellem Købmanden, Etatsraad *de Coninck* og hende om hans Gaard i Bredgade, under hvis Istandsættelse og Forandringer hun opholdt sig Sommeren over paa Fredensborg. Kort efter at Ilden, som jeg ovenfor har sagt, var brudt igennem Slotstaget, kørte Kongen i Jægermester *Rantzaus* Vogn, som just da var ved Slottet, maaske fordi han havde været ved Kongens Taffel, og dette just var paa den Tid, paa hvilken Ilden opkom, ud paa Gjethuset, hvor *Rantzaus* Svigerfader General *Huth* boede, og forblev der nogle Dage. Den Aften Slottet brændte var den første Ide, man fik, at samtlige kongelige Personer skulde have taget til Frederiksberg Slot; der gik og allerede Ordre til Slotsforvalteren dér om at rengøre

Værelserne osv., men det blev strax omgjort, fordi Adelen nu saa Lejlighed til at sælge deres Palaiser paa Amalienborg, som de længe havde ønsket at kunne afhænde.

At Slottets Ildebrand kunde have blevet dæmpet, da Ilden først var kommen i Tagværket, har de sagkyndigste anset for næsten umuligt, da det ingen Brandmure havde imellem Sidebygningerne; men at den Fløj, hvori Slotskirken m. v. var, kunde og burde have været reddet, naar man havde baaret sig ret ad, har de ligesaa lidt tvivlet paa.

Blandt de Ting, som kunde have været reddet fra Luerne, var især det saakaldte kongelige Haandbibliothek, en kostbar Samling mest af Pragtudgaver, Kobberværker m. m., eftersom det var i underste Mezzanin ud til Slotspladsen, og i Værelserne selv Aabninger med Lemme og Vinduer paa i Gulvet ned til Slotsporten, hvorigennem man kunde have styrtet dem ned i Vogne og paa denne eller anden Maade letteligen skaffet dem bort. Studenterne, der ligesom Holmens Matroser næsten mest udmærkede sig ved at redde paa det brændende Slot, indfandt sig og troppevis ved Bibliotheket i denne Hensigt, men Bibliothekaren, Conferentsraad *Nielsen*,[1]) en Olding, som gik i Barndom, bad dem med mange Complimenter sætte sig ned og qvittere for de Bøger, som de vilde føre bort, da han paa ingen anden Maade kunde tilstede det. Underbibliothekaren, Professor *Topp Wandal*,[2]) som i sine egne Værelser havde en stor

[1]) Conferentsraad Georg Nielsen (1710—1797).
[2]) Professor Peder Topp Wandal (1737—1794).

Samling, især danske Skrifter, hvoriblandt vare mange sjældne Ting, men og meget Snavs, hvilken han nyligen havde solgt til Justitsraad *Scavenius*, en rig Jordegodsejer, som havde været Asiatisk Compagnis Factor i Ostindien, med det Vilkaar at beholde den, saalænge han levede, var, da Ildebranden kom paa, beskænket, som han næsten dagligen var, stod derfor i Døren til sine Værelser og spurgte dem, som løb gennem Gangen, om Ilden var snart slukket; kendte han dem, bad han dem komme ind og faa en Dram. Hans Samling gik derfor og i Aske. *Scavenius* havde i Forvejen ladet trykke den 1ste Del af Catalogen, hvoraf man kan faa Kundskab om endel deraf; det øvrige af Haandskriftet dertil har han endnu, ifald det ikke brændte i hans Gaard i Klædeboderne under Bombardementet 1807.[1])

Overfalkonermesteren Kammerherre *Calmette*,[2]) Søn af en hollandsk Minister, som mange Aar havde tilforn været her ved Hoffet, og som havde Værelser paa Slottet, skyndte sig under Branden i sin Karet derfra; men da han var kommen gennem Løngangsporten ved Proviantgaarden ud paa Slotspladsen, raabte han til Kudsken: „Holdt!“ og efter at have set noget paa det brændende Slot, skreg han i en snøvlende Tone ud til Matroserne: „Børn, redder Cancelliet!“ — „Stig ud, du Hofsnog,“ raabte de til ham, „og red selv! du er ikke bedre end vi.“ Denne i sig selv ubetydelige Anecdote anfører

[1]) Etatsraad Jacob Brønnum Scavenius til Gjorslev, m. m. (1749—1820).

[2]) Charles Louis de Bosc de la Calmette, født 1750, død 1811, Overkammerjunker, Overfalkonermester, Kammerherre, hvid Ridder.

jeg her, da den viser Tonen hos den almindelige Mand.

Paa det kongelige Skilderigalleri, som var i den Del af Slottet, som vendte hen imod den nyligen nævnte Løngangsport, var Stykkerne ved Rammerne skruede ind i Væggene; de maatte derfor skæres ud af Blendrammerne, da Tiden ikke tillod at skrue dem løse, hvorved nogle af de største blev rent fordærvede. I Holmens Kirke blev de Ting henbragte, som reddedes fra Slottet, og saa man dér Dagen derpaa med største Forundring kostbare Uhre, Lysekroner m. v. staaende ganske uskadte, skøndt de i den Skynding var bragt did af Studentere og Matroser og flere, for hvilke Fremførelsen af saa vanskelige Ting var en ganske ubevant Sag. Mere blev reddet, end man skulde have ventet, og endskøndt det vel ikke kan nægtes, at Frygt for at blive røbet og haardt straffet vel kan have afholdt mange fra at stjæle, som de vel ellers skulde have gjort, saa tror jeg dog og, at Nationens bekendte Troskab mod Kongehuset har bidraget meget til, at man ikke siden hørte til Opdagelser af Ting, som under Branden var stjaalne paa Slottet, hvilket vel ellers var sket; hertil kom og, at man med Ret ansaa Slottets Fortærelse ved Ilden som et nationalt Tab.

Min Broder Hofkassereren, som havde Værelser i Linie med Zahlkammeret, savnede dog endel, som var udbaaret af Folk, han ikke kendte, Bøger f. Ex. og sligt, som han ikke fik at vide, hvor det blev af, skøndt han saa, det kom ud. Jeg vil der-

for tro, at der er rapset meget fra dem, som havde Værelser paa Slottet, skøndt ikke af de kongelige Personers Gemakker selv.

Naar man for et Øjeblik kunde glemme, hvad dette Syn kostede, var det unægtelig det herligste Syn, man kunde tænke sig, at se Slottet brænde, helst ud paa Aftenen, da det blev mørkt, og Genskinnet, som det gav fra sig paa Voldene og de nærmeste Møller paa Voldene, var det prægtigste Tableau og Illumination af Verden. Hingsternes Vrinsken, — hvilke man strax havde udført af Staldene af Frygt for, at Ilden skulde og komme til dem, og som man holdt med paa Volden oven for Vesterport, — som ideligen opvaktes ved det uvante Syn af Lysningen, gjorde og et særdeles Indtryk paa Øret.

Faa Dage efter Branden begyndte man at bortføre Gruset fra det afbrændte Slot, og var det da et sært Syn, hvorledes man harpede og sigtede Gruset paa visse Steder, især under Arveprindsens og hans Gemals forrige Gemakker, hvori endel Ædelstene var blevne mistede, og som man troede at skulle finde i Grunden; men det er mig ikke bekendt, at man fandt nogle, hvor meget man end søgte.

At det i nogle Uger brændte og røg i Slottets Ruiner, kan man let tænke; adskillige Aftener derpaa i Førstningen blev der og gjort Allarm i Nærheden, naar Mørket gjorde, at dets Opbrænden syntes betydeligere, end det var.

Af de 4 Palaiser paa Frederikspladsen paa Ama-

lienborg havde Kongen allerede nogle Aar ejet det ene, som var gjort til Søcadetacademi; nu købte han det *Moltkeske* og *Schackske*, af hvilke det sidste, som var yderligen forfaldent, tidt var blevet Private tilbuden for Spotkøb. Det første blev indrettet til Kongen og det andet til Kronprinsen, og begge forenede ved en Colonnade m. v., som gjorde Bygmesteren *Harsdorff* megen Ære; men havde man strax efter Branden ladet Prinsen af Würtemberg og de flere, som boede paa det saakaldte Prinsens Palais i Kalveboderne og paa Hjørnet af Wigantsgaden, flytte ud i Staden, ladet Hoffet drage derind og desuden købt Gehejmeraadinde *Stampes* Gaard, det forrige *Knuthske* Palais, som var strax derved i Kalveboderne ved Frederiksholms Canal, kunde man gerne have hjulpet sig, havde været i Nærheden af det, som stod af Slottet, og havde sparet de store Summer, som Palaisernes Køb paa Amalienborg, deres Istandsættelse, Omgørelse og Reparationer har kostet og endnu koster. Arveprinsen købte desuden det 4de Palais paa Frederikspladsen; Dronningen, som før meldt, *de Conincks,* det forrige Laurvigske;[1]) og Hertugen af Augustenborg det *Reventlowske* i Bredgaden, og af alle kom ingen til at bo bedre og kongeligere end Enkedronningen.

Næppe var Slottet brændt, førend man ligesom kappedes om at subscribere og give til dets Opbyggelse, men da betydeligt begyndte at komme ind, blandede Grossererne sig i Sagen, *de Coninck* og en *Cramer* var i Spidsen for dem, fik Sagen

[1]) Palaiset paa Hjørnet af Dronningens Tvergade og Bredgade.

givet det Sving, at der skulde subscriberes til Slottets Opbyggelse og Convoier for Handelsskibe under den daværende Krig imellem Frankrig og England, og nedlagde derom en Subscriptionsplan i Banken. Mange tog med Grund dette ilde op, og der kom derved et Slags Standsning i det hele; imidlertid var dog allerede en stor Sum indkommen, for hvilken Regeringen lovede offentligt Regnskab, som dog aldrig udkom. Fra Norge blev desuden givet en Del Tømmer, Tømmerhandler *Schous* Enke her i Staden gav alene pommerske Bjælker for 6000 Rdl.; disse laa længe i Buegangene nede ved Slottet, derpaa blev de brugte til Bygningernes Opførelse for det ridende Artilleri ved den Længde af Slottet ud til Gl. Strand og den saakaldte Prins *Jørgens* Ridebane, tæt ved, hvor Slotskirken havde været. Som Søn af en mangeaarig Hofbetjent troede jeg og at burde ofre min Skærv til Slottets Opbyggelse og gav 50 Rdl.

Mine Brødre,[1]) som Foraaret derpaa (1795) var dragne med Hoffet til Frederiksberg, fik i Efteraaret, da det tog ind paa Palaiserne paa Amalienborg, den ældste Contoir og de 3 andre Værelser i disse, men de Besparelser, som Aaret derpaa indførtes, havde den Følge for den ældste og de 2 yngste, at de blev sat paa Vartpenge. —

Jeg havde nu (1794) næsten 2 Aar været paa Waisenhuset, og imidlertid arbejdet mig saaledes

[1]) Af disse Brødre er hidtil ikke nævnt den næstyngste, Christian Gude, der ogsaa var ansat paa Hof-Proviantforvalterens Kontor, men som allerede døde 1795, kun 35 Aar gammel, ugift.

ind i alle mine Embeders enkelte Dele, at jeg nu haabede at skulle kunne nyde nogen Recreation imellem, og alt det Maskinmæssige i samme var nu sat i saa god en Gang, at det næsten alene kom an paa at holde Øje med, at intet enkelt Hjul kom til Skade, der kunde foraarsage det heles Forrykkelse eller Standsning. Ved mange Lejligheder erfarede jeg Directionens Tillid og Bifald.[1]) —

Jeg gjorde mig nu det glade Haab, at vi skulde faa en fornøjelig Sommer, og at mine Forretninger skulde kunne afvexle med nu og da at nyde samme — men „i Fred paakom os Bitterhed". Dog lovet være Gud, at den ikke blev nær saa stor, som det tegnede til, eller som den, saa mange andre, maaske langt bedre end vi, maatte igennemgaa, og hvor stor var da ikke Guds Naade imod os!

Femte og sjette Junii 1795! I er blandt de Dage i mit Liv, som jeg med Ret kan kalde de sørgeligste; men ved Forsynets Varetægt blev Eders Følger og Eders Rædsler dog langt mindre for os, end nogen skulde have forestillet sig.

Den 5. Juni om Eftermiddagen mellem 3 og 4

---

[1]) Gudes Forhold til Waisenhuset og hans Memoirers vidtstrakte Bidrag til denne Stiftelses Historie, der paa langt nær synes at være tilstrækkeligt udbyttet af dens Historieskriver og Forstander A. Exner i hans „Efterretninger om det kongelige Vaisenhus. Kbh. 1881", er her for en Del forbigaaet. Manuskriptet meddeler mangfoldige Oplysninger om Gudes mange Genvordigheder i hans Virksomhed, indeholder bl. a. mange Genparter af Embedsskrivelser og Meddelelser om Waisenhus-Stiftelsens sørgelige Tilstand fra Branden 1795 til dens Genoprettelse 1807. Uagtet alt dette i saa høj Grad berører Forf.'s Liv og Levned, mener Udg. dog, at det vil være i Læsernes Interesse at udelade saa meget som muligt af disse mere specielle Efterretninger for at faa bedre Lejlighed til at kunne fremdrage Memoirernes kulturelle og biografiske Betydning.

fik jeg at høre, at der var opkommen en farlig Ild paa Gammel Holm. Jeg gik strax ud for at erkyndige mig nærmere derom, og da jeg paa Kongens Nytorv saa, at den truede min Ven, Provst *Høyer* ved Holmens Menighed, en Svigersøn af den afdøde *Thulstrup*, hvis Præstegaard var strax nedenfor ved Holmens Canal, saa ilede jeg derhen.[1]) Min Frygt blev alt for vel grundet, og da Ilden slog ud igennem Lugerne paa Holmens Magazin-Huse ud til Canalen, saa maatte hans Familie og de Venner, som var kommen til dem, pakke sammen alt det de kunde. Jeg hjalp strax hans Kone med at faa deres Linned ud af Skabene og derpaa at bære hen i en Gaard paa Kongens Nytorv, men da jeg dér hørte et Anskrig, at Ilden havde taget fat i Nicolai Kirkes Taarn, saa løb jeg strax til Waisenhuset og de mig der betroede vigtige Sager. Efter at jeg her havde iagttaget alle Forsigtigheds-Anstalter, i Fald Ilden skulde nærme sig Stiftelsens Bygninger, var det første, jeg tænkte paa, at holde min Casse, mine Regnskaber og Archiverne færdige til at kunne bringes i Sikkerhed, og det skulde næsten have blevet umuligt, naar jeg ikke strax efter Slottets Brand Aaret tilforn havde anskaffet et Dusin store Sække, som jeg havde liggende i Archiv-Stuen til Brug i ulykkelige Tilfælde. Jeg samlede nu mine egne Regn-

---

1) Provsten ved Holmens Kirke, Christian Frederik Andresen Høyer (1739—1797) var anden Gang gift 1782 med Dorothea Thulstrup, Datter af Gudes nære Ven, Justitsraad Jørgen Thulstrup, Bankkommissær, Raadmand, Medlem af Missions-Kollegiets og Waisenhusets Direktion, død 1794, 69 Aar gammel. Han var gift med Cecilie Cathrine Wahlbom (1735—1815).

skaber med deres Bilag, alle betalte Regninger, Curatorernes Regnskaber, alle Missionernes Obligationer m. v. sammen, udtog derpaa det til Kirken og Alteret hørende Sølvtøj af dets Skab, lagde alt dette paa et stort udslaget Bord, og Jærn-Cassen med alle Waisenhusets Obligationer slæbte jeg hen under Bordet. Da jeg var færdig med dette, og hidindtil havde jeg været ganske alene, kom min Fuldmægtig *Forbæch* fra Byen og fortalte, at Nicolai Taarn og Kirke ikke stod til at redde. Vi begyndte at stoppe i Sækkene, men vi havde næppe faaet 3 à 4 fulde, førend han bad, at han maatte gaa hjem til hans Kone, som var frugtsommelig, og som Veerne skulde være kommen over; han boede i St. Peder-Strædet, som var meget længere fra Ilden; jeg saa ham ikke igen førend 8 Dage efter Ildebranden, og Konen gjorde ikke Barsel førend i paafølgende October Maaned. Siden efter fortalte Tossen, eller skal jeg sige Skurken, mig selv, at han paa Vejen op til mig havde mødt *Hee Wadum*, som havde sagt til ham: „Waisenhuset har ingen Nød, det hytter sig min sandten nok selv, gaa han hjem til sit!“ [1])

Min første Tanke var at indpakke det hele Archiv, men jeg mærkede snart, at jeg maatte indskrænke mig til et Valg af samme; jeg kunde desuden ikke blive staaende i Archiv-Stuen, men skulde være overalt paa Stiftelsen. Endelig havde jeg og det Haab, at det jeg gjorde, var blot For-

1) Forbæch blev afskediget som Fuldmægtig 1796 og erstattet af Gudes yngste Broder.

sigtighed, og at alt igen skulde blive udpakket paa samme Sted. Da dette nu saaledes var kommen i Sækkene, gik jeg op til Waisenhusbørnene, lod dem iføre sig deres bedste Klæder, som i al Fald saaledes sikrest kunde reddes, bød dem hver have en Byldt med Linned ved sig, ikke at gaa ud af Stiftelsen, men naar Aftenen og Natten kom, at blive oven Senge, og naar Søvn overfaldt dem, at lægge sig ned i de brede Gange med Byldtene under Hovederne. Nu gik jeg selv hen at hente min Kones Faders Vogn til at bortkøre Archivet m. v.; men jeg fandt ham ganske utaalmodig over, at begge hans Vogne, som han havde sendt ned for at flytte for en Bekendt i Vingaardsstrædet, endnu ikke var kommen hjem. Jeg løb omkring for at leje en, tilsidst til Kongens Stalde for at laane en, men det var forgæves, da alle var i fuld Kørsel for dem, som var Ilden nærmest. Kl. 8 om Aftenen kom dog min Svigerfaders Vogn, men den kunde ikke tage mere end den store Jærn-Casse, Underdelen af et stort Chatol i Collegie-Stuen og Sækkene med Archiv-Sagerne, og ved Siden af Vognen gik jeg selv. Alt dette førte jeg ned til min Moders Hus i Wigantsgaden og vendte derpaa tilbage igen.

Ilden udbredte sig mere og mere i Staden, dog var der én Gang Haab om, at den om Natten skulde have standset ved det saakaldte Petersens Jomfru-Kloster i Vimmelskaftet, hvor den stod nogen Tid ligesom indesluttet imellem nogle tykke Mure; men Haabet slog fejl, og Ilden greb mere

om sig. Stiftelsens 2de Karle, Vægteren og Gaardskarlen havde jeg bestandigen paa Afløsning i Waisenhusets Taarn, hvor jeg havde kappet Klokkestrængene, stoppet Stræng-Hullet og skaffet Vand op til dem. Hele Natten var jeg omkring paa alle Lofterne og overalt paa Gaarden. Mod Morgenstunden talte jeg med Stiftelsens Præst, *Birch*,[1]) og spurgte ham, hvor han mente, jeg skulde føre Waisenhus-Børnene hen, ifald det ikke skete, som jeg dog haabede, at Gud bevarede Stiftelsen, hvilket Haab jeg grundede paa Nærheden af Raadhuset, som jeg formodede, at alle vilde forene deres Kræfter om at betrygge og derved tillige redde Stiftelsen og hele Vester-Qvarter. Præsten vidste ikke, hvor Børnene kunde bringes hen, tilsidst sagde han: „Kunne de ikke gaa til Blaagaard?“[2])

„Blaagaard,“ svarede jeg, „har jeg aldrig set uden fra Vejen af, kender De noget til dette Steds Locale og Beskaffenhed?“

Da han svarede Nej, blev jeg ved: „Jeg har hørt, at der paa Stedet skal være en Forpagter, formoder derfor, at der maa være en Lo eller en Lade; naar saa er, kunne de i al Fald blive der nogle Dage, indtil man faar Tid til at tænke sig om. Man faar nu se, hvad der i Morgen vil ske.“ Og ved disse Ord skiltes vi ad. Men efter det, som siden indtraf, har jeg ofte fornøjet mig over, at denne

[1]) Den lærde Pastor Andreas Birch (1758—1829) blev 1790 Præst ved Waisenhuset og døde som Biskop i Aarhus. Hans store literære Samlinger gik tabt ved Branden 1795.

[2]) Blaagaard paa Nørrebro med dets udstrakte Jorder, Have og Hovedbygning var ikke længere kongelig Lystejendom, men var 1790 taget i Brug bl. a. til Statsseminarium.

Ide først var kommen fra Præsten og ikke fra mig.[1])

Lørdagen den 6. Junii imellem 11 og 12, da Børnene var paa Spisestuen og skulde have deres Smørrebrød, hvortil man den Dag højligen var nødsaget til at indskrænke sig, beordrede jeg dem at begive dem alle til Blaagaard, eftersom det da allerede brændte midt i Raadhusstrædet. Jeg uddelte Sølv-Alterstagerne, Kalken og Disken imellem Lærerne og Hægemesteren, og under disses samt den ene Læremoders Anførsel[2]) forlod de Waisenhuset strax efter Middag.

Min første Tanke var, at de skulde have taget deres Krølhaars Matratser med, men jeg indsaa strax, at denne Byrde var dem for tung og vilde udsætte dem for Farligheder paa det næsten ufremkommelige Torv og Gader. Siden erfarede jeg, at de ikke havde kunnet komme ud ad Nørre-, men maatte gaa om til Øster-Port, hvoraf de endeligen slap ud ved Vagtens Understøttelse.

Lørdag Formiddag var jeg saa heldig at faa et Par Vogne, paa hvilke jeg transporterede Stiftelsens Oplagssager, saasom Klæde til Børnene for over 400 Rdlr., Sirtser til Pigebørnene for ca. 200 Rdlr., Drejl, Lærred og færdigsyede Linned-Sorter. Alt maatte jeg lade køre ud paa Christianshavn til en Bekendt af min Kones Forældre. Før-

---

[1]) Gude mener dette, fordi Opholdet paa Blaagaard senere blev til saa stor Skade for Stiftelsen.

[2]) Hægemesteren kaldtes den Mand, der havde Opsyn med Drengene, Hægemesterinde eller Læremoder den, der havde samme Hverv med Pigebørnene.

Forstilling af Branden i Kiøbenhavn som den viste sig den 6 Juni 1795 om Eftermiddagen da Stadens civile Arresthuus Vaisenhuset og Raadhuset tilligemed de omliggende Bygninger stode Brand hvor man ligeledes seer Vaisenhuus børnene med deres Lærere og Fangerne med Vagt at redde sig fra Ilden.

end Lørdag Formiddag var der ikke rørt et Stykke af mit eget, det lidet undtagen, som min Kone i Morgenstunden havde ladet bære bort af sine Piger. Hende, nogle faa Venner, som kom os til Hjælp og et Par Smedesvende, den ene vor Stuepiges Broder og den anden, hans Cammerat, maa jeg, næst Gud, takke for, at det bedste og det allermeste af det, vi ejede, blev reddet. Det som bidrog dertil, var, at der fra Waisenhusets liden Sidegaard bag Bogtrykkeriet var en Dør, som ellers aldrig aabnedes, ud til Slutteri-Gaden,[1]) hvorigennem de løb med alt det, som blev baaret ud, til Vandkunsten og derfra langs med Volden ned til min Moders Hus i Wigantsgaden, og paa denne Vej, ad hvilken faa eller ingen flyttede, var om Formiddagen saa meget roligere, som Ilden ikke kom til Slutteri-Gaden førend Aftenen derpaa.

Strax efter Middag gik min Kone og Børn fra Waisenhuset ned til min Moder, og bar den hollandske Legations-Secretair *Johnson*, som havde nøje Bekendtskab til os, min yngste Datter derfra, som var for liden at komme frem paa Gaderne. Om Eftermiddagen, da den hele Række af Gaarde paa Torvet lige over for Waisenhuset brændte, og Ilden truede Raadhuset, som laa isoleret midt paa Torvet, skraas for Waisenhus-Apotheket, tændtes og den første Ild i Waisenhuset under Frontespicen over Kirken til Torvet, og da havde jeg endnu den Glæde med Stiftelsens Sprøjte at slukke samme ved at anbringe Straalen ud igennem Vinduet af

[1]) Mellem Nytorv og Hestemøllestræde.

Apothekerens Urtekammer, hvortil en Murermester, en Officer, jeg ikke kendte, og et Par andre viste den velvilligste Hjælp.

Man forlangte derpaa Waisenhusets Brandspande til Brug ved Raadhuset, og jeg vilde saa meget mindre nægte Brandofficeren dette, som jeg indsaa, at Raadhusets Redning meget vilde bidrage til Stiftelsens; men Raadhuset brændte, og som jeg siden erfarede, havde Officeren, en Brygger og Borger-Captain *Müller* fra Nørregade, uagtet den store Mangel der var paa Sprøjter, ladet Raadstue-Sprøjten blive staaende og brænde i sit Skur, saa forvirret var man, og saa slette var tilsidst Anstalterne.

„Havde jeg havt en Sprøjte," sagde min Kones Fader senere, „skulde min Gaard i Compagnistræde ikke have brændt." Den brændte Lørdag Formiddag. Ud paa Eftermiddagen slog Ilden ind paa Waisenhuset fra Torvet, Frederichsberg-Gaden, Slutteri-Gaden og Kattesundet. Kl. 5 faldt Spiret af Taarnet ned med Spidsen i Waisenhus-Gaarden. Ud paa Aftenen forlod jeg Stiftelsen med Taarerne i Øjnene og i en Forfatning, som kun kan føles, ikke beskrives! Jeg gik ned til min Moders Hus og takkede Gud, fordi dette endnu syntes at ville blive skaanet, og jeg dér traf min Familie og vor Velfærd. Her var og min Kones Forældre tyede hen med det vigtigste af hvad de havde reddet. Forslæbt og udmattet som jeg var, gik jeg ud paa Natten op i Cancelliet, til Geheime-Raad *Brandt* og Conferents-Raad *Schow*, eftersom man

da frygtede for, at Vartou, som var i største Fare, da Halm-Torvet og en Del af Farver-Gaden brændte, skulde antænde Vandkunsten og siden Storm- og Wigants-Gaderne, for at melde dem, hvad jeg havde reddet, og spørge dem, hvor jeg nu skulde flytte Archivet hen fra min Moders Hus osv. Men Directionen og Curatorerne havde hver havt for meget at bestille med dem selv, saa at ingen havde tænkt paa Waisenhuset og mig. Mod Morgenstunden saa man, at Vartou vilde blive staaende, og jeg lod Papirerne forblive i min Moders Hus. Var Ilden kommen til dette, saa havde hun og min Moster saa meget mere mistet alt, som jeg og min Kones Forældre havde bragt saa meget til samme og paa Gaden udenfor Huset, saa at man næppe kunde komme frem, og vi var da alle blevne bragte i den yderste Armod uden at kunne hjælpe den ene den anden; men saa stor var Guds Forsyn over os, at denne Ulykke ikke hændte.

Om Søndag Eftermiddag standsede først Ilden oppe ved Nørre-Vold tæt ved det faa Aar tilforn opførte smukke Arbejds-Hus for Frue Sogns Fattige [nuv. Nr. 30]. Vinden, som heldigvis var den samme under hele Branden, førte den nu op over Volden, hvor der kun var enkelte Træer, men det er bekendt, at saadanne, naar de staar og voxer, ikke just letteligen antændes. — Man har enstemmigen forekastet dem, som havde med Brand-Anstalterne at bestille, at de fra den første Begyndelse af gik *efter* Ilden istedet for at gaa *imod* den. Om Ildebranden, som begyndte i den saakaldte Dæle-

Have eller Brædde-Magazin-Hus paa Holmen, sagde man strax, at den var paasat af Vedkommende for ikke at behøve at gøre Regnskab, skøndt dette ikke er gjort sandsynligt. Mange troer derimod, at den kom fra den for nogle faa Aar tilforn anlagte nye Damp-Maskine paa Gammel-Holm ved en Funke, som var fløjet derfra i Dæle-Haven. Vist er det, at der ikke havde været Ildløs paa Holmen før 1794, da der var 2 Gange, som strax blev dæmpet, og begge Gange fik denne Damp-Maskine til Ankeres Smedning Skyld derfor; men derimod anføres som Hovedgrund, at Maskinen gik ved Dampen af Sten-Kul, som ingen Ildebrand foranlediger. Heller ikke veed jeg, hvorfor man skulde søge Aarsagen i Følge Damp-Maskinen, da uforsigtig Omgang med en eneste Tobakspibe gerne kan have foranlediget den, helst man da allerede havde begyndt at bruge den farlige [Fyr-] Svamp, som i de senere Tider uden Tvivl med Grund ansees for at have været Aarsagen til de mange Ildebrande rundt omkring i Landet, som siden har været langt hyppigere end nogensinde tilforn. —

Imidlertid havde vel ikke uden enkelte Gaarde lige for Holmen ved Canalen staaet Fare for at brænde, naar ikke et Stykke antændt Tovværk, som adskillige skal have lagt Mærke til, var af Vinden blevet opført paa det saakaldte Wetter-Tag paa Nicolai-Taarn. I dette var vel et Tryk-Værk, men dels skal det ikke have været i forsvarlig Stand, dels har man paastaaet, at Nøglen dertil ikke strax kunde faaes, ligesom man har forsikret,

at Under-Graveren, som par commission drev Handel med Fedevarer, skal have havt en Del saadanne paa Kirkeloftet, hvilket forøgede Ilden. Ild i Nicolai Taarn og Kirke maatte formedelst dens Beliggenhed i saa smalle Gader og mellem saa mange Bindingsværks-Bygninger altid være af de farligste Følger.

En Lykke var det for Staden, at der ikke kom Ild i Frue Taarn, da de Gaarde paa Nørre-Gade, som var lige for samme, og Kirke-Stræde brændte,[1]) som uden Tvivl havde sket, naar ikke Stilladserne, som havde været brugte ved den betydelige Reparation, som i et Par Aar var foretaget, der havde kostet over 40000 Rdl. og just da var fuldendt, endnu havde været rundt om Taarnet, paa hvilke man kunde staa og afkøle Taarnet, hvori Ilden vel ellers havde fænget. Professorerne, som Kirke-Værger, befalede endog om Natten, at Stilladserne skulde kastes ned paa Kirkegaarden, men den borgerlige Kirke-Værge satte sig kæk derimod, og reddede uden Tvivl derved Kirken, helst de mange Land-Soldater, som kort før Branden var kommen ind for at skulle exercere, med største Velvillighed rækkede Vand fra Haand til Haand fra Gaden af op igennem Taarnet til andre paa Stilladserne. Besynderligt er det, at Ilden paa Nørregade standsede ved Bispe-Gaarden, som var den eneste ikke assurerede Gaard af Privates i Kjøbenhavn.

Om Søndag Formiddag, da det endnu brændte i Gaderne mod Nørre-Vold, gik jeg ud ad Nørre-

[1]) Ved Kirke-Stræde menes i denne Forbindelse det nuværende Dyrkøb.

Port for at se til Waisenhus-Børnene paa Blaagaard. Hele Broen laa fuld med Sengklæder og Meubler langs Grøfterne, og ved Siden af dem laa og stod Folk, som havde bragt dem derud enten fra de allerede afbrændte nærmeste Gader eller dem, som de frygtede for vilde blive et Rov for Ilden. Jeg kom nu ind i *Blaagaards Indelukker*, hvor der var nogle smukke og tykke Alleer, som var anlagte i dens første Ejers, Prins *Carls, Christian V's* Søns, Tid. Disses behagelige Skygge gav mig den første Vederqvægelse, jeg havde nydt, siden Ildebranden begyndte, og jeg maa tilstaa, at de første Begreber, som jeg herved fik om Stedet, var saa meget behageligere, som det den Dag var en brændende Solhede og Ildebrandens Luer de forrige Dage havde virket saa stærkt paa mig.

Til min største Fornøjelse fandt jeg alle Børnene friske og muntre, erkyndigede mig nu om de foreløbende Foranstaltninger, som af Seminariets Foresatte, i Forening med Børnenes Lærere og Læremødre, var gjorte i Henseende til deres Bespisning, Natteleje m. v.[1]) — Vel var det ikke mine Tanker, at Børnene eller Waisenhusets Personale skulde blive paa Blaagaard længere end til der var truffen anden Foranstaltning for dem i Kjøbenhavn ved Leje eller saadant, men endnu vidste jeg ikke at gøre Forslag dertil, og Directionen, som jeg Dagen derpaa talte med derom, ikke heller.[2])

[1]) Børnene var indkvarterede i en af Blaagaards Sidelænger, der havde været brugt til Farveri o. a. lign.

[2]) Manuskriptets Fremstilling af Waisenhusets Anliggender i de nu følgende Aar forbigaas. Under lange Overvejelser og ivrige Forhandlinger i Kommissio-

Waisenhuset havde, da Ildebranden opkom, et meget stort Bog-Oplag, af hvilket intet blev reddet. Skrifterne var alle i raa Materie, for det meste tykke Pakker, som var vanskelige at transportere, helst der paa Gaderne undertiden kom Ild i Meubler og saadant. Unægteligen var det et stort Tab for Stiftelsen at miste alle dets Forlags-Bøger, skøndt der blandt disse var en Del forældede, der ikke kunde anses for andet end Maculatur, helst den tillige tabte alle dens Typer og Presser, m. v., som for Tyngdens Skyld ikke kunde bortskaffes. Flere Bogtrykkere og Boghandlere i Staden fik ikke heller noget af deres reddet, som *Müller* f. Ex. i Frederichsberg-Gaden, der havde næsten det bedste Bogtrykkeri i Kjøbenhavn, *Schultz* i Højbrostrædet, som ejede et af de bedste, og andre ringere. Da Waisenhuset Lørdag Eftermiddag brændte, fløj Papirerne ud bag over Frederichsberg Slot og fandtes stumpevis ude paa Markerne.

— — Jeg kom nu i Forlegenhed for Bopæl, da jeg med mine Embedssager og mit reddede Bo ikke længe kunde blive i min Moders Hus, og dette desuden var saa langt fra Blaagaard, hvor jeg dog daglig vilde ud for at have saa meget Tilsyn med Waisenhus-Børnene som jeg kunde, og efter

ner og offentlige Blade om Stiftelsens Skæbne havde mange Ordet for helt at opgive Waisenhuset og at anbringe Børnene rundt om i Familier for at undgaa Internat-Opdragelsen. Dette skete, og 1799 fandt Børnenes Udflytning fra Blaagaard Sted. Waisenhusets Apothek, Trykkeri, Boglade osv. var i disse Aar i Gang andre Steder. Efterhaanden fandt et Omslag Sted, man gik tilbage til det gamle System, og 1806 købte man derfor den Etatsraad de Hemmerts Bo tilhørende Gaard Nr. 6 og 7 paa St. Købmagergade (nuv. Nr. 44, Firmaet Holger Petersens Ejendom), hvor Waisenhuset atter — som det senere fortælles — blev indrettet, men først kom i Gang efter Gudes Død. (Se Pers. Tidskr. II. 2. 180).

at saa mange Familier ved Branden var blevne husvilde, var kun faa Værelser ledige. Dog var det lykkeligvis da Tilfældet med den 2. Etage i Brygger-Gaarden Nr. 47, et Stykke oppe forbi Tysk Kirke [St. Petri Kirke] paa Nørre-Gade, fordi Ejeren holdt dem saa dyre, at ingen havde villet leje dem. Manden var Cancelli-Raad *Ursin*. Han havde været Secretair i Missions-Collegiet og Inspecteur ved Waisenhuset, hvilke Embeder han havde fratraadt 1776, da *Hee Wadum* var bleven hans Eftermand. Han var en fornuftig og vel studeret Mand, men da han i sin Ungdom havde lagt sig efter Medicinen, hvori han endog var bleven Licentiat, og var af en frygtsom Character, blev han indbildt syg, og kom han ikke uden for sine Værelser, for hvilke bestandigen var uldne Gardiner for Dørene, og til disse nærmede han sig aldrig, naar nogen kom for at tale med ham, uden med Tørklædet for Munden. Han var sær og vanskelig at omgaaes, dertil nølevorn og næsten uendelig i Forretninger, som gjorde, at han hvert Øjeblik stødte sig over Directionen og Curatorerne, med hvilke han bestandigen kom i Pennekrige, og tilsidst bivaanede han aldrig Collegiets og Directionens Samlinger. Alt dette foranledigede hans Entledigelse, helst hans eneste Broder paa samme Tid døde og bemeldte Brygger-Gaard ham tilfaldt i Arv. *Hee Wadum*, som da var Fuldmægtig i Kjøbenhavns Overformynderi, blev hans Efterfølger i Embederne. Han [Ursin] drog ind i Bryggergaarden, giftede sig endog med en midaldrende Jomfru

og fik i hende en fornuftig og huslig Kone. Ved Omgang med hende blev han ligesom et andet Menneske, begyndte at gaa ud og tilsidst saa vidt, at de gik ud i Landet med hinanden til Lystslottene, endog til Helsingør, da han ikke kunde taale at køre, fordi han havde eller troede at have Sten.[1]) Jeg gik op til ham for at bese de ledige Værelser. Disse var en Sal til Gaden paa 5 Fag, altsaa meget for stor til mit Brug, et Cabinet ved Siden af paa ét Fag, en rummelig Sal paa 3 Fag til Gaarden, en temmelig mørk og kun liden Sal ved Siden deraf og til Gaarden med ét Vindue, som skulde være vort Sovekammer, et Pige-Kammer derved og Køkken med et lidet Spisekammer, et Pulter-Kammer øverst oppe ved Loftet, og et Karle-Kammer med Brænde-Kælder nede i Porten. De 2 Værelser til Gaden var meget smukt malede, dog kun med Lim-Farve efter Abildgaards Tegning i antique Smag, og var det et af de første Steder i Kjøbenhavn, hvor denne Malings-Maade den Tid var anbragt. For disse Lejligheder, med hvilke jeg vanskelig kunde hjælpe mig, forlangte han 400 Rdl. aarlig. Med Nød slog han endeligen af til 350 Rdl., og jeg var glad ved under daværende Omstændigheder at have faaet denne Lejlighed, helst den var saa nær Nørre-Port. Collegiet og Directionen tilstod mig derpaa denne Leje, imod at der skulde forsamles hos mig, Contoir og Archiv være der osv., og jeg flyttede derind den 11. Juni 1795, takkende Gud, som jeg i mit Hjærte

[1]) Kancelliraad Christian Frederik Ursin døde 1802.

sagde: „at han havde givet mig Prydelse istedetfor Aske".

Den 22. s. M. fik jeg en større Skræk end den, Ildebranden havde foraarsaget mig, da man om Formiddagen pludseligen styrtede ind fra Forstuen paa Contoiret til Gaarden for at lade mig vide, at der *var Ild i Frue Taarn.* Hvorledes jeg ved denne Tidende blev tilmode, helst Taarnet var ikke længere fra os, kan jeg ikke beskrive. Dog lovet være Gud, som gav mig Mod til strax at lægge Haanden paa anden Gang at redde min Casse og mine Papirer og opofre alt mit eget, omringet af en modløs Kone og grædende Børn. Dog løb jeg først ind paa Salen til Gaden, og da jeg saa hele Nørregade ligesom skjult af Mennesker, frygtede jeg for, at det var alt for sandt, skøndt jeg ingen Røg kunde se af Taarnet. Vi begyndte virkelig at pakke Papirer ind, da jeg fik den glade Tidende, at Rygtet var falskt, som dog havde bragt hele Staden i Forskrækkelse. Efter Raadhusets Brand var Borgerskabets Brandvagt paa Studii-Gaarden. Stadshauptmanden, *Mylius*, en meget god, men just ikke vittig Mand, var plaget af Svindel, og da han hændelsesvis havde set op ad Taarnet, saa var enten denne Svindel derved kommen over ham eller og han har anset Insecter, som i det klare Solskinsvejr sværmede omkring Lyd-Hullerne, for Røg; nok var det, at han lod gøre Allarm i Vagten, og derfra kom det snart hele Staden over.

Fra min Kones Broder, Captajn *York*, som i Aaret 1786 gik som Passager til Ostindien, fik vi

sidst i denne Maaned uformodentlig den behagelige Tidende, at han med Fregat-Skibet „Hercules“, som han førte, en Morgen var ankommen paa Kjøbenhavns Rhed. Men vor Fornøjelse blev snart meget formindsket. Han var vel i Forældrenes lejede Værelser i Magstrædet, men han var saa yderlig svag, at han havde maattet køre fra Toldboden derhen. Jeg gik derfor strax til ham, som af Mave-Svaghed var bleven saa udtæret, at han var mig ganske ukendelig og saa ud som en gammel Mand. Vi omfavnede hinanden, og han gav mig til sin Søster en kostbar Diamants-Ring i et Foderal, som han havde ladet forfærdige til hende i Indien. Efter at han havde lejet Værelser paa Christianshavn og havde faaet sit Tøj i Land, bad han sine Forældre og os alle ud til sig, og gjorde han da sin Moder, Søster og mine Børn Foræringer af ostindisk Tøj til Klæder; mig gav han og til Souvenir en Guldring, hvori der var indfattet et Elephant-Haar, og nogle Stykker indiske Guldmønter af forskellig Slags, saa at han med det ene og andet erstattede os, hvad vi for saa mange Aar siden, da han forlod os, havde forstrakt ham, da han trængte. Faa Uger havde han kun været her, da han bad mig hjælpe sig tilrette med at betale de Creditorer, som ved hans Fallit forrige Gang, han var her, ikke havde faaet fuld Betaling. Jeg kunde ikke andet end bifalde, at han tænkte saa honnet, skøndt hans Fallitbo forlængst var sluttet. „Capitalen,“ sagde han, „vil jeg betale dem, men Renten maa de ikke fordre.“ Min Kones Fader

udbetalte han den Sum med Renter, som han var gaaet i Caution for og havde maattet erlægge for ham, og denne stræbsomme Mand blev en af de første Brandlidte i Staden, som begyndte at rydde deres afbrændte Grunde og lægge Fundamenterne til et nyt Bryghus m. v., som skulde være færdigt til Mikkelsdag, hvilket og skete. — —

Naar Captajn *York* ikke var hos os paa Nørregade, var jeg de fleste Aftener tilbords hos ham; vi levede paa den venskabeligste Maade med hinanden, og jeg kunde ved ingen Lejlighed spore andet, end at han var en god og retskaffen Mand, kun sporede jeg saa meget hos ham af det, Englænderne kalder Spleen, saa at jeg ofte ikke kunde bare mig for at tænke paa Admiral Heckingborn i den bekendte Comedie af samme Navn.[1]) — Han sejlede i December 1795 fra Kjøbenhavns Rhed med sit Skib, saa svag og afkræftet som han var. Af egen Drift oprettede han faa Dage før et Testamente, som paa et Legat nær til offentligt Brug var aldeles i Faveur af min Kone og vore Børn. At vi aldrig fik ham mere at se, havde vi alle den største Grund til at formode. — Efter et meget haardt Uvejr traf ham et endnu haardere og kom han ind i Bergen med saa stort Havari, at Ladningen maatte udlosses og Skibet kalfatres m. v., og han blev bragt syg i Land og kom til at logere ved Siden af en Købmand *Maartman*. Enden af Martii Maaned fik jeg et ganske uventet Brev fra ham

[1]) P. A. Heibergs Komedie „Heckingborn" blev opført første Gang 1788, den 30. Oktbr.

om at skaffe ham Bevilling at vies med sin Forlovede Jomfru *Ane Maartman.* Bruden var, som jeg siden erfarede, hverken ung eller smuk. Hun havde været forlovet med en Søfarende; alt hendes Udstyr var allerede færdigt og Bryllupsdagen berammet, da Elskeren, som en anden Jason, pludseligen forlod sin Medea, uden noget videre. Kort efter kom *York* til Bergen. Ved hans Hjemkomst fra Indien til Kjøbenhavn havde han havt en Del sorte Skibsfolk, blandt disse nogle Mohrer, som var voxne, raske Karle med krumme Næser og langt kulsort Haar; de stak af imod sædvanlige Negere som Livvagts-Karle imod unge Rekrutter i Almindelighed. Klædte i rene, hvide Kattuns Klæder med Turbaner af samme Tøj, opvartede altid et Par af dem ved Maaltidet, naar jeg i Dagliglauget spiste hos ham; var vi flere, opvartede fire af dem. Paa Bordet var alt: Fade, Tallerkener og Glas undtagne, engelsk Sølvtøj. Maden maatte altid være udsøgt og Vinen af bedste Slags. Alt dette maa have gjort megen Opsigt i Bergen. — Her var en Fangst at gøre for en Abandonata; hvorfor skulde Naboen ikke betjene sig af Lejligheden og lade den tage fra sig af andre? — *York* var desuden af et forliebt Temperament; hans Svaghed tillod ham ikke at komme omkring i Staden og se dens andre Døtre; hvor forklarligt er det da ikke, at han holdt sig til det eneste Hus, han var bekendt i, og i dette til den, som han kunde anse for sin Hygæa! Omtrent 8 Dage førend han sejlede fra Bergen, giftede han sig med hende. — —

Mange Fortrædeligheder og Krænkelser har jeg i adskillige Henseender havt for *Blaagaards* Skyld. Om Sommeren, naar Vejret var godt, forkortede vel undertiden et eller andet af mine Børn mig Vejen dertil ved deres Selskab, helst da jeg kom til at bo længere fra Nørre-Port; men ofte har jeg under min ensomme Gang hos mig selv bedt Gud, at jeg dog maatte se Waisenhuset og mig vel borte fra dette Sted, og Stiftelsen og Seminariet rent skilte fra hinanden. Da det endeligen og behagede Ham at høre denne min Bøn, har jeg og næsten aldrig set Blaagaard uden at takke ham hos mig selv oprigtigen for denne Velgerning. Med endnu større Taknemlighed erindrer jeg, da Seminariet under Englændernes Anfald i August Maaned 1807 forjagedes fra Blaagaard, hvorved alle derværende maatte bortflygte til Staden med deres Tøj; jeg veed ikke, hvorledes det skulde være gaaet Waisenhuset og mig under disse Omstændigheder, allerhelst hvis Stiftelsen og jeg havde havt sit faste Ophold og Bopæl dér, hvis den ikke nogle Aar før var blevet ophævet fra dette Sted. —

1798 den 14. Marts døde min Ven Justitsraad *Albert Peter Bartholin.*

Indtil Aftenen før hans Dødsdag havde jeg fortsat min fortrolige Omgang med denne mig i mange Henseender dyrebare Mand, hvis Bekendtskab jeg regner til en af Guds naadige visdomsfulde Beskikkelser i mit Liv.

Ved et Testamente af 1793 havde han indsat mig til Exekutor af samme og derfor tillagt mig 500

Rdlr., men i hans sidste Sygdom oprettede han et andet, ved hvilket han indsatte hans gifte Tjener, som i 16 Aar havde tjent ham til hans fuldkomne Fornøjelse og havde Børn, til hans universelle Arving, paa et Legat nær til de Fattige, hvormed hans Hensigt var at sørge for denne Familie efter hans Død, saa vidt det stod til ham. Før sin Død havde han desuden skaffet ham en Drejers Plads ved Porcellainsfabrikken, og at han ikke naaede sin Hensigt med disse Folk, skete derved, at Manden efter faa Aars Forløb forfaldt til Drik og at Konen ikke var Husholder. Af dette sidste Testamente gjorde han mig og til Executor og bad mig undskylde, at han var nødt til at nedsætte mit Salarium til 300 Rdlr., fordi han efter Ildebranden havde tilsat endel, for hvilket jeg forsikrede ham, at ingen Undskyldning behøvedes, da jeg var villig til at udføre hans sidste Villie for slet intet; men dette vilde han paa ingen Maade tillade, og jeg modtog det derpaa med den venskabeligste Taksigelse, for ikke at opvække hos ham, som altid havde været meget sensibel, nogen Tanke om, at jeg ansaa det for at være for lidet. At mig i Naadsensaaret i mit forrige Embede som Secretair ved General-Kirke-Inspectionscollegiet virkeligen var sket for nær, har han desuden nok selv indset, og fra denne Side betragtet kunde jeg og saa meget mere modtage det Salarium, han nu tillagde mig. — Under Branden 1795 boede *Bartholin* i Badstuestræde, hvilket og ganske afbrændte, men ved sin Vens Justitsraad *Müllers*

Hjælp,[1]) som strax ilede til ham med nogle af Porcellainsfabrikkens Folk og bragte hans Gods dels op paa Fabrikken paa Store Kjøbmagergade, dels til hans egen Gaard, fik han næsten alt reddet; thi hvad mig angik, da havde jeg saa meget paa Waisenhuset at bestille, at hverken *Bartholin* eller nogen kunde fortænke mig i, at jeg ikke kom dem til Hjælp fra det Øjeblik af, da jeg maatte frygte for, at Stiftelsen og stod i Fare.

Müller havde og den 5. Juni 1795 om Eftermiddagen allerede vist Bartholin dette sande Vens Stykke. Om Aftenen laa allerede hele Badstuestræde i Aske; Natten derpaa og de følgende Dage tilbragte *Bartholin* i *Müllers* egen Gaard. *Bartholin* flyttede derpaa til et Par Steder, hvor han vedblev som før sin egen Husholdning, og tilsidst til Møntergaden, hvor han døde. Sin Bogsamling, som bestod af mange gode Bøger og alle næsten paa Skrivpapir, meget smukt indbundne, havde han siden bestandigen den Frygt for, at den ved den hurtige Bortskaffelse formedelst Branden var bleven spoleret og en stor Del af Bøgerne defecte. Da han i hans sidste Leveaar formedelst Trangbrystighed kom kun lidt ud, endog hjemme sad for det meste stille, ikke kunde taale at bukke sig o. s. v., tilbød jeg ham derfor tidt at ville igennemgaa alle hans Bøger, som bestandigen efter Branden stod paa Gulvet i et stort Værelse, naar kun Tjeneren dertil maatte gaa mig til Haande,

[1]) Administrator ved Porcelænsfabrikken Justitsraad Frantz Heinrich Müller (1732—1820).

da han selv kunde sidde og være Tilskuer, fordi jeg vilde betage denne værdige Mand denne Frygt, som jeg for en stor Del ansaa for ugrundet. Han sagde mig og Tak for Tilbuddet, men formedelst idelige Udsættelser fra hans Side blev det ikke bragt videre, end at Tjeneren Efteraaret før hans Død efter nogen Anvisning fra mig satte dem op imellem hinanden paa Boghylder, som en Ven laante ham, da *Bartholins* var brændte. Da jeg efter *Bartholins* Død for at spare Arvingen Omkostninger selv forfattede Cataloget til Bogauctionen, fik jeg og Vished om, at faa eller ingen Bog af Betydenhed, saavidt jeg kunde skønne, savnedes.

Bartholin var altid sysselsat enten med Læsning, Excerpering af gode Skrifter til hans egen Fornøjelse eller Oversættelser af enkelte Dele af dem, men mig er det ikke bekendt, at han har givet noget i Trykken uden Marmontels bekendte *Bélisaire*, oversat paa Dansk, det første denne Fortælling udkom og strax gjorde megen Opsigt; dog staar ikke *Bartholins* Navn paa Titelbladet som Oversætter.[1])

[1799.] Jeg begyndte at se mig om anden Lejlighed.[2]) — Endelig fik jeg Øje paa den 2. Etage i en siden Branden ny opbygget Gaard paa Hjørnet af Skovbogaden og Klædeboderne, som tilhørte

[1]) Titelen paa denne Bog, der udkom 1768, er: Belisarius, skreven i det Franske Sprog af Herr Marmontel, Medlem af Académie Françoise i Paris, og nu i Dansk oversat.

[2]) Gude flyttede den 2. Oktober 1798, efter i tre Aar at have boet hos Kancelliraad Ursin paa Nørregade, til Kaptajn Gyldenfeldts Bryggergaard paa Hjørnet af Brolægger- og Knabrostræde Nr. 111. —

Den 8. s. M. døde hans Svigermoder, og den 27. s. M. blev han udnævnt til virkelig Kancelliraad.

to unge Jøder, der begge skulde giftes først i Vinteren og være Svogre og Compagnons, og skulde den ene bo i Stue-Etagen, den anden i 3. Etage og jeg i Midten. Opgangen var her meget lysere og smukkere end i *Gyldenfeldts* Gaard, ligesom Værelserne selv muntrere, vel decorerede, Lofterne malede osv., men vi fik et Værelse mindre og ikke de Beqvemmeligheder, Spisekammer m. v., som vi havde i Brolæggerstrædet. Her flyttede jeg ind den 4. October 1799. — —

Sidst i October 1799 nedlagde Gehejmeraad *Brandt* alle sine Embeder, gik altsaa og ud af Missionscollegiet og Waisenhusdirectionen. Kongen gav ham Rang med Riddere af Elephanten, og undrer jeg mig over, at han ikke fik Ordenen selv; dog den ældre *Bernstorff* var allerede død henimod to Aar tilforn. *Brandts* Fratrædelse gik mig meget nær; fra den første Tid jeg kom ind paa Waisenhuset og han derved lærte at kende mig, havde han altid vist sig som min særdeles Velynder, og næsten paa enhver Tid af Dagen, naar han ikke var ude eller i Forretninger, havde jeg fri Adgang til ham, saavel her i Staden som paa hans Landsted Bakkegaarden ved Frederiksberg. Aldrig modtog han mig med nogen Minister-Air — hvilket han desuden ikke havde —, men paa den venskabeligste Maade. Han gjorde ingen egentligen saakaldte Tractementer, mindst for de andre Store; men han levede paa en vis Maade dog endnu paa den gamle Ministerfod. Han gav jevnligen Maaltider, til hvilke han bad 10 à 12,

sjelden flere Personer. Disse var gerne Medlemmerne af Cancellicollegiet, især Conferentsraad *Schow*, Geistlige og Lærde. Var noget Fruentimmer ved Bordet foruden Gehejmeraadinden, som var meget sjeldent, saa var det af Familien. Ved Bordet gik det godt, men just ikke overflødigen til, og dertil bad han mig jevnligen baade i Kjøbenhavn og paa fornævnte Landsted. For den gode Tones Skyld, som herskede ved disse Maaltider, var de meget behagelige, helst naar et Par unge Officerer ikke havde været der, som var Gehejmeraadindens Søstersønner og næsten daglige Gæster der; de var fattige og nød meget godt af *Brandt*, da deres Fader, en Kammerherre *Osten*, paa den skammeligste Maade havde forødt sine egne og Konens betydelige Midler og efterladt hende sygelig og i Armod.[1]) Den ene af disse, som havde Capitains Character og døde siden som et Slags Resident i Ostindien, var det, man kalder un fat. Maaltiderne, som begyndte Kl. 3, var forbi mellem 5 og 6, og aldrig saa jeg en Ridder ved samme.

Efter sin Entledigelse rejste *Brandt* til Slagelse, hvor han havde købt sig en Gaard, og efter at have solgt denne lejede han sig ind paa Herlufsholm, hvis Forstander han var. En Gang om Sommeren kom han ind til Staden og gav da et Maaltid paa Skydebanen uden Vesterport eller hos en

---

[1]) Kammerherre, Major Christian Albrecht Massau von der Osten (1750—1793) var gift med Gehejmeraadinde Brandts Søster Friderica Louise Charlotte Scheel (1747—1823); de havde 3 Sønner: Wilhelm August Massau v. d. O., født 1772, Capitain, Resident i Patna 1804; Holger Massau v. d. O., født 1776, Capitain; og Sophus Carl Massau v. d. O. (1778—1818), Capitain.

Tracteur i Kjøbenhavn, og da han ved hans Nærværelse her altid viste mig den Yndest at gøre mig et Besøg, saa bad han mig selv til disse; men der kom heller ingen af de saakaldte Store.[1])

— — Ved Enden af October ophørte Informationen med Waisenhus-Børnene paa Blaagaard, da disse blev udsatte i Kost med videre i Kjøbenhavn, og Stiftelsen forbandt sig til at betale Skoleløn for dem, ligesom og fri Læge og Feltskær, samt Medicin. Den sidste Spisning for Børnene paa Blaagaard var den 1. November. —

Efter at den paa Ny- og Gammel-Torv frit staaende Raadstue-Bygning 1795 var afbrændt, blev dens Mure, som endnu stod meget gode, solgte til Nedrivelse, og var den første Ide, som man havde, at der paa det afbrændte Slot i den Længde, som vendte ud imod Cancelliet og Tøjhuset, skulde indrettes til Hof- og Stads-Ret, Magistrat og flere Dicasterier. Bygmesteren, Professor *Harsdorff*, havde og efter Befaling gjort Tegning m. v. dertil, men man forandrede derpaa sine Tanker og besluttede at opføre et nyt Raad- og Dom-Hus. Man havde forsømt de gode Lejligheder, som strax efter Branden gaves til at købe de afbrændte Grunde paa det siden saakaldte Ny-Amager-Torv paa Ny-Torv lige over for Waisenhuset, eller sammesteds paa Siden fra Raadhusstrædet af; længe opholdt man sig ved det Projekt at nedrive den afbrændte Nicolai-Kirke, hvis Rudera endnu staar i Efter-

[1]) Gehejmeraad Christian Brandt (1735—1805) havde 1768 ægtet Hofdame Regitze Christiane Charlotte Scheel (1746—1806). Han blev 1789 Præsident i danske Kancelli og s. A. Direktør i Missionskollegiet og Waisenhuset.

aaret 1808; endelig begav man dette, og nu var ingen anden Plads tilovers end Waisenhusets. At et nyt Raad- og Dom-Hus, hvor herligen det end blev opført, her kom til at ligge et Sted, hvor det aldrig kunde komme til at give [ɔ: tage] sig ret ud, at fremmede Rejsende, der gerne kommer ind til Staden igennem Frederichsberg- eller Vester-Gade, vendte Ryggen til denne offentlige Pragt-Bygning, og ikke fik den at se, førend de rejste bort igen, endelig at den her ikke i Ildebrandstilfælde laa sikrere end paa ethvert andet Sted i Byen, tog man ikke eller kunde man nu ikke tage Hensyn til; Waisenhusets Plads skulde og maatte det nu være, som det skulde opføres paa. — —

Mandagen den 30. Martii 1801 om Morgenen imellem 7 og 8, da jeg laa i min Seng, blev jeg vækket ved den Efterretning, at man her i Staden omtrent siden Kl. 7 havde hørt en stærk Canonade fra Øresund, som endnu vedvarede og mere tog til end af. Jeg stod strax op, vel ikke forskrækket, dog med den Følelse, som Efterretningen om en Krigs Begyndelse maatte gøre paa enhver, og min første Tanke, efter at have bedt til Gud for mine Landsmænd og mine egne, var, hvorledes min frygtsomme Kone og mine Børn vilde blive tilmode. Selv hørte hverken hun eller jeg et eneste Skud, men min Kone blev dog meget forskrækket og brast i Graad, Børnene derimod gjorde det langtfra ikke det Indtryk paa, maaske fordi adskillige Rygter indløb om, at Englænderne

havde taget megen Skade ved Passagen forbi Kronborg. Klokken henimod 10 gik Allarm-Trommen i Kjøbenhavn, alle ilede til deres Poster, og længere op paa Formiddagen erfarede man først, at de Engelske, som man havde troet, vilde sejle op for Staden eller maaske rent forbi til Østersøen, havde kastet Anker under Hveen. Paa denne Efterretning blev alt for saa vidt noget roligere i Kjøbenhavn.

Min yngste Broder, som var ved mit Contoir, havde i nogle Uger været syg og kunde endnu ikke forlade sine lejede Værelser paa Hjørnet af Nørregade og Volden. Af ham kunde jeg ingen Hjælp have. Til Embeds Brug var Vinteren tilforn anskaffet en Jærn-Casse, som var skruet fast i Gulvet paa mit Contoir, til hvilken ingen havde Nøglen uden jeg. Denne Casse gjorde jeg strax løs og nedlagde deri mine nyeste Regnskaber og vigtigste Papirer m. v. og lagde Archiv-Sager i sammenbundne Pakker, saa at de kunde stoppes i Sække og bortføres. Hermed tilbragte jeg Mandagen, Tirsdagen og Onsdag Formiddag. Onsdag den 1. April om Eftermiddagen imellem Kl. 3 og 4 gik jeg op paa det runde astronomiske Taarn, hvor mangfoldige var gaaet op for at se den engelske Flaade, men jeg endnu ikke. Her saa jeg, at adskillige af dens Skibe lavede sig til at hisse Sejl, og da Vinden var gunstig for dem, blev jeg og flere Tilskuere af den Tanke, at Flaaden nu vilde gaa igennem Kongedybet til Østersøen, og de saaledes ikke kunde række os med deres Canoner

og vi ikke dem med vore. I denne Formodning gik jeg ned af Taarnet og hen til min gamle Ven, Justits-Raad og fhv. Notarius publicus *Schmidt* i Klareboderne, men jeg havde ikke været her et Qvarter, førend Pigen kom ind til os i hans Sovekammer til Gaarden og fortalte os, at Allarm-Trommen begyndte at slaaes, og jeg ilede strax hjem til min Kone og Børn. Hele Staden kom nu i Bevægelse, men det varede næppe en Time førend Allarmen gik over igen ved det, at Flaaden kastede Anker lige over for den søndre Del af vor Defension af Blokskibe osv. Mod Aften hørte jeg, at en Del af den havde lagt sig i en halv Cirkel lige for samme, hvoraf man intet godt ventede. Dette nedstemte mig ganske, jeg lod mig ikke mærke med noget for Kone og Børn; først ud paa Natten lagde jeg mig kummerfuld i min Seng, men med Hjærtet og Tankerne henvendt til Gud.

Dagen derpaa, som var Skærtorsdag og den 2. April, henimod Kl. $10^1/_2$ om Formiddagen blev jeg pludseligen overrasket ved en overmaade stærk Canonades Begyndelse, som strax gjorde min Kone beængstet og trøstesløs, og da hun spurgte mig om hun ikke skulde indpakke vort Sølv, Linned og Gangklæder, svarede jeg ja, mest af den Aarsag, at hun sysselsat dermed mindre skulde føle Skrækken. Da hun begyndte dermed, løb mine 2 smaa Døtre og hen til deres Commode-Skuffer og tog deres smaa Ting ud af samme og fik derved nok at bestille. Fra Canonadens Begyndelse indtil dens Ophør Kl. imod $3^1/_2$ Eftermiddag følte jeg mig

saaledes styrket, at jeg ikke paatvivler, at jeg jo skulde have gjort min Pligt, i Fald mit Embede havde givet mig Post blandt mine stridende Medborgere. — Upassende ansaa jeg det for mig at følge de mange, som løb til Taarnene, Volden og Toldboden for dér at afgive ørkesløse Tilskuere, men jeg blev hjemme ved de mig betroede Embedssager. Efter at Canonaden var ophørt, gik jeg med mine 2 Sønner op paa Øster-Vold og viste dem Skibene. Her saa jeg, at vort ene Blokskib, det forrige Orlogsskib „Dannebroge", røg, og hørte af nogle Bekendte, at de Engelske kort før Actionens Ende havde sendt et lidet Skib med Parlementær-Flag og selv tilbudt Stilstand, hvilket ved min Hjemkomst blev bekræftet. Strax efter hørte jeg paa min Sal, at Blokskibet „Dannebroge" sprang.

Jeg forbigaar her at tale om den Negociation, som om Eftermiddagen fandt Sted imellem den øverste Admiral paa den engelske Flaade, *Parker*, samt Kammerherre *Waltersdorff* og General-Adjutant *Lindholm* — hvilken sidste vel aldrig havde drømt om at skulle blive Freds-Negociateur, dog han kunde tale Engelsk! — men overlader til de tilkommende Historieskrivere at overlevere til Efterslægten omstændelige og sandfærdige Beretninger om denne nogle Timers Krig efter de 80 Aars Fred, som mit Fædreneland havde nydt, og vil her kun anføre, hvad der i en ordentlig Historie vil blive udeladt som Smaating.

Dagen efter, som var Lang-Fredag, om Eftermiddagen kom Admiral *Nelson* efter Indbydelse i

Land med nogle af sine Officerer for at spise ved Cavaler-Taflet paa Kronprinsens Palais. Af Haan havde han i Begyndelsen kaldt vore Blokskibe „Svinetruge“, som han i en Times Tid troede at kunne blive færdig med, men det Blod, som blev udøst fra begge Sider, vidnede om, at de idetmindste var besat med Løver. Man sendte en Vogn efter *Nelson,* og det skal have været Købmandens, Agent *Duntzfeldts,* Kareth, som man først fik fat paa, fordi han boede i Nærheden af Toldboden. Men da han kom i Land, vilde han hellere gaa, eller fordi man, som nogle har ment, ikke havde sendt en kongelig Vogn efter ham. Behængt med sine Ridder-Ordener — disse altfor ofte Tegn paa Fyrsternes naadige Spot — gik han igennem en Række af utallige Tilskuere, med nogle Officerer til Palaiset, og paa hele Vejen herskede den største Orden og Stilhed. Ved Taflet, hvor han havde talt lidet eller intet, sad tæt ved ham de ovennævnte Negociateurs, og paa hans højre Side en engelsk Officer, som skar Østers af til ham og hjalp ham tilrette under Maaltidet, thi Seirvinderen ved Abukir havde mistet højre Arm og havde, om jeg ikke fejler, kun ét Øje. — —

— — 1805 den 16. Martii døde min Velynder og Velgører Gehejmeraad *Christian Brandt* efter langvarig Svaghed paa Herlufsholm, hvor han havde lejet sig ind hos Rectoren, efter at have solgt sin Gaard i Slagelse. Hans Minde skal som den sande Christens, ædle Menneskevens og min Velgørers, blive uudsletteligt hos mig. Hans Alder var nogle

og 70 Aar, af Status var han liden, undersætsig, bredskuldret og korthalset, hans Øjne var levende, muntre, samt udtrykkede tillige noget godt; hans Næse var smuk, men hans Underlæbe tyk og noget fremstaaende, hvilket gav Underansigtet ikke det fordelagtigste Udseende og maaske og var Aarsag i, at hans Udtale faldt lidt tyk. Han talte iøvrigt meget godt for sig, skal ogsaa efter den ældre *Bernstorffs* Udtalelse selv have været den af de daværende første Medlemmer i Collegierne, som refererede bedst i Statsraadet, indtil han fik Skade paa Hørelsen, som mere og mere tiltog og foranledigede, at han søgte sin Afsked. Hans Skrivemaade nærmede sig meget til den i Holsten brugelige curialske, hvormed han var kommen i Vane i de mange Aar, han havde været Administrator for Grevskabet Rantzau, og efter den gamle Maade var han desuden opdraget i det tyske Sprog. Ligesom han skrev en besynderlig stor, stiv og ikke tydelig Haand, saa brugte han bestandigen i det Danske den samme ældgamle Orthographi som den forhen afdøde Greve *Thott* og de fleste ældre Embedsmænd i Fortiden, hvilket stak besynderligen af.

Han var en grundærlig og uegennyttig Mand, hvorfor og Conferentsraad *Schow*[1]) var hans intime Ven; hans Tænkemaade var saa god, at hvor han ikke kunde gøre noget godt, vilde han aldrig gøre ondt. Uden at være lærd eller at ville anses

[1]) Konferensraad Christen Schow (1738—1806) Deputeret i Kancelliet fra 1787 til 1801; fra 1778 Medlem af Missions-Kollegiet og Waisenhusets Direktion.

derfor, besad han virkelig Kundskaber, ligesom han og var Ejer af en stor og god Bogsamling, som han gav til Herlufsholms Skole, hvis Patron han havde været. Han havde en sund og god Dømmekraft; havde han, som de, der er fødte i Middelstanden, fra Ungdommen af maattet tjene sig op, og ikke som de saakaldte Store, hvilke sædvanligen begynde deres Forretninger, hvor hine ender dem, og bestandig forflyttes fra det ene til det andet, hvorover de heller ikke kunde forskaffe sig uden overfladiske Kundskaber og dog tilsidst skulle bruges næsten paa en Tid i alt, — saa var *Brandt* uden Tvivl bleven en fuldkomnere og mere udmærket Mand, end man nu efter det foranførte kunde fordre af ham. — I Omgang var han høflig, artig og blid; Godmodighed var et Grundtræk i hans Character; med sin Frue omgikkes han kærligere, end man er vant til at se det i de Fornemmes Huse, og ligesom han i det hele var en godgørende og raisonnabel Mand, saa havde Tjenestefolkene det og meget godt i hans Hus. Alle vare de og — saavidt jeg kunde have Lejlighed til at kende dem — skikkelige og meget høflige Karle, hvilket sædvanligst strax giver et godt Begreb om en Herre. Gerne blev de og hos ham, naar de først var komne i hans Tjeneste.

Den egentlige Stammefader for *Brandts* Familie var en Kammerraad *Peder Brandt* til Pederstrup, som blev adlet d. 15. Dec. 1679[1]); han hørte altsaa til den nyere Adel, og Familien uddøde, saa-

[1]) Gehejmeraad Brandts Bedstefader, den bekendte Ober-Rentemester.

vidt jeg veed, med ham; heller ikke er det mig bekendt, at han og Frue havde havt noget Barn sammen. Med Vished veed jeg ikke, hvad *Brandts* Fader havde været, dog troer jeg, at han havde været Rentemester i den sidste Tid af *Frederik IV's* Regering.[1]) Faderen døde i hans første Ungdom, maaske Barndom, og hans Enke blev gift med en tysk Baron *Sölenthal*, der var Hofmester hos Kong *Frederik V* som Kronprins, og ventelig var forskrevet herind af Dronningen *Sophie Magdalene*, som skulde hente alt fra Tyskland, naar det efter hendes Tanker skulde due til noget.

Valget af *Sölenthal* til fornævnte Post skal ellers, saavidt jeg har hørt af min afdøde Fader, have været ganske godt, da han skal have været en fornuftig og meget god Mand. *Brandts* Moder blev atter Enke og døde i en høj Alder. I Enkestanden, og maaske endog før var hun af den herrnhutiske Sect, som under *Christian VI's* Regering havde faaet saa meget Indpas ved Hoffet og i Landet. De faa, som efter fornævnte Konges Død endnu holdt ved denne Sect, eller de saakaldte Pietister, og var i Kjøbenhavn, havde og bestandig Adgang og Tilhold i hendes Hus, saalænge hun levede. I sit første Ægteskab havde hun, foruden *Christian Brandt*, om hvem jeg her saa omstændeligen har meldet, endnu været Moder til den ulykkelige *Enevold Brandt*, der som Grand Maître de Garderobe under 30. Sept. 1771 blev ophøjet i Greve-

[1]) Brandts Fader var Konferentsraad Carl Brandt (1696—1738), Kabinetssekretær hos Dronningen. Han var gift med Else Berregaard (1715—1793), der 1761 atter blev gift med Geheimekonferensraad, Baron Georg Wilhelm Sölenthal (1698—1768), den bekendte Pietist.

standen og Aaret derpaa tilligemed *Struensee* henrettet. Denne var yngre end Broderen; jeg har set ham nogle Gange endog kort før hans Fald, sidst paa Retterstedet, og veed derfor, at han var Gehejmeraaden lige saa ulig i det udvortes som i Tænkemaade, Forhold og Sæder. Han var højere, mager og sortsmuttet. Han havde ikke været gift, men efterlod sig et, maaske flere uægte Børn.

At jeg i Samtale med Gehejmeraad *Brandt* og overalt i hans Nærværelse vel tog mig i Agt for at nævne den *Struenseeske* Tid eller, hvad dertil kunde høre, kan man let begribe; heller ikke erindrer jeg nogensinde at have hørt et Ord af ham om denne Periode, der altid maatte fornye den ubehageligste Erindring hos ham; men jeg husker endnu ret godt, at jeg engang efter et Middagsmaaltid hos ham paa hans Landsted Bakkehuset,[1]) da Kaffen blev baaren om, stod og talte med Gehejmeraadinden ved et Vindue og kom i stor Forlegenhed ved det, at hun først bragte paa Bane, at hun havde kendt min Fader, da hun var Hofdame hos *Caroline Mathilde*, og siden begyndte at tale om denne Dronnings Tid, hvilken Samtale jeg saa meget mindre fandt passende for mig at fortsætte, som Gehejmeraaden stod tæt ved og talede med en anden, og han ikke kunde vide, om det var mig, der havde begyndt denne Discours, og jeg blot maatte stole paa, at hans Tunghørighed, som da allerede var begyndt, maaske hindrede ham i at høre, hvorom vor Samtale var.

[1]) Der menes den nu nedrevne „Ny Bakkegaard", der laa lige over for Rahbeks „Bakkehus".

Af det, som jeg ovenfor har fortalt om *Brandts* Moder, Baronesse *Sölenthals* Hang til Pietisteri og hans egen Religieusitet, hvilken han ved alle Lejligheder viste, kom vel den Tanke, hvori mange stod, at han selv hørte til denne Sect; men jeg maa rent ud tilstaa, at jeg aldrig har kunnet spore dette hos ham, men tidt har erfaret, at han bar Kærlighed og Agtelse for sand Religion og Christendom, ligesom jeg heller aldrig har hørt, at han har talt om den saakaldte Brodermenighed i Stormgade, mindre endnu, at han har været i dens Forsamlinger.

Hans Frue var en *Scheel,* en meget høflig og artig Kone, som i Ungdommen uden Tvivl havde været smuk, men med Alderen havde faaet det, de Franske kalde trop de couleur. Hun levede meget indgetogen og amuserede sig vexelvis med Bøger og sin Rok; og med at spadsere i den ved Bakkehuset liggende Have. Efter Gehejmeraadens Afrejse fra Kjøbenhavn saa jeg hende ikke mere; efter hans Død havde jeg dog et Brev fra hende, og hun døde paa Herlufsholm eller hos sin Broder i Slagelse Aaret efter hendes Mand.

Min Kones omtalte Halvbroder, *Hans Laalle,* lejede, efter at Forældrenes Gaard var solgt, i Januari 1805 Værelser i Gaden Naboløs. Her holdt han sin egen Husholdning og beholdt ikke alene i sin Tjeneste en gebrækklig, men ferm Stuepige, men antog endog en Kokkepige til og førte sin egen Husholdning. Medens Forældrene levede,

havde han af og til været svag af et Tilfælde i Blæren, og han skrantede tidt og brugte bestandigen Læge og Medicin. Han kom vel jevnligen og besøgte os, men alt for ofte sporede jeg hans tilbageholdne og lumske Væsen, hvortil jeg altid havde lagt Mærke, saavel som hans Egennyttighed, dumme Ambition og besynderlige Luner. Dog havde jeg altid holdt gode Miner med ham for min Kones og Børns Skyld. Den 28. August 1805 om Efterm. Kl. 4 gjorde han os et Besøg og forekom os alle som den, der, efter hans Maade, var frisk og vel. Han spøgede med mine Børn og opmuntrede mig til samme Aften at gaa ud paa Vesterbro og se paa en derværende Kunstberider, hvis Hest skulde springe igennem et Fyrværkeri. Jeg spurgte, om han vilde gaa med, men han svarede: „Nej, han havde allerede set det.“ Herpaa rejste han sig for at gaa og udlod sig ikke med, at han fejlede noget. Kl. mellem 5 og 6 sagde jeg til min Kone: „Nu skal jeg dog gaa ud paa Broen og se paa den Berider, din Broder talede om.“ Dette skete. Jeg kom hjem imod 8 og satte mig til Aftensmaaltid med mine Børn. En halv Time efter kom hans Kokkepige løbende og bad os komme, hendes Husbonde var død. Som jeg siden hørte af Pigerne, var han kommen hjem Kl. imod 7 til dem, som sad og syede og spandt i Stuen, klaget over en heftig Hovedsmerte, men næppe var han lagt paa Sengen, førend han strakte sig og døde. — Han var i sit 37. Aar, og den sidste Sø-Rejse, han i Aaret 1798 havde gjort, var som Over-Styr-

mand paa Vestindien. — Jeg maa nu gaa tilbage til min Kones Faders Dødsdag 11. October 1804. Da Skifte-Retten mod Middag registrerede efter ham, savnede jeg 2 kongelige Obligationer, hver paa 1000 Rdl., i Boet, som jeg Sommeren før hans Død havde set hos ham, og det i Sønnens, *Hans Laales*, Nærværelse. — At de havde været i Boet, vidste jeg allerede deraf, at jeg selv før Branden havde skaffet den Afdøde dem. Dette uagtet nægtede min Kones Broder, at de nogensinde havde været i Boet, og jeg taug. Nogen Tid efter kom han til mig og lod mig tydeligen forstaa: at siden jeg vidste, at disse 2 Obligationer havde været i Boet, saa maatte jeg vel og have listet dem til mig under Registreringen. Vel kunde jeg ikke andet end tage denne Ytring meget ilde op, men for min Kones og hans egen Skyld troede jeg dog at burde skaane ham, og denne Sag blev siden aldrig nævnet imellem os. Under den videre Behandling af Faderens Skifte viste han alt for ofte tydelige Prøver hos ham paa Forstandens Svækkelse. Hans paafulgte hastige Død, som efter Lægens Erklæring var en Følge af Vand i Hjærnen, bestyrkede dette, og kært blev det mig da, at jeg havde overset hans Skrøbeligheder og havde omgaaedes ham med Lemfældighed.

Efter at Skifte-Retten efter ham selv havde optegnet det fornemste af, hvad der var, savnedes hans Guld-Uhr-Kæde, Guld-Knæspænder, Guldring, Brystnaal osv. Dette gjorde, at jeg anden Gang efter Begravelsen kaldte Retten for at undersøge

et lidet Chatol, som Pigerne havde fortalt os, at de tidt havde set ham ved. Da dette blev gennemsøgt, fandtes i et forborgent Gemme i et lidet gammelt Jærnskrin, ikke alene det før nævnte Guldtøj og i Penge 42 Rdl., men og 2 kgl. Obligationer paa Ihændehaveren, hver paa 1000 Rdl. Iøvrigt fandt Retten i dette lidet Chatol: Tal-Lotteri-Sedler, Calendere og Bøger om den rette Spillemaade m. v., og da de første var vel besatte, saa man heraf, at han havde faaet en Spillelyst, der letteligen kunde have skilt ham ved alt. Et egenhændigt Udkast til et Testamente blev og fundet, i hvilket en Fremmed, hvis Navn dog stod in blanco, skulde have været hans universel Arving imod at besørge hans Begravelse. Vi gættede, at denne skulde have været en Person, ved Navn *Eschildsen*, hans Skolekammerat, som da var Assistent ved Classe-Lotteriet, og som bestandigen havde havt sin Gang hos ham. —

Siden 4. October 1799 boede jeg nu i Gaarden i Klædeboderne Nr. 147 hos de 2 unge Jøder og Compagnons: *Meyer* og *Nathanson*. Hvad mit Embede og min egen Person angaar, var jeg her ganske vel, i Salen forsamledes og Collegiet og Directionen hos mig. Min Kone derimod manglede huslige Beqvemmeligheder. Adskillige Gange havde jeg i Directions-Forsamlingerne forestillet Bogtrykkeriets indknebne Rum i Studiestrædet og foreslaaet at købe en Gaard paa Waisenhusets Regning, hvor det kunde faa mere Plads. Directionen havde og tilstaaet Rigtigheden af dette. Fra den

Tid havde jeg stedse havt Øje paa Gaarden dav. Nr. 6 og 7 paa Store Købmagergade, som tilhørte Etatsraad *Hemmert* & Co.'s Opbuds-Bo, som man vidste skulde sælges. Direktionen bifaldt det. Jeg vidste, at Cancelliet igen vilde spørge Kronprinsen derom, men han opholdt sig da i Kiel, fordi de fleste af vore Tropper var i Holsten, det var altsaa uvist om Svar derpaa kom saa tidlig, at Auctionen ikke allerede var forbi. Dagen før Auctionen meldte Cancelliet, at Kronprinsen havde givet sit Samtykke, og ved 3. Auction (den 26. August 1806) blev Gaarden tilslaaet Stiftelsen for 41,250 Rdl.

Den 20. October flyttede jeg ind i Gaarden paa St. Købmagergade efter at have boet 7 Aar i Klædeboderne, og hos mig selv gjorde jeg denne Bøn: „Gud! Fra Dig venter jeg al min Lykke, Du har hidindtil saa faderligen sørget for mig og mine, at den mindste Tvivl om Din Forsorg for os i Fremtiden vilde være utilgivelig. Dig anbefaler jeg mig baade nu, og naar Skrøbeligheder med Alderen maatte indfinde sig. Tænk paa mig, min Gud, til det bedste!"

Læseren vil maaske undre sig over, at jeg saa længe havde kunnet blive boende hos 2 Jøder, og jeg vil derfor anføre, hvad Folk de var og hvorledes det gik os i deres Gaard. De var Compagnons i en Handel en gros med engelske Manufacturvarer af Bomuld, hvilke Kræmmerne igen købte af dem og solgte i alenvis. Begge var de meget unge; *Meyer*, den yngste, som boede i Stue-Eta-

gen, havde arvet betydeligt efter sin Fader, det var egentlig ham, som var Ejer af Gaarden og Varelageret. Han var gift med en Søster af Compagnonen *Mendel Nathanson*, som boede over mig i 3. Etage, hvor og Boutiqven var. Denne sidste var kun lidet over 20 Aar og havde til den Tid været paa sin Morbroder *David Amsel Meyers* Contoir, som var Farbroder til min Vært *Meyer* og havde det største jødiske Handelshus som Vexelerer i Kjøbenhavn. Heller ikke ved sin Forlovelse med en ung Jødepige her af Staden havde han taget Hensyn til, at hun intet medbragte ham eller kunde vente noget med hende, men ægtede hende af blot Inclination og for hendes Persons Skyld. Til denne Dag har han og nydt den Belønning, at det ikke har fortrydt ham. Men hvad *Nathanson* manglede i Penge til at skyde ind i Handelen, det erstattede han igen ved sit opvakte Hoved, en hos saa ungt et Menneske især usædvanlig Duelighed til Handels-Forretninger samt kloge og sindige Forhold. Af disse Aarsager blev han understøttet af Morbroderen *D. A. Meyer*, som yndede ham meget. Aarligen foretog *Nathanson* i Foraaret en Rejse til England for at købe Varer og kom ikke tilbage førend i Efteraaret. I Forvejen havde han lagt sig efter Sprog, og da han fra den første Tid næsten dagligen havde gjort mig Besøg, hvorved jeg lærte at kjende hans sunde Forstand, retskafne Tænkemaade og ualmindelige Lyst til at lære det, som var nyttigt, endog uden for Købmands-Faget, og til at danne sig selv mere og mere,

hvilket jeg sporede ene og alene at være Hensigten af den Omgang, han søgte med mig; saa vækkede jeg efterhaanden hos ham, som allerede havde begyndt at lægge sig efter Musik, Lyst til at læse gode historiske og moralske Skrifter, med hvilke jeg for en Del gjorde ham bekendt. Denne tiltog saaledes hos ham, at han tilsidst havde den bedste Bogsamling, som nogen af hans Nation i Kjøbenhavn var Ejer af. Dette havde tillige den Følge, at han paa sine Rejser, uden for hans Handels-Forretninger, kun søgte saadanne Selskaber, som kunde befordre hans Cultur; helst hans moralske Character, saa vidt jeg nogensinde har erfaret, var en af de bedste, jeg har kendt hos noget ungt Menneske. Han hørte ikke til den Classe af vor Tids unge Jøder, som troer at være Christne, naar de spise, drikke og sværme omkring med enhver af denne Religion, samt drive Spot med den jødiske og dens Ceremonier, hvilke altsaa i Grunden slet ingen Religion have; men han iagttog alle jødiske Skikke i sit Hus, ikke, som han i Enrum sagde til mig, fordi han troede dem fornødne osv., men for ikke at støde hans Familie og andre Jøder, som kom til ham; blandt hvilke han dog saaledes vidste at vælge, at jeg, som efter hans Anmodning ofte maatte komme til ham, sjælden fandt nogen dér, som jo havde en vis Grad af Kundskab og Dannelse. Konen, som var god og blid, saa mig og gerne hos dem, jo tiere jo heller. Da *Nathanson* desuden var en vittig munter Mand, saa havde jeg mangen en behagelig Aften hos ham under Samtaler om

det, han havde læst hjemme, eller set og erfaret paa sine Rejser, ofte og om de politiske Begivenheder, paa hvilke Tiderne da var saa frugtbare. Der blev et virkeligt Venskab imellem os, som ikke ophørte, fordi jeg flyttede bort fra Gaarden.

Nathanson havde gjort sig meget fortjent af sin Nations Fattig- og Skole-Væsen her i Staden, og ligesom han, medens vi boede i Gaard sammen, ofte raadførte sig med mig derom og om hans andre private Anliggender uden for Handelen, saa er dette endnu (1808) jævnligen hans Ærinde til mig.[1])

Min anden Vært, hans Compagnon *Meyer*, var de første Aar, jeg boede i Gaarden, et større Barn af Tænkemaade end af Alder[2]). Han manglede ikke det, man kalder Hoved, endnu mindre Nærings-Vid, men han var blottet for alle Kundskaber, søgte kun Omgang med unge Jøder uden mindste Dannelse og saadanne, som snakkede ham efter Munden. Da han, naar han ikke var i Boutiqven oven paa, hvor han var meget paapassende, skulde have noget Morskab og Fornøjelse, saa fik han ad-

---

[1]) Det er den bekendte nationaløkonomiske Forfatter og Redaktør af „Berlingske Tidende" Mendel Levin Nathanson (1780—1868) her er Tale om. Han tog 1798 Borgerskab i Kbhvn. og gik 1799 i Kompagni med sin Fætter og Svoger Meyer Moses Meyer. S. A. giftede han sig med Esther Heerfort (1777—1849). 1806 blev han Asocié af det store Handelshus Meyer & Trier. Omtrent samtidig begyndte han sin energiske vidtudstrakte Virksomhed, der paa alle Omraader gjorde ham til en af Landets dygtigste og mest fortjenstfulde Mænd.

Gudes Omtale af M. L. Nathanson har sin særlige Interesse ved, at Gude ikke oplevede at se ham i hans Velmagtstid.

[2]) Meyer Moses Meyer (1781—1856) var en Brodersøn af den ovennævnte Hofraad David Amsel Meyer og en Fætter til M. L. Nathanson. Han blev 1799 gift med dennes Søster, Bella, (død 1850). Nathanson og Meyer ejede Stedet paa Hjørnet af Skindergade og Skoubogade, nuv. Nr. 5. (Meddelt af Bibliothekar J. Fischer).

skillige Tilbøjeligheder, af hvilke den sidste var at købe Ridehest, lære at ride og brillere med Ridetøj. Denne Lyst gik endog saa vidt, at han anskaffede sig en Køre-Hest og Vogn dertil, siden 2, tilsidst 4 Heste og 2 Vogne, lejede Sommer-Værelser uden for Staden, og maaske skulde have tilsat sin Formue, naar Farbroderen *D. A. Meyer* ikke havde truffet Foranstaltninger til nogenledes at indskrænke ham. Imidlertid blev det en Følge af denne hans Levemaade, at deres Compagni-Handel blev ophævet, og *Nathanson* blev Associé af Handelshuset *D. A. Meyer & Trier* i Kalveboderne,[1]) hvor han og med Familie flyttede hen strax efter at jeg havde forladt Gaarden.

Jeg kommer nu til den for mit elskte Fædreneland og mig selv saa vigtige Tidspunkt August Maaned 1807.

I et Selskab, hvor jeg var den 9. August om Aftenen, hørte jeg for min Del først, at der med Posten samme Dag var kommen Ordre fra Kronprinsen i Holsten til Kjøbenhavn om at ruste af alle Kræfter. Kun 5 Dage tilforn gik jeg med mine 2 yngste Børn om Eftermiddagen til og fra Charlottenlund og saa ved denne Lejlighed den Række af engelske Skibe, som laa i Beltet langs ned mod Kjøbenhavns Rhed. Cancelli-Præsidenten *Kaas*, som jeg om Aftenen paa Hjemvejen talte med i Vinduet paa hans Landsted tæt ved det forrige Tueborg, tænkte da uden Tvivl, lige saa lidet som jeg, paa, at deres Ankomst galdt os; ellers havde

[1]) Nuv. Frederiksholms Kanal.

han vel ikke da indladt sig med mig i Samtale om en Sag, hvilken man ikke vilde have Tid at tænke paa, naar man fik langt vigtigere Ting at bestille.

Den 15. August ud paa Eftermiddagen fik jeg et uventet Besøg af Chirurgen Professor *Winsløw*, til hvem General-Commandoen havde overdraget at føje de fornødne Foranstaltninger i Henseende til Lazarethers Anlæg m. v., som foreviste mig en Ordre fra samme om at oprette et saadant i Waisenhusets Gaard, som dertil var udset for Land-Værnet, og bad mig dertil komme sig til Hjælp i alle Henseender.[1]) Jeg svarede, at det traf saa vel, at den største Del af Waisenhuset stod ledig, da Kongen ikke havde givet Resolution paa en ham af Directionen Maaneden forhen forelagt Plan til et vist Antal Børns Indtagelse i samme m. v. Foreløbigen underrettede jeg ham om, at jeg ansaa Sidebygningen i Gaarden dertil beqvemmest. — Vi gik overalt i Sidebygningens 3 Etager, hvilke ganske kunde overlades til Brug for Lazareth med Køkken og alt, og udkastede jeg i Hast en Plan for ham, hvorledes jeg troede, at alt dér kunde indrettes. Han bifaldt denne og sagde at en Mand ved Navn *Friese*,[2]) der havde staaet som Regiments-Chirurg i Tjeneste i Norge og nu var ansat som første Læge ved dette nye Lazareth, endnu samme Aften vilde komme til mig og aftale det videre fornødne. Det varede ikke heller længe, førend han

[1]) Lazarettet var beregnet paa at optage 60 Menige af Landeværnet.

[2]) Regimentskirurg Henrik Frederik Friese blev senere, fra 1812 til 1815 ansat som Kirurg ved Brandvæsenet. Han døde 1815, 68 Aar gammel.

kom. Han var mig ganske ubekendt og lod til at være en artig Mand; dog forekom han mig noget for sød og sledsk. Han fandt de af mig anviste Lejligheder beqvemmelige og gode, og anvendte vi Aftenen og den følgende Dag, som var en Søndag, til at ordne alt. Senge indbragtes i Sidebygningerne, alt Tilbehør indførtes, saavelsom Oeconomisager, Bandager, Medicamenter, Instrumenter osv. Tilsidst kom 6 Chirurger og de fornødne Fruentimmer til de Syges og Saaredes Pleje. Jeg overlod *Friese* efter hans Anmodning 2 Værelser i 3. Etage i Forhuset, men da jeg nøjere lærte at kende ham og mærkede hans Næsvished, trak jeg mig tilbage, helst da jeg hørte, at han havde Værelser paa Lille Købmagergade, hvor hans Kone og Datter var, med hvilke han levede i slet Forstaaelse.

Søndagen den 16. August gjorde Fjenden Landgang i Baade og paa Flaader ved Fiskerlejet Vebæk og udbredte sig siden fra Vebæk-Bakken til Charlottenlund og Frederichsberg. Han plantede i de følgende Tider Kanoner paa Øster-Bro, ved Nørre-Allé og paa Nørre-Bro; et svært Batteri opkastedes ved St. Hans Hospital, ligeledes i Lysthaverne bag Søerne, atter andre paa Vester-Bro, og endelig et ved det gamle Pesthus, af hvilket Hospital, som var nedlagt, da det flyttedes til St. Hans Hospital, der til den Tid var kaldet Ladegaarden, da intet var tilbage; men efter at der i nogle Aar havde boet en Gartner, var der af en Murermester *Lange*, der døde som Major ved borgerligt Artilleri, opført et ganske vakkert Landsted

med en smuk Have, som efter hans Død var solgt til en fhv. China-Præst, ved Navn *Tegder*, som da var Ejer deraf. — —

Den 20. aarle Morgen gjorde vi igen et Udfald.[1]) Dagen derpaa mod Aften, da jeg gik paa Volden med min ældste Søn, — den yngste var i det nyligen oprettede Studenter-Corps, hvortil han strax havde meldt sig — og kom hen imod Nørre-Port, steg jeg op paa Forhøjningen for at se ud over Volden. Englænderne kastede i det samme et Par Bomber, som sprang i Vandet paa denne Side Blaagaard, og da jeg ansaa det for let muligt, at de kunde kaste flere, som kunde række ind paa Volden, gik jeg ned ad Vold-Bakken ved Nørre-Port og lige hjem.

Lørdag den 22. August, da jeg om Aftenen var kommen hjem fra min Ven, Stiftsamtmand *Thodal*,[2]) hvor jeg havde spist i et lidet Selskab som ellers jævnlig om Lørdag Aften — ikke troede jeg, at dette just skulde være den sidste Gang — og vilde gaa tilsengs imellem 11 og 12, da alting havde været roligt hele Dagen, kastede Fjenden 3 Bomber, uden Tvivl fra deres Batteri udenfor Øster-Port, saavidt jeg kunde dømme af Lyden.

Søndag den 23. August under Højmesse hørtes en stærk Canonade fra Rheden, som varede til

[1]) Englændernes Belejring af Kjøbenhavn maa i sine Enkeltheder antages at være bekendt af de forskellige, mangfoldige Fremstillinger. Af Gudes Manuskript er derfor kun medtaget de Oplevelser, som vedrørte ham selv personlig og som levende sætter Læseren ind i de Tanker og Følelser, som besjælede ham i disse mærkelige Dage.

[2]) Laurits Andreas Thodal (1718—1808) blev 1770 Stiftamtmand over Island og Færøerne. Efter sin Afsked 1785 boede han i Kbhvn. Se Gudes Omtale af ham, som her er udeladt, i Pers. Tidsskr. II. 2. Side 190.

henimod 1. Den 24. om Eftermiddagen mod 4, da jeg just kom ud fra den kgl. Sadelmagergaard tæt ved Tøjhuset, hvor jeg havde havt et Ærinde, saa jeg en stærk Røg opstige bag over Vester-Vold, hvilken jeg snart hørte, kom fra Reberbanerne uden for Vester-Port, hvori vi selv havde sat Ild, paa det at Fjenden ikke skulde have Skjul bag samme. Man havde just valgt den Tid, fordi Vinden bar fra Staden. Den 25. strax efter Middag gjorde vi atter et Udfald. Om Eftermiddagen Kl. 3, ligesom vi skulde rejse os fra Middagsbordet i et Værelse ind til Gaarden, hørte vi et skrækkeligt Knald paa Gaden. Det forekom os, som noget var faldet ned, og da jeg ilede ned ad Trapperne til Porten, mødte man mig dér med et Menneske, som blev baaret ind, og saa jeg hans Skjorte og Buxer ganske blodige og han selv bleg som et Lig. Dette Syn forskrækkede mig saa meget mere, som det var saa ganske uventet og den første Saarede, jeg havde set; det var og den første, som kom paa Lazarethet. En Bombe var falden ned og sprungen lige udenfor Postgaardens Port, i hvilken denne Mand, som var Favnsætter, havde staaet tilligemed flere; af disse kom ingen til Skade, men ham havde et Bombestykke slaget paa det yderste tykke af Laaret, af hvilket Saar han dog efter nogle Ugers Forløb var helbredet. Omtrent paa samme Tid faldt nogle flere Bomber hist og her i Staden og gjorde ubetydelig Skade paa Tage og Skorstene. Det var Prøve-Bomber. Da et Stykke Bombe og var faldet paa Taget af det Hus, hvor Regiments-

Feltskærer *Frieses* Værelser var paa Lille Købmagergade, løb hans Kone og Datter op til ham i Waisenhuset, hvor han indlogerede dem i de 2 Værelser i 3. Etage til Gaden, som jeg havde overladt ham til Lazarethets Brug, hvori de og Dagen derpaa henflyttede det bedste af deres Meubler.

Den 28. om Formiddagen brændte vi selv en Del af Forstæderne som forhen Reberbanerne, hvilket uden Tvivl dog ikke var til megen Nytte. — — Den 1. September strax efter Middag saa jeg fra Vinduet i mit Contoir en engelsk Officer, der var kommen som Parlamentair ind igennem Nørre-Port, ledsages ned igennem Store Købmagergade, med et hvidt Bind for Øjnene, af danske Officerer og Vagt til vort Hoved-Qvarter i Raus Gaard [nuv. Hotel d'Angleterre] paa Kongens Nytorv. Mange Mennesker fulgte efter, men den største Taushed herskede blandt alle. Den 2. September imellem Kl. 5 og 6 gik jeg op til Ridebanen ved det afbrændte Slot for at se Studenterne dér exercere, blandt hvilke min yngste Søn og var, og gik jeg ned til Kongens Sadelmager, med hvem jeg skulde tale, og da Klokken var henimod 7, jeg gik derfra, var det min Tanke at ville gaa ned igennem Prinsens Gade igennem den saakaldte philosophiske Gang, i hvilken Telte paa begge Sider var opslagne for en Del af Landeværnet, over Volden og hjem. Dagen havde været skøn, Aftenen var blid; som jeg siden hørte, havde der været mange i Rosenborg Have, der nu saa meget mere besøgtes, som Stadens Porte var lukkede,

og Musik havde der været ved Hovedvagten paa Kongens Nytorv formedelst det derved saa nær værende Hoved-Qvarter. Men da jeg kom paa Prinsens Bro, saa jeg en Bombe springe i Luften over Købmand *Bügels* Gaard i Kalveboderne imellem Prinsens- og Wigants-Gade; vel var den ikke anderledes at se end de flere, jeg Dagene tilforn havde set i Luften, og som kastedes fra Sø-Siden; formedelst den højlyse Dag blev man heller ikke mere vaer end nogle sorte Stykker i Luften, men jeg tog Beslutning at gaa den korteste Vej ad Gaderne lige hjem. Klokken imod $7^1/_2$ Aften, som jeg sad og læste ved Vinduet i vor inderste Sal til Gaden, og min Kone var i den yderste, hvortil Døren stod aaben, hørte jeg min yngste Søn, som havde været ved Studenter-Exerceringen, komme fra Forstuen og bede sin Moder om nogen Aftensmad. Jeg rejste mig og vilde gaa ud til dem; men næppe var jeg kommen ind i Salen, hvor vi 3 nu gjorde som een Gruppe ikke langt fra Vinduet, førend en Granat sprang med et skrækkeligt Knald i lige Linie udenfor samme, og skøndt det var endnu lys Dag, saa vi tydeligen en Ild-Tunge at gaa ud fra den. Min Kone gav et stort Skrig fra sig og raabte: „Herre Jesu! Nu vaagner Ulykken!“ og sank derpaa i Armene paa min Søn og mig, der stod som forstenede. Mine andre 3 Børn saa ikke dette skræksomme Syn, min ældste Søn, som desuden ikke kunde høre, var i et andet Værelse; min ældste Datter var Dagen forhen taget ud til sin Cousine, Etats-Raad og Liv-Medicus

Guldbrands Datter paa St. Annæ Plads ved Bredgaden, hvor hun forblev, og min yngste Datter var nede i vort Kælder-Køkken, hvor hun kun hørte Knaldet; at dette foraarsagede en stor Forvirrelse paa Gaden, hvor dog ingen kom til Skade, kan man let tænke. Regiments-Chirurgus *Friese* var strax kommen til os for at erfare, hvad der var passeret, tilraadede mig, at det var bedst, at vi samtlige gik ned i Køkkenet, som han vidste var i Kælderen. Da vi i samme Øjeblik hørte et endnu større Knald af en Bombe, som sprang andetsteds, ilede jeg og at lede min Kone ad Trapperne derned, for at bortfjerne hende fra videre Fare. Min Søn fik og sin Broder derned, og min yngste Datter var der allerede.

Saa snart man havde begyndt at tale om, at Fjenden vilde bombardere Staden, havde jeg gjort min Casse løs af Gulvet, havde deri nedlagt det vigtigste, jeg selv var Ejer af, samlet mine nyeste Regnskaber i Sække, paa det at det strax kunde føres bort, skøndt jeg egentlig ikke vidste hvorhen, i Fald Ildebrand skulde komme paa. Længe blev jeg for min Person ikke i Kælderen, men løb strax op paa Contoiret i Stueetagen, bragte samtlige Sække ved et Par af Chirurgernes velvillige Hjælp ned i Kælderen ved Siden af Køkkenet, og fik Jærn-Cassen med det videre ved Gaardskarlen og Portneren ligeledes derned.

Strax efter blev der Allarm, at en Bombe havde sat Ild i *Tuteins* Pakhus ved hans Gaard i Vimmelskaftet, som gik bag til *Stephensens* store Bryg-

gergaard i Badstuestrædet lige for Brolæggerstræ-det, hvilket, saa vidt jeg veed, var det første Sted, hvor der ved Bombardementet opkom Ild, og Barbarerne, som havde tændt den, søgte bestandigen ved Granater og Brandkugler at holde den ved-lige; de sang fra Minut til Minut igennem Gaderne. Det lykkedes dog at slukke denne Brand saa vel som en senere, som jeg saa fra mine Vinduer at være antændt i Baggaarden hos Bager *Hahn* paa Købmagergaden lige for Hyrekuskene.[1]) Ud paa Natten afbrændte ganske fornævnte store Pakhus med et betydeligt Vare-Forraad hos Købmand *Tutein* i Vimmelskaftet, ligesom og Bundtmager *Liebenbergs* Gaard sammesteds og ud til Hyskenstrædet. Men Brand-Corpset dæmpede eller forekom dog denne Nat Ildebrande paa 38 forskellige Steder.

Fra det Øjeblik af, at *Friese* var gaaet med min Kone ned i Kælderen uden for vort Køkken, gik han ikke mere op paa sit Værelse, men forblev der. Derved blev den og et Samlingssted for samtlige 6 Chirurger. Kort efter Bombardementets Begyndelse bragtes allerede Saarede og deriblandt mest Fruentimmer ind til Lazarethet. Disse var slagne paa Gaderne, medens de havde været ude i Ærinder, og førend man endnu kendte den Fare, som der var i at være ude.

Ynkeligt var det at høre Skrigene af dem, der blev trufne af Bombestykker, eller som slæbtes

---

[1]) Nuv. Købmagergade 26, hvor der gennem mange Generationer har været Vognmands-Forretning.

saarede ind, naar de ikke var saa forknusede, at de ingen Lyd kunde give fra sig; hjærterørende at se Børn og Aldrende iblandt disse i den rædsomste Forfatning, gyseligt at høre deres af Smerterne udpressede Hvin, medens de slæbtes over Stiftelsens Gaard og op ad Trapperne til Sygestuerne, og Hjærtet blev saa beklemt ved siden at se dem paa det qvalfulde Leje, at det var, lige som mit skulde briste. — Som Stiftelsens Inspecteur havde jeg Ret til et Slags Opsyn over det hele, endog i Henseende til Lys, som man løb allevegne med, og Ild, der enten ved Uforsigtighed eller ved Fjendens Bomber, Granater, Brand-Kugler og Ild-Raketter kunde opkomme; men samtlige Chirurger, som fra deres første Ankomst havde vist Agtelse og Fortrolighed til mig, saa mig gerne iblandt sig, og selv vilde jeg erfare, om der fra min Side kunde gøres noget for de ulykkelige Qvæstede. De fleste af dem, som indkom, døde endnu samme Nat. *Friese* klagede over, at han ikke befandt sig vel, og ud paa Natten og endnu mere de følgende Dage lærte jeg tilfulde at kende ham. En Vinhandler, som havde lejet Kælderen i Forhuset til Vin-Oplag, havde skænket nogle Ankere gammel Fransk-Vin til Landværns-Lazarethets Syge og Saarede. Af denne Vin lod *Friese* bringe nogle Flasker ned i min Kælder; ud paa Natten lod han en af Lazarethets Jernsenge bringe ned, lod den sætte op i en Krog i Kælderen, lagde sig selv i den, foresnakkede os en Del om den grulige Hovedpine, han følte. Her blev han liggende,

overladende de ulykkelige Saarede til Guds Forsyn og Chirurgerne.

Om Morgenen Kl. 7 faldt den første Bombe i Waisenhusets Gaard. Den kom ned igennem Taget i Sidebygningen og sprang i 3. Etage i et Kammer, hvor der var nogle af Landeværnet, som nogle Dage tilforn var kommen paa Sygestuen for ubetydelige Svagheder; men ingen af dem kom til Skade. Jeg ilede til for at slukke, — thi paa alle Lofter og Etager var sat Kar med Vand — Brandfolk blev kaldt til Hjælp, men der var ingen Ild, og den Røg og Damp, man havde set, var kun af Gibsdækkene m. v., som var nedslagne. Endnu samme Formiddag meldte disse Landværns-Folk sig ud fra Sygestuen som friske og sunde og bad Fanden blive der længere.

Bombardementet ophørte den 3. September om Morgenen Kl. $7^1/_2$, efter at det uafbrudt havde varet i 6 Timer og i de paafølgende 6 havde sagtnet noget. Da saa man i den nordre Del af Staden de fleste Huse at have faaet Skade, Tagene fulde af Huller, Vinduerne sønderslagne, Murene gennemborede eller nedstyrtede, Gaderne oprodede og paa sine Steder ufremkommelige. Om Formiddagen flyttede mange til Christianshavn. — Enhver gik det vel da som mig, at Sjælen havde været saa indkrympet til sig selv, at man næsten ikke havde erindret sine Venner, eller endnu mindre havt Lejlighed til at erkyndige sig om, hvorledes det var gaaet dem. Længere end til henimod Kl. 9 om Morgenen biede jeg dog ikke, førend jeg sprang

hen til min mangeaarige Ven, Oldingen, Justits-Raad *Schmidt* i Klareboderne, og hvor glad blev jeg ikke ved at se, at hans Hus endnu var skaanet, og at han selv laa rolig i sin Seng i hans lidet Sovekammer til Gaarden.

De øvrige Timer af Dagen gik alt for hastigen bort; thi førend det endnu blev mørkt, begyndte de fjendtlige Batterier paa ny. Sprøjterne var nu i god Stand; Brandfolkene, hvis Tal betydeligen var bleven forøget ved Frivillige, som havde givet sig dertil for at slippe for at tjene under andre Corps, var i fuld Virksomhed, og den Erfaring, de Natten tilforn havde havt, havde givet dem mere Mod. —

Den Kælder uden for mit Køkken, hvori min Kone med de flere havde fordrevet Natten, var et meget usikkert Opholdssted. Jeg havde derfor strax om Formiddagen udset dem et andet Tilflugtssted, nemlig Bogtrykkerens Kælder-Køkken[1]) paa den anden Side af Porten, og her passerede hun, min ældste Søn og min yngste Datter Natten; thi min yngste Søn havde som Student Vagt ved Kongens Palais paa Amalienborg. *Friese* fordrev for sin Person Natten med at drikke og sove uden at sætte en Fod paa Stuerne. Jeg og Bogtrykkeren, i hvem jeg havde en ferm Medhjælper, var overalt tilstede, saa snart vi hørte en Bombe springe i Nærheden eller noget Anskrig uden fra.

Tidlig paa Aftenen fløj en af Congreves nyop-

[1]) Waisenhusets Boglade og Bogtrykkeri var ved Paasken 1807 flyttet ind i Gaarden paa Købmagergade, nuv. Nr. 44.

fundne Raketter mod det ene Vindu i Forstuen uden for mit Contoir, skulde og have tændt, naar vi ikke strax havde været ved Haanden og slukket. Ud paa Natten slog en lige saadan et Vindu itu og gik ind i Bogtrykkeriet, men da man strax blev det vaer, gjorde den meget liden Skade, og dette Ildrør har jeg endnu. Siden kom jeg i Frygt for, at der skulde komme Ild i Qvist-Etagen paa Hjørnet af Købmagergade og Løvstrædet, hvor jeg fra mit Vindu saa, at en saadan Raket allerede havde tændt, først i Gardinet og siden i Panelet i Værelser, hvoraf Folk var udflyttet, hvilket flere Steder var Aarsag til megen af den Ildebrands-Skade, som skete. Dog kom Brandfolkene dertil saa betids, at Ilden blev slukket. Havde det været den 3. Bombardements-Nat, da Sprøjterne for største Delen var ødelagte og mange af Brandfolkene ihjelslagne, saa havde hele Gaarden vist brændt og antændt baade Købmagergade og Løvstrædet.

De fjendtlige Batterier arbejdede hele Natten og næsten den hele Dag den 4. September, uophørligen rettede ikke alene til de samme Punkter, men endog uden at unde de øvrige Byens Dele nogen Ro. Ogsaa Hoved-Qvarteret, som for nogle Dage siden var henlagt fra Citadellet til Kongens Ny-Torv, blev nu ligeledes et Maal, hvorved Skræk udbredtes over de Egne af Staden, som hidindtil havde været nogenledes rolige. Mange Steder opkom om Natten Ild, men allevegne blev den slukket. Tysk Kirke paa Nørre-Gade led og denne Nat forfærdelig, da over 100 Bomber og Granater

gennembrød dens Hvælvinger og anrettede stor Skade paa dens Begravelses-Capel. Mod Morgenstunden kom Ild i Frue Kirkes Spir. Taarnet styrtede siden, vel for det meste indad, men tændte dog adskillige af de nærmeste Huse. Denne Nat led og Waisenhusets Gaard saa meget, at ved Vurdering, som jeg i den paafølgende Sommer lod optage over Skaden, blev den taxeret til 1670 Rdl. Endog i den liden dertil hørende Have saa jeg siden efter, at en Bombe var falden ned, havde mylet[1]) i Jorden og ved sin Springen havde slaget Huller i Murene og de nærmeste Huse. Dagen tilforn havde jeg ladet en stor Del Grus kaste op for Vinduerne, som gik ud til Gaarden, efter at Skodderne først var lukkede for samme. Denne Nat saa man sig nødt til at afvise dem, der kom med Qvæstede af alle Slags, paa det at der ikke skulde blive saa fuldt, at ingen af Landværnet dér kunde modtages, hvorfor der og blev sat 2de Landværns-Soldater med dragne Sabler udenfor Stiftelsens Port. Ikke desto mindre brød man dog ind med adskillige Qvæstede, og man indtog og nogle, som paa det ynkeligste bad for sig imellem Hænderne paa deres Bærere, og disse nød da den første Forbinding, men bragtes siden andetsteds hen.

Gyselig var denne Nat. Luften var ildrød af Luerne ved Frue Kirkes, Nørre-Gades og Kannike-Strædernes Brand, Bomberne, som bestandigen kom 2 og 2, knaldede hvert Øjeblik, Ild-Raketterne hvinede i Luften, Død og Forfærdelse udbredte sig

[1]) mylet, gammelt Udtryk.

allevegne. Min Kone og Datter holdt sig bestandigen i Kælder-Køkkenet, og ved det Haab, som jeg stedse understøttede hos dem, at de dér vare, næst Guds Varetægt, i Sikkerhed, gjorde Angesten og Skrækken mindre Virkning paa dem, end jeg havde frygtet for. Lidet hjalp det og, at en Del Personer dér var forsamlede, af hvilke den ene trøstede sig ved den andens Nærværelse. Min ældste Søn, skøndt han ikke kunde høre, følte dog Knaldene, og, da han meget godt mærkede, at den største Fare og Ulykke truede Staden, Gaarden og enhver i samme, maa hans Forfatning under alle disse græsselige Scener have været saa meget beklageligere, som han ingen Trøst kunde modtage, og naturligvis maatte frygte for, at det vilde vare saalænge, indtil alting var sønderskudt, da det nu var 3. Nat han erfarede denne Elendighed. Han sank derfor og mod Morgenstunden fra Stolen, han sad paa, afmægtig om i Armene paa et ham fremmed Fruentimmer, som sad ved Siden af ham. Men han kom sig dog igen, og meget kom denne Mathed vel af, at han som vi andre i nogle Dage ikke havde faaet synderlig Mad, og nu paa 3. Nat ingen Søvn. At han iøvrigt havde rigtige Begreber om Aarsagen til og Virkningen af de Rædsler, han erfarede, saa jeg, da man kom i Rolighed igen og han med Kridt aftegnede mig paa Bordet: Mørsere, Bombernes Buegang osv.

Hvad jeg selv havde igennemgaaet fra den Dag, Fjenden begyndte sit røverske Anfald mod os, er den Alvidende bedst bekendt! — I Morgenstunden,

ligesom jeg var kommen ned i Køkkenet for at se til min Kone og Børn, hørte vi en skrækkelig Allarm og tilsidst et Slag mod Køkkendøren, der var lukket og iøvrigt tyk og stærk. Jeg og Bogtrykkeren ilede strax ud for at se, hvad det var, og da erfarede vi, at en Bombe var slaaet ned igennem Taget og 2 Lofter over den Del af Forhuset, i hvilken mit Sovekammer var, var sprungen i samme, havde splittet, hvad der fandtes lige til Panelet og endelig et stort Stykke af den faret igennem Gulvet. Havde jeg den Gang været paa Trappen eller i Gangen, var jeg uden Tvivl bleven dræbt eller qvæstet. Billigen anser jeg det derfor som Guds Forsyn over mig, at jeg just paa den Tid var i Kælder-Køkkenet. Man maatte se vort Sovekammer for iøvrigt at forestille sig det ret![1])

Ikke længe derefter blev ny Allarm: en Bombe faldt ned igennem Taget i Forhuset til Gaden igennem 2 Lofter, 3. Etage og de to Sale i samme, splittede det meste ad, som der var, og slog hele Gibsdækket ned i 2. Etage i min Sal ved Siden af Collegie-Stuen.

Disse to sidste Tildragelser satte min Kone i saa megen Skræk og Bekymring, at hun spurgte mig, om vi da alle skulde knuses i denne Gaard, der var ligesom et Maal for Fjendens Bomber, fordi jeg var Inspecteur for Stiftelsen? Jeg svarede hende, at da jeg nu havde udholdt tre saa farlige Nætter og Dage i Waisenhusets Gaard, kunde jeg vel for-

[1]) Den meget vidtløftige Beskrivelse af Ødelæggelsen er udeladt, lige som den hele Fremstilling af Forholdene i Waisenhuset under Bombardementet er en Del forkortet.

svare at forlade samme for at bringe hende og vore Børn i Sikkerhed, lige som det vel og var Tid til at tænke paa at skaffe min Casse, Regnskaber osv. ud af Gaarden.

Hun foreslog Christianshavn. „Jeg veed nok," sagde jeg, „at man dér troer sig sikker, men det er efter mine Tanker saa langt fra, at man dér kan være betrygget." „Til hvem," spurgte jeg, „paa Christianshavn mener Du desuden, at vi skulle søge hen?"

„Til Capitain *Koefoed!* Han beboer sin store Gaard ganske alene, var en Ven af min Fader, har ham for en Del at takke for sin største Lykke; og han vil vel derfor ikke undslaa sig for at modtage hans Datter og hendes Børn for en kort Tid og indtil denne Ulykke er gaaet over."

„Velan," sagde jeg, „vi ville gaa derud, men jeg maa have mine Embedssager med."

Paa Købmagergade boede en Bager, som jeg havde havt Lejlighed til at gøre nogle Tjenester; til ham sendte jeg Bud om at laane mig sin Vogn, og det traf sig saa heldigt, at jeg fik den, hvilket jeg betragter som et Venskabs Stykke. Den kom strax. De fornævnte Sager, tilligemed det vigtigste af vort eget, blev hurtigen pakket paa; min Kone lod Sengeklæder til et Par Senge lægge oven derpaa, og nu gik jeg med hende, min ældste Søn og yngste Datter ud ad Waisenhusets Port, og Vognen lod vi køre for an.

Det var den skrækkeligste Gang, jeg har gaaet min Levetid, og give Gud, den heller aldrig maa

blive saaledes mere! Bombardementet var endnu ikke ophørt, men naar Bomberne kom, var de saa meget farligere, som man formedelst den lyse Dag nu ikke kunde se dem i Luften, den største Bombe højst som en sort Plet. Hvad jeg tænkte, taug jeg med for min Kone og Datter, til min Søn havde jeg jo intet kunnet sige. Vi listede os under Waisenhusets Vinduer, min Søn og Datter lod jeg gaa bag efter os, min Kone havde mig under Armen, og jeg trak af med hende det stærkeste jeg kunde, ned ad Store Købmagergade. Ved vor Nabos, *Tuteins* Port, laa en Hest, som et Bombestykke havde flaaet Indvoldene ud af, allerede dette Syn frapperede min Kone overmaade meget; hun havde i nogle Dage ikke spist, lige saa lidet sovet om Nætterne, var desuden corpulent og ikke vant til at gaa stærkt, ikke desmindre maatte jeg dog gaa med hende det hurtigste jeg kunde, thi hvert Øjeblik ventede jeg, at en Bombe eller Granat skulde naa os paa Vejen. Hvert Øjeblik saa jeg mig tilbage for at erfare, som jeg sagde, om Børnene, der var i Hælene paa os, fulgte med; men egentlig var det for at opdage om nogen Bombe kom farende i Luften efter os, paa det at vi i saa Fald kunde alle lægge os næsegrus ned paa Gaden og derved maaske reddes, naar den sprang. Af og til hørte vi Knald, og jeg sagde til dem, at det kun var Skud fra vore egne Volde.

Hvor besværligt det end var for min Kone saaledes næsten at løbe afsted, turde jeg ikke give hende mindste Pusterum, endog da vi havde naaet

Slotspladsen og det afbrændte Slot; først, da vi var komne under Børsen paa den Side, hvor Canalen er, blev jeg staaende med hende, paa det at hun, som var ganske ude af Aande, skulde komme til at trække Vejret. Vejen blev nu her vanskelig at komme frem ad; utallige Fodgængere, som ilede til Christianshavn og andre igen derfra, sinkede meget baade os og vor Vogn og, da vi kom mod Knippelsbro, var vi atter her i største Fare, eftersom en af vore Orlogs-Brigger, som var lagt mellem den og Langebro, begyndte at skyde Skud i Skud imod det Batteri af Fjendens, som havde beskudt Tømmerpladserne, for at understøtte vore Kanonbaade, og Fjenden altsaa fyrede paa dem igen.[1]) Men Gud, som havde bevaret mig og mine i Waisenhusets Gaard, var og vor Ledsager paa Vejen derfra, og vi naaede lykkeligen *Kofoeds* Gaard.[2])

Her vilde min Kone ikke gaa ind førend jeg først havde talt med Manden og Konen om vor Modtagelse, men blev staaende med Børnene i Porten. *Kofoeds* Kone modtog mig meget høflig efter at have hørt min Anmodning, og sagde, at vel var nogle gode Venner allerede tyede ud til dem, men derfor kunde de vel endnu modtage os, dog var det bedst, at jeg talte med hendes Mand derom. Dette fandt jeg og billigt, gik ud til ham i Gaarden, hvor han stod og talte med en Mand, og bad ham om Husly for Kone og Børn og et eneste

---

[1]) Se Memoirer og Breve IX. Kommandør Paludans Erindringer, Side 174 flg.
[2]) Nuv. Nr. 11 Overgaden neden Vandet, den Heeringske Ejendom.

Læs mest Embedssager, indtil man saa, hvad Enden blev paa de Ulykker, som Staden og vi alle nu vare i. For at characterisere *Koefoed*, som fra en bornholmsk Bondedreng uventet var bleven til Ejer af nogle Tønder Guld, var stoltere af sine Penge end en tysk Adelsmand af sin Stamtavle, og i sit Væsen havde noget hæftigt og but, troer jeg det saa meget mere passende her at anføre en Ligtale, som jeg selv har hørt af ham, som den viser det Forhold, hvori han havde staaet til min Kones afdøde Stedfader, Capitajn *Laalle*. Da denne Mand, den eneste, som *Kofoed* i hele Staden havde Respect for, skøndt han var ham i Væsen og Tænkemaade yderst ulig, i Aaret 1804 ved Døden var afgangen, og *Kofoed* blev buden at følge hans Lig til Jorden, forlangte han af Bedemanden, at Laaget ikke maatte komme paa Kisten, førend han Begravelsesdagen var kommen i Lighuset, da han vilde se Liget førend Laaget skruedes til. Dette vilde man ikke nægte *Koefoed*, han var en af de sidste der kom. Han stillede sig derpaa ved Fødderne af Liget, betragtede det nogle Øjeblikke og sagde højt i alles Nærværelse: „Ligger Du dér, min stolte Kammerat! Du har Død og Pine sat Hoved paa mig! — Slaa saa Kisten til!“

Efter det Bekendtskab, som jeg efter det foranførte havde til *Kofoed*, ventede jeg ikke den venskabeligste Modtagelse af ham, men jeg haabede dog, at den almindelige Ulykke, som hang over hans som over enhvers Hoved, skulde have nedstemt hans Character, og blødgjort hans Hjærte for

hans afdøde Vens Datter og dennes Børn. Uventet var det derfor, da han svarede mig: „I er Død og Pine nogle forunderlige Folk! I troer, man skal gøre Anstalt for Jer, saasnart I kommer! Hvor er Jer Vogn? Her er kommen saa mange før Jer.“ Førend jeg kunde svare, raabte han til en Kusk: „Hans Tøj kan hisses op paa det øverste Høloft!“ og derpaa vilde han gaa. Nu følte jeg al hans Vrangvillighed eller skal jeg sige Uforskammethed. „Gør Dem ingen Umage,“ sagde jeg, „med Foranstaltning for min Skyld; mine Embedssager vil det være uforsvarligt at hejse op paa det øverste Høloft i en Bindingsværks Bygning. Jeg vil gaa til Capitain *Dahl*. De skal have Tak for mig.“

Glad over at blive mig qvit vilde han nu vise mig den korteste Vej til *Dahl*, men jeg forlod ham, løb op til *Kofoeds* Kone i Stue-Etagen, som jeg syntes at burde takke for den gode Modtagelse, hun havde tiltænkt os. Her fandt jeg nogle faa Personer af *Kofoeds* Venner ved et vel opdækket Frokostbord, hvori den gode Kone bad mig tage Del, men jeg frabad mig dette og tog strax den høfligste Afsked med hende.[1])

Som Executor af afg. Capitajns *Køhlsens* Testamente havde jeg lært at kende *Dahl* som en god, ligefrem, ærlig og tjenstagtig Mand. Dette bestemte

[1]) Skibsreder, Grosserer, Brygger og Godsejer Hans Peter Kofoed var født paa Bornholm og havde tjent sig op ved Skibsfart paa Vestindien. Han solgte sit Skib „Brødkurven“ og købte 1783 Gaarden paa Christianshavn og opførte 1785 dens nuværende Façadebygning. 1810 købte han Godserne Aastrup og Holbæk Ladegaard. Han døde 1812, 69 Aar gammel. Han var gift med Marie Bohn (1760—1838), som ved Klogskab og Sparsommelighed forøgede den store Formue, af hvilken hun stiftede store Legater m. m., og blev derfor 1818 udnævnt til Etatsraadinde.

mig til at tage Tilflugt til ham. Han var og en Bornholmer, havde faret som Capitain paa Vestindien og var nu Ejer af en Gaard paa Christianshavn i den Gade, som man gaar ned ad til den tyske Kirke.[1]) Hans Kone var mig og bekendt for et fromt og godt Menneske. De modtog os begge meget høfligen og vel, vi skulde faa det lidet Rum, de havde tilbage, og for det Tøj vi medbragte paa Vognen anviste han et ledigt Pakhus til Gaden ved Siden af hans Gaard. Vi modtog med skyldig Taknemlighed deres venskabsfulde Tilbud og lod Vognen køre efter nogle Kister med Linned, som vi havde sat frem i vore Værelser i Waisenhuset. Min Kone havde bragt lidet Brød med i sit Tørklæde, og da *Dahls* saa, at vi kom frem med dette i deres Stue, bragte de Rugbrød, Smør, Ost og kom ind og bad os tage tiltakke. Saa megen forekommende Godhed rørte mig næsten til Taarer, og især min Søn, som jeg havde givet mine 2 guldknappede Stokke i Haanden, satte nu disse fra sig og syntes vel tilfreds og vederqvægede sig med et Smørrebrød. Da fortalte *Dahl* os, at der om Morgenen var kommen en Kugle ind i Loftet paa Kirken, som laa for Enden af Gaden, og at hans Kone siden den Tid havde bedt ham følge hende og Børn ud til en Bekendt paa Amager. „Imidlertid," lagte han til, „overdrager jeg min Gaard til Dem, og De vil faa saa meget mere Rum, som vi forlader Værelserne."

---

[1]) Fhv. Skibskaptajn Peter Christian Dahl ejede Gaarden i Strandgade Nr. 22 B.

Dette gjorde mig meget opmærksom og min Kone meget forskrækket. Et Øjeblik efter hørtes en stærk Bulder bag i Gaarden, en stor Kugle var skudt ind igennem Taget paa hans Brændeloft, hvor den var bleven liggende imellem Brændet. „Nej!“ sagde min Kone, „her kan vi ikke blive. Vi har forladt Købmagergade for at frelse Liv og Lemmer, her er lige saa farligt! Lad os haste at komme herfra!“

Imedens vi boede efter Ildebranden 1795 paa Nørregade, havde vi gjort Bekendtskab med en Fabriqueur ved Navn *Wehage*, en indfødt Brunswiger, som var en formuende og meget vakker Mand. Han ejede en Gaard i Prinsens-Gade paa Christianshavn i den Ende, som fører til Volden, og her havde han drevet Tøjmageri, som han havde nedlagt. Nogle Gange om Aaret havde vi besøgt hinanden, og jeg havde nogle Gange havt Lejlighed at vise ham en og anden Tjeneste. — Jeg løb nu til ham for at høre, om han kunde modtage os. Nær havde det gaaet, som jeg frygtede for: et Par Familier havde allerede taget Tilflugten til *Wehage* med deres Tøj, og det Rum, han tilbød mig, var 3 smaa Værelser i 3. Etage i Baggaarden, som tilforn havde været til Brug for hans Tøjmageri, med en smal Trappe til, og han beklagede iøvrigt, at jeg ikke var kommen før. Saa betænkelig som denne Lejlighed var for mine Embeds-Sager, troede jeg dog at burde modtage den med Taknemlighed. Det traf og saa heldigt, at Bagerens Vogn nu var kommen tilbage, og alt bortførtes fra *Dahls*

Værelser og Pakhus endnu førend han med Familie tog til Amager.

Det var nu over Middag. De gode Folk beværtede os med noget af den Mad, de havde lavet til dem selv, og jeg vilde derpaa strax have gaaet ind til Stiftelsens Gaard og forblevet indtil videre, men min Kone og Datter og yngste Søn, som nu var kommen til os, besværgede mig ikke at udsætte mig for nye Farer og blive den Dag paa Christianshavn, og jeg fandt dette og saa meget mere tilraadeligt, som jeg dels ikke turde gaa bort fra de vigtige Embeds-Sager, dels desuden var saa udmattet, at jeg lidet eller intet skulde have udrettet i Waisenhusets Gaard. Som jeg om Eftermiddagen erfarede, havde *Friese* og strax efter min Bortgang fra samme foranstaltet Lazarethets Flytning ud til Børnehusets Sygestuer paa Christianshavn. Efter at jeg med Kone og Børn var gaaet til Christianshavn, kom en Haarskærer ved Navn *Schmidt*, som i nogle Aar havde friseret mig og som Borger nu stod ved det borgerlige Infanteri, op i mine Værelser, og af egen Drift transporterede han ved et Par Landværns-Karle, som han lejede, et nyt Mahogni Chatol og nogle flere af mine Meubler dels til sine egne Værelser og til Frue-Klosteret i Stormgade ligeoverfor, samt mine Skilderier, som han tog ned af Væggene i Collegie-Salen, og dels ud til *Wehages* paa Christianshavn om Aftenen, ved hvilken Lejlighed jeg fik Efterretning fra Waisenhusets Gaard, der saa meget mere trøstede mig, som Vinden ikke bar derpaa,

og der altsaa var Haab om, at Ilden, som var paa Lille Købmager-Gade og i Landemærket, ikke skulde angribe samme. Bombardementet holdt vel op om Eftermiddagen, men Branden vedvarede i Staden, og Luen, som jeg fra *Wehages* Port saa bestandigen i Luften, ligesom den tykke og sorte Røg deraf, gjorde og saa meget Indtryk paa mig, at jeg ikke havde tænkt paa Søvn, naar mit og mines udmattede Legemer ikke havde aftvunget os den og vi derfor lagt os paa nogle Dyner paa Qvistsalenes Gulve.

Skrækkelig var ellers denne Nat for enhver, da man ikke kunde vide, hvorledes Sagerne stode. Søndagen den 6. September om Morgenen ilede jeg, saa vidt den ubeskrivelige Færdsel og store Folkemængde vilde tillade det, til Staden, og hvor stor var ikke min Glæde, saa snart jeg kunde se, at Waisenhusets Gaard endnu var uangreben af Ilden, skøndt Luften var tyk af Røg bag over den.

Ved de yderste Anstrængelser lykkedes det og Brand-Corpset, da allerede 305 Huse og Gaarde var lagt i Aske, at faa Bugt med Ilden, men 25 Gader, omtrent 12te Del af Staden, var afbrændt.

Jeg erkyndigede mig om mine nærmeste Venner og hørte da med Fornøjelse, at min gamle Ven Justits-Raad *Schmidt* var rejst ud paa Amager, at Raadmand *Wulffs*[1]) liden Gaard i Helliggeistes Stræde ikke heller havde faaet mere Skade, og at han selv var uskadt; at min eneste Broder,

---

1) Justitsraad, Raadmand Niels Wulff, der døde 1812, 71 Aar gammel, var Medlem af Missions-Kollegiet og af Waisenhus-Direktionen.

Kammer-Raaden, var med Kone og Søn i Behold og kunde flytte ind igen i deres Værelser i Larsbjørns-Strædet, og at Gaarden vel var brændt for Stiftamtmand *Thodal,* men at han selv var i Behold paa Amager.

Om Eftermiddagen den 6. September beroligede jeg min Familie med den Efterretning, at der om Morgenen i det samlede Krigs-Raad ved de fleste Stemmer — efter at de fornemste Personer var bortrejste med og efter Kronprinsen — var besluttet at handle med Fjenden om en Capitulation, og Dagen derpaa bragte jeg i Erfaring, at Underhandlingerne derom var sluttede i Hoved-Qvarteret den 7. September Kl. 4 om Morgenen.

Gyseligt og over al Beskrivelse var det at gaa igennem de ødelagte, især de afbrændte Gader; farligt var det at passere dem formedelst de faldefærdige og overhængende Mure, ufremkommeligt formedelst Mængder af Grus, store Huller osv. — Af Nysgerrighed og uden Nødvendighed at vove mig ud paa Gaderne ansaa jeg for uforsvarligt og lastværdigt; jeg var derfor ikke Øjenvidne til de Jammer-Scener, som i disse Rædsels-Dage og -Nætter foregik paa samme, uden til saadanne, som jeg kunde se fra Vinduerne. Ynkeligt var det allerede at se Folk løbe med deres Tøj fra det ene Sted til det andet, Fruentimmer med Seler paa Skuldrene at svigte under Byrden af Bærebøre osv., og i Waisenhusets Gaard var det endnu jammerligere ved at se Blodet paa Trapperne og Væggene af de Qvæstede, som slæbtes op til Lazare-

thet, og disse Elendige selv paa deres qvalfulde Lejer. — Den hele Side af Waisenhusets Gaard paa højre Haand, naar man gaar ind ad Porten, var bleven ganske ubeskadiget paa nogle Ruder nær; med dette var og Stue-Etagen paa venstre Haand sluppet. Af mine Værelser derimod var mit Sovekammer ganske ruineret, i mine Døtres ved Siden af alle Vinduerne sønderslagne, min Sal til Gaden var hele Gibsdækket nedslaget i og alle Ruder ude, det halve af Gibsdækket i Collegiets Forsamlings-Sal nedslaaet, tilligemed Kakkelovnen selv og dens Plads ligesom Vinduerne, der og alle var ude. Vanskeligt var det at faa de nødvendigste Ruder sat i, og værre blev det snart endnu siden; af foranførte Aarsager kunde min Kone og Børn ikke flytte ind førend Fredagen den 11. September.

Sommeren 1807 havde været den frugtbareste og dejligste, man kunde tænke sig, og Englænderne maa fra deres Landgang af have anset Sjælland for et Canaans Land. September begyndte ligesaa dejlig, men næppe var Capitulationen sluttet, førend Vejret slog om til Regn og Blæst. Dette sinkede meget dem, som nu flyttede ind til Staden. Vi forlod den gode *Wehages* og Kones Hus med den inderligste Taknemlighed for deres ædle Modtagelse paa Ulykkens Dag med Erkendtligheds- og Glædes-Taarer i Øjnene. Ofte har det glædet mig, at af mine Venner, endog mine mange Bekendte, ikke nogen mistede Liv eller Lemmer uden Cassereren *Balling* ved Extra-Skatte-Contoiret, som

døde efter et Bombeslag, hvilket paa Gaden knuste hans ene Ben,[1]) Læreren *Munthe* ved den latinske Skole, der paa lige Maade mistede den venstre Arm,[2]) og en rask ung Mariner, der en kort Tid havde været Tjener hos Justits-Raad *Schmidt*, men formedelst det fjendtlige Anfald maatte gøre Tjeneste i Regimentet og en af Aftenerne blev ihjelslagen i Gothersgade af en Bombe.

Landværns-Lazarethet med dets Chirurger flyttede ind igen fra Christianshavn i samme Uge, som vi kom tilbage.

Da Communicationen ganske var bleven aaben imellem Staden og Sjælland, gik jeg den 19. September om Eftermiddagen med min Søn, Studenten, første Gang ud ad Nørre-Port. Ved Broen, som dér gaar over begge Søerne, hvor og den sidste Gaard af dem havde staaet, som vi selv havde nedbrudt før Bombardementet, stod de første engelske Skildvagter, engelske Jægere, som havde deres Hovedvagt paa Blaagaard. Et lidet Stykke hen paa den Vej,[3]) som fører fra Nørrebro til Vibens Hus og Blegdams Vejen, havde Fjenden havt et svært Batteri, hvilket de nu selv var i Færd med at sløjfe, og hvorved mangfoldige Hannoveranere arbejdede. Da jeg var kommen et lidet Stykke ind paa Nørre-Fælled, hvor jeg strax foran saa mangfoldige store Huller i Jorden af Bomber og Kugler,

[1]) Kassereren ved Extra-Skatten Georg Balling, der døde den 6. Septbr. 1807, 49 Aar gammel.

[2]) Den senere Rektor ved Nyborgs lærde Skole Eiler Christopher Kaasbøll Munthe (1759—1814) mistede ved Bombardementet sin venstre Arm og ved Branden alt, hvad han ejede.

[3]) Fælledvejen.

som vi havde skudt ud mod Fjendens Batteri, men som havde rækket for langt ud over det, vendte jeg strax om og gik tilbage til Staden, da det var mig en Afsky at se fjendtlige Soldater saa nær mit kære Fødested, som i saa mange Aar havde nydt alle Fredens Lyksaligheder. Aldrig var jeg heller før gaaet saa tungsindig ud eller ind af Stadens Porte.

At gaa ud ad Vester-Port til Frederichsberg havde i mange Aar udgjort min sædvanligste Fornøjelse; denne havde jeg siden Fjendens Landgang ikke nydt, og vanskeligt var det derfor ikke for min yngste Søn og Datter at overtale mig til Dagen derpaa, som var en Søndag, at gaa med dem ad Vester-Port. Omtrent midt ude paa Broen stod de første fjendtlige Poster, som havde deres Hovedvagt tæt forbi Skydebanen. Det var Hannoveranere, velskabte og med Rødt smukt munderede Folk. Strax ved Runddelen af Alléen havde Fjenden havt et Batteri, for hvis Skyld var omhugget nogle faa Træer tæt foran den største Gaard paa højre Haand, som tilhørte Etats-Raad *Wormskiold.* I de øvrige Landsteder var fjendtlige Officerer indqvarterede, og Skildvagter derfor uden for ethvert af dem. Ved den øverste Ende af Alléen var plantet Geværer som ved en Vagt. Ved Vejene til Falkoner-Alléen og ned forbi Kirken havde staaet Canoner. I Frederichsberg-Have, som vrimlede af Spaserende fra Staden, saa man ikke en Englænder, førend man kom op mod Slottet, hvor en fjendtlig General med flere Officerer havde ind-

qvarteret sig, dog ikke i de kongelige Værelser, og hvor en Del skotske Regiments-Musikanter opførte en meget slet og uharmonisk Musik paa det øverste af Bakken under Slottets Vinduer.

Her blev vi kun et Øjeblik, da jeg med Misfornøjelse saa mine velklædte Landsmænd af begge Køn at staa og glo op ad Vinduerne, i hvilke dog ingen lod sig se, som om de aldrig havde set Folk før, og anhøre en Musik, der var lige saa meget under den, man endnu samme Sommer havde hørt paa dette Sted af Livvagtens Hautboister, som Bierfiedlerens under Virtuosens. Efter min Mening burde de alle som én Mand have vendt dem Ryggen og gaaet deres Vej.

Vi gik nu over Slotsgaarden ud ad Porten til Landevejs-Bakken over i den lige for Slottet liggende liden Skov, Søndermarken kaldet, hvor de havde opslaaet adskillige Telte og havde Anstalter til Kogning m. v., hvorved den og havde lidt noget. Da vi paa Hjemvejen efter en kort Spasertur i Søndermarken, hvor jeg ikke havde været i nogle Aar, var passerede gennem Frederichsberg-Allé, drejede vi om paa venstre Haand ned til Gamle Kongevej, hvor det vrimlede af Skotter. Her saa vi ved Professor *Hornemanns* Gaard, Svanholm, Levninger af det Batteri, som Fjenden havde havt mellem samme og *Schønheyders* Gaard, og i et meget slet Humør kom jeg tilbage til Staden. —

Mod Midten af denne Maaned saa jeg adskillige Gange fra Volden ved Øster-Port saavel den

engelske Flaade som vor og alle dertil hørende Skibe, hvilke Englænderne dels havde eqviperet og dels var i Færd med at eqvipere for at føre dem bort. Aldrig har jeg set saa mange Skibe samlede paa ét Sted som de engelske Krigs- og Transport-Skibe tilligemed vore, som de ranede. Det var en Skov af Master! —

Strax efter Capitulationen havde Gaderne begyndt at vrimle af engelske Land-Officerer til Fods og til Hest. Hestene var for største Delen sjællandske Bønder-Heste, som de havde sadlet op med deres eget Ridetøj og efter den engelske Maade hugget Halerne af. De var alle meget smukt monderede, og deres røde Uniform var snart ligesom vor. De gik af Vejen for enhver, de mødte, saa snart ikke paa noget Menneske og førte sig endog paa offentlige Tracteur-Steder meget roligen op, skøndt de der fortærede en Del Vin og Rhum. I Boderne spurgte de kun om franske Varer, tingede nøje og købte kun lidet. Siden saa man og en Del Sø-Officerer, hvilke heller ingen Uordener begik. Endelig forlangtes og at deres Soldater i et vist Antal og troppevis maatte komme ind i Staden. De var snart alle Hannoveranere, og alle havde de i deres Ansigt en paafaldende Lighed. Endog af Skotterne gik mange om paa Gaderne og gjorde mest Opsigt formedelst deres Halvskørter og bare Ben, som stak besynderligen af til deres ellers smukke røde Uniform. For at holde Orden red vor Garde til Hest om paa Gaderne, især Torvene. — Enkelte Officerer havde Fruentimmer,

endog Børn, med; med de Gemene saa man mange Kvinder, klædte som tyske Soldater-Koner, hvilke kom ind for at gøre alle Slags Indkøb, mest af Madvarer, og nok for største Delen var Koge- og Vadske-Koner. Nogle af disse vadskede i Frederichsberg Have lige for Slottet og hængte Tøjet op imellem Træerne, hvilket var et ærgerligt Syn. Disse Kvinder havde og Ord for at stjæle som Ravne og Krager. Tilsidst saa jeg en Del af de engelske Tropper marchere til Indskibning ad den Vej uden for Øster-Port, som fører til Castellet, og endelig nogle af deres ridende Artilleri at indskibes i Pramme fra Kalkbrænderiet. Til dette Brug havde de store, gode Heste, formodentlig hannoveranske, mest sorte, med stærkt Kryds, men næsten alle rotterumpede.[1])

1809. Fra jeg var nogle og tyve Aar gammel, havde jeg bestandig brugt Snus-Tobak, derimod har jeg aldrig røget Tobak. At jeg begyndte paa det første, var vel for en Del af den Aarsag, at det skulde være godt for Øjnene, skøndt mine aldrig havde været svage, men meget kom det og deraf, at min Fader, ja endog min Moder efter de Tiders Mode brugte Snus-Tobak. Med denne Vane, som var bleven saa herskende hos mig, at jeg inderligen længtes efter en Pris, naar jeg ikke havde den, vedblev jeg til i Martii dette Aar, da

[1]) Lazarettet paa Waisenhuset blev hævet i Slutningen af September. Men Gude skulde dog endnu ikke se Waisenhuset genoptage sin gamle Virksomhed paa det nye Sted, det skete først Aaret efter hans Død. Foreløbig maatte Waisenhuset aabne sine Døre for flere andre Skoler, hvis Bygninger var brændte under Bombardementet.

jeg med et foresatte mig ganske at ville holde op med Brugen af Tobak. Det, som bestemte mig dertil, var, at Tobakken, som formedels Krigen blev mere og mere dyr, tillige hver Dag blev slettere, og da jeg tilsidst mærkede, at den bed mig i Næsen, saa frygtede jeg for, at man gjorde nogen Tilsætning til Tobakken, som kunde være skadelig, og da jeg desuden brugte for meget deraf, skøndt jeg altid havde været meget renlig og pæn med den, saa satte jeg Daasen rent bort og bestemte ikke engang at modtage en enkelt Pris, naar nogen bød mig samme, for ikke at falde tilbage igen. De 2 à 3 første Dage, især om Morgenen, naar jeg var kommen af Sengen, følte jeg dette Savn, men efter nogle Dages Forløb brød jeg mig ikke mere derom. Dette, som i sig selv er ubetydeligt, anfører jeg alene her, paa det at enhver som læser dette, kan opmuntres til at aflægge enhver slem Vane, hvilket i næsten alle Tilfælde skal blive ham lige saa let som mig.

Under 23. April blev jeg udnævnt til virkelig Justitsraad. Da jeg i denne Anledning gjorde Præsidenten Geheime-Conferens-Raad *Moltke* et Besøg, sagde han til mig, „at intet var billigere, eftersom jeg i saa mange Aar havde tjent Hans Majestæt og tjent ham vel; denne Forfremmelse var noget, som for længst burde være sket.“ Af elleve, som samme Dag foruden mig erholdt denne Character — 5 Raadmænd i Kjøbenhavn, 1 Sorenskriver i Norge, 2 Præsidenter sstds., samt 3 Borg-

mestre i Danmark — var jeg og den første. Bestallingen blev mig og givet gratis.

Den 25. September 1809 om Aftenen over 8, da jeg sad hos min gamle Ven Justitsraad *Schmidt*, fik jeg Bud, at Etatsraad og kgl. Livmedicus *Guldbrand*, min afgangne Faders Paarørende paa hans forlængst afdøde Moders Side, var pludseligen død. Jeg gik strax ud i hans Værelser i Bredgaden, da jeg kunde forestille mig, at dette hastige Dødsfald havde gjort det dybeste Indtryk paa hans Søn og Datter, især den sidste, som var en svagelig Pige paa 24 Aar, og at begge kunde behøve mine Raad. Saasnart jeg kom ind i Stuen, saa jeg den Afdøde liggende paa en Sopha, og at der ingen Tvivl var om, hvad fire Læger foruden Sønnen, som var Reservemedicus ved Frederiks Hospital, allerede havde erklæret, at han nemlig var død.[1])

Han var vel i det 66de Aar, og havde i nogen Tid havt en krampeagtig Asthma, men som jeg siden hørte, havde han den hele Dag ikke klaget over det mindste og havde endnu om Middagen spist med Appetit, men hans hastige Død skulde være fremskyndet ved følgende Omstændighed:

Han havde i endel Aar været Læge ved det kongelige Theater, hvor han maatte være tilstede ved de fleste Forestillinger. Om Aftenen henimod Klokken 7 kørte han derfor med Datteren og hans

[1]) Dr. med. Johan Vilhelm Guldbrand (1744—1809) var Søn af Slotsforvalter og Organist Christian Guldbrand og Marie Reffdal. Med sin Hustru Johanne Storm (død 1805) havde han to Børn, en Søn, den senere Landfysikus i Fyen, og en Datter, der var en meget intim Veninde af Gudes Døtre.

Halvsøster — hans Kone var død for faa Aar siden — til Comediehuset paa Kongens Nytorv i hans egen Kareth. Kusken, som var en Klods, lod mod Indkørselen ved Comediehusets Colonnader sig køre ud af Rækken ved de andre Vogne. Manden, som var af en meget heftig Character, raabte ud af Vognen til ham: „Hvorledes er det, du Dosmer kører o. s. v.?“ Kusken vilde gøre det godt igen og trænge sig ind i Rækken; men derved kørte en anden Vogn med Forhjulene ind paa *Guldbrands*, hvorved de begge kom til at hænge sammen. Han, som herved blev endnu mere opbragt, gav sig til igennem Karetvinduet at tiltale den fremmede Kusk, vilde vide, hvis han var o. s. v. Vognene kom lykkeligen fra hinanden, og *Guldbrand* gik, efter at have fulgt sine Fruentimmer ind af Comediehusets Dør, ind i Parquettet; men da han havde været der meget kort, sagde han til en hosstaaende Bekendt, som tilfældigvis og var Læge, at han fik meget ondt, og at det klemte ham stærkt, hvorpaa denne raadede ham, at han skulde gaa op med ham paa Theaterinspecteurens Contoir, som var i Nærheden af Kongens Loge, hvor han og fulgte ham op; men næppe havde han der sat sig paa en Stol, førend han sank død om i Armene paa nogle Tilstedeværende, hvorpaa han blev baaren ned i en Vogn og kørt hjem.

Dette anfører jeg saa omstændeligen for at give et nyt Bevis paa den erkendte Sandhed, at intet undergraver mere det menneskelige Legeme end heftige Lidenskaber, og at disse endog kunne paa-

føre eller i det mindste blive en medvirkende Aarsag til en hastig Død. Maatte en eneste ved at læse dette tage Anledning til at vaage over sig selv, sky Ilsindighed og Vrede, og derimod beflitte sig paa Koldsindighed, saa skal jeg glæde mig over at have skrevet dette.

Johan Vilhelm Guldbrand var født den 26. Juli 1744 i Nykjøbing paa Falster, hvor hans Fader var Forvalter ved det derværende, siden nedbrudte kongelige Slot. Denne mistede han, da han var to Aar gammel, men blev siden af Moderen, som var bleven gift igen med en Organist, jeg tror tillige Byskriver der paa Stedet, sat i latinsk Skole i Frederiksborg i Sjælland, hvorfra han deponerede. Han valgte siden Medicinen til Hovedvidenskab og lagde sig tillige meget efter Musikken, hvortil han havde de bedste Anlæg.

Efter nogle Aars Forløb blev han Candidat ved Frederiks-Hospital, og her dannede han sig under dets berømte Læge *Fabricius* den ældre[1]) til en af Hovedstadens bedste i sin Tid, uden nogensinde at have været udenfor Fædrenelandet. Efter fornævnte hans Lærers Død var han og bleven hans Eftermand ved Hospitalet, naar ikke en anden — *Bang*[2]) nemlig — ved Faveur var bleven det, som paa den Tid ikke havde saa megen Praxis, skøndt han siden og arbejdede sig frem til saa megen Kundskab og Duelighed, at han blev en af vore bedste Læger.

---

[1]) Dr. med. Johan Christian Fabricius (1705—1775).
[2]) Dr. med. Frederik Ludvig Bang (1747—1820).

Guldbrand blev kort efter ved Hof-Liv-Medicus *Pipers*[1]) Død befordret til denne Post, hvortil min Fader ved en af hans Velyndere ikke var uvirksom, hvilket banede ham Vej til nogle Aar derefter at blive Liv-Medicus.

Af alle de mange Selskaber og Klubber, som i min Tid have været og ere blevne oprettede i Kjøbenhavn, har jeg kun været Medlem af følgende:

1. Af et *dramatisk*, som bestod, hvad Mandfolkene angik, mest af Studentere, hvor der spilledes Comedie en Gang i hver af Vintermaanederne og derpaa spistes til Aften, men hvor der kun var en Gang Bal i min Tid. Jeg var ikke heller længere i Selskabet end de to Vintere — om jeg ikke fejler — 1776 og 1777, uagtet jeg i den sidste var Theaterdirecteur, paa hvilken Post jeg afløste den bekjendte Prof. med. og Digter *Tode*. Selv spillede jeg kun en Gang en kort og ubetydelig Rolle, fordi jeg ingen Lyst havde dertil og desuden fandt, at det vilde spilde mig formegen Tid at lære Roller, gøre Prøver paa samme o. s. v.; men en Gang i det mindste skulde efter Lovene ethvert Medlem af Selskabet dog have spillet.

Jeg blev ked af Selskabet og forlod det formedelst de mange Cabaler, som deri bestandigen fandt Sted, og iøvrigt erfarede jeg, medens jeg var deri, at dramatiske Selskaber ere de mest tidsspildende, og jeg tør sige, i mange Henseender næsten de farligste for unge Mennesker af begge Køn. Der-

[1]) Dr. med. Hans Piper (1703—1776).

imod er faldet mig ind, at et dramatisk Selskab vel kunde gøre Nytte, naar det indrettedes efter en ganske modsat Plan end den sædvanlige, saaledes nemlig, at der ikke valgtes til Rollerne de af Selskabets Medlemmer, som vare mest skikkede til at udføre samme, men tvertimod saaledes, at den alvorlige altid brugtes til lystige, den meget muntre kun til de alvorligste, Springeren til den gamles, den frygtsomme og stive til Cavalerens og Elskerens Rolle, den alvorlige Pige til de muntre og den coquette til aldrende Koners Roller o. s. v. — og endda burde ingen Person spille i et saadant Selskab uden en kort Tid, da dets Formaal og Hensigt alene skulde være, at unge Mennesker skulde vænnes til at aflægge de Fejl, hvortil de enten af Naturen eller ved Vanen og Opdragelsen have Tilbøjelighed, eller at forskaffe sig de Færdigheder i et anstændigen frit, muntert og godt Væsen, som anbefaler saa meget det Udvortes og ofte har den største Indflydelse paa et Menneskes hele Lykke. Men om man og vilde sætte, at et Selskab forenede sig til disse Hensigters Opnaaelse, hvor længe vilde det vare, førend det igen skilte sig ad eller gik over til det ganske modsatte og blev det, som det ikke skulde være, et dramatisk Selskab som alle de andre?

2. Har jeg været Medlem af *Kæde-Selskabet* eller *Kæde-Ordenen*, hvori jeg — om jeg ikke fejler — blev optagen kort efter, at jeg var gaaet ud af det dramatiske.

Dette samledes og kun én Gang hver Maaned

om Vinteren i dets lejede Værelser, tilsidst i Store Kongensgade. I dette var Conversation for begge Køn, næsten hver Gang Concert og Sang, og tilsidst et Aftensmaaltid, som varede til Midnat. I Selskabet holdt jeg adskillige Taler, gjorde et Par Sange til det og var nogle Aar dets Secretair, indtil et Par Aar efter at jeg var bleven gift, da jeg sagde mig ud af det. Efter mit Bryllup havde jeg og kun faa Gange været der, men aldrig til Maaltid. I dette Selskab havde jeg og indført mine to Brødre, den ældste, som endnu er deri, og Hofcassereren, som forlod samme, da han nedlagde sit Embede ved Hoffet.

3. Har jeg været Medlem af det saakaldte *Sneedorffske Selskab,* stiftet for endel Aar siden af Professor *Sneedorff* den ældre, Forfatteren til den patriotiske Tilskuer. Dette samledes hver Mandag Aften fra Kl. 7, var i endel Aar holdt hos Justitsraad og Notarius publicus *Christian Schmidt* i hans Hus i Klareboderne, og bestod, da jeg kom derind, af henved 40 dels Lærde, dels Gejstlige og dels kongelige Betjente af næsten alle Collegierne. I dette blev jeg indført — thi nogle Aar efter blev det for Følgernes Skyld først vedtaget at indvotere — i Foraaret 1781 af min Ven Justitsraad *Thulstrup.*[1])

Da jeg kom ind i Selskabet, var jeg den yngste af Alder; i endel Aar kom heller ikke nogen ind, som jo var ældre end jeg. Her var det, jeg først lærte at kende Justitsraad *Schmidt,*[2]) og her gjorde

[1]) Se Side 130.

[2]) Gudes lærde Ven, Justitsraad Christen Schmidt (1721—1810), som han saa tidt omtaler, blev Notarius publicus 1756 og tog sin Afsked 1797. Gude

jeg og nøjere Bekendtskab og havde ugentlig Omgang med endel oplyste og erfarne Mænd. Selskabet var mig derfor og saa behageligt, at jeg næsten ikke var borte nogen Mandag Aften, førend i det sidste Aar, da Medlemmernes Antal var formindsket til under 30, hvoraf kun 8 à 10 kom der, ligesom og *Schmidt* selv i det sidste halvandet Aar lidet eller intet kunde deltage deri.

Selskabet havde ingen Love, men 3de Vedtægter: 1) at der aldrig spilledes Kort; 2) at ingen Officeer maatte foreslaas til Medlem, og 3) at alt, hvad der blev sagt i Selskabet, skulde anses, som det var talt under fire Øjne. Klokken 9 gik man til Bords, fik en varm Steg efter Aarets Tid, en Fricassé eller deslige, derovenpaa et Smørrebrød og en halv Flaske Rødvin pro persona. *Schmidt*, som var langt fra at ville have nogen Fordel af Selskabet, tog endel Aar kun 26 Skilling af ethvert Medlem om Aftenen, hvoraf de 16 Sk. var for Vinen, og havde blot det Agrement af Selskabet, at den 2den Etage i hans Hus, som var lejet til samme, ikke brugtes uden Mandag Aften, og til denne Leje svarede ethvert Medlem først 2 Rdl., siden 3 og tilsidst 4 Rdl. om Aaret; men formedelst alle Tings tiltagende Dyrhed indsaa Selskabet selv Billigheden i, at der for Mad og Vin betaltes mere og

---

taler ikke om „Notarialfejden", der opstod ved at P. A. Heiberg, som i 12 Aar havde været Schmidts Medhjælper, forgæves søgte Embedet efter ham. Heller ikke omtaler han den Sorg, der ramte Schmidt, da hans prægtige Bibliothek, der var samlet under smaa Kaar og mange Ofre, og som han havde solgt til J. B. Scavenius, brændte under Bombardementet. Schmidt spillede en stor Rolle i Datidens literære Krese. — Gude har skrevet hans Biografi i „Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn", udg. af S. Soldin. XIV. Kbh. 1810.

mere, saa at den første tilsidst kostede 2 ℔ og ½ Fl. Rødvin hver Aften 4 ℔. Af Patriotisme og Oeconomi begyndte og nogle i det sidste Aar at lade Vinen fare og drikke stærkt Øl, og jeg maa tilstaa, at jeg af begge Aarsager var en af de første. Hvad der betaltes i Selskabet har jeg iøvrigt derfor anført, paa det at deraf kan ses, hvormeget Priserne var efterhaanden stegne paa Spise- og Drikkevarer, især siden Englændernes Anfald paa Sjælland i Aaret 1807 og formedelst vort slette Pengevæsen.

Schmidts høje Alder og tiltagende Svaghed, da han mod Enden af Vinteren endog fik i høj Grad Vattersot, formedelst hvilken hans Død hver Dag kunde ventes og med den Selskabets Ophørelse, som var det eneste, hvori jeg var, bestemte mig til at se mig om et andet, hvori jeg kunde forslaa et Par Timer om Aftenen, naar jeg intet andet Selskab havde, i Omgang med fornuftige Mænd, læse en Avis eller erfare, hvad Nyt der tildrog sig m. m. Vel havde en og anden af det *Sneedorffske* Selskabs Medlemmer nu og da udladt sig med, at samme formedelst *Schmidts* Død ikke burde gaa overstyr, og at det enten burde vedblive hos et af Medlemmerne, om et saadant dertil var villigt, eller holdes paa et af de bedste offentlige Tracteersteder; men jeg for min Del havde dertil intet svaret, da jeg meget vel forudsaa, at det dels vilde blive et kostbart Selskab og dels snart vilde udarte. Hvad kan det desuden hjælpe dig, tænkte jeg, at du deri kunde forslaa en Aften om Ugen, naar du de andre intet Sted har at gaa hen. Hvor-

for skal du desuden binde dig til Omgang med nogle faa, og altid de samme Personer; er det ikke bedre, at du udvider den til flere?

Blandt de mange Klubber, som Kjøbenhavn havde, blev „*Harmonien*“ vel anset for den fornemste formedelst dens ugentlige Onsdagsconcert, som var en af de bedste i Staden, dens jevnlige Baller om Vinteren, hvilke var blandt de mest søgte, og formedelst endel fornemme Personers Skyld, som deri var gaaet ind, fordi der vankede de højeste à l'hombre- og Bostonspil med de rigeste Proprietairer, Købmænd og Mæglere; men dels vidste jeg, at Omgangen og Conversationen, som man kunde vente, iøvrigt her var den sletteste, dels var jeg ikke musikalsk, langt mindre Elsker af Spil, og hvad Dansen angik, da maatte den efter min Alder falde bort af sig selv. Dans havde jeg endog i mine yngre Aar anset som en for Fruentimmer mest passende Bevægelse; uden just at have været nogen streng overdreven Moralist havde jeg endog da troet, at det maaske var det retteste at indskrænke den til det andet Køn alene, som forhen ved Jødernes Bryllupper endnu i min Ungdom, og naar jeg saa Mandfolk danse, faldt gerne Romernes bekendte mig ind: *Nemo saltat sobrius.*

Formedelst de ovenanførte Forlystelser var „Harmonien“ desuden den kostbareste Klub og vilde have blevet det, naar jeg var kommen derind, saa meget mere for mig, som mine Døtre naturligvis da skulde have bivaanet Concerterne og Ballerne deri (paa hvilke sidste de ved andre Medlemmer,

vore Bekendte, ellers kom, skøndt paa min Bekostning, kun et Par Gange om Vinteren) i saa Fald ugentligen og maanedligen, hvilket vilde have medført betydelige Udgifter, endog til de idelige Forandringer i Klædedragten, som Moden og Tænkemaaden skulde have gjort fornøden.

Hvad Selskabet „*det musikalske Academi*“, den saakaldte „*Kongens Klub*“ — som i Gehejme-Statssecretair *Guldbergs* Tid fik dette upassende Navn, da den vilde have heddet „Kongelig Klub“ — og „*det venskabelige Selskab*“ angik, som vel ansaas noget ringere end „Harmonien“, men i Grunden kunde være lige saa gode, havde det samme Beskaffenhed som med denne, og alle havde de deres Værelser desuden om Sommeren i Kjøbenhavns Forstæder, hvis Besøg medførte betydelige Udgifter, og som tillige havde den Følge, at om Sommeren ikke var nogen Conversation i Værelserne her i Staden.

Paa Hjørnet af Kjøbmager- og Silkegaden var derimod en Klub, som vel var den ældste i Kjøbenhavn, men dog mest havde vogtet sig for at udarte. Den havde ikke bekymret sig om, som de andre, at bramme med noget Navn og havde derfor heller intet andet end: *Klubben paa Kjøbmagergade* eller *Fabritius's* Klub, fordi den endel Aar havde været og endnu var i en Gaard, som paa formeldte Sted tilhørte Hofjuveler *Fabritius*. Denne havde hverken Concerter, Baller eller Landsted, udmærkede sig ikke heller, som de andre, ved Maaltider til Kongens Fødselsdag og ved an-

dre Lejligheder; af bemeldte Aarsager havde Fruentimmer ikke Adgang til den, og blandt Medlemmerne var ikke heller unge Lapser af Mandfolk, hvilke for Dansens og Musikkens Skyld endog ofte maatte søges til de andre Selskaber; men de var alle satte Folk, mest Mænd af Collegierne, endog Præsidenter og Deputerede af samme, Professorer, Gejstlige osv., men kun faa Officerer og blandt disse kun af de ældre, som Admiraler, Oberster osv.

I denne Klub lod jeg mig foreslaa til Indtagelse, og uagtet det var temmelig vanskeligt at komme derind, fordi der aldrig var saa mange ledige Pladser som Søgende, lykkedes det mig dog efter første Proposition at blive antagen deri med 52 Stemmer den 4. April, og var jeg første Gang i Klubben Dagen derpaa en Times Tid mod Aften. I Indtrædelsespenge betalte jeg 4 Rdl., hvilke i de andre Klubber beløbe sig til mere; om jeg ikke fejler, i Harmonien endog til 50 Rdl., ligesom og Contingentet, som i de andre Klubber var højere, her kun var 12 Rdl. aarlig, hvoraf det Halve altid betaltes forud.

Foruden det, at Selskabet holdt de fleste Ugeblade og periodiske Skrifter, havde det og en smuk Bogsamling, hvorpaa det i mange Aar havde samlet, især af danske statistiske og historiske Skrifter, meget gode Rejsebeskrivelser, endelig nogle tyske og franske til Morskabslæsning osv.

Det *Sneedorffske* Selskab var sidste Gang samlet i *Schmidts* Hus, og jeg der til Aften den 2.

April [1810], fordi han laa meget slet og hans Død hver Time ventedes; dog indtraf denne ikke førend den 10de s. M. i hans 89de Aar.

Justitsraad *Christian Schmidt* var født den 15. Sept. 1721 i Kelleklinte, en lille Bondeby strax ved Kallundborg, hvor Faderen var Bondesmed, hvoraf han fra sin Skolegang i Kallundborg fik Tilnavnet *Schmidt.* Ærlighed og Uegennyttighed, Godgørenhed og Menneskekærlighed var Grundtræk i hans Character. Hans gode Studeringer, udbredte Læsning, lykkelige Hukommelse og særdeles behagelige Gave at fremføre paa, hvad han havde læst og lært, gjorde Samtaler og Omgang med ham lige saa lærerige som underholdende. Ved Vittighed og et sjeldent Lune meddelte han sin Munterhed til enhver Kres, hvori han var, og Yngre saavelsom Gamle sad gerne endnu hos Oldingen, og de lærte mere af ham, end de selv troede at skylde ham. Den specielle Adgang, jeg har havt til hans Hus siden Foraaret 1781, da jeg først lærte at kende ham, den fortrolige Omgang, jeg til hans Dødsdag har havt med ham, og det uskrømtede Venskab, han bestandigen har vist mig, vil gøre mig hans Minde uforglemmeligt; og det meget, jeg har lært ved Samtaler med ham og ved hans sjeldne Bogsamling, førend han afhændede samme, har haft en Indflydelse paa mit Liv, som jeg altid med Taknemmelighed bør erindre.

Gud! Du har forundt mig den sjeldne Gave at have havt to saa oprigtige Venner som *Bartholin* og *Schmidt.* Jeg har mistet dem begge, det var Na-

turens Orden, da de begge vare langt ældre end jeg. Tør jeg vente den ufortjente Lykke nogensinde, at erholde en tredie som de?[1])

Det *Sneedorffske* Selskab kom ubuden i Sørgehuset til Justitsraad *Schmidts* Begravelse den 14de April og fulgte hans Lig i 14 Vogne ud til Assistens-Kirkegaarden.

Hans meget lignende Portrait, stukket af Kobberstikker *Flindt* kort førend han nedlagde sit Notarialembede, hvilket han selv har givet mig, er herved heftet tilligemed en Oversættelse, skreven med hans egen Haand, af Voltaires bekendte Strophер: *O! Dieu, qu'on méconnoit, o! Dieu, que tout annonce etc.*

Det som bevægede *Schmidt* til i Aaret 1803, efterat han havde frasagt sig Notarialtjenesten, at sælge sin Bogsamling til Justitsraad *Scavenius*, var, at han da ikke kunde læse i en Bog, eftersom han, der i endel Aar havde været kortsynet, nu ikke kunde se igennem nogen Brille eller Glas og derfor efter hans eget Udtryk var i sit Bibliothek ligesom Gildingen i Seraillet.

Boghandler *Soldin*, Udgiver af et af Kjøbenhavns Ugeblade, „Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn" kaldet, hvori fra Tid til anden var indrykket bekendte Afdødes Biographier, henvendte sig til mig om at ville meddele ham *Schmidts*, og jeg tilstillede ham derfor til Indførelse i bemeldte Blad det, som læses i dets 58de Nr. af den 7de Aargang for Løverdagen den 28. April 1810.

[1]) Se Wads Uddrag. Pers. Tidsk. II. 2. S. 199.

Efter *Schmidts* Død havde det *Sneedorffske* Selskab et Par Aftensamlinger om Mandagen hos to af dets Medlemmer, og i den sidste af disse, den 30. April, besluttedes at modtage det Tilbud, som et Medlem af samme, Kammerraad *Clasen*, Medlem af Skattekammeradministrationen,[1]) gjorde: at modtage Selskabet Mandag Aften til samme Beværtning, som hidtil hos *Schmidt*, i hans Værelser i Pilestrædet, men mod det aarlige Contingents Forhøjelse for hver Person fra 4 til 6 Rdlr. og Forhøjelse for Maden pro persona fra 2 til 3 ℔ om Aftenen for en ret varm Mad og Smørrebrød ovenpaa, da Drikkevare desuden som hidindtil skulde betales aparte. Selskabets første Sammenkomst hos ham berammedes til Mandag Aften den 17. Mai, paa hvilken Tid og alle dets Medlemmer mødte paa 2 à 4 nær.

Gude havde i Aarenes Løb paataget sig at være Exekutor i mange af sine Venners, men ogsaa i fjernere Bekendtes Dødsboer. I sine Memoirer beretter han ofte meget omstændeligt om disse Hverv, der er ham betroet paa Grund af hans Dygtighed i slige Sager og hans anerkendte samvittighedsfulde Hæderlighed.

Efter at han har fortalt om sin Deltagelse i „Mandagsselskabet"s Møde den 17. Maj 1810,

---

[1]) Justitsraad Matthias Christian Clasen, død 1829.

fortsætter han sit Manuskript med endnu et Par Blade, der omhandler Meddelelser om nogle af disse Dødsboer, som strækker sig ind i September Maaned — saa ender Optegnelserne. Han døde pludselig den 10. Oktober 1810.

REGISTER

Aagaard, Peter, Konf.raad, 68 f, 72 ff, 87, 90 f.
Balle, Biskop, 74, 101.
Balling, Kasserer, 198 f.
Bang, Fr. Ludv., Dr. med., 207.
Bildsøe, P. M., Præst, 19.
Bartholin, Alb. Peter, Justitsr., 73 ff, 83, 86—89, 96, 100—104, 148—152, 216.
Birch, Andr., Biskop, 133.
Blechingberg, Slotsforvalter, 117 f.
Braëm, Gotthardt Alb., Overpræsident, 89, 92 ff.
Brandt, Carl, Konf.raad, 162. — Christian, Geh.raad, 101, 104, 136 f, 152, 159—164. — Else, f. Berregaard, se Sölenthal. — Enevold, Hofmand, 54, 58—66, 92, 162 f. — Peder, Ober-Rentemester, 161. — Regitze Chr. Charl., f. Scheel, 154, 161—164.
Brock, Jens, Etatsr., 68.
Brun, Frederike, f. Münter, 62.
Bügel, Købm., 178.
de la Calmette, Charles Louis de Bosc, Kmhr., 124.
Carl, Prins af Danmark, 140. — Prins af Hessen, 41, 53.
Caroline Mathilde, Dronning af Danmark, 37 f, 63 ff, 163.
Christian VI, Konge af Danmark, 5, 64. — Christian VII, Konge af Danmark, 9, 23 f, 49, 54, 63 ff, 122.
Clasen, Kammerraad, 218.
Clemens, Prof., Kobberstikker, 46.
Colbjørnsen, Jac. Edv., Højesteretsadv., 65 f.
de Coninck, Etatsr., 122, 127.
Cramer, Prof., 47. — Købm., 127.
Dahl, Peter Chr., fhv. Skibskapt., 192 ff.
Danneskjold-Samsøe, Fr. C., Greve, Admiral, 6.
Dina Winhofer, 39.
Due, Haagen, 1 f. — Niels, Skibskapt., 1, 5 ff. — Overstyrmand, 7. — Familien 4 ff.
Duntzfeldt, Agent, 159.

Eickstedt, H. H., General, 60.
Elmer, Sprogmester, 22 f, 42.
Erichsen, Konf.raad, 75.
Eschildsen, Assistent, 167.
Exner, A., Forstander f. Waisenh., 129.
Fabricius, Joh. Chr., Dr. med., 207.
Fabritius, Hofjuveler, 214.
Forbæch, Fuldmægtig, 131.
Frederik IV, Konge af Danmark, 86. — Frederik V, Konge af Danmark, 6, 9, 11, 28, 162. — Frederik VI, Konge af Danmark, 122, 168. — Frederik, Arveprins, 92, 122, 126.
Friese, Henr. Fr., Rgmts.-Kirurg, 173—181, 195.
Garboe, Charl. Sophie, f. Lindemann, 1. — Jacob, Legationssekrtr., 17, 43 f. — Rasmus, Præst, 1, 17, 32, 42, 46.
Gjelstrup, A. G., Skuespiller, 94. — Cathr. Amalie, f. Morell, Skuespillerinde, 93 f.
Gude, Albert Peter, Etatsr., Herredsfoged, 101, 178 f, 183, 195. — Anne Sabine, se Thomsen. — Cathrine Marie, f. Wahlbom, 22. — Christian, Kontorist, 128. — Christine, f. Due, 1—4, 13—25, 46, 86, 96 ff, 113, 137. — Christine Marie, 100. — Frederik, 21. — Haagen, Hofkasserer, 21, 125. — Helene Marie, f. York, 97—218.
Jacob, Justitsr., Bogens Forfatter, I—III, 1—218. — Johanne, 15, 18, 20. — Johannes, Fuldmægtig, 13, 156. — L. J. M., Domprovst, 101. — Niels, Hof-Proviantforvalter, 1—13, 24 ff, 37, 46, 57, 66, 163. — Niels, Hof-Proviantforvalter, Kammerraad, 22, 26 ff, 32—35, 50 f, 128, 196. — Niels Andreas, 100, 178 f, 183, 189. — Familien, 4, 8 f, 11, 14, 23, 30, 40, 50 f, 72.
Guldberg, Ove, Geh.raad, Minister, 91 f, 94, 214.
Guldbrand, Chr., Slotsforv., 205, 207. — Joh. Vilh., Livmedikus, 12, 179, 205—208. — Marie, f. Reffdal, 205. — Landfysikus, 205.
Gyldendal, Forlagsbogh., 82.
Gyldenfeldt, Kapt., 151 f.
Hahn, Bager, 180.
Hammelef, Justitsr., 117.
Harsdorff, Arkitekt, Prof., 127, 154.
Hee, Prof., 36.
Heiberg, P. A., Forfatter, 211.
de Hemmert, Etatsr., 141. — & Co., Firma, 168.
Holck, F. V. C., Hofmand, 49.
Holstein, Greve, Overjægermester, 69.
Hornemann, Prof., 101, 201.

Horrebow, Prof., 36.
Huth, H. W., General, 122.
Høyer, Chr. Fr., Provst, 130. — Dorothea, f. Thulstrup, 130.
Janson, Biskop, Prof., 74, 101.
Jensen, Plattenslager, 117.
Jessen, Erik Joh., Etatsr., 73 f, 86.
Johnson, Legationssekr., 135.
Juliane Marie, Enkedronning, 122.
Kaas, Kancellipræsident, 172 f.
Kall, Joh. Chr., Prof., Konf.-raad, 35 f, 47 f.
Kierulf, Anna Sabina, f. Due, 12, 15 ff, 26, 97, 103, 113, 137. — Didr., Præst, 16 f, 26.
Kleve, Terkel, Kobberstikker, 63.
Knap, Ludv. Chr., Justitsr., Viceraadm., 94 f.
Knudsen, Hans Chr., Arkivar, 67.
Kofoed, Hans Peter, Skibsfører, Købm., Godsejer, 188, 190 ff. — Marie, f. Bohn, Etatsraadinde, 190 ff.
Kratzenstein, Prof., 36.
Køller-Banner, Genlieutn., 93.
Laalle, Andreas, Brygger, Skibskapt., 97 ff, 136 f, 165 ff, 191. — Hans, Styrmand, 98, 164—167. — Karen Marie, f. Munk, 97, 136 f, 151.
Lange, Justitsr., Raadm., 83. — Murerm., Major, 174 f.
Liebenberg, Bundtmager, 180.
Lindholm, Gen.-Adjutant, 158.
Londemann, Gert, Skuesp., 25.
Luxdorph, Anna Bolette, f. Junge, 76 ff. — Bolle Willum, Konf.raad, 67, 70, 75—92.
Lycke, Lars, Rektor, 26, 33.
Maartmann, Købmand, 146.
Malleville, Major, 80.
Meyer, Bella, f. Nathanson, 169, 171. — David Amsel, Vexelerer, 169 ff. — Meyer Moses, Købmand, 152, 167—172. — D. A. Meyer & Trier, Firma, 171 f.
Mickelbecker Wigant, Købm., 12.
Moltke, Joach. Godske, Minister, 74, 204.
Munthe, Eiler Christ. Kaasbøll, Rektor, 199.
Müller, Charlotte Sophie, 44 ff. — Frantz Heinr., Administrator, 149 ff. — Fr. Adam, Konf.raad, 44 f. — Henr. Steensen, Præst, 9, 21 f, 30—34, 41. — Martha Sophie, f. Garboe, 44 ff. — Bogtrykker, 141. — Brygger, Kapt., 136.
Mylius, Stadshauptmand, 144.
Münter, Balthasar, Præst, 62 f.
Møllmann, Prof., 37.
Nathanson, Esther, f. Heerfort, 169 ff. — Mendel Levin, Gross., Red., 152, 167—172.

Nelson, eng. Admiral, 158.
Nielsen, Georg, Konf.raad, 123.
Nyerup, Rasm., Prof., 84.
Nystrøm, Ejler, Forf., 84.
Obelitz, Balth. Gebhard, Prof., 36, 65 f.
v. d. Osten, Chr. Albr. Massau, Major, 153. — Fr. Louise Charl., f. Scheel, 153. — Holger Massau, Kapt., 153. — Soph. Carl Massau, Kapt., 153. — Wilh. Aug. Massau, Kapt., Resident, 153.
Parker, eng. Admiral, 158 f.
Pilo, Prof., Maler, 21.
Piper, Hans, Dr. med., 208.
Plessen, Kammerfrøken, 38.
Rantzau, Jægermester, 122.
Rantzau-Ascheberg, Greve, 84.
Reventlow, C. Fr., Statsminister, 117 f.
Rosenstand-Goiske, Magister, 95.
Rheder, Konferensraadinde, 85.
Riisbrigh, Prof., 36 f.
Saxtorph, Prof., Læge, 78, 85, 104.
Scavenius, Jac. B., Etatsr., 124, 211, 217.
Schiern, Fr., Prof., I, 63.
Schmidt, Christen, Justitsr., Not. publ., 96, 100, 157, 183, 196, 199, 205, 210—218. — Haarskærer, 195.
Schow, Christen, Konf.raad, 136 f, 153, 160.
Schou, Laurids, Klokker, 82. — Enke efter Tømmerhandler, 128.
Schultz, Bogtrykker, 141.
Sneedorff, Jens, Prof., 210.
Soldin, Boghdlr., Red., 217.
Sophie Magdalene, Dronning af Danmark, 64 f, 162.
v. Sperling, J. U., Hofmand, 49.
Stampe, Henr., Gen.prokurør, Minister, 70, 74, 90 ff, 127.
Stephensen, Brygger, 179.
Struensee, Joh. Fr., Minister, 49, 54—65, 76, 92.
Studsgaard, Biskop, 47.
Suhm, Peter Fr., Kmhr., 78, 83 ff.
Sölenthal, Else, f. Berregaard, 162 ff. — Geo. Wilh., Baron, Geh.konf.raad, 162.
Tegder, Præst, 175.
Thodal, Laur. Andr., Stiftamtm., 175, 197.
Thomsen, Andreas Peter, Konf.raad, Justitiarius, 103. — Anna Sabina, f. Gude, 103, 179, 183, 189, 195. — Ludv., Præst, 100.
Thott, Greve, 78 f.
Thulstrup, Cecilie Cath., f. Wahlbom, 130. — Jørgen, Justitsr., 130, 210.
Thygesen, Købm., 9.
Tode, Joh. Clemens, Professor, Læge, 12, 71, 208.

Tutein, Købm., 179 f, 189.
Ursin, Chr. Fr., Kancelliraad, 142 f, 151.
Wad, Gustav Ludvig, Landsarkivar, I.
Wadskiær, Prof., 37.
Wadum, Christen Hee, Justitsr., 101—111, 131, 142.
Wandal, Peder Topp, Prof., 123 f.
Waltersdorff, Kmhr., 158.
Wegener, Oberst, 22.
Wehage, Fabrikant, 194 ff, 198.
Wiedewelt, Prof., 21, 45, 78.
Winsløw, Læge, Prof., 173.
Wormskiold, Etatsr., 200.
Wulf, Jac., Præst, 27 ff. — Niels, Justitsr., 196.
York, Ane, f. Maartmann, 147. — Karen Marie, f. Munk, se Laalle. — Niels Valeriussen, 97. — Valerius, Skibskaptajn, 98 f, 144—147.

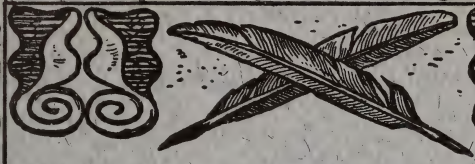

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF JULIUS CLAUSEN og P. FR. RIST.

Tidligere udkom:

I. ISLÆNDEREN JON OLAFSSONS OPLEVELSER som Bøsseskytte under Christian d. IV. Nedskrevne af ham selv. UDSOLGT

II. DEN HELSINGØRSKE FÆRGEMAND LARS BACHE. Hans By og hans Hjem i Begyndelsen af det 19. Aarh. Hans Søns Optegnelser. UDSOLGT

III. FRA HOFFET OG BYEN. Stemninger og Tilstande 1793—1822 i Breve til Joh. Bülow til Sanderumgaard. UDSOLGT

IV. GRANDMAMAS BEKIENDELSER. Interiører fra et kjøbenhavnsk Patricierhjem i Slutningen af det 18. Aarhundrede. Med Portraiter. UDSOLGT

V. H. C. ANDERSENS SIDSTE LEVEAAR. Hans Dagbøger 1868—75 ved Jonas Collin.

VI. PORTRAITMALERENS DAGBOG (1793—1797).

VII. ISLÆNDEREN JON OLAFSSONS OPLEVELSER som Ostindiefarer under Christian den IV. Nedskrevne af ham selv. Oversat af S. Blöndal.

VIII. AF ELEONORE CHRISTINE TSCHERNINGS EFTERLADTE PAPIRER. UDSOLGT

Fortsættes paa næste Side.

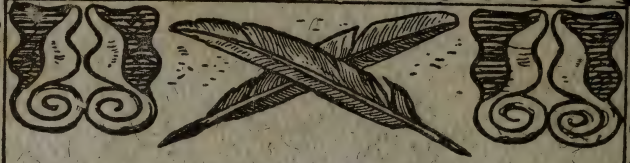

IX. KOMMANDØR JENS JACOB PALUDANS UNGDOMSERINDRINGER.

X. DOMPROVSTEN I ROSKILDE. Brudstykke af en Familiekrønike.

XI. AF EN GAMMEL HOFMANDS MINDEBLADE. Konferensraad Carl Henrik Holtens Optegnelser.

XII. EN KJØBENHAVNSK GROSSERERS UNGDOMSERINDRINGER 1787—1816. Optegnelser af Marcus Christian Bech.

XIII. E. C. WERLAUFF: ERINDRINGER AF MIT LIV.

XIV. PASTOR PRIPS UNGDOMSERINDRINGER.

XV. KNUD LYNE RAHBEKS UNGDOMSKÆRLIGHED. „Fra de skjønne Følelsers Tid".

XVI. OBERST JACOB THODE RÆDERS BARNDOMS- OG UNGDOMSERINDRINGER.

XVII. GYLDENLØVES LAKAJ. Optegnelser fra Christian V's Tid af Matthias Skaanlund.

XVIII. DEN GAMLE MAJORINDE FRA FÆRGEGAARDEN. Optegnelser af Franzisca v. Rosen.

XIX. EN GRØNLANDSPRÆSTS OPTEGNELSER 1844—49.

XX. DET STORE BILAGER I KJØBENHAVN 1634. Oversat efter Caroli Ogerii Ephemerides sive Iter Danicum, Svecicum, Polonicum.

XXI. EFTERLADTE OPTEGNELSER AF GENERALFISKAL PETER ULDALL, Dronning Caroline Mathildes Defensor.

XXII. APOTHEKER CLAUS SEIDELINS OPTEGNELSER OM SIT LEVNED 1702—1782.

XXIII. MELLEM TO TIDSALDRE. Erindringer af Ida Johnsen, født Jessen.

XXIV. NOGLE ERINDRINGER AF BALTHASAR MÜNTER I—II.

XXV. STRANDMØLLEN. Optegnelser af Johan Christian Drewsen. UDSOLGT

XXVI. EN KJØBENHAVNSK KØBMANDS UNDDOMSHISTORIE. Optegnelser af Luis Bramsen. 1819—44.

Bind I—XXV
Pris 5 Kroner
pr. Bind.
Bind XXVI Kr. 6.50.

Langkjærs Bogtrykkeri. — København.

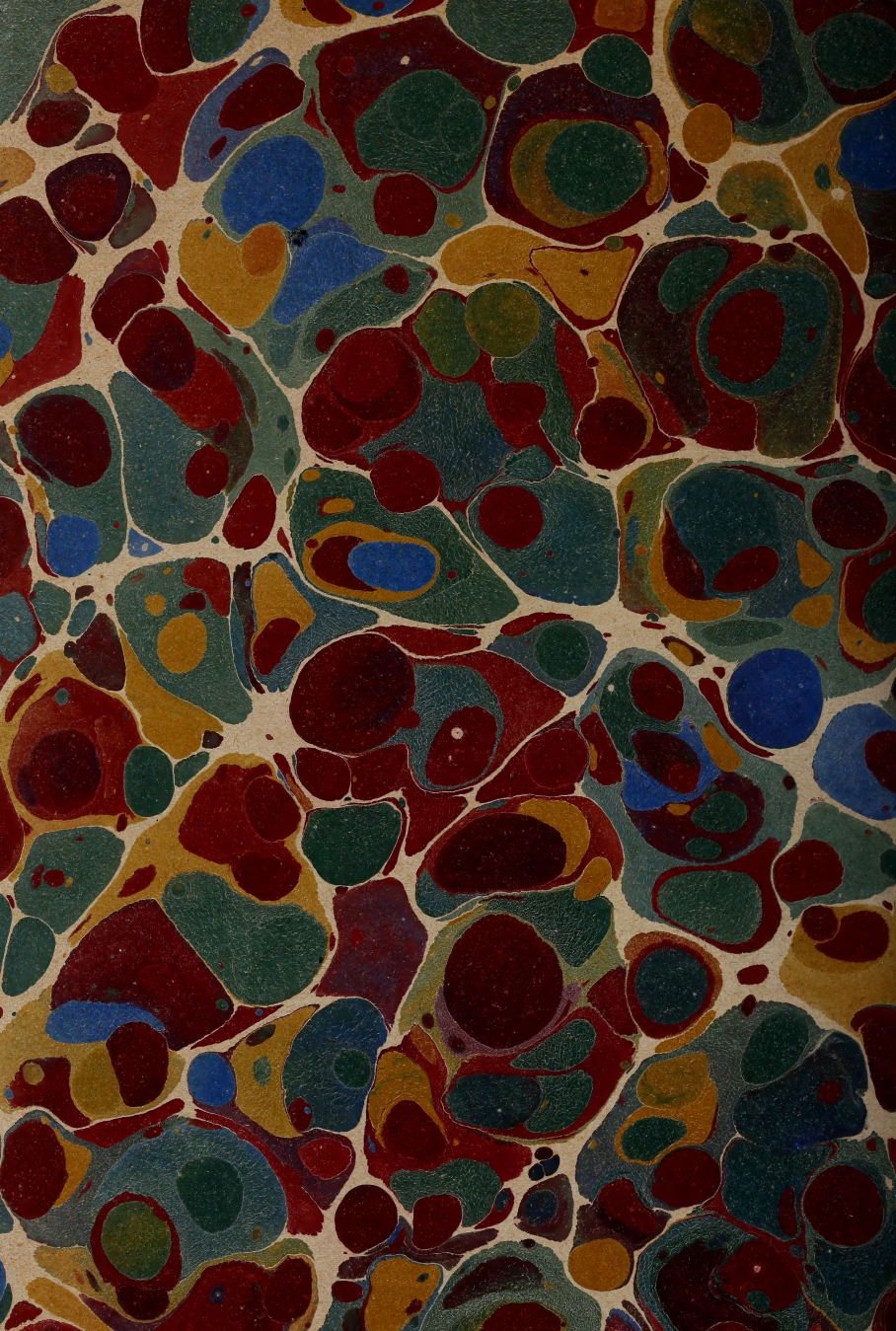

DL
103
.5
M5
bd.27

Memoirer og breve

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET
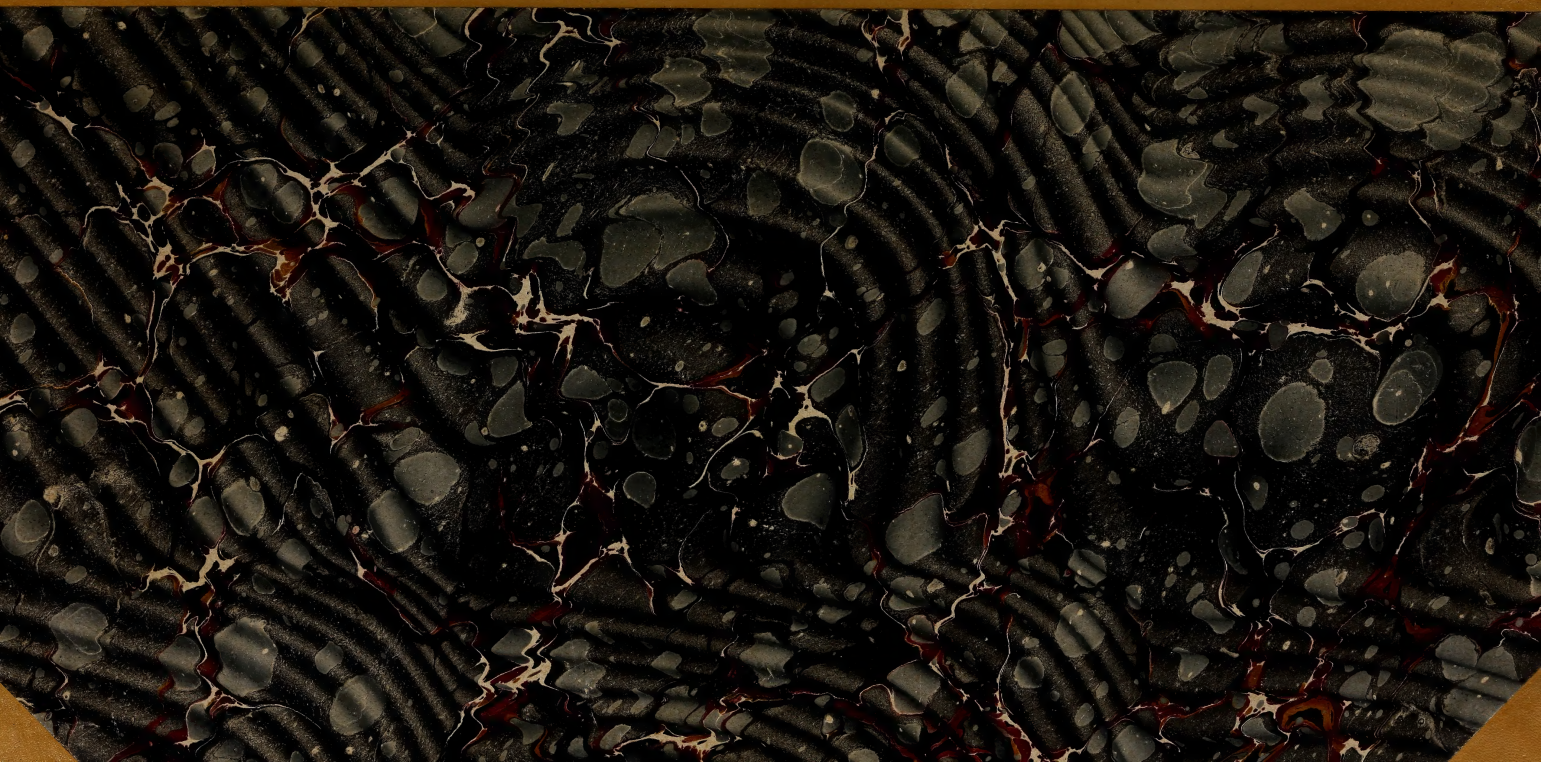
UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY